

RAJASTHAN UNIVERSITY LIBRARY
JAIPUR

DATE LABEL

Call No. _____	_____
Accn. No. _____	<i>Date of Release</i> <i>for loan</i>

This book should be returned to the library on or before the date last stamped below, failing which fine as per University Library Rules will be charged.

THE
GULISTĀN

OF

SA'DĪ.

WITH A FULL VOCABULARY.

THE

GULISTĀN

OF

SHAIKH MUSLIHU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ:

A New Edition,

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS

WITH A FULL VOCABULARY.

BY

JOHN PLATTS,

ONE OF H. M.'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA

LONDON.

WM H. ALLEN AND CO, 13, WATERLOO PLACE, S W.

1874

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

THIS edition of the *Gulistān* is, as the title-page announces, a new edition, and not a mere reprint of the former. The numerous typographical and other errors of the former edition have all, to the best of my knowledge, been corrected; now, and it is to be hoped, improved readings, have in numerous instances been introduced; the long and the short *izāfat* have been distinguished—the former being represented by a vertical *kasra*, thus (ۛ); the vocabulary has been corrected and enlarged; and, lastly, the metres of all the verses occurring in the text have been given in an appendix.

The adverse circumstances under which the former edition was prepared almost precluded the possibility of accuracy. The first MS. of the text, upon which I had laboured for some years, was burnt at the printer's, and not a vestige of it remained in my possession. The second had to be prepared against time, and at a period when I was labouring under a painful sickness. I was constrained therefore to take a great deal on trust; and although my chief guide was one who is justly regarded as an Orientalist of great eminence, I have, in blindly following him, paid the penalty of "surrendering judgment hood-winked to the fascination of a name."

It is in the verses of the text that the most striking alterations will for the most part be found. The changes made do not, it is true, in every instance materially affect the sense; but they unquestionably produce a great change in the versification, as may be perceived from the few examples which follow, in none of which will the old readings scan:

Reading of old Texts.	Reading of present Text.	Page
دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحری	دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری	۵۱
و کفلی بتغییر الزمان نذیرا	و کفلی بتغییر الزمان نذیرا	۱۲۳
خر که بر وی کمتر نهند بار	خر که بر وی نهند کمتر بار	۱۳۵

In revising the former text I have carefully collated it with some of

'the best MSS.' in the libraries of the India Office and the British Museum that were most kindly placed at my service by Dr. Rost and Dr. Ricu. These MSS., however, are from India, and differ to no great extent from those in my possession. Still I was fortunate in obtaining some valuable help from them. A genuine Persian MS., either of the *Gulistān* or of the *Kulliyāt* of Sa'dī, I was unable to discover in either of the above-mentioned libraries. I regret this the more as I suspect that not a few of the verses in the Indian copies of the *Gulistān* are spurious.

I take this opportunity of offering my grateful thanks to those foreign critics who kindly pointed out to me the defects of the former edition of this work, and whose suggestions have led to the preparation of the present revised and corrected edition. To my critic in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, my thanks are especially due. He will, I trust, perceive that his suggestions and comments have borne fruit in the present edition. I fail to see, however, on what ground he would have me change the word *shāhid*, "lover," to *shāhad*. That this is the modern pronunciation of the word I allow. But Sa'dī's can scarcely be termed a modern work; and there is nothing, so far as my knowledge goes, to show that in Sa'dī's days the word was pronounced otherwise than *shāhid*. Indeed the evidence afforded by the standard lexicons and by the commentators is against the pronunciation *shāhad* in olden times; for these all notice the change from *khashm* to *khishm*, *dimāgh* to *damāgh*, etc., but are silent on the subject of *shāhid*. This I regard as pretty satisfactory proof that the change from *shāhid* to *shāhad* is a comparatively recent one.

Again, to the same critic's objections to the verse *فرو نه بندد گاري* (Page 77, *Kita'*) I would reply: 1. That no MS. or printed copy of the *Gulistān* that I have seen gives a different reading; 2. That the verse *does* satisfy the metre, the second foot (which is condemned by my critic) being what is technically termed *musha'as*, a variation by no means uncommon in the metre *Mujtas* (c. f. *Nazm*,

¹ The MSS. of the India Office Library are numbered 235, 286, 775, 876, 1541, 1689; those of the British Museum 2951, 7742, 7961. The critic who reviewed the former edition of my *Gulistān* in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, thought fit to censure me for not furnishing the authorities for my readings. Had I used the MSS. of any public library, the omission to cite my authorities would have justified his censure. But considering that I had stated in the Preface of my work that it was compiled from MSS. and lithographed editions which were partly my private property, partly that of the publishers, I cannot regard his censure as just.

p 137, and 1st *Bait*, p 156 of the *Gulistan*) 3 That *faro bastan*, in the verb in question, is used intransitively, as the commentators are at some pains to point out, without, however, leading one to suppose that such use of the verb is extraordinary

As to what my critic terms "overloading the text with marks of punctuation, etc," I would urge that the work is intended chiefly for students, and that the punctuation aims at facilitating the reading and understanding of the sentences by beginners Abundant as are the diacritical and other marks, they fall short of the number presented in the text of Dr Sprenger, whose remarks on the utility of a complete system of punctuation in Urdu and Persian texts I fully endorse I may here explain that in the present text the mark (,) represents a comma, or a semicolon, and occasionally a colon, the mark (*) a full stop

From my English critics I have learned nothing Their criticisms betray, on the whole, a sad lack of scholarship Indeed some of these gentlemen would appear to have not yet mastered the elements of the Persian language¹

A Persian scholar of eminence having denied the existence of any authority for the meaning and etymology assigned by me to the word *حرسک*, I take this opportunity of submitting for his consideration the following extracts from the *Ghuyasu'l-lōghat* and the *Baharī 'Ajam*, two well-known Persian lexicons At the same time I would observe that, in my opinion, the description of the game of *khursak* that is given in the *Burhān Kāfi* is of itself sufficient to show that it is not "Blind-man's buff," or "Leap-frog" The latter game is, I believe, quite unknown in the East, and the names for the former usually contain, as in English, a word or words which convey the idea of *covering the eyes* Now what connection can there possibly be between such words and one in which *khurs*, "bear," enters?—Anyhow, I may confess that it was the mere perusal of the description in the *Burhān* that led me to give to *khursak* the meaning and etymology that I do, and that I am right in doing so, the following extracts, I think, prove —

¹ See the review of my Translation of the *Gulistan* in the *Saturday Review* of the 2nd August 1873 What is to be thought of a critic who not to mention innumerable other gross mistakes seriously offers his readers *So long as thou didst think of roughness and not of merit* as the correct translation of the Persian verse *با درشی هر نه بداری*? Ignorance and impertinence such as are displayed by this reviewer are simply unpardonable The true signification of the verse in question is, *Be aware that thou deem not bulkiness (or size) a merit from which I submit my rendering* (*Never regard bulkiness as a merit*) though somewhat colloquial and more Scotch perhaps than English in expression is not essentially different

The *Ghiyāṣ'ul-lōghāt*, after quoting the explanation given in the *Burhān*, goes on to say : و در مصطلحات نوشته که خرسک نام بازی اطفال که طفلي را خرس قرار دهند و اطفال ديگر گردا گرد او چرخ زنند - بهر که لکد زنند باز او را خرس سازند *

The *Bahāri 'Ajām* says : خرسک نام بازی اطفال - و آن چنانست که طفلي را خرس قرار دهند و او بچهار دست و پا دامی ایستد و ديگر اطفال بر دور او چرخ زنند و از هر طرف خشتي برو زنند و او بهر کس که لکد بزند باز او را خرس سازند و شخص اول مرخص است *

J. T. P.

London, Nov. 1st, 1874.

PREFACE.

THE present edition of the Gubstan is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Spranger, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India.

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr Spranger, and add a vocabulary thereto, but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command.

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr Spranger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *variantes* of three copies in the notes of the Preface of his edition), 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions, 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students, 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable.

Two of the MSS used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr Spranger, and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy. Moreover, the readings of all the texts and MSS in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr Spranger, in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr Spranger.

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "Gulistān" furnished me with much valuable information.

The writings of Sa'dī are held in high esteem wherever Persian is studied. His "Pand-nāma," "Gulistān," and "Bostān," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'dī in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'di are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'di alone, or of Sa'di with the addition of the "Anvari Suhaili," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "Guhstan" and the "Anvari Suhaili," and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'di, compiled from reliable sources, to this edition of the *Guhstan*, but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd March, 1871.

a (interj) oh'ahl, (interrog) num? utrum?
 an? A [1
 آب *āb*, water, tears, anything liquid, lustre
 آب حیات *āb hayāt*, water of life, immortality
 P.A. [P
 آب دهان *āb dahān*, water of the mouth, saliva
 آب دید *āb dīda*, water of the eyes, tears P
 آب زر *āb zar*, (lit water of gold), golden ink,
 قلم نقره
 آب زلال *āb zulal*, cool, sweet, limpid water P A
 آب شور *āb shor*, salt water, sea P
 آب *āb*, refusing, refraining, disliking A
 آب کردن *āb kardan*, to refuse, &c A P
 آباد *ābādān*, fertile, flourishing, cultivated,
 populated, replenished P
 آب جوی *āb jū*, flood tide P
 آب دید *āb dīda*, tears, tearful eyes P
 آب *abr*, cloud P
 آب آلود *ābrī āzār*, spring clouds P A
 آب آلوده *ābrī āzur* (or, *āzar*), winter clouds, clouds
 without rain P [saints A
 آبرار *ābrār*, (pl of آب *āb*), just, righteous (men),
 آبرار, acceptance, reward, justification A.
 آبراهیم *ābrāhim*, Abraham (the patriarch) A
 آبروی *ābrū*, (lit brightness of face), honour,
 dignity, character, rank, glory P
 آبرو *ābrū*, the eyebrow, brow P
 آب بریک *āb brīk*, (the آب *āb* *rīz* arabicized),
 water vessel, ewer, jug A
 آب کش *āb kash*, water drawer, water-carrier P
 آبگینه *ābgīna*, glass, mirror, drinking glass P
 آبله *āblah*, foolish, simple (person), fool, block
 head A
 آبله‌گی *āblahī*, foolishness, folly, stupidity P A

آبله *āblah*, one fool, a certain fool, (followed
 by آب *āb*), the fool P A
 ابليس *āblīs*, the devil A
 ابن *ibn*, son A [whelp A
 ابن زب *ibnu zib*, son of a wolf, a wolf's
 اسم *abnū'* (pl of ابن *ibn*), sons A
 ابنی حسن *abnūyī jins*, those of the same
 species, character, rank, or condition A P
 آبنوس *ābnūs*, ebony P
 ابو *abu*, (acc آب *āb*, gen ابی *ābī*), father,
 originator, cause, possessor, (used, as a pre-
 fixed noun, for آب *āb*, before the Arabic
 article it is pronounced *ābu*, with the final
 vowel short) A
 ابو الفرج *abu 'lfaraj*, see under شمس *shams* A
 ابوالوارث *abu 'lfawāris*, (lit father of cavaliers)
 the nickname of a certain loud and harsh-
 voiced preacher A [father and mother A
 آباء *ābawān*, (dual of آب *āb*), the two parents,
 آباء *ābawāhu*, his parents A
 آبرو *ābū bakr* (lit father of the maid), Abu-
 bek, Muhammad's father-in law and suc-
 cessor A
 ابوبکر *ābū bakr bin sa'd bin*
Zangī, the name of the monarch of the
 Atabak dynasty to whom Sa'di dedicated
 his Gulistan P
 آبرو *ābū hurairat* or *huraira* (lit master
 of the pet cat), name of a companion of
 Muhammad, thus nicknamed by the Prophet
 on account of a pet cat he had A
 آبی *ābī*, of water, consisting of water P
 آبه *ābe*, a sheet of water, a stream, a torrent,
 a draught of water P
 آباء *ābyāt* (pl of بیت *bait*), verses A
 آتاک *atabak*, (lit supervisor, or tutor, of the
 prince), a dynasty of Turkman kings of

Persia; so called because Sa'd bin Zangī, the first of the house, was the tutor of Sultān Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atābaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. T.

أَتَأْمُرُونَ *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb *أمر amara*, with the interrogative particle *أ* prefixed). A.

آتش *ātish*, fire, heat; rage. P.

آتشي *ātishī*, thou art fire. P.

از آتشي *az ātishī*, thou art (composed) of fire. P.

اتصال *ittiṣāl*, close union, attachment. A.

اتفاق *ittifāk*, agreement, concurrence, common consent; league; intention, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. A. [occur; to agree. A.P.]

اتفاق افتادن *ittifāk uftādan*, to happen, chance, by chance; in concert. A.

اتفاقا *ittifākan*, by chance; in concert. A.
اتفاقا *ittifakat*, it has united (fem. 8th form of the verb *وفاق wafaka*). A.

اتفاقا نهر *izā 'ttifakat nahru*, when they unite, (become) a river. A. [(men). A.]

اتقياء *atkiyā'* (pl. of *تقي takīy*), devout or pious

اتمام *itmām*, completion, accomplishment. A.

اتوب *atūbu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb *تاب* for *توب*, he repented). A.

اتى *atā*, he came. A.

اتاني *atānī*, he came to me. A.

اتاني الذي احواء *atānī 'llazī ahwāhu*, he whom I love came to me. A.

آثار *āṣār* (pl. of *أثر aṣar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. A.

آثار *aṣar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. A.

اثم *iṣm*, sin. A.

اثير *aṣīm*, sinful, criminal; sinner. A.

اثيرا *aṣīman*, acc. of *aṣīm*. A.

اجابة *ijābat*, answering, accepting; response, acceptance, consent. A. [A.P.]

اجابت كردن *ijābat kardan*, to answer, to accept.

اجازت *ijāzat*, leave, permission; permission (to depart). A.

اجتمعت *ijtama'at*, it has joined (fem. 8th form of the verb *جمع jama'a*). A.

اجتمعت بحر *izā 'jtama'at bahru*, when they unite, (become) a sea. A.

اجتهاد *ijtihād*, striving to do; diligence, effort,

اجر *ajr*, reward, recompense. A. [pains. A.]

اجره *ajrahu*, his reward. A. [fare. A.]

اجرت *ujrat*, recompense, reward, wages, hire;

آجل *ājil*, delaying, returning, prospective, belonging to the future world. A.

اجل *ajal*, death, appointed time, fate. A.

اجل *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of *جل jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). A.

اجل *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. A.

اجلاف *ajlāf*, (pl. of *جلف jilf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. A. [glory. A.]

اجلال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence, both. A. [individuals. A.]

احاد *āhād* (pl. of *احد aḥad*), units, ones; احاد *uḥāda*, singly. A.

احب *uḥibbu*, I love, (imperf. of *احب aḥabba*, 4th form of the verb *حب ḥabba*). A.

احتراز *iḥtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. A.

احتلام *iḥtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. A.

احتمال *iḥtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. A.

احد *aḥad*, one. P.

احدهم *aḥaduhum*, one of them. A.

احدي *iḥdā* (fem. of *احد aḥad*), one. A.

احدي الحسنين *iḥdā 'l ḥasanain*, one of the two good things. A.

احسان *iḥsān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. A.

احسن *aḥsan*, more (or most) beautiful. A.

احسن *aḥsana*, he hath done good; (optatively) may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb *حسن ḥasana*). A.

احسن الله خلاصه *aḥsanā 'llāhu khalāṣahu*, may God give him a happy deliverance. A.

احسن *aḥsin*, do good; (imp. of *احسن aḥsana*). A.

احشاء *aḥshā'* (pl. of *حشا ḥashā*), entrails, bowels. A.

احسان *iḥsān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. A.

أحفظ *ahfaz*, protect, guard, nr defend thou, (imp of the verb *أحفظ* *ahfaz*) A [son A
 وأحفظ ولدك *'ahfaz waladahu*, and protect his
 أحمده *ahmad*, (1st more or most praiseworthy)
 Ahmed, one of the names of Muhammad A
 أحمق *ahmaq*, foolish; fool A [fool A R
 أحمقك *ahmaqq*, more foolish, a greater
 أحوال *ahwal* (pl of حال *hal*) states, conditions,
 circumstances, affairs A
 أحياء *ahya'* (pl of حي *hay*), tribes A
 أحياء عرب *ahya' 'ara'*, Arab tribes A R
 أحيي, brother, companion, fellow, connected
 with, or related to (used as a prefixed noun,
 the noun is أحيي, the acc أحيي) A
 أحيي أباي *'ahya' 'abi*, the father, the im-
 pious, the malevolent. A
 أحيي أباي *'ahya' 'abi*, involved in misfor-
 tune, afflicted one A
 أحيي أباي, he made to enter (1st form of
 the verb أحيي for أحيي) A
 أحيي أباي *'ahya' 'abi*, (1st) has made thee enter, has
 plunged thee A
 أحيي أباي, star R [epitome A
 أحيي, abridgement, abbreviation,
 أحيي *ahya'* *lardan*, to abridge, cut
 short, conclude A R
 أحيي, choice, option, preference,
 power, authority, self-control, freedom to
 act, will, pleasure A
 أحيي, to look A [hum A
 أحيي *ahya' 'athu* 'I 'izzatu, pride seized
 آخر *akhir*, last, other, another A
 آخر *akhir*, last, latter, after all, in fine, at least A
 آخر العمل *akhir al-'amal* 'I *'ahya' 'issafu*, the
 word is the last resource A
 أحيي *ahya'*, (pl of أحيي *ahya'*), outlays
 expenses, disbursements A
 أحيي, the future state, the next world A
 أحيي *ahya'* (from آخر *akhir*), last, another A
 أحيي *ahya'*, green A
 أحيي *ahya'*, spark, embers R [ment A
 أحيي *ahya'*, sincerity, true piety, attach-
 أحيي *ahya'* (pl of أحيي *ahya'*), habits, man-
 ners, morals, dispositions, benevolent, kind,
 or courteous disposition A
 أحيي, brother, &c (used as a prefixed
 noun), see أحيي A

أحيي, brothers, brethren (not, gene-
 rally, by birth), friends, fellows asso-
 ciates A [rites of devils A
 أحيي *ahya' 'ah shayatin*, the asso-
 أحيي *ahya' 'ah shayatin*, the brethren of
 purity, (an association to which is ascribed
 the authorship of numerous works on
 science and divinity) A
 أحيي *ahya'*, brotherhood, fraternity. A
 أحيي *ahya'*, pronunciation, voice R
 أحيي *ahya'*, payment, fulfilment, performance A
 أحيي *ahya'* (pl of أحيي *ahya'*), good manners,
 courtesies, morals A
 أحيي *ahya'*, may (He) prolong, (3 m sing
 perf of the 1st form of the verb أحيي *ahya'*,
 for أحيي, used optatively) A
 أحيي *ahya' 'Ilahu niyamahu*, may God
 prolong his days A
 أحيي *ahya'*, good breeding or manners, respect-
 fulness, polite literature, learning, teach-
 ing instruction A
 أحيي *ahya'*, salary, allowance, stipend A
 أحيي *ahya'*, an allowance, pension A R
 أحيي *ahya'*, attainment, apprehension, com-
 prehension A [the verb أحيي *ahya'*) A
 أحيي *ahya'*, (it or he) overtook, (1st form of
 أحيي *ahya' 'I gharku*, drowning over-
 آدم *adam*, Adam [took him A
 آدم *adam*, the offspring of Adam,
 mankind A [A R
 آدمي *adami*, human, a man thou art a man
 آدمي *adamiyan* (pl of آدمي *adami*), men, mankind R
 آدمي *adami-bacha*, child of man R
 آدمي *adamiyat*, humanity A
 آدمي *adami zada*, born of man, human R
 آدمي *adamiyi*, thou art a human being —a la
 myr, one man, a certain man R
 آدمي *adami*, nearer, or nearest, lower, or lowest,
 lesser, or least [structor A
 أديب *adib*, courteous, learned, teacher, in-
 أديب *adalu* 'I *adib*, the instruction of
 the teacher A
 أديم *adim*, surface (of the earth or sky), or
 what appears (thereof), tanned skin,
 leather, red leather A
 أديم *adimu* 's *sama*, the exterior, or visible
 part of the heavens, the sky A

آدینه *ādīna*, the Mubammadan Sabbath, Friday. P. [harm, or hurt. A.]

اذا *azā* (for اذلي *amoyanee*, molestation, اذا *izā*, when, whenever; lo! A.

اذا *izā kāna 'i tibā'u tibā'a sū'in*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). A.

آذار *āzār*, the sixth of the Greek (or Syriac) months, corresponding to Mureh O.S. A.

آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to Deceem-

اذل *azāl*, vilest, basest. A. [ber. P.]

اذن *izn*, leave, permission; knowledge. A.

... *uzn*, the ear. A.

اذلی *azū* = اذا; q. v. A.

اذی *azan*, (acc.) injury, &c.; contumely. A.

اذیه *azīyat*, vexation, molestation, harm, hurt. A.

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āvardan*). P.

ار *ar*, = اگر *agar*, q. v. P.

ارادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, intention; meaning; docility. A.

اراده *irāda* } اراستن *irāstan*, to adorn, fit out; prepare, array, put in order. P.

اراسته *irāsta*, adorned, &c. P.

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. P. [P.]

آرام گرفتن *ārām giristan*, to take rest, to repose.

ارامل *arāmīl* (pl. of ارامل *arāmī*), widows; needy, destitute (persons). A. [still or quiet. P.]

آرامیدن *ārāmīdan*, to rest, or repose, to become

آرای *ārāi*, adorn thou, (imp. of اراستن *irāstan*). P.

آرایش *ārāyish*, ornament; preparation. P.

ارباب *arbāb* (pl. of رب *rabb*), lords, masters, possessors. A.

اربابِ معنی *arbābi ma'nā*, spiritual persons. A.P.

اربابِ همت *arbābi himmat*, high-minded persons, of noble aspirations; liberal persons. A.P. [revenue (in kind). A.]

ارتفاع *irtifā'*, exaltation, elevation, height; ارجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble, honoured, distinguished. P. [lous. A.]

ارخی *arkhā*, most flabby, or flaccid, or pendu-

اردشیر بابکان *ardshīr bābakān*, the first king of the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia.

He was the son of a shepherd, who married the daughter of one Bābak. His reign was cotemporary with that of Commodus. P.

اردی بهشت *urde bihisht*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar, corresponding to April. P.

ارزاق *arzāk*, (pl. of رزق *rizk*), supplies of food or sustenance; possessions, riches. A.

ارزانی داشتن *arzāni dāshtan*, to give, bestow; to consider fit or worthy. P.

آرزو *arzū*, wish, desire, longing, eagerness. P.

ارزیدن *arzīdan*, to be worth; to suit. P.

ارزنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of the painter Mānī. P.

ارزنگی *arzhangī*, like, or worthy of, the gallery of the painter Mānī. P. [(generally). P.]

ارسلان *arslūn*, name of a certain slave; a slave

ارض *arz*, earth, soil, land. A.

الارض *al arz*, the earth. A.

فی ارضه *fī arzīhi*, on His earth. A.

ارض *irza*, be thou pleased, or satisfied, (imp. of the verb رضى *raziya*). A. [rafa'a). A.]

ارفع *irfa'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع *rafa'*), *wa 'rfa' darajata 'l auliya' ihi wa wulātīhi*, and exalt the ranks of his ministers and governors. A.

ارکان *arkān* (pl. of ركن *rukṇ*), pillars, props. A.

ارکان دولت *arkāni dawlat*, (lit. pillars of the state), nobles, ministers. A.P.

آرم *āram*, I will, or would, or may bring (nor. of آوردن *āvardan*). P.

آرامیدن *āramīdan* = آرامیدن q. v. P. [abated. P.]

آرامیده *āramīda*, rested; settled; moderated,

آره *arra*, a saw. P. [آوردن). P.]

آری *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. P.

از *az*, from, among, of, with, by, above, beyond, by way of, for the sake of; than; such as, to wit. P.

آزاد *āzād*, free. P.

[liberty. P.]

آزاد شدن *āzād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *āzād kardan*, to set free, to release, liberate. P.

آزادگان *āzādagān* (pl. of آزاده *āzāda*), those who are free from worldly cares, the religious. P.

آزادگی *āzādagī*, freedom. P.

آزاده *āzāda*, freed; free. P.

آزار *āzār*, annoyance, molestation, sorrow, grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as latter part of a compound) injurer, molester; injuring, vexing; (*āzār* is, in such cases, the root of the verb آزاردن *āzārdan*). P.

آزار *azardan*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. r

از آن *az an* on that account, for that reason, thence, hence. r

از آن پس *az an pas*, after that. r

از آنجا *az anja*, from that position, on account of that high position, since, inasmuch, forasmuch. r

از اینجا *az inja* from this place, with reference to this position, hence. r

از لاری *az lar*, by heart, by rote. r

از لاری خواندن *az lar khāndan*, to repeat by rote. r (the sake of) r

از لاری *az larā* on account (of), because, for

از لاری *az lar*, for the sake (of). r

از پای افتادن *az pā'ī افتادن*, to fall down. r

از پای پست *az pā'ī post*, decayed, sapped, undermined. r

از پای در آمدن *az pā'ī dar āmadan*, to be brought low, to fall into distress. r

از حد *az hād*, beyond bounds. r. a

از حد *az hād*, crowd, throng, press. a. [r

از در *az dar*, out of doors, away from home

از در *az dar*, or از در *az dār*, a large serpent, python, dragon. r

از *azar*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named از *āzar*, and that, on his death, Azar took charge of Abraham. Azar is said to have been a maker of images, and an idolater). a

ازرد *azardan*, or *azurdan* = آزاردن *azardan*,

ازرق *azraq*, blue. a. [q v. 1

ازرق *azraq* / *irahan*, clad in a blue vest,

religious mendicants, calenders. a. 1

ازرق *azarri ju*, peace seeking, peaceable, meek. r

ازرق *ā-arm ju'e*, a peaceable person. r

از روی *az rū*, on the ground, by reason (of). r

از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo*. r [rains. a

از *azimma*, (pl of زام *zim im*), leading strings,

ازمودن *azmudan*, to try, prove, test; (the perf part is آزموده *azmuda*). r

از او *az ū*, (for او *az u*), from him, her, or it. 1

از او *az ū*, above him, higher than he. r

از او *az ū*, from him. r

از هر دری *az har dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic. r

از این *az in* (for از این *az in*), for this, from this, at this, of this, than this, like this, such as (p 61, l 1). r [these. 1

از این *az in*, (for از این *az in*), of, or from

از این *az in* *bezh*, more than this. r

از این *az in* *pezh*, before this, prior to this, formerly, heretofore, henceforth. 1

از این *az in* = از این *az in*, q v. r

از او *az ū*, he sinned, or did evil, (10th form of the verb از او *az ū*, for او *ū*). a

از او *az ū* *as ū*, he who doth evil. a. [r

از او *az ū*, easy (the comp is *asan*, easier).

از او *az ū*, ease, repose, enjoyment. r. [r

از او *az ū*, ease, rest, tranquillity, comfort

از او *az ū*, (pl of از او *az ū*), causes, means, things, goods, chattels. a

از او *az ū*, horse. r

از او *az ū*, is. r

از او *az ū* teacher, master, tutor. r

از او *az ū* } threshold, base, or foot (of a

از او *az ū* } thing). r

از او *az ū* (the r از او *az ū*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. a. [intelligence. a

از او *az ū*, mental perception, knowledge,

از او *az ū*, deeming despicable, despising, contempt. a

از او *az ū*, merit, suitableness, fitness. a

از او *az ū*, I feel ashamed, I blush, (10th form of the verb از او *az ū*).

از او *az ū*, esteeming light or of little account, disesteem. a

از او *az ū*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. a

از او *az ū*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. a

از او *az ū*, bone; stone (of a fruit). r

از او *az ū*, rule. 1 [obeying. a

از او *az ū*, power, ability, submitting,

از او *az ū*, seeking aid or support, strength, support. a

از او *az ū* or از او *az ū*, borrowing. a

از او *az ū*, capacity, fitness, aptitude, cleverness, ability. a

از او *az ū*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. a

استغفر *astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). A.
 استغفر الله *astaghfiru 'llāha*, I implore the forgiveness of God. A.
 استغفرک *astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. A.
 استغفر *istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). A. *Arrogance, disdain.*
 استقبال *istikbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. A.
 استقرار *istikrār*, confirmation, settlement, firmness. A. [ing to discover fact. A.)
 استقصاء *istikṣā'*, inquiry, or investigation, desire.
 استوار *ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. P.
 آستین *āstīn*, sleeve. P.
 استئناس *isti'nās*, familiarity, intimacy. A.
 اسرار *isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. A.
 اسراری *isrārī*, my secret acts. A.
 اسراف *isrāf*, extravagance, prodigality. A.
 سعی *as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعی *sa'ā*). A.
 سعی لکم *as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. A.
 اسکندر *iskandar*, Alexander (the Great). A.
 اسکندریه *iskandarīya*, Alexandria. A.
 اسلام *islām*, the true faith, Islam, Islamism. A.
 اسم *ism*, name: اسم *ismuhu*, His name. A.
 آسمان *āsmān*, heaven. P.
 آسمانی *āsmānī*, heavenly. P.
 اسمع *asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. A.
 آسودن *āsūdan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. P. [ease. P.
 آسوده *āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at
 آسوده‌تر *āsūdatar*, easier, more easily. P.
 آسیا *āsyā*, mill. P.
 آسیای گردان *āsyāyi gardān*, revolving millstone. P.
 آسیا سنگ *āsyā-sang*, millstone. P.
 آسیب *āsīb*, misfortune, trouble, injury. P.
 اسیر *asīr*, prisoner, captive. P.
 اسیری *asīrī*, captivity. P.
 asīre, a (or, a certain) prisoner. P.
 اش *ash*, him, her, it; of, or to him, her, or it. P.
 اشارت *ishārat*, sign, intimation, hint, signification. A.

آشامیدن *āshāmīdan*, to sip, to drink. P.
 شاهد *ushāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). A.
 شاهد من اهوی *ushāhidu man ahwā*, I behold him whom I love. A.
 اشتد *ishtadda*, he or it waxed strong; (Sth form of the verb شد *shadda*). A.
 شد ساعده *ishtadda sā'iduhu*, (and when) his arm waxed strong. A.
 اشتر *ushtur*, camel. P. [camel-rider. P.
 اشتر سوار *ushtur-suwār*, mounted on a camel, a
 اشتیاء *ishtihā'*, appetite, desire. A.
 اشتی *ishtahā*, he desired, or longed for; (Sth form of the verb شهی). A.
 ما اشتی رطب *man kāna baina yadaiki ma 'shtahā rutabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. A. [worst. A.
 اشتر *asharr*, more, or most wicked, worse or
 اشربوا *ishrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *shariba*). A.
 اشعار *ash'ār*, (pl. of شعر *shi'r*), poems. A.
 آشفتن *āshuftan*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused, (p. 119). P.
 آشفتی *āshuftī*, thou art distracted, or confused (p. 104.) P. [wretches, miscreants. A.
 اشیاء *ashkiyā'*, (pl. of شقی *shaḳīy*), thieves,
 آشکارا *āshkārā*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. P.
 آشنا *āshnā*, (pl. of آشنایان *āshnāyān*), friend, acquaintance. P.
 آشوب *āshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. P.
 آشوب‌تر *āshūbtar*, more confounding, or perplexing. P.
 آشیان *āshyān*, nest. P.
 اصحاب *aṣḥāb*, (pl. of صاحب *ṣāhib*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. A.
 اصحاب کهف *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). A.P. [A.P.
 اصطخر *iṣṭakhar*, the ancient name of Persepolis.
 اصل *aṣl*, root, origin, essence; lineage, race. A.
 اصلاً *aṣlan*, (acc. of *aṣl*, used adverbially), not at all, by no means. A.

اصلاح *islah* amending, correcting, shewing kindness, goodness A

اصع *isna'*, do thou, (imp of the verb اصع) A
 اصع بی ما انت له امله *'isna' bi ma anta lahu ahluku*, deal Thou with me as befits Thee (ie grant forgiveness) A

اصوات *aswat*, (pl of صوت *sawt*) voices, sounds A
 اصاب : *asat* } addition, adjunct, augmenta
 اصابه : *asfa* } tion A

اصافه *asfa namudan*, to increase, to add
 اصفي *a-hu*, see عد *'id* A [A F

اصل *a allu*, I lose, (imperf of the verb اصل *zalla*) A

اصل طریقا *a allu tarikan*, I lose the way A
 اطال *afala*, he lengthened, (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb طال *atala* for طول) A [lengthen his life] A

اطال الله عمره *afala 'llahu 'umrahu*, may God extend his life A
 اطباء *afibba'*, (pl of طب *tabib*), physicians A
 اطراف *atraf*, (pl of طرف *taraf*) remote quarters, or districts, directions, extremities A

اطفال *atfal*, (pl of طفل *tufla*), infants, children A
 اطلاع *iftila*, investigation, discovery, intimation, knowledge A

اطلس *atlas* satin A

اطماع *isma*, exciting a longing, or cupidity, eager desire, greed, cupidity A

اطل *a-allu*, I would be the whole day, I would not cease, (imperf of the verb طل *falla*) A

اطل مری *fa a-allu amla'u mraati*, then would I go on filling my bottle the whole day long A

اعاد *'adat* (and *'ada*), repetition, rehearsal, revival, relating, reviewing A

اعان *'atak*, manumission, liberation of slaves A

اعار *'tibar*, respect, regard, trust, credit A

اعدال *'tidal*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion A

اعدل *'tadalat*, she becomes (or they become) straight, (8th form of the verb عدل) A [carping] A

اعراض *'tiraz*, opposition, objection resistance,

اعراض کردن *'tiraz kardan*, to object to, to carp at, to find fault with, to dispute, or call in question A F

اعراب *'tiraf*, confession, acknowledgment A

اعاد *'tikad*, belief, trust, confidence A

اعمد *'timad*, trust, reliance, confidence A

اعدا *a da'*, (pl of عدو *'aduww*), enemies A

اعدا *a da ih*, (upon) his foes A

اعدل *a dal*, more or most just A

اعدى *a da*, most hostile A

اعدى عدوك نفسك *a da 'aduwuika nafsuka* thy most deadly foe (is) thine own soul A

اعرابی *a'rabiyy*, an Arab of the desert A

اعراض *'ara'*, turning away the face, disregarding refusal A [and hell] A

اعراب *a raf*, the boundary between paradise
 اعزاء *a za* (pl of عمرو *'u w*), limbs, members A

اعطا *'fa*, giving bestowing A

اعظم *a'am* greatest (or greater) A

اعلام *'lam*, (pl of علم *'alam*), banners, standards A [nouncing] A

اعلام *'lam*, making known, informing, an

اعلان *'lan*, open acting, outward conduct A

اعلای *'lani*, my outward conduct A

اعلم *u allimu* I teach (imperf of the 2nd form of علم *'alima* he knew) [archery] A

اعلمه *u allimuhu 'rrimayata*, I taught him

اعلى *a'la*, most high, supreme, highest A

اعمال *a'mal*, (pl of عمل *'amal*), works, acts, deeds A [عمل *'amala*] A

اعمال *'malu*, perform ye, (imp of the verb

اعرد *a'u u*, I take refuge, (imperf of the verb عرد *'ara*, for عود) A

اعرد الله *a'u u bi 'llahi* I take refuge with God God preserve me' A

اعهد *a had*, I covenanted, (imperf jussive of the verb عهد) A

اعهد لكم *a lam a had laikum*, did I not take your covenant? A

اعان *a yan*, (pl of عن *'ain*), eyes, nobles A

اعان *a yani ha'rat*, nobles of the court, lords of the presence A F

آغاز *aghaz*, beginning F [to begin] F

آغاز نهادن *aghaz nihadan* (= *aghaz kardan*),

آغازی *aghani* (pl of اغنية *ughniyat*) songs A

اعلى *aghlab*, most, greater part, most part A

اعلمش *ughlumish*, the son of Jingiz Khan He reigned about the year 656 of the Hyra F

اعلى *aghniya*, (pl of غنى *ghaniy*), rich men A

آغوش *aghash*, embrace, bosom, name of a certain slave, a slave (generally) F

اعار *aghayar*, (pl of غر *ghair*), others, rivals, strangers A

آفاق *āfāk*, (pl. of افق *ufk*), horizons, quarters of the world. A.

افانين *afānīn*, (pl. of افان *afnān*, which is itself the pl. of فن *fann*), numerous branches, branches on branches. A.

افانين *afānīnu 'alaihā jūl nārūn*, (and) endless branches, on which (are) pomegranate-flowers. A.

آفت *āfat*, calamity, disaster. A.

آفتاب *āftāb*, the sun. P.

افتادگان *uftādagān*, (pl. of افتاده *uftāda*), the fallen, the lowly, the unfortunate. P.

افتادن *uftādan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (90). P.

افتاده *uftāda*, fallen, dropped; lying still or افتان *uftān*, falling. P. [idle, at rest. P.]

افتان *uftān o khezān*, (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.

افتخار *iftikhār*, glory, boast. A.

افراختن *afrahkhtan*, to raise, exalt, lift up. P.

افروختن *afrokhkhtan*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.

آفریدن *āfrīdan*, to create. P.

آفرین *āfirīn*, applause, acclamation, benediction; (root of *āfrīdan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.

آفرین جهان *jahān-āfirīn*, creator of the world. P.

آفرینش *āfirīnish*, creation. P.

افزودن *afzūdan*, to increase. P.

افسانه *afsāna*, charm; fiction, tale. P.

افسردن *afsurdan*, to wither, flag. P. [less. P.]

افسرده *afsurda*, spiritless, dull, apathetic, life-افشاء *ifshā*, divulging, exposure. A.

افشاندن *afshandan*, to scatter, shake, drop. P.

افضل *afzal*, most excellent, choicest. A.

افضل تر *afzaltar*, better, more excellent. P.

افطار کردن *iftār kardan*, to break a fast. A. P.

افعی *af'ā*, viper. A.

افغان *afghān*, wailing, lamentation; alas! P.

افکا *ifkan*, (acc. of افک *ifk*), a lie. A.

افگندن *afgandan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.

افگنده *afganda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.

افلاس *iflās*, poverty, destitution, beggary. A.

افواه *afwāh*, (pl. of فوه *fūh*), mouths, rumour. A.

افز *afūzu*, I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb فاز *fāza*, for فوز). A.

افز *afūzu bi munyatī*, (that) I might obtain my wish. A.

اقارب *akārīb*, (pl. of قریب *karīb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.

اقالیم *akālīm*, (pl. of اقليم *iklīm*), climes, regions. A.

اقبال *ikbāl*, advancement, good fortune, prosperity. A.

اقبالهما *ikbālahumā*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb ادام *adāma*). A.

اقتداء *iktidā*, taking as an example. A.

اقتدا کردن *iktidā kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A. P.

اقدام *ikdām*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.

اقدام نمودن *ikdām namūdan*, to advance, approach. A. P.

اقرار *ikrār*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.

اقراب *akrāb*, nearer, nearest. A.

اقل *akallu*, smallest, least. A.

اقل جبال الارض *akallu jibālī 'l arẓi fūrun*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.

اقليم *iklīm*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.

اقلیمی *iklīme*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A. P.

از اقلیمی *az iklīme ba iklīme*, from clime to clime, from one country to another. P.

اکابر *akābir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.

اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.

اكتساب *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کسب *kasaba*). A.

ما ذا اكتسبت *mā ẓa 'ktasabta*, what hast thou gained? A.

اکرام *ikrām*, respect, honour, observance. A.

اکمل *akmal*, most perfect. A.

اكن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of كان *kāna*, for كون). A.

اکنون *aknūn*, now, just now, at present. P.

آگاهی *agāhī*, information, intimation, notice. P.

اگر *agar*, if; although. P.

اگرچه *agarchi*, although. P.

اگنده *agandan*, to fill, stuff; (perf. part اگنده). P.

ر *aganda par*, stuffed with feathers *آگنده*
agahi = آگاهی, q v *آگهی*
al, family, race, descendants *آل*
ala dā'uda, O family of David! (the
 occ. *ala* being used for the vocative) *آل داؤد*
ica alihi, and (on) his family *آله*
al, the, (the Arabic article, always prefixed
 to the noun) *آ* [a carol *آ*]
ala, now, now then, surely! beware! have
alla (for *an la*), that not *آلا*
alla ta'budu, that ye worship not *آلا تعبدوا*
illa (for *in la*), if not, save, except,
 but what *آلا*
ala ta, beware that *آلا تا*
albab (pl of *لب*, *lubb*), minds, souls *آلباب*
alat, instrument, tool, organ (of gene-
 ration) *آلات* [quest, petition *آلات*]
iltiya, fleeing for refuge, entreaty, re-
 turn *iltiya burdan* (= *التحا كردن*, *iltiya*
kardan), to seek refuge, to take shelter *آلتحا بردن*
iltifāt, attention, regard, courtesy, re-
 spect, heed, notice *آلتفات*
iltifāte, one regard, one look *آلتفاتى*
allatī (fem of *اللّٰه* *alla-h*), who, which *آلى*
allatī baina jambaiha, (thy soul)
 which is between thy two sides, (see *آلى*) *آلى*
alhan (pl of *لحن* *lahn*), notes, sounds, *آلان*
al hamd, praise *آلحمد* [toncs, tunes *آلحمد*]
al hamdu li 'llahi, praise ho to (or, be-
 longs to) God *آلحمد لله*
al hamde, one ejaculation of praise *آلحمدى*
alla-h, who, ho who, he whom *آلله*
izam, forcing, obliging, making obligi-
 tory, confutation *آزام* [kindnesses *آزام*]
alfaf (pl of *لف* *luf*), benefits, favours, *آلفاف*
alf, the letter *آلف*
alf be te, o, h, c, the alphabet *آلف بى تى*
ulfat, familiarity, friendliness, amity,
 sociableness, fellowship *آلفات*
al kissa, (to return to) the story, (to
 make) the story (short), to sum up, on
 the whole *آلكيسه*
allah, God, (for *ال الله* *al ilah*, the God) *آلله*
allah allah, O God! O God! God
 God! *آلله الله الله*
allah ta'ala, the Most High God *آلله تعالى*
allahumma, O God! *آللهم*

almās, diamond *آلماس*
alwan (pl of *لون* *laun*), colours, sorts,
 varieties (of good things of this life) *آلوان*
al wada', farewell *آلوداع*
aludan, to cover, besmear, stain, soil,
 pollute, steep, (perf part *الودع*) *آلودن*
alwand, name of a high mountain in Ha-
 modan, eighty leagues from Isfahān *آلورد*
alwiyat (pl of *لواء* *luwa*), banners, stan-
 dards *آلوىات* [of victory *آلوىات*]
bi alwiyati 'nnasr, with the banners
ilah, God *آلاه*
ilahī, pertaining to God, divine *آلاهى*
ila, to, towards, up to, at *آلاى*
ila man, towards him who *آلاى من*
ilayya, to me *آلاى*
ilaika, to thee, towards thee *آلايك*
ilaikum, to you, for you *آلايكم*
alim, painful, most painful *آليم*
ilahi, to him *آلاهى*
amma, but *آما* [distance *آما*]
amay, target, mark for archers, bow shot
amam, exemplar, leader, high priest,
aman, safety, security *آمان* [Imam *آمان*]
amanat, rectitude, sincerity, faith *آمانت*
ummat, religion, followers (of an apostle),
 nation, people *آمامت* [for *مات* *mata* for *موب*]
amut, I die, (imperf jussive of the verb
amut, I die) *آاموت*
amut, I die not *آاموت*
amutina, prohibition, refraining, absti-
 nence *آاموتينا*
amsal (pl of *مثال* *masal*), fellows, likes,
 resemblances, fables, proverbs *آامثال*
amadast (= *آمده است* *amada ast*), hath
 come *آامدست* [perfect part is *آمده* *amada*]
amadan, to come, arrive, to occur (the
amr, injunction, command, case, affair *آامر*
amr o nahi, command and prohibi-
 tion, absolute authority *آامرو نهى*
umara (pl of *امير* *amir*), commanders,
 princes, emirs *آامراء*
amrad heedless and handsome (youth) *آامراد*
imroz, to day, this day, now *آامروز*
amri, my case or affair *آامرى*
imshab, to night, this night *آامشب*
imza, transmitting, despatching, transact-
 ing carrying through *آامضاء*

امعان *im'ān*, advancing far into, penetrating. A.
 امعان نظر *im'āni naẓar*, directing of vision,
 gazing, careful glance, mature considera-
 tion. A.P.

امكان *imkān*, possibility, power. A.

املاً *amla'u*, I fill, I would fill: (see اظلل *aẓallu*). A.

املاء *imlā*, filling up. A. [sions. A.

املاك *amlāk* (pl. of ملك *mulk*), goods, posses-
 sions. A.
 امم *umam* (pl. of امة *ummat*), peoples, nations,
 sects. A.

آمن *āmin*, protect thou, render thou secure;
 (imp. of آمنة *āmāna*, 4th form of the verb
 امن *amina*). [country. A.

آمن بده *āmin baladahu*, give security to his

امواج *amwāj* (pl. of موج *mauj*), waves. A.

اموال *amwāl* (pl. of مال *māl*), property, effects,
 monies. A.

آموختن *āmokhtan*, to learn; to teach. P.

امور *umūr* (pl. of امر *amr*), affairs, matters,
 things. A.

آمیختن *āmekhtan*, to mix. P.

امید *umed* or *ummed*, hope, expectation. P.

امیدوار *umedwār*, hopeful, expectant, candidate. P.

امیدواری *umedwārī*, hopefulness; thou art
 hopeful, thou hopest. P.

امیر *amīr*, commander, chief, leader, governor,
 noble, lord, prince. A. [A.P.

امیر کبیر *amīri kabīr*, great lord, mighty prince.

امیرزاده *amīr zāda*, prince's son, prince. A.P.

آمیز *āmez* (imp. of *amekhtan*, used as the latter
 part of compounds), mixing, mixed. P.

آن *ān*, that, he. P.

ان *an* (indecl. particle), that. A.

... in, if. A.

ان لم *in lam*, if not. A.

ان لم اکن *in lam akun*, if I may not be. A.

آن *anna*, that. A.

... inna, verily, truly, (followed by the acc.
 of nouns and the imperf. subjunctive of

انا *ana*, I. A. [verbs). A.

... ina, vase, vessel. A.

انابت *inābat*, turning to God, repentance. A.

انار *anāra*, he illuminated; (4th form of the
 verb نار *nāra* for نور); may He illumine!
 (optatively). A.

انار الله *anāra 'llāhu*, may God illumine! A.

انام *anām*, mankind, men. A.

آنان *ānān* (pl. of آن *ān*), they, those. P.

آنانکه *ānānki*, they who. P.

انبار *ambār*, granary, garner, stack, magazine. P.

انبار *ambāz*, partner (in trade). P.

انباری *ambāzī*, partnership. P. [verb انباری). A.

انبار *ambāka*, he informed thee; (4th form of the

فمن انبار *fa man ambāka*, who then informed
 thee? A. [wallet. P.

انبان *ambān*, dressed sheep-skins, leather;

انب *ambata*, he caused to bring forth, or

grow, or vegetate; (4th form of the verb
 نبت *nabata*). A.

انبستهم الله *ambatahumu 'llāhu*, God caused them
 to grow or spring up. A. [pleasantry. A.

انبساط *imbisāf*, gladness, recreation, mirth,

انبوه *amboh*, concourse, crowd. P.

آن به *ān bih*, that (is) better. P.

انبیاء *ambiyā* (pl. of نبی *nabiy*), prophets. A.

انت *anta*, thou. A.

انت نسبت *intasabta*, thou art related; (8th form
 of the verb نسب *nasaba*). A.

بمن انت نسبت *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
 related? A. [expectation. A.

انتظار *intizār*, expecting, watching for, awaiting;

انتقام *intikām*, taking revenge, vengeance, re-
 taliation. A. [ance, take revenge. A.P.

انتقام کشیدن *intikām kashīdan*, to exact venge-

آنجا *anjā*, that place, there. P.

انجام *anjām*, end, close; issue, consequence. P.

انجامیدن *anjāmīdan*, to finish, terminate, result. P.

انجمن *anjuman*, company, assembly; banquet. P.

انجیل *injil*, the Gospel. A.

آنچنان *ānchunān*, such as that, in that manner,
 in such a way. P.

آنچنانکه *ānchunānki*, exactly as, even as. P.

آنچه *ānchi*, that which, whatever. P.

اند *and*, they are. P.

انداختن *andākhtan*, to throw, cast, hurl, shoot;
 reject; to cast aside; to degrade, abase
 (p. 101); to lay down (p. 135). P.

اندازه *andāza*, quantity, measure, due propor-
 tion, just measure. P. moderation.

اندام *andām*, body; limb. P.

اندر *andar*, within, in, on, amidst; belly. P.

بشکر اندر *ba shukr andarash*, in praising (or
 thanking) Him. P.

اندان *andaran*, in it, into it, therein r
 اندرم *andaram*, I am in r [heart, belly r
 اندرون *andarun*, inner part, inside, interior,
 اندرین *andarin* (for اندرانی) in this r
 اندک *ndaal*, little, few, trifling r
 اندکی *andake*, a little, very little r
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up,
 collect *amas*, hoard r
 اندوه *anduh* or *andoh*, grief, sadness, trouble r
 اندوه = اندوه r
 اندیشه *andesial*, fearful, anxious, in fear r
 اندیشه *andeshtan*, more afraid r
 اندیشه *andeshtan*, I am more appre-
 hensive r
 اندیشه *andeshtan*, thought, consideration, reflec-
 tion, doubt, anxiety, fear, concern, care r
 اندیشیدن *andeshtan*, to think, consider, reflect,
 to feel concern, or alarm, or anxiety r
 انس *ans*, sociableness, familiarity, habit A
 انسان *insan*, man A
 انسان *nl insan*, the man, man A
 آنست *anast*, is that r
 آنسی *anaste*, that would be r [God A
 آن شاء الله *in shā'ā 'llah*, if God will, if it please
 آنست *insaf*, justice A
 انعام *in'am* benefaction, gift, gratuity, favour A
 انفس *anfās* (pl of نفس *nafas*), breaths,
 moments A
 انفس *anfus* (pl of نفس *nafs*), souls, selves A
 انفسکم *nafsuakum* (nom), your own souls,
 yourselves A [yourselves A
 انفسکم *nafsuakum* (acc), your own souls,
 آنکه *annaka*, that thou A
 innaka, verily thou (art) A
 آنکه این دلف *innaka idnu z bin*, verily thou
 art a wolf's whelp A [asked A
 آنکه *innaka mas'ulun*, verily thou wilt be
 انکار *inkar*, denial, objection, disapproval,
 dislike A
 انکار *ankar*, most disagreeable or offensive A
 انکار *inna ankara 'l asuati*, verily the
 most disagreeable of voices A
 آنکس *ankas*, that person r
 آنکه *anki*, he who, him who, that which r
 انگاریدن *angaridan*, to compute, reckon, suppose,
 deem r
 انگاشتن *angashtan* = انگاریدن

آنگاه *angah* (pronounced *ungah*), that time,
 then, there r
 آنگاه که *angah ki*, at the time that, when r
 انگشت *angusht*, finger r
 انگشت بیل کشیدن *ngusht nil kashidan*, to
 make a blue finger mark on a thing, as
 indicative of its loss or abandonment (see
 بیل *nil*) r
 انگشتری *angushtari*, finger ring r
 آنکه *angah* = آنکه *angah* r
 انگیزان *angekhtan*, to raise, excite, (the perf
 part is انگیز *angekhtan*) r
 انگیز *angez* (imp of انگیزان *angekhtan*, used as
 latter part of compounds), exciting, stir-
 ring up A
 آن لم *in lam*, if not A
 آنم *anam*, I am he, I am that r
 آنما *innam* only A
 آنوار *anwar* (pl of نور *nur*), lights, splendours A
 انواع *anwa'* (pl. of نوع *nau'*), kinds, sorts,
 various kinds A
 آنوری *Anrari*, name of a celebrated Persian
 poet, who died A.D. 1200 r
 آنه *innahu*, verily he, or it A
 آنکه *innahu lakum 'aduucun muhin*,
 verily he is your open enemy A
 آنها *anha* (pl of آن *an*), those things r
 آنی *ani*, such art thou, of it thou art r
 آنی *inni*, verily I A [(myself) A
 آنی *inni lamustatirun*, verily I conceal
 آنس *anis*, companion, intimate friend. A
 او *au*, or A
 او *ū* or *o*, he, him, she, her, it r [A
 آواز *awaz*, voice, sound, noise, cry, shout, report
 آوازه *awaza*, rumour, report, news r
 آوان *awan* (pl of آن *an*), times, seasons A
 آواشن *aubash* (pl of ریش *wabash*), dissolute
 fellows, rabble, mob A
 اوج *aw*, top, summit A
 اویا *aulya* (pl of ولی *waliy*), assistants, princes,
 ministers, governors A
 اویا *aulya'ih*, his ministers or nobles A
 او را *ara*, him or her, to him, or her r
 اوراد *aurad* (pl of ورد *wird*) portions of the Ku-
 ran, recited at different hours, devotions A

اوراق *aurāk* (pl. of ورق *warāk*), leaves, pages. A.
اوردن *āvardan*, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to beget. P.

اوست *ūst*, he is; is of him, is his. P.

اوستاد *ūstād* = استاد *ustād*; q. v. P.

اوصاف *auṣāf* (pl. of وصف *wasf*), qualities, praises. A.

اوقات *āftādan* = افتادن *uftādan*. P.

اوقات *aukāṭ* (pl. of وقت *waqt*), times, hours. A.

اول *awwal*, first, beginning; former, at first. A.

اولی *awlā*, nearer, worthier, fitter. A.

اولی *ulī* 'l *albāb*, (gen. and acc. of اولی *ulū* 'l *albāb*), the wise or prudent. A.

اولتر *awlātar*, better, more fit, suitable, proper or convenient. A. P.

اولئک *ulā'ika*, they, those. A. [former. A.

اولین *awwalīn* (gen. pl. of اول *awwal*), first,

آویختن *āwekhtan*, to hang, suspend, catch hold

آوی *āwī*, of it thou art. P. [of, cling to. P.

آه *āh*, oh! ah! alas! a sigh. P.

آهستگی *āhistagī*, slowness, gentleness, lowness, softness of voice. P.

آهسته *āhista*, slowly, softly, gently. P.

آهک *āhak*, lime, plaster, mortar, cement. P.

آهک تفتہ *āhaki tafta*, quick-lime. P.

آهل *āhl*, people, family; worthy. A. [A.P.

آهل ادب *ahli adab*, the courteous; the learned.

آهل تحقیق *ahli taḥkīq*, philosophers, doctors. A.P.

آهل خرد *ahli khirad*, wise persons, the wise. A.P.

آهل دل *ahli dīl*, the pious, prudent, or wise. A.P.

آهل زمین *ahli zamīn*, the people of, or dwellers on, the earth. A.P. [discerning. A.P.

آهل شناخت *ahli shinākht*, the intelligent or

آهل صفا *ahli ṣafā*, the pure or devout. A.P.

آهل طریق *ahli tarīk*, devotees. A.P.

آهل طمع *ahli ṭam'*, greedy, avaricious, or covetous persons. A.P.

آهل فضل *ahli faẓl*, men of learning or excellence; virtuous persons. A.P. [come! A.

آهلاً *ahlan* (acc. of آهل), friendly people; wel-

آهلاً *ahlan wa saḥlan wa marḥaban*, (thou art come, O guest) to a friendly people, and to a smooth (comfortable) place, and to a roomy (convenient) place! A.

آهله *ahluhu*, worthy of it. A.

آهله *bi ahlihi*, deserving of it. A. [city. A.

آهلیه *ahliyat*, worthiness, fitness; ability, capa-

مال *ihmāl*, negligence, carelessness, inatten- tion, passing unnoticed, overlooking. A.

آهن *āhan*, iron. P.

آهنگ *āhang*, design, intention, preparation, readiness; note, voice; pitch, tune (of a musical instrument). P.

آهني *āhanī*, made of iron, iron. P.

... āhane, a piece of iron. P.

آهني *āhanīn*, made of iron. P. [gripped. P.

آهني چنگال *āhanīn-changāl*, iron-clawed, strong-

آهني دوش *āhanīn-dosh*, iron-beamed (balance); iron-shouldered; strong, sturdy. P.

آهو *āhū*, deer, stag, buck. P. [hawā). A.

آهوي *ahvā*, I love; (imperf. of the verb آهوي *ahvāhu*, I love him. A.

آهي *āhe*, one sigh. P.

آي *ai*, O! P. [verses of the Kurān. A.

آيات *āyāt* (pl. of آية *āyat*), signs, miracles,

آيادي *ayādī* (pl. of آيدي *aidī*, which again is

the pl. of آيد *yād*), hands; benefits, favours. A.

آياز *Īyāz*, name of a favourite of Sulṭan Maḥ-

آيام *aiyām* (pl. of آيوم *yaum*), day. A. [mūd. A.

آية *āyat*,

آيت *āyat*,

آية *āya*,

verse of the Kurān, miracle, sign. A.

آيتام *aitām* (pl. of آيتيم *yatīm*), orphans. A.

آيتار *iṣār* (for آيتار *iṣār*), offering; preference;

bestowing of benefits, charity. A. [tion. A.

آيزاز *ijāz*, abridging, abbreviating; abbrevia-

آيد *ayyada*, May (God) aid or strengthen;

(perf. 2nd form of آد *āda*, for آيد *aid*, used opta-

tively). A. [him. A.

آيد المولى *ayyadahu* 'l *maulā*, May the Lord aid

آيزد *izid* or *ezid*, God. P.

آيستادن *istādan*, to stand, to be standing, to

stop, stay, remain. P.

آيستاده *istāda*, stood, standing. P.

آيشان *eshān*, they, them, these. P.

آيشاً *aizān*, also, likewise; the same. A.

آيم *em*, we are, we have. P.

آيمان *īmān* (for آيمان *īmān*), faith, belief. A.

آئم *a'imma* (pl. of آئم *imām*), leaders in re-

ligion, exemplars; high-priests. A.

آيمن *aiman*, safe, secure; void of care, un-

concerned, unapprehensive. P.

آين *in*, this, these. P.

آينان *inān* (pl. of آين *in*), these. A.

انجا *inja*, this place, here P
 انك *inal*, hehold | lol P
 آينه *ayina*, glass, mirror P
 اوان *auan* or *uan*, hall, court, palace, gallery,
 vestibule, portico P
 ان *an*, law, canon, rule P
 آينه *ayina*, mirror, looking glass P
 آينه دار *ayina-dar*, mirror holder (an attendant
 on the great in the East) P
 آينه داري *ayina-dari*, the office of mirror holder P

ب

ب *ba*, to, at, with, by, in, for, according to P
 ب *bi* or *bu*, n pleonastic particle prefixed to
 certain tenses of Persian verbs P
 ب *bi*, by, with, to A
 با *ba*, with, along with, to, possessed of,
 notwithstanding, in spite of P [that P
 با *ba an ki*, that withal, notwithstanding
 باب *bab*, door, chapter A [ance A
 باب التوبه *babu 't taubati*, the door of repent-
 با *ba khabar*, informed, intelligent P A
 باحس *bakhshan*, to play, sport, trifle, to lose at
 باحر *ba akhar*, to an end P A [play P
 با حشوب *ba khushunat*, with roughness P A
 باد *bad*, wind, breeze, pride, conceit, arro-
 gance, (optative of بود *budan*) may it be P
 باد مخالف *bad mukhalif*, adverse wind P A
 بادام *badam*, almond P [steed P
 بادبا *badpa* (lit wind footed), swift or fleet
 بادبي *bad pa e*, n fleet horse P
 بادشاه *badshah*, king P
 بادگرد *bad gird*, whirlwind P
 بادي *bade*, a flatus (in the howels), n fart P
 باده *badiya*, desert A
 بار *bar*, load, fruit, time, admission, access P
 بار خاطر *bari khatir*, load or distress of mind P
 بار آوردن *bar avardan*, to hear fruit P
 بار دیگر *bari digar*, another, or second time P
 باران *baran*, rain, shower P [then P
 بار بار *bar bar*, hurden bearing, heast of bnr
 باردار *bar bardar*, hearer of hurthens, preg-
 nant or carrying (female) P
 بار خدا *bari khuda*, Great God! P
 باردار *bar dar* = باردار *bar bardar* P
 بارگاه *bargah*, place of audience, royal court P

بار *bara*, wall, battlements P
 بارها *barha* (pl of بار *bar*), times, many times,
 often, repeatedly P
 باری *bari*, Creator A
 بار باری *bari ta'alà*, God the Creator, God A
 باری *bari*, one load or burden, a turn or time,
 once upon n time, once, at least, at all
 events, nt any rate P
 باری چند *bari chand*, several times P
 باریدن *baridan*, to rain, to fall in showers P
 باریک *barik*, fine, thin P
 بار *bar*, back, hack again, on the other hand,
 afterwards, thrown back, wide open, open,
 a falcon P
 بازار *bazar*, market, mart, market-place, street
 of shops only, source of supply P
 بازارها *bazarha* (pl of بازار *bazar*), marts, market-
 places, whole marts P [market-places P
 بزاری *bazari*, of, pertaining to, or infesting
 بزاری *sagi bazari*, market or street curs P
 باز آمدن *baz amadan*, to come back, to return,
 to come in front P [back P
 باز آوردن *baz avardan*, to bring back, to keep
 باز بودن *baz budan*, to be open P
 باز باری *baz pas*, restitution P [restore P
 باز باری دادن *baz pas dadan*, to give back, to
 باز خریدن *baz kharidan*, to buy back, to redeem
 or ransom P
 باز دادن *baz dadan*, to give back, restore P
 باز داشتن *baz dashtan*, to keep back, withhold,
 restrain, detain P
 بازگان *bazargan*, trader, merchant P
 بازگانه *bazargane*, a merchant, or a certain
 merchant P
 باز زادن *baz zadan*, to strike again, to hold
 back, to turn away (78) P
 باز است *bazast*, is open P [to draw hack P
 باز کردن *baz kardan*, to open, unfold, unravel,
 باز کشیدن *baz kashidan*, to draw hack P
 باز گذاشتن *baz guzashtan*, to quit, to leave
 behind P [revert P
 باز گردیدن *baz gardidan*, to turn hack, return,
 باز گشتن *baz gashtan*, to go or turn hack, to re-
 turn, retire, withdraw, retreat P
 باز گفتن *baz guftan* to reply P
 باز ماندن *baz mandan*, to remain behind, to lag,
 flag shirk P [shoulder to the elbow P
 بازو *bazu* (pl بازوان *bazuwan*), the arm from the

بازی *bāzī*, play, sport; pyrotechnics. P.
 بازیچه *bāzīchah* (dim. of بازی *bāzī*), play, sport,
 pastime; trifling, frivolity. P.
 بازیدن *bāzīdan*, to play or sport. P.
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. A.
 باسنا *ba'sanā* (acc.), our severe punishment. A.
 باسیک *bāsik*, tall or full-grown palm. A.
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay,
 wait, have patience. P.
 باشد *bāshad* (aor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may
 be, must be, would be. P. [delusive. A.
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false,
 طع *bā ṭam'*, covetous, greedy. P.A.
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. A.
 باطنی *bāṭinī*, my interior. A.
 باغ *bāgh*, garden. P.
 باغبان *bāghbān*, gardener. P. [is a weaver. P.
 بافندست *bāfindast* (for بافنده است *bāfinda ast*),
 بافنده *bāfinda* or *bāfanda*, weaver. P.
 باقی *bāqī*, remaining, left; enduring, lasting,
 perpetual, permanent. A.
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. P.
 بال *bāl*, arm; wing; stature. P.
 بالا *bālā*, above, high; upper hand; top, sum-
 mit; height, stature. P.
 بالا گرفتن *bālā giriftan*, to get the upper hand,
 gain the ascendancy; to break into flame,
 to blaze up (as fire). P.
 بالاثم *bi 'l iṣmī*, to or into sin. A.
 بالبر *bi 'l birri*, to being pious, to piety. A.
 بالبنان *bi 'l banān*, with the tips of the fingers. A.
 بالجملة *bi 'l jumla*, on the whole, to sum up. A.
 بالرحیل *bi 'r rahīli*, with departure. A.
 بالش *bālīsh*, pillow, cushion. P.
 بالشجر الاخضر *bi 'sh shajari 'l akhṣari*, on the
 بالغ *bāligh*, adult. A. [green tree. A.
 باللغو *bi 'l laghwī*, by impropriety or folly. A.
 بالله *bi 'llāhi*, by or with God. A.
 بالوریل *bi 'l warā*, among men. A.
 بالین *bālīn*, head (of a bed or tomb), pillow. P.
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. P.
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } P.
 با منش *bā manash*, with me (and) him. P.
 بان *bān*, the ben-tree (a species of moringa). A.

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll,
 thunder; call to prayer. P. [P.
 برداشتن *bāng bardāshṭan*, to call to prayer.
 بانگ صبح *bāngi subh*, the morning summons to
 prayer. P.
 بانگ نماز *bāngi namāz*, call to prayer. P.
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. P. [play a tune. P.
 با آواز آمدن *ba āwāz āmadan*, to sound a note,
 با وجود *bā wujūd*, with the existence, through,
 notwithstanding. P.A.
 باور کردن *bāwar kardan* } to believe, to credit. P.
 باور داشتن *bāwar dsāhtan* }
 باهر *bāhir*, excellent, resplendent, manifest,
 conspicuous. A. [selves. P.
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 باهم آمدن *bāham āmadan*, to fly in a passion,
 to become angry. P.
 باید *bāyad* (aor. of بایستن *bāyistan*), it must be;
 he must, one ought; it is proper, necessary
 or indispensable, it behoveth, is wanted. P.
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou
 need? must thou have? P.
 بایستی *bāyistī*, it would be proper or necessary
 it would suit. P. [off. 1
 ببر *bībar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carr
 بت *but* (pl. بتان *butān*), image, idol. P.
 بتحقیق *ba taḥkīk*, for certain, of a certainty
 certainly. P.A.
 بتر *battar* (for بدتر *baddtar*), worse. P.
 بت تراش *but tarāsh*, carver of images or idols
 sculptor. P. [dread thou. 1
 بتارس *bitars* (imp. of ترسیدن *tarsīdan*), fear o
 بترند *battarand*, are worse. P.
 بجا *ba jā*, in place, to place; towards. P.
 بجا کی *tā ba jā'e ki*, to the extent or degre
 that. P.
 بجا آوردن *ba jā āvardan*, } to bring int
 بجا بجا آوردن *ba jā'e āvardan*, } place, to carr
 into effect, to perform, accomplish, dis
 charge, fulfil, execute. P.
 بجا رسیدن *ba jā rasīdan*, to attain to eminence
 to be successful. P.
 بجان آمدن *ba jān āmadan*, to be in imminen
 peril, to be on the point of dying, to be
 weary of life. P. [life P.
 بجان پروردن *ba jān parwardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba jān rasīdan*, to be reduced to
 great straits, to be on the verge of starva-
 tion or death. P.

با جان رنجیدن *ba jan ranjidan*, to be cut to the heart, vexed to the soul P [towards PA
 بجانب *ba janib*, to the side, in the direction of,
 بجز *ba juz*, besides save, except P
 بجمال *bi jamalihi*, by his beauty A
 بچه *bacha*, infant, child, young of an animal P
 با چی, by what (means) ? in what (way) ?
 to what (use) ? P
 بحث *bahs* investigation, scrutiny, controversy,
 discussion, dispute A
 بحث کردن *bahs kardan*, to discuss, dispute A P
 بحر *bahr*, sea A
 حضور *ba hu-ur*, into the presence PA
 حقیقت *ba hakikat*, in truth, in reality, really,
 assuredly PA
 حکم *ba hukm*, by way of, by reason of, on the
 authority of, in accordance with PA
 حکم آنک *ba hukm an ki*, in accordance with
 that which, because that, forasmuch as, for
 the reason that, so that, to a degree that PA
 حکم ضرورت *ba hukm zarurat*, by force of
 necessity, perforce PA
 حکم عاریت *bahukmi'ariyat*, hyway of loan PA
 بیل کردن *bihil kardan*, to absolve, pardon, for
 give PA
 بکھر *bukhur* (pl of بحر *bahr*), seas, oceans A
 بخت *bakht*, fortune P
 بخت برگشته *bakht bar gashta*, unfortunate P
 بخی *bukhti*, a Bactrian camel (which is very
 hairy, and has two hunches) P
 بخشنده *bakhtyar*, favoured by fortune, fortunate P
 بخش *bakhs*, share, portion, lot P
 بخشای *bakhsai*, forgive thou P
 بخشش *bakhsayish*, favour, forgiveness, grace,
 merciful kindness P [ness P
 بخشنده *bakhsayandagi*, liberality, forgive-
 ness P
 بخش *bakhsish*, gift, gratuity P
 بخشدگی *bakhsandagi*, liberality P
 بخشنده *bakhsinda*, bestower, liberal P
 بخشنده *bakhsudan*, to take pity, show kind-
 ness P
 بخشنده *bakhsidan*, to bestow, grant, give, to
 make a present, to waive, to forgive or
 pardon P
 بخل *bukhl*, avarice, stinginess A
 بخور *bakhou* = بحراب *ba khirab* see حواب
 بخود *ba khud bar*, upon thyself P

بخل *bakhl* stingy, miserly, avaricious, miser A
 بخیلی *bakhili*, = بخل *bukhl* A P
 بد *bad*, bad, wicked P
 بدا *bada* (for bada'a), it first appeared A
 بدا ادا *iza bada*, when it first appears A
 بد احقر *bad akhtar*, ill starred, hapless P
 بد احقری *bad akhtare*, an unfortunate one, an
 unlucky wight P [thou P
 بدان *bidan* (imp of دانستن *danistan*), know
 بدان *badan* (pl of بد *bad*), bad persons P
 (for با آن *ba an*), with that, for
 that purpose, to that person P
 بد اندش *bad andesh*, ill wisder, malevolent,
 malignant P [wretched P
 بد بخت *bad bakht*, ill fated, unfortunate,
 بد بختی *bad bakhti*, thou art unfortunate P
 بد بختان *badakhshehan*, a country of Central Asia,
 celebrated for its rubies P [vicious P
 بد حوی *bad kho*, ill natured, had tempered,
 بدر *badr*, the full moon A
 بدر *ka 'l badr*, like the full moon A
 بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth P
 بدر آمدن *ba dar amadan*, to come out P
 بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out P
 بدره *badraka*, guide, escort (through a track-
 less desert) P
 بدر کردن *ba dar kardan*, to expel, banish, to
 dismiss (from the mind), to cast out, to
 take off, (98), to dispense, distribute P
 بدربا *bi darrina*, with our milk A
 بد روزگار *bad rozgar*, unfortunate, wicked P
 بد زندگی *bad زندگانی*, bad lived P
 بد دست آوردن *ba dast avardan*, to get hold or
 possession (of), procure, secure, gain, to
 look out for P
 بدست *ba dastam*, into my band P
 بد سیال *bad sigal*, ill surmiser, evil thinker,
 malignant P [of compact PA
 بد عهدی *bad 'ahdi*, promise-breaking violation
 بد فرجام *bad farjam*, ending bad, malignant P
 بد کاری *bad kari*, evil doing P
 بد گهر *bad gauhar*, of bad quality, coarse, bad
 by nature, essentially bad P
 بد گوی *bad-go*, evil speaker, calumniator P
 بد گهر *bad guhar*, bad by nature, essentially
 بد مهر *bad mihir*, unkind P [bad P
 بد مهری *bad mihri*, unkindness P

بدن *badan*, body. A.

بدو *badū* (for او به *ba ū*), to him, her, or it. P.

بده *bidih* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. P. [misery:—*bade*, a bad man. P.

بدي *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm,

بدیع *badī*, wonderful, marvellous, strange; prompt; original. A. [rare) beauty. A.

بدیع الجمال *badī'u 'l jamāl*, of marvellous (or
بدیع جهان *badī'i jahān*, the wonder of the
world. A.P. [this (or these). P.

بدین *badīn* (for این به *ba īn*), to or in or with

بدینها *badīnhā*, in these things. P.

بذر *bazr*, seed. A.

من کرم البذر *min karami 'l bazri*, (is) in consequence of the good seed. A.

بذل *bazl*, gift, liberality, munificence, bestowal, profusion. A.

بذله *buzla* (pl. بذلها *buzlahā*), joke, witticism. P.

بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by; according to; at, against, from. P.

بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. P.

از بر *az bar*, by rote (104). P.

در بر کردن *dar bar kardan*, to clothe, invest. P.

بر *barr*, dry land. A.

برابر *bar-ā-bar* (lit. breast to breast), equal, parallel, on a level, opposite, over against. P.

در برابر *dar barābar*, over against. P.

برادر *birādar*, brother. P.

برادر خواندگی *birādar khwāndagī*, profession of brotherly affection, calling one brother. P.

بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend, arise; to be accomplished; to get on, succeed, or prosper; to prevail against, come off best; to elapse, to pass by or beyond. P.

بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or commingle. P.

بر آن *bar ān*, on that, upon that. P.

بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will, wish, or intend. P.

بر انداختن *bar andākhtan*, to throw down, throw away, fling about; to defeat. P.

بر انگیزتن *bar angekhtan*, to raise, stir up, excite or incite. P. [I obey. P.

بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that,

بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to tear up or out; to give forth; to complete, accomplish, perform, fulfil; to close, or block up (a door with mud or bricks); to repair, help on. P.

بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath; to breathe (or utter) a word. P.

برای *barāyi*, for, because, for the sake of. P.A.

بر بر *bar bar*, on the breast. P.

بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact, to close, to shut. P.

بربط *barbat*, the Persian lute. P. [lutanist. P.

بربط سرای *barbat-sarāi*, performer on the lute,

بر پا *bar pā*, raised, erect. P.

بر پا داشتن *bar pā dāshtan*, to raise, set up, establish, maintain, sustain. P.

بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn round; to turn away, avert. P.

بر تر *bar tar*, higher. P.

بر تست *bar tust*, is on thee. P.

برج *burj*, tower, bastion, barbican. A.

بر جا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet, tranquil, steady. P.

بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. P.

بر جهد *bar jihad* (or *jahad*), (aor. of بر جستن *bar jastan*), he or it leaps up. P.

برجی *burje*, a certain tower. A.P. [remove. P.

بر چیدن *bar chīdan*, to pick or gather up, to

بر حق *bar haqq*, true, just; in the right. P.A.

برخ *barkh*, portion, part. P.

بر خاست *bar khāst*, a rising up. P.

بر خاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise; to be born; to break up; disappear, depart; to cease, end. P.

بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. P.

برخی *barkhī*, a little, a bit, a short distance; one part or portion. P.

بر خیز *bar khez* (imp. of بر خاستن *bar khāstan*),

برد *bard*, cold. A.

[rise, arise; up! P.

برد *burd*, a kind of striped garment. A.

بر داشتن *bar dāshtan*, to pick up, take up, raise, hold up, take off, remove, carry off; to sustain, to bear. P.

بر دریدن *bar darīdan*, to split open, rip up, cleave asunder. P.

بر دن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead; to bear or take away, to remove; to carry off, win; to support, suffer, endure; to prefer or lodge (a complaint); to throw away, lose or lower (one's character or dignity). P.

بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. P.

بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. P.

برش *bi rashshalin*, by, or with a slight sprink
 برف *barf*, snow *r* [lug *A*
 برف آب *barf ab*, snow water, ice water *r*
 بر فروختن *bar furukhtan* (or *furokhtan*), to
 kindle, to light up *r*
 بر فزودن *bar fuzudan*, to increase *r*
 بر فشاندن *bar fishandan*, to press, squeeze, to
 rap, to snap (the fingers) *r*
 برق *barq*, lightning, flash (of a sword)
 بر کار *bar karar*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition, firm, fixed *r*
 برکات *barakat* (pl of برکت *barakat*), blessings *A*
 برکت *barakat*, increase, blessing *A*. [tern *A*
 . *birkat* or *birka*, basin, tank, pond, cis
 بر کشادن *bar kushadan*, to open, to remove,
 to lighten *r*
 بر کشودن *bar kushudan*, to open, unloose *r*
 بر کشیدن *bar kashidan*, to extract, draw, draw
 forth *r* [to strip off, pluck out *r*
 بر کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot,
 برکی *baraki*, made of برک *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which dervishes make caps and vests, a
 cap so made *r*
 برگ *barq*, leaf, provisos for a journey *r*
 برگشتن *bar gu-ashtan*, to pass over, to pass
 beyond, to extend *i*
 برگردیدن *bar gardidan*, to turn away from, to
 change, (110) *r*
 برگزیدن *bar giriftan*, to take up or off, pick up,
 to raise, derive, to turn aside or away, to
 remove, take away, carry off, clear, to
 attain *r*
 برگزیدن *bar gu-idan*, to choose, select *r*
 برگزیدن *bar gusilidan*, to snatch, wrench
 break *r* [up *r*
 برگزیدن *bar gusilidan*, to snap, break, tear
 برگشتن *bar gashstan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight *r* [upside down *r*
 برگشته *bar gashta*, upset, overturned, turned
 برگماشتن *bar gumashtan*, to depute, appoint *r*
 برم *baram*, I might (or would) bear, or bring,
 (aor of بردن *burdan*) *r*
 برنج *birinj*, rice *r*
 برنجی *birinje*, one grain of rice *r*
 بر ندادن *bar nayarad*, it beareth not (aor neg
 of برآوردن *bar avaradan*) *r*
 بر نماند *bar nayuram*, I will not bring out *r*

بر نماندن *bar nayumadan* (neg of برآمدن *bar
 amadan*), not to happen, to fail *r*
 برو *baru* (for براو *bar u*), on him, her, or it *i*
 بر او *birav* (imp of بران *raftan*), go thou *r*
 برو بر *barū bar*, upon him *r*
 برویت *burut*, mustachios, whiskers *r*
 برومند *barumand*, fruit-bearing, fruitful *r*
 بروین *birun*, without, out, outside *r*
 بروی خود *baru'e khirud*, of one's self, of one's
 own accord *r*
 بره *bara* or *barra*, lamb *r*
 برهان *burhan*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof *A*
 برهم بستن *barham bastan*, to close, to shut to *r*
 برهم زدن *barham zadan*, to strike together,
 slam *r*
 برهم زدن دست *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief) *r*
 برهنگی *barahnagi*, nakedness *r*
 برهنگ *barahna*, bare, naked, stripped, void *r*
 بری *bari'*, clear, quit, free, innocent, careless *A*
 بری داشتن *bari dāshtan*, to exempt, to keep
 free from *A* *r*
 بریان *biryan*, fried, broiled, parched *r*
 بریان کردن *biryan kardan* (or کردن *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch *r*
 بریدن *buridan* and *burridan*, to cut, cut out
 (or make up garments), to cut off, to sever,
 to prune *r*
 برین *barin* (for بران *bar in*), on this *r*
 برآز *baz az*, draper, mercer *A*
 برآزمودن *buzurgmīhr*, name of the prime minister
 of Nūshirawan king of Persia *r*
 بزرگ *buzurg*, great, venerable, eminent, grand,
 grown up, grown big *r*
 بزرگان *buzurgān* (pl of بزرگ *buzurg*) ancestors,
 great men, superiors, grantees sages *r*
 بزرگ زاده *buzurg zada*, high born *r*
 بزرگوار *buzurgwar*, great, excellent *r*
 بزرگوارى *buzurgwār*, greatness, excellence *r*
 بزرگوارى *buzurgwār* a great man *r*
 بزرگ همت *buzurg himmat*, high minded, high
 spirited, magnanimous, (comp بزرگ همت *buzurg
 himmatlar*) *r* *A*
 بزرگی *buzurgi*, greatness, adulthood, maturity,
 superiority in years *r*

بزرگی *buzurge*, a certain great man. P.
 بزه *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.
 بس *bas*, many; many a one or time; enough;
 بس کردن *bas kardan*, to stop, leave off. P.
 بسا *basā*, many, many a one, many a time. P.
 بساط *basāt*, expanded and even land, wide or
 spacious surface of ground. A.
 ... *bisūt*, carpet, anything that is spread or
 spread out. A.
 بستان *bisitān* or *bistān* (imp. of ستاندن *sitān*-
 بستان *bustān*, garden. P. [dan, take thou. P.
 بستان سرا *bustān-sarā*, palace or house in a gar-
 den, summer-palace. P.
 بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.
 بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird
 on, attach, fix; to form, frame. P.
 بستن نعل *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.
 بستند *bi-sitand* (aor. of ستاندن *sitāndan*), they
 take or accept. P.
 بسته *basta* (perf. part. of بستن *bastan*), tied,
 bound, girt; shut, closed, fastened, stopped;
 locked; set, fixed, formed, fettered, shackled. P.
 بسر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be
 completed, to come to an end; to expire;
 to arrive at perfection, to excel. P.
 بسر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to
 be finished. P.
 بسر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.
 بسر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head,
 carry to an end, finish, to pass away; to
 agree, harmonize. P. [widely. A.
 بسط *basata*, he made abundant, or diffused
 و لو بسط الله الرزق *wa lau basata 'llāhu 'r rizka*,
 and if God made plentiful the means of
 subsistence. A.
 بسم *bismi* (for بسم *bi ismī*), in the name of. A.
 بسوی *ba sūyi*, in the direction of, towards. P.
 بسی *base*, much, many; sufficient; many a
 one; many a time, often, a long while. P.
 بسیار *bisyar*, much, many; often. P.
 بسیار خسب *bisyar-khasp*, very sleepy. P.
 بسیار خوار *bisyar khwār*, (much-eating), great
 eater, glutton. P. [number. P.
 بسیاری *bisyarī*, abundance, large quantity, great
 بسیت *basit*, expanded and even ground, wide or
 spacious surface; simple, uncompounded. A.
 بسیم *basim*, smiling. A.
 بشارت *bisharat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.
 بشره *bashara*, skin, outer or surface skin; out-
 side, outward appearance. A.
 بشریة *bashariyat*, human nature, humanity. A.
 بشنو *bishnav* or *bishnav* (imp. of شنودن *shi-*
nūdan), hear, listen. P.
 بشوی *bushuwī* (2 sing. aor. of شستن *shustan*),
 thou mayest wash. P. [washes. P.
 بشوید *bushūyad*, (3 sing. aor. of *shustan*), he
 بصلح *bi Ṣālihin*, by Ṣāliḥ (the prophet), by a
 just or good man; as virtuous. A.
 بصره *baṣra*, Basra, a city on the Persian Gulf,
 usually written Bussorah. A.
 بضاعت *biṣā'at*, merchandise, or an article of
 merchandise; a portion of one's property
 which one sends for traffic; stock in trade. A.
 بط *baṭṭ*, a duck. A.
 بطاهر *bi ṭāhirin* (= طاهر *ṭāhirun*), clean, pure. A.
 بطل *baṭṭāl*, vain, false, worthless. A.
 بطلالت *baṭālat*, idleness, vanity, frivolity; idle
 talk, jesting. A.
 بطش *baṭsh*, might, strength (in fight), valour,
 vehemence in assault. A.
 بطلته *bi ṭal'atīhi*, by his countenance. A.
 بطن *baṭn*, belly. A.
 بطی *baṭī*, slow, tardy, dilatory, backward. A.
 بطیبا *bi ṭibihā*, on account of their sweet-
 بعد *ba'd* (also P. بعد از *ba'd az*), after. [ness. A.
 بعزت تر *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more
 precious. A.P. [small part. A.P.
 بعضی *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a
 بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.
 بعلها *ba'lihā*, her husband. A.
 بعلبك *ba'alabakk*, Baalbec in Syria. A.
 بعون *bi 'auni*, by the aid of. A.
 بعید *ba'īd*, far, distant, remote. A.
 بغداد *baghdād* (originally *bāghī dād*, the garden
 of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.
 بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.
 بغوا *baghan*, they would be insolent, they had
 rebelled (3 pers. pl. perf. of بغی *baghā*). A.
 لا بغوا فی الارض *la baghan fi 'l arṣi*, they would
 assuredly act insolently on the earth. A.
 بغی *baghy*, rebellion. A. [(than). A.
 بغیر *bi ghairi*, without, except, with other
 بغیر وسیلة *bi ghairi wasīlatin* without a me-
 dium. A.

دائره *balad*, duration, permanence, continuance A
 باطل *balal*, greengrocer, fruit merchant, grocer A
 باطله *balat'e*, a duration, a permanence A P
 باطله *buk'e*, spot, place, plot, region P
 باطني *li'balli*, in my heart A
 باقیه *li'qiyat*, or *li'qiyat*, remainder A
 باقیه *li'qiyat*, a remaining part, some remains, a remnant. A P
 باکار آمدن *ba kar amadan* to be of use or service, to serve a purpose, to avail P
 باکار کردن *ba kar kurdan*, to turn to use, to use or employ P
 باکشی *Baksh*, name of a certain athlete P
 باکشی *ba kash* in *estorran*, as the worst of hate A
 باکر *Bakr*, a proper name A [thou P
 باکش *li'ish* (imp. of کشیدن *kashidan*), draw
 . *bulush* (imp. of کشیدن *kashidan*), kill thou P
 باکش *bukushai* or *bukushai* (imp. of کشیدن *kashidan*), open thou P
 باکم *bulam* (pl. of اکم *akam*), dumb A
 باکماله *li'kamalihi*, by his perfection A
 باکار *bugur* (imp. of گواشتن *guashan*), allow, give leave, suffer, permit P [said P
 باکما *bugustā* (= بگفت *buguft*), he (or she)
 باکو *bugo* (imp. of گویی *guyan*), say thou P
 باگیر *liger* (imp. of گیر *giran*), seize thou
 catch hold of P
 با *bal*, but, nay A [affliction, adversity A
 بلا *lala*, calamity, misfortune, trouble evil
 بلاد *lilad* (pl. of لاله *lalat*), provinces, coun-
 tries, cities, provinces collectively, &c A
 بلاد *balagh* arrival, conveyance of a message A
 بالاع *balagh* the messenger has only to deliver
 his message A
 بالاع *balaghah*, eloquence, rhetoric, puberty A
 بالایی *bal'ei*, a calamity, trial or affliction A P
 بالبل *bulbul*, nightingale 1
 بالبل *bulbul*, O nightingale! P [trial P
 بالک *Balkh* a city of Khurāsān (ancient Bactria)
 بالکی *li'khi*, a native of Balkh P
 بلاد *balad* country, city A

بلده *baladaku* (acc), his country A
 بلدان *bullin* (pl. of لاله *lalat*), districts, quar-
 ters, regions, cities towns, villages A
 بلده *balad*, country, region, district, city,
 town, village A
 بلذت *la laz attar*, with greater deliciousness,
 more delicate or luxurious P
 بلع *balagha*, he reached or attained A
 بلع *balagha* 'ul'ulā, he attained to emi-
 nence A
 بلع *balligh* cause to reach, convey, (imp. of
 بلع *ballagha* 2nd form of بلع *balagha*) A
 بلع *balligh* 'al'alāika convey (or de-
 liver) what thou art charged with (or what
 is incumbent on thee) A
 بلک *lalk*, but moreover, nay P
 بلند *laland*, high, lofty, tall P
 بلند آواز *laland awā*, loud voiced P
 بلند بالا *laland-bala*, tall of stature P
 بلند بلند *laland-lalang*, loud sounding, noisy P
 بلندی *balandi*, height, elevation P
 بلور *ballaur* or *ballur*, crystal A
 بلورین *ballaurin* or *ballurin* made of crystal,
 crystalline, crystal like A P
 بلوغ *bulugh*, puberty, maturity A
 بله *lale*, yes, true, certainly, indeed, well,
 right, but P
 بله *laliyat*, misfortune, trial, affliction A
 بلیت *bulitu*, I am tried or afflicted, (passive of
 the verb لاله *lali* for لاله) A
 بلیت *bulitu* *li'nahiyin*, I am tried by a
 grammarian A
 بلع *baligh* great, vast, many, much, excessive,
 full, perfect, forcible, eloquent A
 بله *li'mān*, with whatever, according to what A
 بله *ba manal*, for example P A
 بله *li'mama'*, by mine ear A
 بله *li'man*, with whom? to whom? A
 بله *li'mani* 'ntasabla, to whom art thou
 related? A
 بله *ba mujib*, in conformity with, according
 to, for the reason P A
 بله *lunir* (imp. of مردن *murdan*), die thou P
 بله *lun* (for ابن *ibn*, when placed between two
 proper names), son A
 بله *lun*, bottom, root, end P [and end P
 سر و سار *sar o lun*, head and tail, beginning

بنا *bi nā*, with us. A.

بناء *binā*, building, structure, edifice, anything built or constructed. A.

بنا بر *binā bar* (*lit.* what is built upon), because, on account of, by reason of. A.P.

بنات *banāt* (pl. of بنت *bint*) daughters. A.

بنات نبات *banāti nabāt* (*lit.* daughters of vegetation), tender herbage. A.P.

بنگوش *banāgosh* or *bunāgosh* (adjoining the ear), the cheek. P.

بنام *ba nām*, in the name; by name. P.

بنان *banān*, fingers, tips of the fingers. A.

بنحوی *bi nahwīyin*, by a grammarian. A.

بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. P. [thou. P.

بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach

بند دست *bandi dast*, hand-cuffs. P.

بند فرمودن *band farmūdan*, to order into confinement, to imprison. P. [servants. P.

بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves, بندگی *bandagī*, service, slavery. P.

بندن *bandan*, to bind. P.

بند نهدن بر درم *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. P.

بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. P. [one's power, prisoners. P.

بندیان *bandiyān* (pl. of بندی *bandī*), those in بنه *binih* (imp. of نهادن *niḥādan*), place, or lay thou. P.

بنی *bunaiyā* (dim. of بني *bany*, for ابن *ibn*, son), dear, or darling son. A.

بنیاد *bunyād*, foundation. P. [kind. A.

بنی آدم *banī ādam*, sons of Adam, men, man- بنی عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

بو *bū*, smell, scent, odour. P.

بو *bū* = ابو *abū*; [q.v.] A.

بو العجب *bu 'l'ajab* (*lit.* cause of wonder), wonderful, astonishing. A.

بواب *bawwāb*, doorkeeper, porter. A.

بواجبی *ba wājibi*, suitable, merited. P.A.

بود *buwad* (aor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. P.

بودن *būdan*, to be. P.

بودی *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. P.

بوریا *būriyā*, mat made of reeds, coarse matting. P.

بوریا بان *būriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. P.

بوستان *būstān* or *bostān* (*lit.* place of perfume), flower-garden; garden. P.

بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. P.

بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss. P.

بوسیدن *būsīdan* or *bosīdan*, to kiss; to rot. P.

بو فلون *bū kalamūn*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. A.

بوم *būm*, the owl. A. [soil. P.

بوم *būm*, uncultivated or waste land; land, بو *bū* = بو; [q.v.] P. [smell. P.

بوئیدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to به *ba*, *bi* or *bu*: see ب (of which it is the detached form). P.

به *bih*, quinee:—good, excellent; better, best; well, cured, healed. P.

به *bihī*, by, with or concerning him or it. A.

بها *bahā*, price, value. P.

بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 130, l. 2, بهاران = بهار). P.

بهاری *bahārī*, vernal. P.

به از *bih az*, better than. P.

بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. P.

بهانه جو *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. P. [brutes. A.

بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمه *bahīmat*), beasts, بهتر *bihtar*, better. P.

بهتری *bihtar*, a better person. P.

بهجت *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. A.

بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. P.

بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name, of the dynasty of the Sassanides. He was surnamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). P.

بهرام گوری *bahrām gore*, a Bahrām Gor. P.

بهشت *ba hasht*, in eight. P.

بهشت *bihisht*, paradise. P.

اهل بهشت *ahli bihisht*, the dwellers in paradise, the blessed. A.P.

بهشتی *bihishtī*, of paradise, paradisaical, angelic. P.

بهشتی رو *bihishtī-rū*, angelic-faced. P.

بهم *baham*, together. P.

بهم برآمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

or enraged, to be distressed, or pained, to rise in opposition or rebellion P

هم برزدن *baham bar zadan*, to convulse P

هم مرکزدن *baham bar kardan*, to distress, dis-

please, pain, to upset or overthrow P

هم کشدن *baham kashidan*, to draw together, to knit (the brow) P

همد *bahamand* they are together P

بی *bihī* quince — *chūn bihi*, quince like, as

هم *bihīn*, best P [on a quince P

بی *be*, without, (a common prefix) P

بی *bi*, with me, to me A

بی *biya* (imp of آمدن *amadan*), come thou P

بیابان *biyaban*, desert, wilderness P

بیابان کده *biyaban kude* the desert of Jeru-

salem P A [desert, anchorite P

بیابان نشین *biyaban nishin*, a retiree to the

desert, anchorite P [obtain P

بیاباد *biyabad* (nor of یافان *yafan*), he may

بی آبرویی *be ābruī*, dishonour, dishonourable

act P

بی اجل *be ajal*, unfated, of which the appointed

time of death is not come P A

بی اختیار *be iḵhtiyar*, without the will, without

choice, or self-control, unconscious P A

بی ادب *be adab* (pl بی ادبان *be adabān*), ill-

mannered, rude, ignorant, unpolite P A

بیار *biyar* (imp of آوردن *āvardan*), bring thou P

بیارامد *biyaramid*, it was at rest, it rested, or

paused, or ceased (past of *aramidan*) P

بیاراد *biyarayad* he, or it should adorn (nor

of آراستن *arastan*) P

بی آزار *be azar*, without pain or trouble, harm

less, innoxious P

بی آزارتر *be azartar*, more harmless P

بیازارد *biyazarad*, he torments, molests or vexes

(nor of *azardan*) P

بیازاردان *biyazardan* = آزاردن [q v] P

بیازارم *biyazariyam*, thou annoyest, or grieveest

me P [azmudan] P

بیازمای *biyazmai*, provo or try thou, (imp of

یازمای *biyasa*, thou wilt, or wouldst rest

(nor of *asūdan*) P [copy A

بای *baya*, blank book, note book, fair

بی اعتبار *be 'itibar*, of no esteem, disesteemed

distrusted P A [aludan] P

بیالاید *biyalayad*, it sullies or taints (nor of

بایاموز *biyamoż* (imp of *amokhtan*) learn thou P
بایان *biyan* explanation exposition illustration
account A

بی انداز *be andaza* without measure P

بی انصاف *be in'af* without justice, unjust P A

بی انصافی *be in'safi*, injustice P A

بی باه *be baā*, without fear, fearlessly P

بی بار *be bar*, without fruit, fruitless, unfruit

بی برگ *be barg*, leafless P [ful P

بی بصیر *be basar*, without sight, senseless P A

بی بهره *be bahra*, portionless, shareless, un-

participating destitute, unprofitable, vain P

بی پر *be par*, featherless or wingless P

بایت *bait*, distich, couplet, verse, house A.

بایلو مال *bailu l mal*, the treasury of the

state A [fearlessly P A

بی خاشا *be takasha*, regardless of consequences

fearlessly P A [prudent P A

بی تدبیر *be tadbir*, without deliberation, im-

prudent *be tadbir* (nor of *tadbiran*), my distich A P

بی تمیز *be tamiz* (or بی تمیزی *be tamizi*), void

of discernment, undiscriminating, dull of

comprehension P A

بی توشه *be tosha*, without provisions, provision

less, unprovided P

بی توفیق *be taufiq* graceless P A

بایثا *baitha* (Persian pl of بیت *bait*), verses

بایته *baite*, one distich or verse A P

بی جان *be jan*, lifeless P

بی جان کردن *be jan kardan*, to deprive of life P

بی جمال *be jamālī* uncomeliness plainness P A

بی جواب *be jawab*, unanswerable, irrefutable,

without reply, having no answer P A

بی چاره *be charā*, helplessness, poverty P

بی چاره *be chara* (pl بیچارگان *be charagan*),

without resource or remedy, helpless,

miserable, in despair P

بی چون *be chun*, without equal, peerless, God P

بی حاصل *be hasil*, unprofitable P A

بی حد *be hadd*, unlimited, beyond bounds or

just limits P A

بی حرمت *be hurmat*, disrespectful, uncivil,

void of honour or shame P A

بی حرمتی *be hurmati* rudeness discourtesy, dis-

respect, dishonour, absence of ceremony P A

حساب *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
 حمت *be hamāyat*, careless or indifferent
 with respect to any sacred charge; shame-
 less. P.A. [less. P.A.]

ریشه *be khar*, root. P.
 ریشه کردن *be khar kardan*, to take root. P.

بخیبر *be khabar*, without information, unaware,
 unconscious; lost in amazement; unin-
 formed, ignorant, unmindful. P.A.

بخیبري *be khabarī*, thou art ignorant. P.A.

بخیبرانند *be khabarānand*, they are ignorant. P.A.

بخیوابي *be khwābī*, sleeplessness, loss of sleep,
 want of sleep. P.

خود *be khwud*, beside one's self, elated. P.

بید *bed*, willow. P.

بید مشک *bedi mushk*, musk-willow. P.

بیدار *bīdār*, awake, wakeful; sober. P.

بیداري *bīdārī*, wakefulness, waking, vigilance;
 want or absence of sleep; keeping awake. P.

بیدانش *be dānīsh*, ignorant; ignorance. P.

بیدانشي *be dānīshī*, folly, indiscretion. P.

بی در *be dar*, doorless. P.

دریغ *be dīragh*, without stint, unsparing,
 ungrudging, liberal. P.

دست *be dast*, handless. P.

دل *be dīl*, without heart, out of heart; de-
 votedly attached; ignorant, silly. P.

دین *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.

دینی *be dīne*, an infidel; a miscreant. P.A.

بیدق *baizak*, pawn at chess. P.

رسمی *be rasmī*, irregularity, bad custom or
 precedent. P.

رضا *be rīzā*, without satisfaction. P.A.

روزی *be rozī*, not having sustenance allot-
 ted, luckless, unaided by fortune. P.

بیرون *bīrūn*, out, outside, without, beyond. P.

بی زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.

بئس *bi'sa*, vile (are), out upon! A.

بئس المطاعم *bi'sa 'l maṭā'imu*, vile are the meats!
 بیست *bīst*, twenty. P. [A.]

بی سر و پا *be sar o pā*, without head or foot,
 destitute of everything, wretched. P.

بی سر و پائي *be sar o pā'i*, utter destitution,
 wretchedness. P.

بیش *be sh*, greater, more, exceeding; any longer. P.

بیشتر *be sh tar*, more, more plentifully; for the
 most part; more intent. P.

بی شرمی *be sharmī*, shamelessness, impudence. P.
 بیش زور *be sh zor*, of great strength, very
 strong. P.

بی شک *be shak*, without doubt, doubtless. P.A.

بیشمار *be shumār*, innumerable, incalculable,
 untold. P.

بیشه *bīsha*, jungle, thicket, dense and tangled
 forest; a bed, or place or growth, of canes
 or reeds. P.

بیضه *baizā*, egg. A. [veterinary art. A.]

بیطار *baīār*, farrier, one who practises the

بی طاقت *be tāqat*, without strength, weak. P.A.

بی طاقتي *be tāqatī*, weakness, inability, lack of
 power to endure; impatience. P.A.

بی طمع *be tam'*, without longing, undesirous,
 uncovetous. P.A.

بیع *baī*, selling, buying. A.

بی عزتي *be 'izzatī*, dishonour. P.A.

بی علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.

بی عمل *be 'amal*, without works, without
 practice; unapplied. P.A. [P.A.]

بی غم *be gham*, without sorrow, unconcerned.

بی غمي *be ghamī*, thou art unconcerned. P.

بی فائده *be fā'ida*, useless, ineffectual, unavail-
 ing, fruitless; uselessly. P.A.

بیفتاد *biyuftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.

بیفتد *biyuftad*, he falls (nor. of *uftādan*). P.

بی قدر *be qadr*, without value, of no esteem. P.A.

بی قرار *be qarār*, restless, disturbed. P.A.

بی قوت *be kuwat*, powerless; indigent, neces-
 sitous. P.A.

بی قیاس *be qiyās*, without measure or number,
 incalculable, immense, inconceivable. P.A.

یکبار *ba yakbār*, all at once, in a body. P.

بی کفش *be kafsh*, shoeless. P.

بی کفشي *be kafshī*, shoelessness. P.

بیگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.

بیگانگان *begānagān*). P.

بی گاه *be gāh*, out of season. P. [sive. P.]

بیگران *be girān*, inestimable, immense, exces-

بیگمان *be gumān*, without doubt, assuredly. P.

بیگناه *be gunāh*, guiltless, innocent. P.

بیگناهي *be gunāhe*, an innocent person. P.

بیل *bīl* or *bel*, spade, shovel. P.

بیلکان *bailakān*, name of a city in Armenia

Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

بیم *bim*, dread, fear, danger P

بیمار *bimar*, sick P [lessly PA

بی محابا *be muhaba*, without concern, merci

بی مروت *be muruwat*, unmauly, unfeeling, inhuman PA

بی موعول *be mu'awcal*, untrustworthy PA

بی مغز *be maghz*, without kernel marrowless P

بین *bin*, behold thou (imp of دیدن *didan*) P

بین *baina*, between or betwixt, intervening space, separation A

بیا *bina*, seeing, possessed of sight P

بیند *binad*, he sees or will see (aor of دیدن *didan*) P

بیانداخت *biyandakht*, he overtbrow (past of *andakhtan*) P [of *andeshidan*] P

بیاندش *biyandesh*, reflect thou, consider (imp of *binash*, behold him, her or it P.

binash, sight, vision P

بی نشان *be nishan*, without sign, or mark, or trace, inscrutable P

بی نظر *be na'ir*, matchless, unequalled, peerless, unrivalled PA

بینک *bainaka*, between thee A [prayer P

بی ناما *be nama*, prayerless, one who neglects

بی ناماز *be namaze*, a prayerless fellow P

بی نوا *be nawa*, without food, indigent P

بی نوائی *be nawai*, indigency, want of food, starvation, destitution P

بینی *baini*, between me A [thec A

بینی و بینک *baini wa bainaka*, betwixt me and

بینی *bin*, nose — (aor of دیدن *didan*) thou seest, shalt see, or may see P

بینی یادی *baina yadi ba'liha*, in front of (or before) her husband A [him A

بینی یادی *baina yadahi*, in his presence, before

بینم *binyam*, thou seest me A.

بی وفا *be wafa*, failure in performance, want of payment, faithlessness, ingratitude PA

بی وقت *be wakt*, unseasonable, inopportune moment PA

بیوا *biva* or *beva*, widow P

بیوا زن *biva zan*, widow woman P

بی هوار *be hunar*, stupid, unintelligent, unskilful, inapt, worthless, graceless (pl بی هواران *be hunaran*) P [tune P

بی هنگام *be hangam*, unseasonable, inopportune

بیهوده *behuda* (or بیهوده *behuda*), absurd, vain, senseless, useless, foolish, conceited, improper P

ب

پا *pa*, foot, leg, base, foundation, power, ability, strength P [reprisal P

پاداش *padash*, retribution requital retaliation,

پادشاه *padshah* (or پادشاه *padshah*), king, monarch P

پادشاه زاد *padshah zada*, king's son, prince P

پادشاهی *padshahi*, royalty, sovereignty, kingly rank, dominion, rule P

پادشاهی کردن *padshahi kardan*, to set the king, to reign, rule, govern P

پادشاهی *padshahi*, a king a certain king P

پار *par*, over, across P

پارس *Pars*, Persia P

پارسا *parsa*, abstemious pure, holy, devotee, ascetic, (pl پارسایان *parsayan*) P

پارسا زاد *parsa-zada* saint's son P

پارسائی *parsai*, purity, holiness, asceticism P

پارسائی *parsai*, a certain devotee, a holy man P

پارسی *Parsi*, Persian P

پاره *para*, torn to pieces, in rags, piece, bit P

پاره پاره *para para*, patch upon patch P

پاره دوز *para doz*, patcher, botcher P

پارینه *parina*, ancient, elapsed, past P

پاس *pas*, watch, guard, defence, regard, consideration P

پاس خاطر *pas khatir* (or پاس خاطر *pas khatir*), attention to or consideration for (one's) wishes or wants P

پاسبان *pasban*, watchman, shepherd P

پاسه *pase*, one watch, a single watch P

پاشدن *pashidan*, to sprinkle, strew, scatter P

پاشیده *pashida*, strewed, scattered P

پاک *pak*, pure, clean, cleansed, bright, free P

پاک کردن *pak kardan*, to make clean, to cleanse, to clear, to free to winnow P

پاک باز *pak baz*, sporting harmlessly, honourable lover P

پاک بردن *pak burdan*, to carry clean off P

پاک دامن *pak daman*, pure skirted, one who keeps his garments clean and pure P

پاک ریس *pak rufian*, to make a clean sweep to carry off, or make away with entirely P

پاک رو *pāk-rav*, upright in conduct. P.
 پاک سوختن *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.
 پاک نفس *pāk-nafs*, pure-souled. P. [ly. P.
 پاکیزه *pākīza*, pure, chaste; cleanly, neat, comely.
 پاکیزه روئی *pākīza-rūī*, clear-faced, comely, handsome. P.
 پالهنک *pālhang*, rope, bridle, halter. P.
 پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.
 پانزده سالگی *pānzdah-sālagī*, the age of fifteen
 پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.
 پایت *pāyat*, thy foot. P.
 پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.
 پایم *pāyam*, my foot. P.
 از پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down; to break down on the road. P.
 از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to slip, trip, tumble, fall. P.
 در پای ما *dar pāyi mā*, in our wake. P.
 پای داشتن *pāi dāshtan*, to hold one's footing. P.
 پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.
 پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.
 پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.
 پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.
 پایپوش *pāi-posh* (lit. foot-cover), shoe. P.
 پایپوشی *pāi-poshī*, covering for the feet. P.
 پایدار *pāi-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.
 پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.
 پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined;
 پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.
 پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.
 پائی *pā'e*, a leg. P.
 پائیدن *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.
 پختن *pukhtan*, to cook, boil; to conceit, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.
 پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.
 پدر *pīdar*, father. P.
 پدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lie. P.
 پدید *padīd*, clear, evident, plain, manifest, pub-

پدید آمدن *padīd āmadan*, to appear, become manifest. P.
 پذیر *paẓīr*, accept thou. P.
 پذیرفتن *paẓīruftan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.
 پر *par* or *parr*, feather, wing. P.
 .. *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.
 پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.
 پراگنده دل *parāganda-dīl* (or پراگنده خاطر *parāganda khāṭir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.
 پراگنده روزی *parāganda-rozī*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.
 پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.
 پرتوی *partave*, a ray, a single or solitary ray. P.
 پر حذر *pur-hazar*, full of caution, ware, wary, heedful. P.A.
 پر خاش *parkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.
 پر خطر *pur-khatar*, full of peril, dangerous. P.A.
 پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.
 پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.
 پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.
 پرد *pur-dard*, full of pain, painful, anguish-
 پرده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.
 پردهٔ الحان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.
 پردهٔ بینی *parda'i bīnī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.
 پردهٔ عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.
 پردهٔ هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.
 پرده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.
 پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.
 پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.
 پرسش *pursish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *pursidan*, to ask, inquire, interrogate, question P

پربان *parniyan*, a kind of fine painted Chinese silk, a garment made of the same P

پرا *parica*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed P

پرواری *paricari*, stalled, fatted P

پرا گو پرواری *garic paricari*, fatted ox. P.

پروانه *paricana*, moth P

پروردگار *parcardagar*, the Deity (as nourisher and supporter of all). P

پروردن *parcardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper P

پرورد *parrarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated, foster son P

پرویش *parcarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance P

پرویش *parcarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher P

پرویدن *parcaridan*, to bring up, foster, cherish, nourish P

پروین *Paruvin*, the Pleiades P

پرو *parra*, side, border P

پرو بینی *parra' bini*, the nostrils, the sides or walls of the nose P

پرهیز *parhekhtan*, to be on one's guard, to abstain, refrain, to practise moderation or temperance P

پرهیز *parher*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety P

پرهیزگار *parhezgar*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful, (pl *parhezgaran*) P

پرهیزگری *parhezgari*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation P

پری *pari*, fairy P

پری *puri*, thou art full, or filled P

پری نکر *pari paikar*, fairy faced, beautiful P

پریدن *paridan*, to fly, to flutter P

پری رخسار *pari rukhsar*, fairy cheeked P

پری رو *pari-ru* (pl *pari ruyan*), fairy faced, handsome, comely P.

پرشان *pareshan*, dispersed, scattered, discur- sive, roving, confused, incoherent, ram- bling, hair brained, afflicted, sad P

پرشان حال *pareshan hal* distressed, ruined P

پرشان حالی *pareshan hali*, a distressed and ruined state, misery, perplexity, vexation, trouble P

پرشان روزگار *pareshan-rozgar*, distressed in one's circumstances, ruined, broken P

پرشانی *pareshani*, distraction, dispersion, rout, distress, desolation, insaneness, vagary P

پاشموردن *pashmurdan*, to fade, wither P

پس *pas*, behind, after, then, and so, hence, therefore, consequently, afterwards, the P

پست *past*, low, short P [rear P

پسات *pasat*, behind thee, after thee P

پسته *pista*, pistachio nut P

پسر *pisar*, son, lad, boy P

پسری *pisare*, a boy, a lad, a son P

پسند آمدن *pasand amadan* (or *پسند آمدن pasandida amadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable P

پسند *pasandan* or *پسندن pasandidan*, to approve, applaud, commend P

پسندیده *pasandida*, approved, applauded, com- mended, acceptable, grateful, warranted P

پسندیده *pasandidatar*, more approved P

پس *pasich* (or *پسچ pasij*), march, setting out on a journey, resolve, intention, pre- paration (for a journey) P

پسبان *pasiniyan*, followers, those who come after, the moderns P

پشت *pusht*, the back, support, prop, stay P

پشت پا *pushti pa*, instep P [to flee P

پشت دادن *pusht dadan*, to turn the back, to fly, P

پشته *pushta*, bundle, pack, load, faggot P

پشتی *pushti*, support, aid, help, succour P

پشتبان *pushtiban*, supporter, prop, buttress P

پشم *pashm*, wool P

پشه *pasha* or *پشه pashsha*, gnat P [change P

پشیز *pashiz*, any little piece of money, small P

پشیمان *pashiman*, penitent, repentant P

پشیمانی *pashimani*, penitence, repentance P

پشیمانی خوردن *pashimani khwurdan*, to repent, to grieve, to feel remorse P

پلاس *palas*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth P

پلاش *palas posh*, dressed in the garb of a dervish, dervish P

پلاش *palas poshi*, a being dressed in the garb of a dervish P

پلنگ *palang* leopard tiger P

پالنگ *palang-afgan*, leopard-killer. P.
 پالنگی *palangī*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. P.
 پلید *palid*, filthy, impure, defiled. P.
 پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. P.
 پناه *panāh*, protection, defence, shelter. P.
 پناهی *panāhe*, a shelter, a refuge. P.
 پنجه *pamba*, cotton. P.
 پنجه دوز *pamba-doz*, carder of cotton. P.
 پنج *panj*, five. P.
 پنجاه *panjāh*, fifty. P.
 پنجم *panjum*, fifth. P. [expanded. P.
 پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers
 پنجه کردن *panja dar afgandan* (or *پنجه کردن*
panja kardan), to grapple, contend, strive. P.
 پند *pand*, advice, admonition, counsel. P.
 پندار *pindār*, conceit; esteem, good opinion;
 suppose, imagine; (imp. of *پنداشتن*). P.
 پنداشتن *pindāshstan*, to think, consider, suppose, imagine; to esteem. P.
 پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. P.
 پنهان *pinkhān*, secret, hidden, concealed, sup-
 پنهان *panīr*, cheese. P. [pressed. P.
 پنیری *panīre*, a cheese. P.
 پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough
 (of a snake). P.
 پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat
 (like an onion). P. [of skins. P.
 پوستین *postīn*, fur cloak or garment, dress made
 پوستین افادان *postīn darīdan* (or *پوستین افادان*
dar postīn uftādan, or *پوشیدن*, *raftan*), to speak
 ill of, to tell the faults, to slander. P.
 پوستین دوزی *postīn-dozī*, the business of one who
 makes garments of skins; the trade of a fur-
 rier. P.
 پوستینی *postīnī*, made of fur, fur-wrought. P.
 پوشیدن *poshīdan*, to cover, hide, mask; to wear,
 put on; to dress, clothe. P.
 پولاد *pūlād*, steel. P. [brawny, sinewy. P.
 پولاد بازو *pūlād-bāzū*, having an arm of steel,
 پویان *pūyān*, running, running after. P.
 پوئیدن *pū'idan*, to run. P.
 پهلو *pahlū*, the side under the short ribs. P.
 پی *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. P.
 پی در پی *dar pai'i*, after, in pursuit of, in atten-
 tion to. P.
 پی از پی *az pai'i mā*, at our heels, after us. P.

پای *pai-ā-pai*, step by step, successively. P.
 پیاده *piyāda* (pl. *پیادگان* *piyādagān*), foot-
 passenger, pedestrian; pawn at chess. P.
 پیاز *piyūz*, onion. P.
 پیام *payām*, news, message, errand. P.
 پیچ *pech*, turn, twist. P. [withdraw. P.
 پیچاندن *pechāndan*, to twist; to turn away,
 پیچ پیچ *pech pech*, twisting and coiling. P.
 پیچیدن *pechīdan*, to coil, wind, twist, turn,
 writhe, bend; avert, turn away; to roll, to
 rumble (as the bowels). P.
 پیدا *paidā*, produced, created; plain, clear,
 obvious, evident, manifest. P. [guide. P.
 پیر *pīr*, old, aged; holy man, saint; spiritual
 پیر طریقت *pīri tarīqat*, spiritual guide, superior
 of a religious order or community. P.A.
 پیر مرتبی *pīri marabbī*, spiritual teacher or
 pastor. P.A.
 پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. P.
 پیرامان *pīrāman*, and *پیرامون* *pīrāmūn*, about,
 around, environs, proximity. P.
 پیرانه *pīrāna*, like or befitting an old man. P.
 پیرانه سر *pīrāna sar*, old age. P.
 پیراهن *pīrāhan*, loose vest, tunic, shirt. P.
 پیرایه *perāya*, ornament, decoration. P.
 پیرزن *pīr-zan*, old woman. P.
 پیرزنی *pīr-zane*, a certain old woman. P.
 پیرمرد *pīr-mard*, old man. P.
 پیروز *pīroz*, victorious, prosperous; favoured
 by fortune and opportunity. P.
 پیر زن *pīra zan*, old woman. P.
 پیراهن *pīrahan*, shirt, vest, garment, tunic. P.
 پیری *pīrī*, old age, decrepitude. P.
 پیری *pīre*, an old man. P. [of, to. P.
 پیش *pesh*, before, in front of, in the presence
 پیش *payash*, at the heels of him or her; after
 it. P. [پیش آوردن *pesh āvardan*). P.
 پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of
 پیش ازین *pesh az īn*, before this, heretofore. P.
 پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet;
 to occur, to happen. P.
 پیشانی *peshānī*, forehead, skull. P.
 پیشت *peshat*, before thee, in thy presence. P.
 پیشتر *peshtar*, before, foremost. P. [out. P.
 پیش داشتن *pesh dāshstan*, to put forward, hold
 پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. P.
 پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. P.

پیشکش *push kishan*, to propose to one's-
self to adopt, embrace; to bring forward
to advance *r*

پیشگیر *push gir* (imp of پیشکش *push kish*
tan) take, select, choose *r*

پیشہ *pusha*, business, craft, trade, labour *r*

پیشہوار *pushawar*, artisan, craftsman *r*

پیشہ پیش *pushish*, from the proceed or type *r*

پیشہ پیش *pushishan*, those gone before, the
ancestors *r*

پیشہ پاشان (or پاشان *pushan*), messenger *r*

پیشہ پاشاندار *pushandard*, messenger, project *r*

پیشہ پاشان *pushan*, courier, messenger *r*

پیشہ پاشان *pushan*, battle, conflict, contest *r*

پیشہ پاشان *pushan jarr* n, dart, spear *r*

پیشہ پاشان *pushan* elephant *r* (in rut *r*

پیشہ پاشان *pushan*, famous elephant, elephant *r*

پیشہ پاشان *pushan*, elephant keeper *r*

پیشہ پاشان *pushan* (lit elephant-bodied), lit. large
bulky *r*

پیشہ پاشان *pushan*, pedlar, tuckster *r*

پیشہ پاشان *pushan* cocoon of the silkworm *r*

پیشہ پاشان *pushan*, promise, treaty, extort *r*

پیشہ پاشان *pushan* measure either for wet or dry
foods; cup, pottle, bowl *r*

پیشہ پاشان *pushan* lar, messenger, project *r*

پیشہ پاشان *pushan* *pushan* *pushan*, birth or descent
from a progenitor *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, joined, united; constantly,
habitually, uninterruptedly *r*

پیشہ پاشان *pushan*, kindred, relation, connexion,
conjunction, joint, articulation *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, joined, united; constantly,
habitually, uninterruptedly *r*

پیشہ پاشان *pushan*, kindred, relation, connexion,
conjunction, joint, articulation *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, joined, united; constantly,
habitually, uninterruptedly *r*

پیشہ پاشان *pushan*, kindred, relation, connexion,
conjunction, joint, articulation *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, joined, united; constantly,
habitually, uninterruptedly *r*

پیشہ پاشان *pushan*, kindred, relation, connexion,
conjunction, joint, articulation *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

پیشہ پاشان *pushan*, to join, unite, mix or asso-
ciate intimately (with) *r*

تطوع *taṭawwu'*, doing a good action gratis. A.

بتطوع *ba taṭawwu'*, voluntarily. P.A.

تعالى *ta'alā*, he was exalted; he is exalted, or may He be exalted! the Exalted; the Most High (perf. of the 6th form of the verb علا *'alā*). A.

تعبّد *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.

تعبّدوا *ta'budū*, ye worship (imperf. subj. of عبد *'abada*). A.

لا تعبّدوا الشيطان *an lā ta'budu 'sh shaitāna*, that ye would not worship (or serve) the devil. A.

تعيبه *ta'biya*, arranging, fixing. A.

تعيبه شدن *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.

تعبیر *ta'bīr*, interpretation of dreams. A.

تعجب *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.

تعجیل *ta'jīl*, haste, hurry, precipitation. A.

تعدّ *ta'uddu*, thou ennumeratest (imperf. of the verb عدّ *'adda*). A.

يا من تعدّ محاسني *yā man ta'uddu mahāsini*. O thou who recountest my good qualities! A.

تعديّ *ta'addi*, assault, hostility; violence, oppression. A. [ment. P.

تعذيب *ta'ẓīb*, infliction of punishment; tor-

تعرض *ta'arruz*, finding fault, objecting; opposition, aversion, annoyance, exposure; presenting (a petition). A.

تعزيت *ta'ziyat*, condolence. A.

تعصّب *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry; obstinacy. A. [tion, holiday. A.

تعطيل *ta'tīl*, suspension, interruption; vaca-

تعلق *ta'alluq*, attachment, connection, dependence. A.

تعليم *ta'lim*, teaching, instruction. A.

تعنّت *ta'annut*, reproach, taunt. A.

تعهد *ta'ahud*, holding in regard, cherishing, protecting, minding. A.

تغابن *taghābun*, defrauding one another; vexation, disappointment, excessive regret. A.

تغيّر *taghayyur*, alteration, change, deterioration. A. [nān), boasting, glorying. A.

تفاخر *tafākhur* (and A.P. تفاخر *tafākhur ku-*

تفاریق *tafāriq* (pl. of تفريق *tafriq*), intervals, divisions; instalments. A.

بتفاریق *ba tafāriq*, by instalments; by degrees, gradually. P.A.

تفاوت *tafāwut*, difference, variation. A.

تفاوت کردن *tafāwut kardan*, to make a difference, to move or affect. A.P.

تفتیش *taftīsh*, inquiry, search, diligent investigation. A.

تفتّص *tafaḥḥuṣ*, investigation, search. A.

تفرّج *tafarruj* (and A.P. تفرّج *tafarruj kun-* *ān*), becoming free from anxiety, becoming cheerful; recreation, walking for amusement; sight-seeing, strolling. A.

تفرّج گاه *tafarruj gāh*, place for recreation. A.P.

تفرقه *tafriqa*, division, distribution; separation, dissension. A. [separate. A.P.

تفرقه کردن *tafriqa kardan*, to distribute, to *tafaḥḥud*, strict search, diligent inquiry; looking into (an affair) with kindness. A.

تفویض *tafwīz*, confiding, making over, consignment, transference. A. [dunning. P.

تقاّض *taqāḏū* (for A. تقاضی *taqāḏi*), exaction, *taqā'ud*, backwardness, hesitation, hanging back. A.

تقدّس *taqaddasa*, he was sanctified; (as an epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the verb قدس *'qaddas*). A.

تقدیر *taqdir*, decree, appointment, fate. A.

تقرّب *taqarrub*, being near, propinquity; association, intimacy. A. [draw near. A.P.

تقرّب نمودن *taqarrub namūdan*, to approach, *taqrīr*, averring, avowal, recital, statement. A. [coming. A.

تقصیر *taqṣīr*, deficiency, failure, fault, short-

تقول *taqūlu*, she says (imperf. of the verb قال *qāla*, for قول *qūl*). A.

تقوی *taqwā*, piety. A.

تقویت *taqwīyat*, strengthening, support. A.

تقویم *taqwīm*, straightening, attempting to make straight. A. [gence. A.

تکاسل *takāsul*, indolence, sluggishness, negli-

تکبر *takabbur*, arrogance, pride. A.

تکسب *taksibu*, thou mayest acquire (imperf. of the verb کسب *kasaba*). A.

تکلف *takalluf*, ceremony; dissimulation, insincerity; excess, immoderateness. A.

تکلموا *takallamū*, speak ye (imp. of the 5th form of the verb کلم *kālam*). A. [ence. A.

تکیه *takiya*, pillow; reliance, support, depend-

تکیه زدن *takiya zadan*, to lean or recline. A. P.

تگ *tag*, canter, gallop; course, heat. P.

تلاطم *talaṭama*, (the water) dashed, (perf. 3rd form of the verb تلطم) A
 تلاطم *talāṭum*, bustling, dashing A
 تلبس *talbīs*, fraud, deception, disguise A
 تلخ *talkh*, bitter P [address, satirical P
 تلخ گفار *talkh-guṣṭar*, bitter nf speech, nf harsh
 تلخی *talkhī*, bitterness, bitter disappointment,
 thou art bitter. P.
 تلخی چشیده *talkhī chashīda*, tasted bitterness P
 تلافی *talaṭṭuf*, kindness, courtesy, affability. A
 تلف *talaṭ*, perishing, ceasing to be; becoming
 lost, bad, nr spoiled. A.
 تلف شدن *talaṭ shudan*, to perish, be lost, con-
 sumed, nr spoiled A P.
 تلف کرده *talaṭ karda*, wasted, destroyed,
 marred A P [piling A
 تلفیق *taṭfīq*, bringing together, collecting, com-
 bining A
 تلمیذ *tilmīz*, scholar, student, disciple A
 تلویع *talawīcun*, changeableness, versatility,
 fickleness A (تلا).
 تلی *tulīya*, it is read (perf pass nf the verb
 تلی ما لی فی القرآن *li ma tulīya fi 'l kur'ān*
 min āyatihī, according to what is read in
 the verses of the Kurān A
 تم *tamma*, it is completed A.
 تم الکتاب *tamma 'l kitāb*, the book is finished A
 تماشا *tamaṣhā* (for تماشی *tamaṣhī*), sight, show,
 spectacle P
 تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient,
 finished, concluded, end, completion A.
 تاملتار *tamāltar*, more complete A. P
 تاملت هر چه *harchi tamāltar*, whatever is best
 nr most perfect, the utmost P.
 تمامی *ba tamāmī*, altogether, in toto. P. A
 تملع *tamallū'*, enjoyment. A.
 تمر *tamr*, date (fruit) A
 تمر باع و الباطور عمر باع *attamru yanī'un wa 'n*
naṭūru gharu manī'in, the date is ripe, and
 the keeper does not prevent. A.
 تمر *tamurru*, thou passest (imperf of the verb
 تمر *marra*). A تمر میست *tamurru misht*
 تمر کر یا لا تمر کر یا *ima la tamurru karīman*, why dost
 thou not pass by charitably? A.
 تمکن *tamkin*, power, authority, dignity A
 تملک *tamalluk*, fawning, flattery, blandishment,
 caressing A [sire, longing for. P
 تما *tamannā* (for آ *tamannī*), wish, de-

تمس *tamnun*, ho upbraided (or twitted) with
 benefits conferred (imperf. jussive of the
 verb من *manna*). A.
 تموز *tamūz*, the Syrian month corresponding
 to July, extreme heat. A.
 تمر *tamīz* (for آ *tamyīz*), judgment, dis-
 crimination. P.
 تمل *tamīlu*, it bends (sem imperf nf the verb
 مل *mala*, for مل) A.
 تمل عین الی *tamīlu ghusūnu 'l banī*, the
 branches of the hen tree bend A.
 تن *tan*, body, person, bulk P
 تن داد *tan dadan*, to engage (in), mix one's
 self (up with), to yield, give in P
 تن آسانی *tan asani*, ease of body, personal com-
 fort nr indulgence. P. [drinking. A.
 تامل *tana'ul*, partaking of food, eating and
 تامل *tambih*, warning, caution, admonition A.
 تن پرور *tan parvar*, pamperer of the body, vo-
 luptuous P
 تن پروری *tan-parvarī*, pampering of the body,
 voluptuousness, luxury. P.
 تند *tantahī*, thou desistest (imperf. jussive of
 تنهی *tanhi*, 3rd form of تنهی) A.
 تند *tund*, violent, impetuous, irascible, stern,
 severe, scowling P
 تند *tund-kho*, violent-tempered. P
 تند *tund-kho'i*, violence of temper. P.
 تندرست *tan-durust*, sound of body, healthy,
 hale, sound, well, robust. P.
 تندی *tundi*, bulkiness, massiveness, height,
 bustiness, irascibility, vehemence, impetu-
 ousness P
 تنزل *tanẓil*, revelation, the Kurān A
 تنوس *tansauna*, to neglect, or overlook (2 m
 pl imperf. of the verb تنسی *nasiya*). A.
 تنشأ *tansha'u*, it shoots, nr will shoot upwards
 (3f. sing imperf. of the verb تنشأ *nasha'a*) A.
 تنشأ لته و عر *tansha'u linatu huwa 'irkuha*,
 a palm tree will spring up of which he is
 the root A.
 تنعم *tana'um*, happiness, luxurious enjoyment A
 تملک *tunuk*, shallow. P.
 تنگ *tang*, strait, narrow, tight, distressed,
 in difficulties, avariciousness, vexation,
 affliction, annoyance P
 تنگ آب *tang ab* shallow. P
 تنگ چشم *tang chashm*, (narrow-eyed) covetous,
 greedy, insatiable P.

دست تنگ *tang-dast* (pl. *tang-dastūn*), poor, indigent, distressed. P.

دستی تنگ *tang-dastī*, penury, indigence, poverty. P. [grieved. P.]

دل تنگ *tang-dil*, sad, melancholy, vexed, روزی تنگ *tang-rozī*, pinched for food, straitened for daily bread. P.

تنگی *tangī*, distress, straits. P.

تنور *tannūr*, oven. P. [bodies. P.]

تنها *tanhā*, alone, by one's self; (pl. of تن *tan*)

تنهایی *tanhā'ī*, solitude, retirement, loneliness. P.

تنی چند *tane chand*, several persons, some in-
tu, thou; of thee, thy. P. [dividuals. P.]

توابع *tawābi'* (pl. of تابع *tābi'*), followers, dependents; effects, results, consequences. P.

تواضع *tawāzu'*, humility, self-abasement, submission; politeness, affability. A. [ān). A.]

توأم *tau'am* (vulg. *tawam*), twin (P.pl. توأمان *tau'am-*
توان *tuwān*, it is possible; one may or can. P.

توانا *tuwānā*, powerful, strong, able, stalwart. P.

توانائی *tuwānā'ī*, power, ability, strength P

تواناد *tuwānad*, it is possible, one may, one can. P.

توانستن *tuwānistān*, to be strong, powerful;
to be able; to obtain the mastery. P.

توانگر *tuwāngar* (pl. توانگران *tuwāngarān*), rich,
wealthy, opulent, affluent; great. P.

توانگرا *tuwāngarā*, O rich one! P. [in grace. P.A.]

توانگر همت *tuwāngar-himmat*, high-minded; rich

توانگری *tuwāngarī*, opulence, wealth; powerful-
ness, greatness. P. [or rich man. P.]

توانگری *tuwāngare*, a certain great, or powerful,

توانم *tuwānam*, I am able or capable. P.

توانم آن *tuwānam ān*, I am capable of that. P.

توبه *taubat*, repentance, penitence. A.

توبیخ *taubīkh*, reproof, upbraiding, scolding,
threatening, terrifying. A.

توجه *tawajjuh*, turning of the face, conversion,
attention, favour, countenance. A.

توحید *tauhīd*, a profession of the unity of the
Godhead. A.

تودیع *taudī'*, bidding adieu, taking farewell;
dismissing; depositing. A.

توریت *tauret*, the Mosaic Law, the Pentateuch. A.

توسط *tawassu'*, being in the middle, mediating. A.

توشه *tosha*, provisions. P.

توفیق *taufīk*, divine guidance, favour of God;
completion of one's wishes, success. A.

توقع *tawakku'*, hope, expectation, expectancy. A.

توقف *tawakkuf*, delay, hesitation, pause, halt. A.

توقف کردن *tawakkuf kardan*, to delay, to pause,
wait, halt. A. P.

توکل *tawakkul*, confiding, trusting in God. A.

توکیل *taukīl*, committal (to prison); being in
charge, or custody. A.

توی *tū'ī*, thou art. P.

ته *tih*, empty. P.

تهاون *tahāwun*, neglecting, negligence, slight,
carelessness, remissness. A.

تهذیب *tahzīb*, adorning, correcting, amending,
adjusting. A.

تهمت *tuhmat*, suspicion, evil opinion. A.

تهنیت *tahni'at*, congratulation, felicitation. A.

تهور *tahawwur*, fury, daring, rush, onslaught,
violent assault. A.

تهی *tihī*, empty; thou art empty. P.

تهی دست *tihī-dast* (pl. تهی دستان *tihī-dastān*),
empty-handed, poor, needy. P.

تهی مغز *tihī-magħz*, empty-brained, addle-pated,

تیر *tīr*, arrow. P. [shallow. P.]

تیر علم *'ilmi tīr*, science of archery. A.P.

تیر انداز *tīr-andāz*, archer. P.

تیره *tīra*, muddy, turbid, obscure, dark. P.

تیره بخت *tīra-bakht*, unhappy, unfortunate. P.

تیره بختی *tīra-bakhtī*, thou art unfortunate, thou
art (or wilt be) miserable. P.

تیره رای *tīra-rāi*, dark-minded, of beclouded
judgment P. A. [ed. P.]

تیره روان *tīra-ravān*, dark-souled, black-heart-

تیز *tez*, sharp, keen; fierce, hot. P.

تیز چنگی *tez-changī*, sharpness of claw, rapacity. P.

تیز دندان *tez-dandān*, sharp-toothed. P.

تیز رو *tez-rav*, sharp-going, fleet, swift. P.

تیشه *tīsha*, axe, adze. P.

تیغ *tegh*, sword. P.

تیمار *tīmār*, care, sorrow; attendance on the
sick; grooming and currying a horse. P.

تیمار خوردن *tīmār khurdan*, to receive a rub,
to get a brushing. P.

ث

ثابت *sābit*, firm, fixed, stable; established, con-
firmed. A.

ثابت شدن *sābit shudan*, to be fixed, or esta-
blished, to be ratified. A.P.

ثابت کردن *sābit kardan*, to make firm, establish,
confirm, or ratify. A.P.

ثروت *saricat*, opulence, riches A
 ثريا *suraiya*, the Pleiades A [accesses A
 نهر *sughur* (pl of نهر *saghr*), passes, frontier
 نهر الاسلام *sughuru 'l islam*, the passes, or
 frontier accesses of the land of the true
 faith A
 ثم *umma* (in A. *thumma*), then, after that A
 ثمر *samra* (properly, *samara*), fruit, profit
 result, consequence A
 ثمين *samin*, precious, costly A
 ثناء *ina*, praise, eulogy, panegyric A
 ثناء *sana'uhu*, His praise A
 ثواب *sawab*, reward, recompense A
 ثوابي *sawabe*, a reward, a recompense A

ح

حاجا *ja*, place, room, position, high standing R
 حاء *hama ja*, everywhere R
 حاشي *hasi*, spy, scout A
 حاسري *hasuri*, watching, spying espionage A R
 حالبوس *galinus* (the Greek *Galen* arabized),
 Galen, the physician A
 جامع *jami*, a principal mosque, where the
 sermon (*khuṭba*) is delivered on Fridays A
 جامه *jama* (pl *jamahā*), garment, clothes,
 dress, robe, vest, stuff R
 جامه كده *jama'e la'ba*, a covering of black
 cloth embroidered with silver, in which
 the square temple at Mecca is arrayed
 The cloth is renewed annually R A
 جامهای کهن *jamahayī kulan*, old clothes R
 جان *jan*, life, soul R
 جانان *janan* (pl of *jan*), souls, dear ones R
 جانب *janib*, side, direction A
 جان بحق تسلیم کردن *jan ba hakk taslim kardan*,
 to surrender the soul to God, give up the
 ghost R [father's darling! R
 جان پدر *jan pidar*, life of thy father! thy
 جان سنان *jan sitan*, soul seizing, life-taking or
 destroying R
 جان کندن *jan kandan*, to dig out the life R
 جانور *janwar*, animal R
 جانوری *janwari*, thou art a brute beast R
 جانی *jane*, one soul, a soul, or life, nay living
 soul. R
 جاودایی *jawidani*, eternity, eternal R
 جاوید *jawid*, immortal, eternal, enduring, ever
 lasting R

جاه *jah*, exaltation, rank, dignity, high posi-
 tion, pomp R
 جاهدان *jahadani*, the two (or, they both)
 strive hard, or exert themselves vigorously
 (dual, perf 3rd form of the verb جاهد) A
 جان حادک علی ان شرک بی *ja in jahadaka*
 'ala an tushrika bi, even if they both (i.e.
 the parents) strive hard to make thee asso-
 ciate with me A.
 جاهل *jahl* (R pl *jahilan*), ignorant A
 جاهل والو *ja mar'u jahulun*, and man is
 ignorant A
 جاهی = جاها; (the pl is *jahiha*) R
 جاهی زان *ba jayī zanan*, to woman's estate, to
 womanhood R
 جاگه *ja jah*, place, spot, point R
 جای نفس *jayī nafas*, room for breathing R A
 جائی *ja'e*, one place, a particular place, point,
 or degree, a new place, respect, regard,
 reference R
 جاگه *ja egah*, place, locality R
 جبال *jibal* (pl of *jabal*) mountains A
 جبال الارض *akallu jibals 'l arzi turun*,
 the least of the mountains of the earth is
 Sinai A
 جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting
 a bone, repairing (the broken fortunes of
 any one), binding up (a broken or wounded
 heart) A.
 جبریل *jabril* (also جبرئیل *jabra'il*, or جبرائیل
jabra'il), Gabriel, the archangel A.
 جبال *jabal*, mountain A
 جبل *jibillat*, nature, constitution A
 جلی *jibilliy*, natural, original, innate A
 جبین *jabin*, temple, side of the forehead, fore-
 head A
 حد *jud*, bestow thou, give bountifully (imp
 of the verb حد *jada*, for جود) A
 حد *jidd*, earnestness, seriousness, effort, la-
 bour, toil, exertion A
 جدال *jidal*, strife, contention, fighting A
 جدائی *juda'a*, separation R
 جذب *jazb*, drawing, attraction A
 جار *jarr*, drawing attracting, dragging, trail-
 ing, deriving, the vowel mark *kasra* under
 the last letter of a word A
 جار علی حر دل *'ala jarrī zailin*, upon the trailing
 of the skirt A

عامل الجَرّ *‘āmilu ‘l jarri* (gen. *āmili ‘l jarri*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. A.

جراح *jarrah*, a surgeon who dresses wounds. A.
جراحت *jirāhat*, wound. A.

جرائم *jarā'im* (pl. of جريمة *jarimat*), crimes, offences, sins. A.

جرم *jurm*, fault, offence, crime, sin. A.

جریان *jarayān*, flowing, running. A.

جز *juz*, except, save, besides, all but. P.

جزاء *jazā'*, recompense, retribution. A.

جزم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive,

جزيرة *jazīra*, island; peninsula. A. [firm. A.]

جس *jassa*, he touched, felt. A.

جس المثاني *ma zā 'llazī jassa 'l ma-ṣānī*, who is that who touches the chords of the lute? A. [ness. A.]

جسارت *jasārat*, daring, presumption, bold-

جستن *jastan*, to spring, leap, bound, jump. P.

جستن *justan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. P.

جسد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جسدًا *jasadan* (acc.). A.

جسر *jisr*, bridge. A.

جسم *jism*, the body. A.

جسيم *jasim*, big-bodied, portly. A.

جعبه *ja'ba*, quiver, case for arrows. A.

جعفري *ja'farī*, the finest kind of gold. A.

جعل *ja'ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). A.

جعل كل خير ما لها *wa ja'ala ilā kulli khair-in ma'alahuma*, and make the final lot of both to be every good. A.

جفا *jafā*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. A.

جفائي *jafā'e*, an insult, an outrage. A.P.

جفت *juft*, pair, couple; partner, mate. P.

جفت گرفتن *juft giristan*, to take a partner, to marry. P.

جگر بند *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. P.

جل *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. A. [alted. A.]

جل و علا *jalla wa 'alā*, the glorified and ex-

جل *jull*, housing, horse-cloth. A.

جلاد *jallād*, executioner, headsman. A.

جلال *jalāl*, majesty, glory. A.

جلالاش *jalālash*, his glory. A.P.

جلالي *jalālī*, the new Persian era, so called from Jalālu'd dīn Malik Shāh, under whose reign, which commenced A.H. 465, the Persian calendar was reformed. P.

جلساء *julasā* (pl. of جلس *jalīs*), companions. A.

جلنار *julnār* (for P. گُلنار *gulnār*), pomegranate-flowers. A.

جلس *jalīs*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. A.

جماد *jamād*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). A.

جماعت *jamā'at*, meeting, society, congregation, multitude. A.

جماعتي *jamā'ate*, a body. A.P.

جمال *jamāl*, beauty, comeliness. A.

جمال الانام *jamālu 'l anāmi*, the beauty (or ornament) of mankind. A.

بجمال *bijamālihi*, by his beauty. A.

جمشید *Jamshed*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdādyan dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zahbāk. P.

جمع *jam'*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. A. [assemble. A.P.]

جمع آمدن *jam' āmadan*, to flock together, to
جمع شدن *jam' shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. A.P.

جمعي *jam'e*, a company. A.P.

جمعیت *jam'iyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. A.

جملگی *jumlagī*, totality, completeness. P.

بجملگی *ba jumlagī*, in the mass, altogether. P.

جمله *jumla*, sum, whole, all, total, company, band. A. [all, in short. A.]

في الجملة *fi'l jumla*, on the whole, to sum up

جميع *jamī'*, all, the whole. A.

جميل *jamīl*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character.) A.

جن *jinn*, genius, genii. A.

جنبانیدن *jumbānīdan*, to cause to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. P.

جسند *jumbidan*, to agitate, shake, stir, bo-
stir, to become roused or excited P
جس *jambaini* (obl of حبان *jambani*), both
جسك *jambaila*, thy two sides A [sides A
جسك *jannat* (pl حبان *jannat*), garden A
جس *jins*, genus, kind, stock, sort A
جنگ *jang*, war, battle, fight, strife, conflict P
جنگ آوردن *jang avardan*, to wage war, to fight P
جنگ آزموده *jang azmuda*, tried in war, expe-
rienced in battle, veteran. P
آر جنگ *jang atar* (pl جنگ آوران *jang ataran*),
warrior P
جنگ آوری *jang atari*, aggression, strife P
جنگ جو *jang ju* (pl جنگ جویان *jang juyan*),
war seeking, pugnacious, warrior P
جنگی *jangi*, warlike, martial P
جون *junun*, insanity, madness, frenzy A
جانی = جوانی *janu muk* — *janu muk*
na = *jucani mikunad*, sets up for being n
youth, plays the part of a young man P
جینی *jinni*, of or belonging to the jinn or
جو *jav*, barley, grain P [genu A P
جو جو *jav jav*, a grain at a time, grain by
جو *ju*, river, stream P [grain P
جواب *jauab*, answer, reply A
جوابی *jauabe*, an answer, a reply A P
جوار *jauar*, living in the neighbourhood of,
neighbourhood A
جوار من لا یحب *jauari man la yuhibbu*, (from)
the neighbourhood of one who loveth not A
جوال *jual*, sack, bag sicking P
جوال دوز *jual doz*, large packing needle P
جوان *jucan* (pl جوانان *jucanan*), youth, young
man P
جوان مرد *jucan mard*, brave, honest fellow,
brave lad, liberal, generous P
جوانمردی *jucan mard*, manliness, courage
liberality — *Jucan mard*, a certain brave
man P
جوانی *jucani*, season of youth, youth, juve-
nility, adolescence — *Jucane*, a youth, one
young man, a certain youth, a lovely
جود *jud*, liberality, bounty A. [youth P
جور *jaur*, violence, oppression, insult, injustice,
tyranny, brutality, churlishness, boorish-
ness A
جور شکم *jauri shikam* press of hunger A P

جور پشہ *jaur pesha*, the business of tyranny,
tyrannical, tyrant A P
جور *jaur*, nut, walnut A
جوری *gauziy*, vendor of nuts A
جوری ابو الفرج *abu 'l faraj bin gauzi*, name
of a celebrated preacher at Baghdad A
جوسک *jausak* (P کوشک *kushk*, arabicized), lofty
edifice, palace, belvedere, kiosk A
جوش *josh*, ebullition, ferment, excitement,
raging (of the sea), clamour, swarm P
جوشانیدن *joshanidan*, to cause to boil P
جوشان *jaushan*, coat of mail A
جوشان حای *jaushan khat*, piercing (or piercer
of) the coat of mail A P
جوشیدن *joshidan*, to boil, effervesce, to fume,
fret, become excited, to hum, buzz, to be
all in a bustle, to spirt out, to beat, palpi-
tate, throb P
جواهر *jauhar*, jewel, essence, nature, root,
origin, element A
جواهر فروش *jauhar firosh*, seller of jewels,
jeweller A P [jewellers A P
جواهریان *jauhariyan* (pl of جوهري *jauhari*),
جوهري *jave*, a single barley corn, a grain of
barley P [dust P
جوهري *jave sim*, a grain of silver, silver
جوي *juy*, river, stream, (imp of حبس) seek
جويان *juyan*, seeking P [thou P
جوين *javin* or جوين *javin*, of barley, barley-
made P
جوين نان *nani javin* barley bread P
جويدن *ju idan*, to seek P [bride A
جهاز *jahaz* or *jihaz*, ship, paraphernalia of a
جهال *jukhal* (pl of جاهل *jahil*) ignorant A
جهان *jahan* world, (part of جهند *jahidan*)
darting quivering, flashing P
جهان آفرين *jahan asrin*, world creator, God. P
جهان پناه *jahan panah*, asylum of the world P
جهان داری *jahan dari*, possession of the world,
empire P
جهانیدن *jahandan*, to leap, dart P
جهان دیده *jahan dida*, one who has seen the
world, travelled, experienced P
جهانی *jahane*, a world, a crowd or host P
جهانیدن *jahanidan*, to impel, urge, to cause to
leap, force to gallop P [lary A
جهت *jihat*, mode, reason, cause, wages, sa-
جهت *jihate*, a salary, wages A P

جهد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. A.

جهل *jahl*, ignorance, stupidity. A.

جهود *juhūd* (pl. جهودان *juhūdān*), Jew. P.

جهول *jahūl*, extremely ignorant. A.

جهیدن *jahīdan*, to gallop off. P.

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. A.

جاءت *jī'ta*, thou camest (perf. of the verb جاء *jā'a*, for جيا). A.

جئتني في رفقة *lā izā jī'tanī fī rufqatin*, when thou comest to me in company with others. A.

جيران *jīrān* (pl. of جار *jār*), neighbours. A.

جیرانی *jīrānī*, my neighbours. A.

جیش *jaish* army; retinue. A.

جیفت *jīfat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. A.

چ

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. P.

چادر *chādar*, sheet; veil reaching from head to [foot. P.

چار *chār*, four. P.

چارپا *chār-pā*, four-footed, quadruped. P.

چارپایه *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چارپائی *chār-pā'e*, a quadruped. P. [poy. P.

چاره *chāra*, remedy, resource, help. P.

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. P.

چاه *chāh*, well; pit; dungeon. P.

چاه زندان *chāhi زندان*, dungeon, prison-hole. P.

چاهت *chāhat*, thee in the well; thy well. P.

چپ *chap*, left side, left hand. P.

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? P.

چراغ *chirāgh*, lamp. P.

چراغی *chirāghe*, a lamp. P. [pasture. P.

چراگاه *charā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *charkh-andāz*, cross-bowman. P.

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. P.

چش *chash* = چشم *chashm*. P.

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight, view; hope, expectation. P.

چشمخانه *chashm-khāna*, socket of the eye. P.

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, oph-

thalmia. P.

چشمه *chashma*, fountain, spring. P.

چشمه حیوان *chashma'i haiwān*, the fountain of life or immortality. P.A.

چشمه نور *chashma'i hor*, fountain of light. P.

چشیدن *chashīdan*, to taste. P.

چشیده *chashīda*, tasted; proved, experienced. P.

چکیدن *chakīdan*, to drop, drip, trickle, distil. P.

چگونگی *chigūnagī*, state, particulars, the why and wherefore. P.

چگونه *chigūna*, how? in what way? P.

چگونه *chigūna'e*, how art thou? P.

چل *chil* (for چهل *chihāl*), forty. P.

چل ساله *chil sāla*, forty years old. P.

چمچه *chumcha*, spoon. P.

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as so, to such a degree or extent. P.

چنانکه *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. P.

چنانکه دانی *chunānki dānī*, as thou knowest. P.

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? P.

چند تنی *tane chand*, some persons. P.

چند روزی *roze chand*, a few days. P.

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. P.

چندانکه *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. P.

چندانکه *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. P.

چند روز *chand roz*, some days, a few days. P.

چندین *chandīn*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. P.

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. P.

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. P.

چنین *chunīn*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. P.

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas, if, if so be. P.

چوب *chob*, wood, stick, bludgeon. P.

چوپان *chūpān* (or چوبان *chūban*), shepherd. P.

چوپانی *chūpānī*, pastoral office, duty or business of a shepherd. P.

چوگان *chaugān*, game of horse-shinty; the bat used in the said game, curved at one end. P.

چوگان *chaugan* *abnūs*, an ebony bat (used in the game of *chaugan*) r
 حون *chun* how? when whenever, whilst as, like such as so much as, whereas, since, because how r
 حونی *chuni*, how art thou? how farest thou? r
 حه *chi*, what? why? how? what matters it? or, how! how many! what! r
 حه بودی *chi bud*, how would it be? would it not be excellent? how fine it would be! r
 چهار *chahar*, four r [would that! r
 چهار پا *chahār pa* (pl *چهار پاان chahar payan*), four-footed, quadruped r
 چهارم *chaharum*, fourth r
 چای *chi pa'i*, why dost thou stand still? why dost thou hesitate? (from *پایدن pa idan*) r
 چش گف *chi chush guff*, how well spake! r
 چه در وفا *chi dar ru wa chi dar kafu*, whatever before one's face, the same behind one's back r
 چه شد *chi shud*, what has happened? r
 چه گون *chi gunā'e*, how art thou? r
 چهل *chihāl*, forty r
 چی *chi* (for *چی chī*), thing, any thing r
 چیدن *chidan* to pluck, gather, pick, peck, glean, collect r
 چیره *chira* rude, uncivil, bold, impudent r
 چیزی *chi*, thing r [trifle r
 چیزی *chize*, something, a little, any thing, a
 چیست *chist*, what it is, what is it? what is? r
 حال *hal chist*, what is the matter? r
 چین *Chin*, China, (imp of *چیدن chidan*), gather, pick, collect r
 حبه *china*, grain, pickings for birds r
 چین *Chini*, of China, Chinese r

ح

حاتم طائی *Hatim Ta'i*, name of an illustrious Arab of the tribe of *طائی tayi*, celebrated among Eastern nations for his liberality A
 حاج *hajj*, pilgrim to Mecca A
 حاجات *hajāt* (pl of *حاجه hajāt*), wants, necessities necessary matters A
 حاجه *hajāt*, want, need, necessity, occasion, urgent, pressing case A
 حاجه خواست *hajāt khwaстан*, to pray, state one's wants in prayer A P [need of A P
 حاجتمند *hajātmānd*, necessitous, in want, in

حاجی *hajāt*, a private house, a want A P
 حاجتی *hajti*, a pilgrim to Mecca A
 حادث *hadis* occurring A
 حادث شدن *hadis shudan*, to occur A P
 حادی *ha ik*, skilful, clever A
 حاسد *hasid* (r pl *حاسدان hasidan*) envious A
 حاصل *hasil* gain acquisition, result, manifest A
 حاصل شدن *hasil shudan*, to be gained, acquired, or procured, to happen, befall, arise, occur A P [earn A P
 حاصل کردن *hasil kardan*, to get, acquire, gain, حاصل گردیدن *hasil gardidan* = حاصل شدن *hasil shudan*, [q v] A P
 حاضر *ha ir* (r pl *حاضران ha iran*), present, ready, prepared, prompt, in attendance, waiting A
 حاکم *hakim* (r pl *حاکمان hakimān*), governor, ruler, magistrate, judge A
 حال *hal*, state, condition, predicament, state of feeling, extraordinary state, ecstasy, rapture, instant, moment A
 حال چیست *hal chist*, what is the matter? A P
 حالت *halat* = حال *hal* [q v] A
 حالت *halat*, thy state A P
 چه حالت است *chi halāt ast*, what is the matter? what has happened? how do you feel? r
 حالی *halāt*, a state, a condition A P
 حالی *hal*, at the time, at the instant, one state, a state, whilst A P
 حالی که *halē ki*, the instant that A P
 حامل *hamil*, carrying, carrier, bearer A
 حامل التوشی *hamila 'l ghawashi*, (as) carrier of the saddle-coverings (the acc used adverbially) A [porter thereof A
 فانت حامله *fa anta hamiluhu*, thou art the sup-
 حامله *hamila*, pregnant (female) A
 حامی *hami*, defender, protector, guardian A
 حبا *hubban* affection, in point of affection (acc used adverbially) A
 حبه *habba*, grain, seed, berry A
 حبس *habs*, confinement, imprisonment A
 حبل *habl* rope, cord, bond link of connexion A
 من حل الورد *min habli 'l warid*, than the jugular vein A
 حبيب *habib*, beloved, sweetheart, friend A
 حتی *hatta*, until so that A
 حج *hajj*, pilgrimage (to Mecca) A

حجاج *ḥujjāj* (pl. of حَاج *ḥājj*), pilgrims (to Mecca). A.

حجاج من يوسف *Ḥajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the Khalīfa Abdulmalik, A.H. 65. A.

حجاز *ḥijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petræa. A.

حجّازيّ *ḥijāziy*, native of, or belonging to Ḥijāz. A.

حجّت *ḥujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. A.

حجر *ḥajar*, stone. A.

الحجر الصلد *al ḥajaru 's ṣāladu*, the firm rock. A.

حجرة *ḥujra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. A. [gree; just limits. A.]

حدّ *ḥadd*, bound, boundary, limit; extent, de-

حدّ شرع *ḥaddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*shar'*). A.P. [A.P.]

بحدّي *ba ḥadde*, to a limit or extent or degree.

حدّت *ḥiddat*, sharpness, or hastiness of temper; irascibility. A. [young man, youth. A.]

حدث *ḥadaṣ*, novelty, new thing, recent event:—

حدثي *ḥadaṣe*, a certain youth. A.P.

حديث *ḥadīṣ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). A.

حديقة *ḥadiqat*, enclosed garden; palm-grove. A.

حذر *ḥazar*, caution, warning; guard, care. A.

حذر كردن *ḥazar kardan*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. A.P.

حرّ *ḥarr*, heat, warmth. A.

حراث *ḥurraṣ* (pl. of حارث *ḥāriṣ*), farmers, agriculturists, cultivators. A.

حرارت *ḥarārat*, heat, warmth. A.

حراست *ḥirāsat*, custody, guardianship, care, defence. A. [sacrilege. A.]

حرام *ḥarām*, unlawful, forbidden, prohibited;

حرامزده *ḥarām-zāda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. A.P.

حرامي *ḥarāmīy* (p. pl. حرامیان *ḥarāmīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. A.

حرس *ḥarasa*, he protected. A.

الله حرسها *ḥarasaha 'Ulāhu*, May God protect her! (the perf. used optatively). A.

حرف *ḥarf*, letter, word, particle. A.

حرف گیر *ḥarf-gīr*, captious; censurer, critic, caviller. A.P.

حرفی *ḥarfe*, one letter, a single letter. A.P.

حرکت *ḥarakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. A.

حرکتی *ḥarakate* (usually *ḥarkate*), an action. A.P.

حرم *ḥaram*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. A.

حیرمان *ḥirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fatedness. A.

حرمات *ḥurmat*, honour, respect, reverence. A.

حرور *ḥarūr*, hot, nocturnal wind; heat. A.

حروف *ḥurūf* (pl. of حرف *ḥarf*), letters, characters. A.

حریر *ḥarīr*, silk. A.

حرص *ḥarīṣ*, greedy, eager, sensual. A.

حریف *ḥarīf* (p. pl. حریفان *ḥarīfān*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. A.

حزین *ḥazīn*, sad, mournful. A.

حسن *ḥiss*, feeling, sensation. A.

حساب *ḥisāb*, account, reckoning, calculation. A.

حسب *ḥasb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, p.) suitable (to), according. A. [him. A.]

حسبه *ḥasbuhu*, his sufficiency, sufficing for
حسب واقعه *ḥasbi wāqī'a*, according to circumstances, suitably to the case. A.P.

بر حسب *bar ḥasbi*, according to, in conformity

حسد *ḥasad*, envy. A. [with. A.P.]

حسد بردن *ḥasad burdan*, to bear envy, to envy. A.P.

حسرت *ḥasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. A.

حسرت خوردن *ḥasrat khwurdan*, to grieve or regret, to sigh for. A.P.

حسرتی *ḥasrate*, an intense grief. A.P.

حسن *ḥasuna* (fem. حسنت *ḥasunat*), he (or it) was fair, beautiful, or good. A.

حسنت جميع خصاله *ḥasunat jamī'u kḥiṣālihi*, good are all his qualities. A.

حسن *ḥusn*, beauty; goodness, excellence. A.

... ḥasan, beautiful; excellent. A.

حسن تدبیر *ḥusni tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. A.P.

حسن خطاب *ḥusni kḥitāb*, elegance of address, polite conversation. A.P.

حسن رای *ḥusni rāi*, just observation. A.P.

حسن ظن *ḥusni ḡann*, good opinion. A.P.

حسن نبات الارض *ḥusnu nabāti 'l arṣi*, the excellence of a plant of the earth. A.

حسنات *ḥasanāt* (pl. of حسنه *ḥasanat*), good deeds or works. A.

حسانى *Hasani Maimandi*, the name of the minister of Sultan Mahmūd A P
 حسى *hasani*, herut, comeliness A P
 حسود *hasud* (P pl حسودان *hasudan*), envious, envier A [followers, retinue A
 حشم *hasham*, pomp, magnificence, dependents
 حصار *hisar*, fortified town, castle, fortress, siege A
 حصارى *hisare*, a fort or fortress A P
 حصاء *hasba*, gravel, pebbles A
 حصه *his'a*, lot, share, portion A
 حصل *husul*, acquisition, gain A
 حصي *hasa*, or حصا *hasa*, pebbles, small stones A
 حصر *ha-rat*, presence, majesty, His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship A
 حصر *hu,ur*, presence, court A
 حطام *hufam*, anything dry and brittle, frail and perishing goods (of the present world) A
 حظ *ha*, delight, pleasure, enjoyment, gratification, flavour, taste, part, portion, stock A
 حظي *ha-e*, one joy, a joy or pleasure A P
 حص *ha-e*, a sensual joy A P
 حمه *Hasfa*, the name of one of the wives of Muhammad. She was the daughter of Omar A [mory A
 حفظ *hif*, guarding, protecting, custody, me
 حق *hakk*, justice, justness, propriety, rightness, truth, just, proper, right, true, existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God), right or due of any kind, just claim A
 حق عبادك *hakka 'ibadatika* (acc) the duo of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped A
 حق معرفك *hakka ma'rifatika* (acc), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known A [of P A
 در حق *dar hakk*, with regard to, in respect
 حقا *hakkan*, really, truly, verily, in sooth (acc used adverbially) A
 حارث *hakarat*, contempt A
 حق شاس *hakk-shinas*, grateful, just A P
 حق شاسى *hakk shinas*, gratitude, justice A P
 حقوق *hukuk* (pl of حق *hakk*), rights, dues, just claims, duties A
 حصر *hakir*, small, feeble, insignificant, base, contemptible, mean, despicable, a wretch A
 حبيب *hakikat*, truth, reality, fact, true or real nature or state A

حقيقى *hakikiy*, essential, true, real A
 حكايت *hikayat* (pl حكايات *hikayat*), story, tale, narrative, anecdote, relation A
 حكم *hukm*, order, command, decision, judgment, rule, dominion, check, restraint A
 حكم كردن *hukm kardan*, to order, command, to rule, to pronounce judgment, to take as a rule or authority A P
 حكم انداز *hukm andaz*, skilful archer, (syn *kā-dir andaz*) A P
 حكمت *hikmat*, philosophy, wisdom, knowledge, science, wise saying, maxim A
 حڪست *dar in chi hikmatast*, what wisdom is there in this? what is the policy of this? P
 حكومت *hukumat*, judicial authority, sentence of a judge, decision, decree, law suit A
 حڪم *hakim* (P pl حكام *hakiman*), philosopher, wise man, sage, physician A
 حڪمى *hakime*, a certain wise man A P
 حلال *halal*, lawful, permitted, allowable, pure, حلاوت *halawat*, sweetness A [clean A
 حلب *halab*, Aleppo A
 حلبى *halabi*, of Aleppo, Aleppine A
 حلق *halk*, throat A
 حلقه *halka*, ring, circle, assembly A
 حلقه گوش *halka ba gosh* (lit 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient, devoted servant A P
 حلقى *halki*, a throat, a windpipe, (hears) a musical and melodious voice A P
 حلم *hilm*, mildness, meekness, forbearance, gentleness A
 حلوة *halwa*, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk, sweetmeat A
 حله *hilyat*, splendour, external appearance A
 حلم *halim*, mild, gentle, forbearing A
 حلمًا *hakman* (acc used adverbially), meekly, mildly A
 حمار *humar*, mule, ass, jackass, stupid fellow A
 حمل *hamal*, carrier of burdens, porter, bearer, laden, loaded A
 حمام *hammam*, bath, hot bath A
 حمايت *himayat*, protection, defence, safeguard A
 حمائد *hamaid* (pl of حميدة *hamidat*), laudable acts, praiseworthy deeds A
 حمد *hamd*, praise A [longs) to God A
 الحمد لله *al hamdu li 'Hali*, praise be (or be

حمل *haml*, load, burden, pregnancy. A.

حمل کردن *haml kardan*, to charge, impute, ascribe. A.P.

حملة *hamla*, assault, onset, attack, charge. A.

حملي *hamā* (properly حما *hamām*), pigeons, doves. A

الحمي ورق *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. A.

حمي *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted; (hence, poetically) the abode of one's beloved. A.

ذكر الحمي من *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. A.

حميت *hamīyat*, warmth, zeal; vehemence, seorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. A.

حميد *hamīd* (fem. حميدة *hamīdat*), praised; laudable, praiseworthy. A.

حمير *hamīr* (pl. of حمار *himār*), asses. A.

حنجرة *hanjara*, windpipe, gullet, throat, A.

حنظل *hanẓal*, colocynth gourd. A.

حواشي *hawāshī* (pl. of حاشية *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. A.

حوالت *hawālat* or حوالا *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference. A.

حوت *hūt*, fish, large fish. A.

حور *hūr* (pl. of حوراء *hawrā*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. A.

حوران *hūrān*, the P. pl. of حور *hūr*. A.P.

حوض *hawz*, reservoir, cistern, pond, tank. A.

حوله *hawlahu*, round about him. A.

حي *haiy*, a tribe (of the Arabs). A.

حيات *hayāt*, life. A. [founded, harassed. A.

حيران *hairān*, perplexed, bewildered, confounded. A.

حيف *haiḥ*, oppression, violence; a pity, a sad thing. A.

حيل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. A.

حيلة *hīla*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. A.

حيلها *higalhā*, the P. pl. of حيل *hiyal*, [q.v.].

حين *hina*, time, period of time; at the time when. A.

حين الدل يكسبها *hina 'z zullu yaksibuhā*, at the time when abjectness acquires them. A.

حيوان *haiwān* (pl. حيوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. A. [ignorant animal. A.P.

حيوان لا يعلم *haiwāni lā ya'lam*, senseless, or senseless. A.

حياة *hayāt*, life. A.

خ

خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. A.

خاتمة *khātimat*, end, conclusion; seal. A.

خاتون *khātūn*, lady, matron, dame. P.

خار *khār*, thorn; stick. P.

خارت *khārat*, thy thorn. P.

هرخاري *har khāre*, every thorn, each thorn. P.

خارا *khārā*, hard stone, flint. P.

خاربن *khār-bun* (pl. خاربنان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. P.

خارکش *khār-kash*, carrier of thorn-fagots; a wood-gatherer. P.

خارکن *khār-kan*, one who roots up thorns. P.

خاستن *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. P.

خاص *khāṣṣ* (P. pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscated, forfeit. A.

خاصة *khāṣṣa*, especially, particularly. A.P.

خاصیت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. A.

خاطر *khāṭir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. A.

خاک *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. P.

خاک در *khāki dar*, earth of a door (or visitation), where one's wishes are obtained. P.

خاک مرده *khāki murda*, ashes of the dead. P.

خاک آلود *khāk-ālūd*, begrimed with dirt. P.

خاک پا *khāk-pā*, dust of the feet. P.

خاک زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. P.

خاکسار *khāksār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. P.

خاکستر *khākistar*, ashes. P.

خاکم *khākam*, I am earth. P. [earth. P.

خاکی *khākī*, earthy; humble, abased; thou art earthy. P.

خاک از خاکی *khākī az khākī*, thou art (composed) of earth. P.

خالی *khālī*, empty, void, free from; destitute, deserted. A.

حام *khām* (pl *haman*), raw, crude, vain, foolish, inexperienced, simpleton P
 خاموش *khāmosh*, silent, taciturn, silence! be silent! P

خاموشی *khāmoshi*, silence, taciturnity P
 خاندان *khāndan*, family, race, house, household, court, king's household P

خانگاه *khānakah* (P *khānagah*, arabicized), convent or religious house for darweshes, and *sūfis* A

خان و مان *khān o man*, house, family, riches and especially hereditary possessions, movable and real P

خانه *khāna*, house, abode, home, nest P
 خانه برداری *khāna pardazi*, domestic economy P
 خانه خدا *khāna khuda*, master of the house, mayor-domo P

خانمان *khānman*, house, family P
 خاری *khāwī*, empty, void A

خاوی الطی *khāwī 'l'baṭni*, the empty-bellied A
 خانه *khāya*, testicles P

خاندن *khā'idan*, to bite, know, chew P
 خاست *khābasat*, wickedness, malignity, malice, malevolence A

خاست *khābs*, malignity, malice, malevolence, impurity, obscenity, abominable act A.

خبر *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition A

خبر *khābrat*, experience, trial, proof, test A
 خست *khābis*, impure, bad, corrupt, base, wicked A

خست *khābisat* (pl *khābisat*), impure thing, (fem of *khābis*) A

الکثبات الخست *al khābisatu li 'l' khābisina*, impure things (are) for the impure A

خست *khābisina* (ohl pl of *khābis*), impure persons A

ختم *khātm*, seal, completion conclusion, end A
 ختم قرآن *khātmī kur'an*, perusal of the Kuran from the beginning to the end A P

ختمی *khātmī*, a complete perusal of the Kuran from beginning to end A P

خشی *khutani*, Chinese, of Chinese Tartary P
 خجالت *khajalat*, shame, blush, bashfulness, confusion A

خجسته *khujasta* bappy, auspicious P
 خجل *khajil*, blushing, ashamed A

خجل کردن *khajil kardan*, to shame, to put to the blush A P [fusion A

خجلی *khajlat*, bashfulness, blush, shame, confusion A
 خدا *khuda*, God P [vout P

خدا پرست *khuda parast*, God worshipper, devotee P
 خدام *khuddam* (pl of *khādim*), domestics, servants A

خداوند *khudawand* (pl *khudawandan*), lord, master, owner, possessor P

خداوند حق *khudawandī hakīki*, the real master, i.e. God P A

خداوند زاده *khudawand zada* (pl *khudawand zadagan*), nobleman's son P

خداوندگار *khudawandagar*, Creator of the world P
 خداوندی *khudawandī*, lordship, sovereignty, divinity, providence, Your Majesty, Highness, Lordship, etc P

خدای *khuda*, God P

خدایا *khudaya*, O God! P

خدایا *khudayā*, to God, for God P

خدائی *khudai*, divinity, deity, godhead P

خدم *khadam* (pl of *khādim*), servants, slaves A [tendance, homage A

خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, attendance A
 خدمتگار *khidmatgar*, servant, waiting or serving man, personal attendant A P

خدمتی *khidmate*, a particular or special service, the particular service A P

خر *khār*, ass, donkey, blockhead, fool P

خر دخال *khār dāyal*, the ass of Antichrist P A.

خراب *khārab*, destroyed, ruined A

خرابات *khārabat* (pl of *khārabat*), ruins, devastations, liquor shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin) A

خرابه *khārabat*, devastation, ruin A *

خرابه *khārabā*, ruin, a ruin A

خرابی *khārabī*, ruin A

خراج *khāraj*, tribute, tax, revenue, rent A

خراچی *khāraji*, revenue collector A P

خراسان *khurasan*, the province of Persia bordering on Herat, Khorassan P

خراسانی *khurasani*, of Khorassan P

خراشیدن *khārashidan* to scratch, scrape lacerate, wound, grate, irritate P [jaunty P

خرامان *khāraman* strutting swaggering waving,

خرامیدن *khāramidan*, to walk proudly jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro P

خرزه *khārbuza*, marsh-melon. P.

خرزه‌زار *khārbuza-zār*, melon-bed or field. P.

خرج *khārij*, expenditure, expense, outgoing. A.

خرج *khārch*, expense, outgoings. P.

خرج نمودن *khārch namūdan*, to spend, expend. P.

خرد *khurd*, little, small. *Khīrad*, wisdom, good sense, sound judgment. P.

خردمند *khīradmand* (pl. خردمندان *khīradmand-ān*), wise, intelligent, judicious. P.

خرده *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. P.

حردی *khurdī*, infancy, childhood, first part of life. P. [ass. P.]

خرست *khārast* (for خراست *khā rast*), is an خرسک *khīrsak* (originally خرسک *khīrs*, bear, and سگ *sag*, dog), the game of bear and dogs, or bear-baiting. P.

خرطوم *khārtūm*, proboscis; prow (of a vessel). A.

خرف *khārif*, dotting old man, dotard. A.

خرقه *khīrka*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. A.

خرقه پوش *khīrka-posh* (pl. خرقه پوشان *khīrka-poshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. A. P.

خرگاه *khīrgāh*, royal tent or pavilion. P.

خرم *khurram*, pleasant, delightful. P.

خرما *khurmā*, date (a fruit). P.

خرمن *khīrman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. P.

خرمهره *khā-muhra*, a small shell (the *Cypraea moneta*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kaurī*). P.

خرمی *khurramī*, delight, joy, glee, happiness. P.

خرند *khārand*, they purchase (inf. خریدن *khāridan*); are asses (for خراند *khārand*). P.

خروار *khārwār*, ass-load; a large load. P.

خروج *khurūj*, egress, going forth. A.

الخروج قبل الولوج *al khurūja kabla 'l wulūji*, (provide for) egress before entering, (look before you leap). A.

خروس *khurūs*, cock, chanticleer. P.

خروش *khurosh*, loud noise or cry, clamour, shouting. P.

در خروش *dar khurosh*, loud, vocal, resonant. P.

خروشدن *khuroshidan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. P.

خري *khare*, an ass. P.

خریدار *khāridār*, purchaser. P.

خریدن *khāridan*, to purchase, buy. P.

خریدی *khāride*, he used to purchase, he would

خریف *khārif*, autumn. A. [buy. P.]

خز *khazz*, silk stuff, raw silk. A

خزان *khizān*, autumn. P.

خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. A.

خزانه غیب *khizāna'i ghāib*, hidden stores. A. P.

خزائن *khazā'in* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. A. [herd. A.]

خزف *khazaf*, pottery, jar, earthen vessel, pots-

خزینه *khazīna*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. A.

خس *khās*, thistle; weed. P.

خسارت *khāsarat*, loss, damage. A.

خسپیدن *khūspīdan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. P. [ness; avarice. A.]

خست *khissat*, vileness, baseness, contemptible-
خسته *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, dispirited. P.

خسته دلهاي *dilhāyi khasta*, broken hearts. P.

خسته *khasta'e*, thou art sad. P.

خسته خاطر *khasta-khātīr* (or P. دل خسته *khasta-dil*), pained at heart, annoyed, vexed. P. A.

خسيس *khāsīs*, sordid, vile, base, worthless. A.

خشب *khāshab*, dry wood, timber. A.

خشت *khisht*, brick, tile. P. [bricks. P.]

خشت فیروزه *khishti firoza*, turquoise-coloured

خشت زن *khist-zan*, brickmaker. P.

خشتی *khishte*, a brick, a tile. P.

خشتی دو *khishte dū*, a couple of bricks. P.

خشک *khushk*, dry, sere, arid, barren. P.

خشک رودی *khushk-rūde*, a dried-up stream. P.

خشک سال *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. P. [drought. P.]

خشک سالی *khushk-sālī*, scarcity, dearth,

خشک مغز *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. P.

خشکی *khushkī*, dryness, dry-land; drought. P.

خشم *khishm* (for A. *khāshm*), anger, rage, fury. P.

خشم شدن *dar khishm shudan* (or خشم گرفتن *khishm giriftan*), to fly in a rage. P.

خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. P.

خشم آلوده *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. P.

خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. P.

خشن *khāshuna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) A.

خوشد *khushnud*, pleased, contented P
 خشنود *khushnāt*, roughness, ruggedness, harshness, severity A [properties A
 حصال *khīsal* (pl of حمله *khā'sal*), qualities, A
 حصاله *khīsalihī*, (of) his endowments A [A
 حصلت *khāslat*, quality, disposition, habit, nature
 حشم *khāsm*, enemy, antagonist, opponent A
 حسمى *khāsmī*, enmity, contention* A P
 حصوس *khūsūs*, particular A
 خصوص *khūsūs*, in particular, particularly, especially A [disputation A
 حصومت *khūsūmat*, enmity, contention, strife, A
 حصب *khāṣib*, palm tree *Khūsāib*, name of a man A.
 خط *khaff*, line, boundary, character, hand writing, letter, moustache, beard A
 خط رشب *khaffi risht*, a vile scrawl A P
 خط سر *khaffi sabz*, down upon the face (like that upon a peach), incipient beard A P
 خطا *khafa*, fault, error, sin, offence, mistake A
 خطا *khafa*, Cathay P
 خطاست *khafast*, is a mistake A P
 خطا کردن *khafa kardan*, to commit a fault, to sin, fail, miss A P.
 خطای مکر *khafay munkar*, atrocious sin A P
 خطاب *khafab*, address, harangue, sermon, homily, discussion, charge, accusation, reproof, censure, displeasure A
 خطایی *khafa'e*, a sin, a fault, any particular offence, a single slip or failure A P
 خطباء *khufaba* (pl of خطب *khafib*), preachers A
 خطبه *khufba*, an oration, or sermon, delivered every Friday, after the forenoon service, in the principal Muhammadan mosques, in which the preacher praises God, blesses Muhammad and his descendants, and prays for the sovereign A
 خطه *khuffa*, land, country, district, city A
 خطر *khafar*, danger, peril, risk, jeopardy A
 خطرات *khafarnak*, dangerous, hazardous, perilous
 خطب *khafib*, preacher, orator A [ous A P
 خطر *khafir*, of high account or estimation, important, hazardous, perilous A
 خواجه *khafaya*, name of a certain band of plundering Arabs P
 خفت *khuffat*, lightness, frivolity, weakness A
 خفای *khuffati rai* (or خفت عمل *khuffati 'akl*), weakness of intellect A P

خفت *khuffi*, sleeping, nap P
 خفتان *khufftan*, to sleep, to lie down P
 خفته *khuffta*, slept, sleeping, asleep, lying down, sleeper P
 خفیه *khuffya*, concealment, secrecy A
 خفه در *dar khuffya*, in secret, privately P A
 خفی *khafiyat* (fem of خفی *khafiy*), secret, hidden, latent A.
 خلاب *khilab*, clay, dirt, mud, mire P
 خلاص *khālas*, liberation, release, escape, deliverance A
 خلاف *khilaf*, difference, opposition, contradiction, dispute, contention, enmity, opposing, contrary A
 خلاف کردن *khilaf kardan*, to oppose, act contrary to, contradict, violate, break A P
 خلافت *khilafat*, vicegerency, caliphate, sovereignty, monarchy A [friends A
 خلیل *khullan* (pl of خلیل *khālil*), intimate
 خلایق *khā'ik* (pl of خلعه *khālikat*), peoples, creatures, nations A
 خلد *khallada* (3 per sin pret 2nd form of the rt خلد used optatively), may (God) prolong or perpetuate A
 خلد الله *khallada 'llahu mullahu*, may God prolong his rule A
 خلیت *khil'at*, robs of honour A
 خلق *khalk*, creatures, created things, people, folk, men, mankind — *Khulk*, nature, habit, disposition A
 خلق آزار *khalk azar*, man tormentor A P
 خلع *khulkan* (pl of خلی *khālak*), old and worn out garments A
 خلقی *khalki*, a host of people, a multitude, any created being, a form or figure A P
 خلل *khalaṭ*, fault, defect, injury, damage, detriment, something wrong, disturbance A
 خلوت *khawat*, retirement, privacy, seclusion; private meeting A
 خلوت نشین *khawat-nashin*, sitting in retirement, recluse A P [cluse A P
 خلوت نشینی *khawat nashini*, thou art a recluse
 خلیفه *khālifā*, vicegerent, the title of the successors of Muhammad, first assumed by, or given to, Abubakr A
 خم *khamm*, curl, coil, noose P
 خمار *khumar*, effects of intoxication, crop-sickness or headache after drinking A

خمر *khamr*, wine, or intoxicating expressed juice of anything. A.
 خم کمند *kham-kamand*, noose. P.
 خموش *khamosh*, silent. P.
 خمیر *khamir*, dough, leaven. A.
 خمیر کردن *khamir kardan*, to knead. A.P.
 خندان *khandūn*, laughing, smiling. P.
 خندق *khandak* (the P. کنده *kanda* arabicized), ditch, moat, fosse. A.
 خنده *khandā*, laughter, laughing. P.
 خندیدن *khandidan*, to laugh, titter, smile. P.
 خنک *khunuk*, happy, fortunate; cool, temperate. P.
 خو *khū* or *kho*, nature, habit, disposition. P.
 خوی بد *khoyi bad*, bad temper. P.
 خواب *khwāb*, sleep, slumber, dream. P.
 خوابگاه *khwāb-gāh*, place of sleep, dormitory. P.
 خواجه *khwāja* (pl. خواجهگان *khwājagān*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. P.
 خواجه عالم *khwāja'i 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). P.A.
 خواجه تاش *khwāja-tāsh* (pl. خواجه تاشان *khwāja-tāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. P.
 خوار *khwār*, contemptible, mean despised, abject. P.
 خوار مردم *mardum-khwār*, man-eater. P.
 خوار *khawārūn*, lowing, crying like a calf. A.
 خوار داشتن *khwār dāshdan*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khurdan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. P.
 خوارزم *khwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihūn, and extending to the Caspian sea. P.
 خوارزم شاه *khwārazm-shāh*, title of the Sultān علاء الدین محمد *'alā'u 'd dīn Muḥammad*, who reigned in Khārazm from 1200 to 1220 of our era. P.
 خواست *khwāst*, solicitation, begging request. P.
 خواستن *khwāstan*, to want, desire, wish, will, ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. P.
 خواص *khawāṣṣ* (pl. of خاصه *khāṣṣat*), nobles, grandees. A.

خواص و عوام *khawāṣṣ o 'awāmm*, nobles and plebeians, gentle and simple. A.
 خوان *khwān*, furnished board or cloth, tray, dish. P.
 خواندن *khwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. P.
 خوانده *khwānda'e*, thou hast read. P.
 خواه *khwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. P.
 خواهر *khwāhar*, sister. P.
 خواهند *khwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. P.
 خواهی *khwāhī*, thou wishest; dost thou wish? P.
 خوب *khūb* (pl. خوبان *khūbān*), good, beautiful, fair, well. P.
 خوبو *khūb-rū* (or خوب روی, but pronounced *khūb-rū*), fair-faced, handsome, comely. P.
 خوب روی *khūb-rū'i*, thou art fair-faced. *Khūb-rū'e*, a handsome-faced person. P.
 خوب صورت *khūb-ṣūrat*, comely, handsome. P.A.
 خوب منظر *khūb-manẓar*, fair to behold, comely in appearance. P.A.
 خوبی *khūbī*, beauty, comeliness. P.
 خود *khud*, self, himself, herself, itself; one's own. P.
 خود رای *khud-rāi*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. P.A.
 خودی *khudi*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. P.
 خوردن *khurdan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. P.
 خورده *khurda*, eaten. P. [wallet. P.
 خورده انبان *khurda'i ambān*, crumbs in a
 خوردی *khurdī*, infaney, childhood. *Khurde*, he was accustomed to eat, he used to eat. P.
 خورش *khurish*, food, aliment. P.
 خورشید *khurshed*, the sun. P.
 خورم *khurram*, joyful, pleasant. P.
 خورنده *khuranda*, eater; fed, maintained, victualled; household. P.
 خوش *khush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. P.
 خوشانیدن *khoshānīdan*, to cause to dry up, to render parched. P.
 خوش آواز *khush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. P.

خوش آواری *khush awaze*, one with a sweet voice *r* [odoriferous *r*
 خوشی *khush bū*, sweetly scented, fragrant,
 خوشتر *khush tar*, pleasanter, more agreeable *r*
 خوشتر *khush kho*, of pleasing manners or disposition, good tempered, affable *r*
 خوش سخن *khush sukhan*, well spoken *r*
 خوش طبع *khush tab'*, good natured, cheerful *r* [dantly *r*
 خوش گریس *khush giristan*, to weep abundantly
 خوش گف *khush guft*, well spake he *r*
 خوشود *khushnud*, content, satisfied well pleased *r*
 خوشه *khusha* or *khosha*, ear of corn *r*
 خوشی *khushī*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun *r*
 خوشدن *khoshidan*, to wither, dry, parch *r*
 حوص *kha'u*, saying what is false, conspiring against *r*
 حورده *khu larda*, habituated *r*
 خون *khu'n*, blood, killing, murder *r*
 حومار *khu'n-khu'ar*, blood-devouring, sanguinary, blood thirsty *r*
 حومارگی *khu'n khugaragi*, blood thirstiness, ferocity *r* [per, disposition *r*
 حوی *khu'y* (the same as *khū*), habit, temper
 حود *khu'id*, green corn, wheat or barley not yet in ear *r*
 خوش *khwesh*, self, one's own, (my, thy, his, hers, its, ours your, their) own, kinsman, relative, relation *r*
 خوشاوند *khweshawand*, kinsman *r*
 خوش *khwesh tan*, own person, self, own *r*
 خوش *bar khwesh tan*, of himself, voluntarily *r* [mious, self restraining *r*
 خوش دار *khwesh tan dar*, temperate, abstemious
 خوششد *khwesh tane'd*, of your own ye are *r*
 حار *khuyar*, cucumber *r*
 حال *khayal*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice, phantom, spectre, apparition *r*
 حال *khayalan*, (acc) as an image, or apparition in sleep *r*
 حال اندش *khayal andesh*, fantastic chimerical, conceited, whimsical, vain *r*
 حایا *khayalan yurafikuni*, as an apparition to accompany me on a journey *r*

حال بس *khayal bastan*, to suppose, imagine form a notion, entertain an idea dream of *r*
 حایب *khayanat*, perfidy, treachery, treason, disloyalty *r*
 حایبی *khayanate*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery *r*
 حیر *khair*, well, good, virtuous, fair, well doing, goodness kindness liberality, charity, goods, riches, good things *r*
 حیر است *khair ast*, it is well, is it well? *r*
 حیره *khira*, malignant, malevolent, emboldened (to attack), indolent, torpid, stupid, grovelling, angry, moody, impudent, shameless, perverse, obstinate, ravenous, insatiate *r*
 حیره رای *khira rai*, of dark or mean understanding, grovelling *r*
 حیره رو *khira ru*, shameless, impudent, of malignant aspect *r*
 حیره سر *khira-sar*, headstrong, wayward, silly, stupid, blundering *r*
 حیران *khezan*, rising *r*
 حیران و حیران *ufian o khezan*, (now) falling and (now) rising *r* e staggering along, (moving) with difficulty *r*
 حیردن *khezidan*, to rise, spring *r*
 حیرش *khezash*, rise (and slay) him *r*
 حیل *kha'il*, troop body of horsemen, tribe, mass *r*
 حیلان *khaillash*, fellow soldier, comrade, commander, general, name of an athlete *r*
 حیل حاد *kha'il khana*, royal household *r*
 حیمه *kharma*, tent, tabernacle *r*
 حیمه ردن *kharma zadan* to pitch a tent *r*

د

داد *dad*, he gave, gift, giving, justice, measure, redress, cry for redress or justice *r*
 داد *tuwan dad* one can give *r*
 داد *dadan*, to give, assign, surrender, resign, yield, to give leave, allow, suffer, permit, to place (in school) *r*
 دادی *dade*, justice judgment (emphatically) — he used to give *r*
 دار *dar*, keep (imp of *dashtan*) *r*
 دار *darū*, medicine, drug physic remedy *r*
 داروی *daruyi talkh*, bitter medicine *r*
 دار و گور *dar o gur*, pomp, hustle, consequence *r*
 دارویی *daru e*, a certain medicine, a drug *r*
 داری *dari* thou holdest, supportest keepest, or maintainest (acc of *dashtan*) *r*

دارین *dāraini* (obl. of داران *dārāni*, dual of دار *dār*), two worlds, both worlds. A.

داشتن *dāshstan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. P.

داشت دست *dast dāshstan*, to hand over, to restore. P. (or cause of anything). A.

داعی *dā'ī*, inviting, stimulating; the author داعیه *dā'iya*, cause, source; claim, pretension, call. A.

دام *dām*, snare, net. P.

دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of دوم, used optatively). A.

دام ملکه *dāma mulkuhu*, may his kingdom endure. A. [dure. A.]

دام سعه *dāma sa'duhu*, may his happiness endure داماد *dāmād*, son-in-law. P.

دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. P.

دامنی *dāmane*, a skirt, a whole skirt. P.

دامی *dāmī*, thou art the snare. P.

دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). P.

دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. P.

دانائی *dānā'ī*, knowledge, science:—*dānā'e*, a man of wisdom. P. [regard. P.]

دانستن *dānistan*, to know, consider, esteem,

دانستی *dāniste*, he might know; he used to know. P.

دانش *dānish*, knowledge, science, learning. P.

دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. P.

دانشمندی *dānishmande*, a certain learned man. P.

دانگ *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a *dīnār*. P.

دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; bead. P.

دانی *dānī*, thou knowest (2 per. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.

داؤد *Dā'ud*, David, king of Israel. A.

داؤدی *Dā'udī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. P.A.

داور *dāwar*, judge, ruler; God. P.

دائرة *dā'ira*, circle, circumference, orbit. A.

دائم *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. A.

دایه *dāya*, nurse, foster-mother. P.

دبیقی *dabīkī*, fine stuff of gold tissue (so named from *Dabik*, a small town in Egypt, where it is manufactured). A.

دجال *dajjāl*, Antichrist. A.

دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dajla*). A.

دجلی *dujā*, darkness. A.

الدجلی *ad dujā*, the darkness. A.

دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. P.

دختر خواستن *dukhtar khwāstan*, to ask a girl in marriage. P. [maiden. P.]

دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter,

دخل *dakhil*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (136). A.

دخول *dukhlul*, entering, ingress, access, arrival. A. [prey. P.]

دد *dad* (pl. ددان *dadān*), wild beast, beast of

در *dar*, in, into, within, among; concerning, about, as regards, respecting, on, upon, at; under. P.

در دریا *ba daryā dar*, in the sea. P.

در *dar* (pl. درها *darhā*), door, gate, avenue; topic, subject. P.

از در *az dar*, by the door. P.

در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. A.

در *durr*, pearl. P.

در تیم *durri yatim*, rare, incomparable pearl. P.

دراز *darāz*, long; outstretched, extended. P.

دراز کردن *darāz kardan*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). P.

درازی *darāzī*, length. P.

در است *dirāsat*, study, reading, repeated study, or reading. A. [thunderstruck. P.]

در آشتن *dar āshuftan*, to be disturbed; to be

دراعه *durrā'a*, tunic; wide vest, or shirt of wool. A.

در افتادن *dar iftādan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dar* is pleonastic). P.

در آمدن *dar āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. P.

در آموختن *dar āmokhtan*, to teach. P.

در انداختن *dar andākhtan*, to hurl, cast. P.

در آیدن *dar ānīdan*, to tear, to cause to burst. P.

در آوردن *dar āvardan*, to bring in; to bring down; to stay, or check. P.

در آویختن *dar āwekhtan*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. P.

در آید *dar āi*, enter thou, come in (imp. of در آمدن *dar āmadan*). P.

درایت *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. A.

در	away, to	دُرست ناکرد <i>durust nā kardā</i> , unfinished, not done correctly r
دَر بَاحِ <i>dar bāḥtan</i> , to play, gamble lo c r	arms r	دَر سَتِیدَن <i>dar sīezīdan</i> , to strive obstinately and pertinaciously r
دَر بَاز <i>dar bāz</i> in porter doorkeeper 1	clothes),	دُرُسْت <i>durusht</i> , hard, harsh, rugged, rough, thick, firm, big, stout, bulky, stern, surly r
دَر بَر <i>dar bar</i> on or in the breast, in the	((wear r	دُرُسْت <i>durusht k̄ho</i> , surly-tempered, severe r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	, assume,	دُرُسْت <i>durusht rū</i> , crabbed faced r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	shut in r	دُرُسْت <i>durushtī</i> , roughness, harshness, severity, bulkiness, bigness, fatness r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	ed r	دَر فُتَدَن <i>dar futadan</i> , to fall, to fall in r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	owing r	دَر کَافِ <i>dar kafī</i> , behind r A
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	front, in	دَر کَافِ <i>dar kafī</i> (pl of <i>darāḥ</i>), lowest depths, stages downwards (of Hell) A
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	et, to be	دَر کَارِ <i>dar kar and</i> , are at work, are busy r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	reserving,	دَر کُشَادِ <i>dar kushada</i> , open-doored, with the door open r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	t A	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	steps,	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	posed to	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	nity A	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	ntly r A	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	now, in-	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	ect, or re-	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	bush r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	in), tree,	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	y r A	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	p r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	surrender,	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	pained r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	suffering	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	tear away,	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	eseno, to	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	n r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	tr vexed r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	ecture A	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	to agree	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	is in, is	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	, entire,	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on	caled r	دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r
دَر بَر کَرَن <i>dar bar kar lan</i> , to put on		دَر کُشَادِ <i>dar kushidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag r

چند *dirame chand*, a few dirhems, a little money. P.

در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.

در میان شان *dar miyāni shān* (for در میان ایشان *dar miyāni eshān*), among them. P.

رد میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before ; to entrust ; to expose ; to speak of. P.

درند *darrinda*, that which rends or tears ; rapacious, ravenous. P.

درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.

درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.

در نوردن *dar navardan*, to travel. P.

در نوریدن *dar navardidan*, to wrap up, to fold together ; to obliterate. P.

درو *dar ū*, in him, in it, thereon :—*dirav*, reaping, harvest. P.

دروازه *darwāza*, door. P.

دروغ *durogh*, lie, falsehood. P.

دروغ زن *durogh-zan*, false, liar. P.

دروغی *durogh-e*, a lie, a falsehood. P.

که دروغی *durogh-e ki*, the lie that. P.

درون *darūn*, within, in ; inside, heart. P.

درویدن *diravīdan*, to mow, reap. P.

درویش *darwesh*, poor, needy, indigent ; religious mendicant, dervish. P.

سیرت درویش *darwesh-sīrat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manners or temper of a dervish. P.A.

صفت درویش *darwesh-sifat*, dervish-like, endued with the qualities of a dervish. P.A.

درویشی *darweshī*, the condition of a dervish, poverty :—*darweshe*, a dervish, a certain dervish. P.

درها *darhā* (pl. of در *dar*), doors ; gates. P.

درهای آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.

در هم *dar ham*, together ; perplexed, confused, intertwined ; pell-mell ; vexed, annoyed. P.

درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.

افتاده درهم *darham uftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.

درهم کشیدن *darham kashīdan*, to draw together, to contract. P.

دري *dare*, a door. P.

دریا *daryā*, sea, ocean ; any large river. P.

دریای مغرب *daryāyi maghrīb*, Western Sea, Mediterranean. P.A.

هفتگانه دریای *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

دریا *ba daryā dar*, in the sea, in the midst of the sea. P.

دریاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of دریافتن *dar yāf-tan*). P. [stand, comprehend. P.

در یافتن *dar yāftan*, to discover, find out, under-

دریچه *darīcha* (dim. of در *dar*), small door, win-

دریدن *darīdan*, to rend or tear. P. [dow. P.

دریغ *dirigh* or *duregh*, alas ! what a pity ! pity, harm ; denial, refusal ; repugnance, reluctance, unwillingness ; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.

خوردن دریغ *dirigh khurdan*, to grieve, to be

داشتن دریغ *dirigh dāshtan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.

دریغ *dirighū*, alas ! ah ! well-a-day ! P.

درین *darīn*, in this ; in these (same as این *dar īn*). P.

دروژه *daryūza*, mendicancy, mendicinity. P.

دزد *duzd* (pl. دزدان *duzdān*), thief, robber. P.

دزدی *duzdī*, theft, robbery :—*duzde*, a certain thief, a robber. P.

دزدیدن *duzdīdan*, to steal, rob, thieve. P.

دست *dast* (pl. دستها *dasthā*), hand ; paw ; pre-eminence, superiority, victory. P.

دست آوردن *ba dast āvardan*, to gain, get possession of, secure. P.

دستار *dastār*, turband ; napkin, handkerchief ; handkerchief-full. P.

دست بدست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.

دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.

دست برداشتن *dast bar dāshtan*, to withdraw the hand ; to leave, let alone. P.

دست بردل بودن *dast bar dīl būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.

دست بر فشاندن *dast bar fishāndan*, to rub the hands together (for joy). P.

دست تنگ *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.

دست تنگی *dast-tangi*, straits, indigence, penury. P.

دست دادن *dast dādan*, to give a hand ; to help, aid, favour, promote. P.

دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power ; means of subsistence, livelihood ; friendly. P.

دستگاه *dast-gāh*, help, relief ; power, strength, means, ability ; wealth. P.

دستگیری *dast giri*, taking by the hand, aid, help, assistance, possession P
 دستگیری کردن *dast giri kardan*, to hand over, put in possession P
 دست و پا *dast o pa*, hand and foot P
 دست و پا بریده *dast o pa burida*, amputated in hands and feet P
 دستور *dastur*, custom, habit, primmister P
 دسته *dasta*, handful, bundle, handle P
 دست یابن *dast yafan*, to get the (upper) hand, to triumph P [water P
 دشت *dash*, desert, wilderness, plain without دشمن *dushman* (pl دشمنان *dushmanan*), foe, enemy P
 دشمن گام *dushman gam*, (lit foe's wish) death P
 دشمنی *dushmani*, enmity, hostility. P
 دشنام *dushnam*, abuse P
 دشنامی *dushname*, an abusive word, abuse, incivility, rudeness P
 دشوار *dushwar*, not easy, difficult, harsh, hard to bear, unbecoming, painful, distressing P
 دعا *du'a*, prayer, invocation, intreaty, supplication, benediction A.
 دعای *du'ay*, *khair*, prayer for welfare A P
 دعائی *du'a'e*, n prayer, an imprecation A P
 دعا *da'au*, they pray to, supplicate (perf of the verb دعا, for دعو) A
 دعوی *da wa*, *prayer*, *suit* petition, invitation, feast, banquet, entertainment A.
 دعوی *da wa*, claim, demand, plea, excuse, plaint, petition, suit at law, prosecution, assumption, pretension A
 دعا *dagha*, imposture, cheat, fraud P
 دعائی *dagha'i*, impostor, hypocrite P
 دغل *daghal*, corrupt, base, counterfeit, vice, fraud A [drum, tambourine P
 دغ *daf* (for the A دغ *daff* or *daff*), kettle-drum *daftar* (probably the Greek *δῆφτρα* *nra* hiezed), hook, register, journal, record, volume A [off A.
 دفع *daf*, repelling, parrying averting, warding دفع انداختن *daf' andakhtan*, to put off (with excuses) defer, postpone A P
 دف *dafn*, hiding, concealing, burial, interment A. [to inter or bury A P
 دف کردن *dafn kardan*, to hide in the ground, دف *dakk* vice, evil condition A
 دمعه *dakika*, particle, nice point A

دکان *dukan*, shop P
 دیگر *digar* (pl دیگران *digaran*), other, different, any more, again P
 دیگر بار *digar bar*, another time, again P
 دیگر باره *digar bara*, again, once more P
 دیگر راه *digar rah*, another road, another time P
 دیگری *digare*, another P
 دل *dil*, heart P
 دل آرام *dil aram*, heart pleasing, heart refreshing, solacing, delightful, lover P
 دل از دست رفت *dil az dast rafta*, one who has lost his heart, love-lost P
 دل آزرده *dil azarda*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved P
 دل آشفته *dil ashfsta*, distressed in mind, distracted P
 دل افروز *dil afroz*, heart inflaming P
 دلالت *dalalat*, indication, proof, evidence A
 دل در دل آمان *dar dil amadan*, to find place in the heart, to please the heart P
 دل آوار *dil arar* stout-hearted, brave, valiant, warrior P [test P
 دل آوری *dil avari*, intrepidity, boldness, confidence
 دل آویخته *dil awekhta* enamoured, loved P
 دل آویز *dil awez*, heart-attracting, alluring charming ravishing P [ing P
 دلبر *dil bar*, heart-ravisher, charmer, charm
 دلبری *dil dari*, captivation of the heart — *dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer P
 دلسگی *dil bastagi*, attachment, heart union P
 دلسته *dil-basta*, united in heart, attached P
 دلداد *dil band*, heart binding, agreeable, charming, fascinating P
 دلنگ *dil tang*, heart sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits P
 دلنگی *dil tangi*, distress depression of spirits, sadness, heart-burning, oppression P
 دلخوش *dil-khush*, pleased satisfied, contented, cheerful, glad, reconciled P
 دلدار *dil dar*, possessing or holding the heart, charming P
 دل را جان بار داشتن *dil ra jan bar dashtan*, to give up hope of life P
 دلستان *dil-sitan*, heart ravisher, charmer, fascinating P
 دلبروز *dil-firoz*, enlivening, glad, joyous P
 دلبری *dil fireb*, heart stealing, beguiling, witching deceitful P

دلق *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzīs*, *ulamā*, and the *khatībs* of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, rags. A.

دلکش *dīl-kash*, heart-attracting, alluring. P.

دلکشا *dīl-kushā*, heart-expanding, exhilarating. P.

دل مرده *dīl-murda*, dead at heart, cold-hearted. P.

دل نهادن *dīl nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. P.

دلی *dīle*, a heart, a single heart. P.

دلیر *dīler*, bold, brave, audacious, courageous. P.

دلیری *dīlerī*, courage, boldness, audacity. P.

دلیل *dalīl*, right director, guide; proof; argument, demonstration. A.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. P.

دم *dum*, tail. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to draw a breath. P.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. P.

دمار *dimār* (for A. *damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. P.

دماغ *dimāgh*, brain; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. A.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. P. [moment. P.]

دمدم *dam ba dam*, moment to moment, each

دم در کشیدن *dam dar kashīdan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. P.

دمر *dammir*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb دمر). A.

و دمر علی اعدائه و شانه *wa dammir 'alā ā'dā'ihī wa shunā'tihī*, and utterly destroy his enemies and haters. A.

دمشق *Dimashk* or *Dimishk*, Damascus, the capital of Syria. A.

دمی *damī*, inflated, puffy, tumid, windy:—*dame*, an instant, one moment, at a breath. P.

دمی چند *dame chand*, a few moments. P.

دمیاط *dimyāt*, Damietta, in Egypt. A.

دمیاطی *dimyā'tī*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. A.

دمیدن *damīdan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). P.

دنبال *dumbāl*, tail, stern; rudder. P.

دندان *dandān*, tooth. P.

دندان *dandāne*, one tooth, a single tooth. P.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. A.

دنیا *hayāti dunyā*, the present life. A.P.

الدین و دنیا *ad dunyā wa 'd dīn*, the world and religion, (church and state). A.

دن *dunyāyi dūn*, base world. A.P.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world), man of the world, wealthy person; worldling. A.P.

دنیوی *dunyawīy*, worldly, secular. A.

دو *dū*, two; both. P.

دوا *dawā*, medicine, remedy. A.

دوا کردن *dawā kardan*, to apply remedies, to treat medically. A.P.

دواب *dawābb* (pl. of دابة *dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular.)

دوام *dawām*, perpetuity, duration. A. [lar.] A.

علي الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. A.

دوان *dawān*, running; runner. P. [run. P.]

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوائی *dawā'e*, a remedy, a medicine. A.P.

دو بار *dū bār*, twice. P.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. P.

دوتا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. P.

دوچه *dauhat*, a great tree with spreading branches. A.

دوچه سبج طیرها موزون *dauhatun sajj'u tairihā mauzūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. A.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. P.

دود *dūd*, smoke, exhalation. P.

دود دل *dūdi dīl*, smoke of the heart, sigh, groan. P.

دودمان *dūdmān*, great family, tribe. P.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. A.

دور *dūr* (pl. دوران *dūrān*), far, distant, remote; avault! P.

دور افتاده *dūr uftādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. P.

دوران *daurān*, revolution, circle, eyelet. A.

دوزخ *dozakh*, hell. P.

دوزخی *dozakhiyān* (pl. دوزخیان *dozakhiyān*), dweller in hell; damned; infernal. P.

دوست *dost* (pl. دوستان *dostān*), friend, lover. P.

دوست *dost dastan*, to love, to hold or esteem as a friend, *r* [friendly *r*

دوستدار *dostdar*, one accepted as a friend, friend

دوست رو *dost ru*, having the face of a friend, amiable, beloved, esteemed *r*

دوستي *dosti*, friendship, love *r*

. *doste*, a friend, a certain friend *r*

با دوستي *ba doste*, by that friend (I swear) *r*

دوش *dosh*, shoulder, last night *r*

دوشرو *doshi a*, virgin *r*

دوغ *dogh* sour curds, buttermilk *r*

دوكان *dukan*, shop *r*

دوگان *dugana*, twofold, a prayer in which two inclinations of the body are made *r*

دوگانه *dugane*, a single one of such prayers *r*

دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness, power, reign, empire, dynasty *r*

دولتي *daulate*, a fortune *r*

دوم *duum* (or دوستي *duucumin*), second *r*

دوین *dun* (pl دوینان *dunan*), low, base, vile, mean, contemptible *r*

دوین *duna*, beside, short of, exclusive of *r*

دوینا *dūna* 'l'a *abi* 'l' *akbari*, besides the greater punishment (of the world to

دویم *du nim*, two halves, in two *r* (come) *r*

دویدن *daridan*, to run *r*

ده *dah*, ten *r*

. *dih*, village, hamlet, town, (imp of دادن *dadān*) give thou, (as latter part of a compound) giver *r*

دهان *dahan*, mouth, orifice *r*

دهاني *dahane*, a mouth, the mouth *r*

دها *dih khuda* (or دهائي *dih khudai*), head man of a village *r*

دهد *dihad*, he (she or it) gives or may give (por of دادن *dadān*) *r*

دهر *dahr*, time, age, eternity, world, fortune, *r*

دهشت *dahshat*, fear, awe, dismay *r*

دهقان *dihkan* (from ده *dih* and خان *khan* prince or lord of a town or village), the head man, or chief, of a village or town, rustic, hns handman peasant *r*

دهقان سر *dihkan piyar*, peasant's boy *r*

دهل *duhul*, drum, tabour *r*

دهلي *dihli*, entrance hall vestibule portico, antechamber *r*

دهمت *dihamat*, I should bestow on thee *r*

دهن *dahan*, mouth *r*

دهي *dahane* a mouth, some mouth *r*

ديار *diyar* (pl of دار *dar*), houses, countries, provinces, districts *r*

ديار بكر *diyar bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia *r*

ديانات *diyanat*, being religious adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity *r*

دلا *dila*, silk brocade, variegated with colours *r*

دلباج *dilbaja* (from ده *dih* and ديباج *dibaj*, for ده *dih* *dibah* = ده *diba*), proem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style *r*

دلي *dilak* (from ده *dih* and ديباج *dibah*, for ده *dih* *bah*) = ده *diba*, [q v] *r*

دیدار *didar*, sight, look, view, interview *r*

دیدن *didan*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider, to meet with, suffer, experience *r*

دیده *dida* seen, having seen, eye sight *r*

در *der*, late, long, slow, old, antique *r*

در در *der der*, after a long time, not long intervals, very late, very seldom *r*

دردم *derina*, old, long lived, of long standing, a long while *r*

دردم *derina roz*, old, aged, ancient *r*

دنگ *deg*, pot, cauldron *r*

دیگر *digar*, other, another, on the other hand, besides, moreover, further, again, any more, any longer *r*

دیگران *digaran* (pl of دیگر *digar*), others, other persons *r*

دیگر بار *digar bar*, another time, again *r*

دیگر دم *digar-dam*, another moment *r*

دیگر روز *digar roz*, next day *r*

دیگر وقت *digar wakt* another time *r*

دیگری *digare*, one another, the other *r*

دین *din*, religion faith creed *r*

دینار *dinar* (originally دین *din ar*, 'brought into existence, or circulation, by the law') a gold coin weighing a drachm and three-sevenths *r*

دینا فروش *din ba dunya firosht*, a seller or barterer of religion for the world *r*

دو *dev* devil demon, evil spirit *r*

دیوار *divear*, wall *r*

ديوان *dīwān*, finance department ; tribunal of justice or revenue ; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in ا, of the second in ب, and so on. P.

صاحب ديوان *ṣāhibi dīwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. A.P.

ديوانه *dīwāna*, mad, crazy, deranged. P.

ديواني *dīwānī*, belonging to a court of law or exchequer ; a financier, financial. P.

ديو صفت *dev-ṣifat*, devil-like, endued with the nature of devils. P.A.

ديه *dih*, village. P.

ذ

ذا *zā*, he ; this. A.

الذي *zā 'llazī*, he who. A.

ذات *zāt*, person, body ; nature, essence, soul, self ; genus, species, race, breed. A.

ذخر *zukhr*, treasure ; provision, store, hoard. A.

ذخيره *zakhīra*, store, hoarded supply. A.

ذرة *zurra*, atom, particle, little. A.

ذكر *zīkr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital ; repeating of the names, attributes, or praises of God. P.

بذكرش *ba zīkrash*, in His praise, in the mention of Him. P.A.

ذلّ *zull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. A. [ness, vilencess. A.

ذلتّ *zillat*, error, blunder ; disgrace ; base-

ذاتيّ *zillate*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. A.P.

ذلك *zālika*, that, this. A.

ذلكنّ or ذالكنّ *zālikunna*, that, this. A.

ذليل *zālil*, low, brought low, humbled ; abject, mean, despicable. A.

ذمّ *zamm*, blame, detraction. A.

ذمائم *zamā'im* (pl. of ذميمة *zamīmat*, crimes, misdeeds, malpractises, reprehensible quali-

ذنب *zanab*, tail. A. [ties. A.

ذو *zū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). A.

ذو القربى *zu 'l kurbā*, possessed of relationship, kinsman. A.

ذو الفقار *zu 'l fakār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muhammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. A.

ذو النون *zu'n nūn*, a name of Abū Fazl Subhan bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfīs, who died in Egypt, A.H. 245. A.

ذوق *zauk*, taste, relish, gust, delight. A.

ذويّ *zawī* (obl. of ذو *zawū*, pl. of ذو *zū*), possessed of, endued with. A.

ذو القربى *zawī 'l kurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. A.

ذئب *zīb*, wolf. A.

ذيل *zail*, skirt, or lower extremity of a garment, that is dragged on the ground when allowed to hang down. A.

را *rā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. P.

رأت *ra'at*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb رأي *ra'a*, he saw). A. [enjoyment. A.

راحت *rāhat*, quiet, rest, repose, ease ; pleasure,

راز *rāz*, secret, mystery. P.

راس *rās* (for رأس *ra's*), head. A.

راسه *rāsahu*, his head (acc. with affixed pronoun *hu*). A.

راست *rāst*, straight, direct, exact, correct, right, true ; the right hand ; immediately, directly ; a note in music. P.

راست خواهی *rāst khwāhī*, thou desirest the truth ? asked thou the truth ? P.

راست سخن *rāst-sukhūn*, true in speech, truthful. P.

راستی *rāstī*, truth, veracity, truthfulness ; rectitude, straightforwardness. P.

راسخ *rāsikh*, firm, solid, sound ; profoundly learned. A. [contented. A.

راضی *rāzin* (for راضی *rāziyun*), pleased, satisfied,

راضی *rāzī*, content, satisfied, pleased, willing, agreeable. A.

راضیم *rāziyam*, I am content. A.P.

راعی *rā'ī*, shepherd, pastor. A.

راكب *rākib*, rider, riding. A.

راكب المواشي *rākiba 'l mawāshī*, as a rider of the beasts ; (acc. governed by the preceding verb اکن *akun*). A.

راكبات *rākibāt* (pl. of راکب *rākibāt*, fem. of راکب *rākib*), female riders, women riding. A.

راندن *rāndan*, to drive, goad, spur, impel, propel, push forward, travel hard, urge onward, drive away, expel ; to attack, fall foul of ; to carry on. P.

رَأَوْا *ra'au*, they saw (3 pl masc perf of the verb رَأَى *ra'a*) A
 راه *rah*, way, road, path, voyage, journey P
 راهزن *rah-zan*, robber, highwayman P
 راه نبرد *rah na burda*, untravelled P
 رأي *ra'y*, view, opinion, judgment, sentiment A
 رأي دهن *rai zadan*, to give an opinion, to think of A P
 رايه *ra'ayat*, standard, flag, banner, ensign A
 رايته *ra'aita*, thou sawest (2 p sing masc of رَأَى *ra'a*) A [a sinner A
 رايته انما *ra'aita asiman*, when thou seest
 رأيي *ra'e*, an opinion, a new opinion A P
 رب *rab*, lord, Creator, God, O Lord! A
 رب الارض *rabbu 'l arzi 'anhu ra-in*, the Lord of the earth be pleased with him! A
 رب *rubba*, many, many A A
 رب صدق لامي *rubba sadikin lamani*, many a true friend hath blamed me A
 رباط *ribat*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary, a religious house, monastery, a dwelling for Sufis A
 رباعي *rubai'y*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrains A
 ربان *rubaidan*, to seize, rob P
 ربنا *rabbana*, O our Lord! (acc used for the vocative) A [draw one's self P
 روبدن *rubudan*, to snatch, steal, ravish, to with
 ربيع *rabi'*, the spring A
 ربيعي *rabi'i*, vernal A
 رجم *rajm*, pelting with stones A
 رجم العاصد *rajmi 'l 'anakid* (gen), pelting the cluster or bunch (on the tree) A
 رحلت *rihlat*, march, departure, death A
 رحمان or رحمن *rahman*, merciful A
 الرحمن الرحيم *ar rahmanu 'r rahim*, the merciful, the compassionate, the most merciful A
 رحمة or رحم *rahmat* (or *rahamat*), pity, mercy, blessing, a mercy, a gift of the Divine mercy A
 رحمه الله عليه *rahmatu 'l lahi 'alaih*, The mercy of God be upon him! A
 رحمت آوردن *rahmat avardan* (or رحمت آوردن *rahm avardan*), to shew pity, to exercise mercy A P
 رحل *rahi*, journey, departure, getting away A
 رحمه *rahim*, merciful, compassionate A

راحل *rukham*, marble, alabaster A
 رخت *rakht*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage P
 رخش *rukhsar*, cheek P [effulgent P
 رخشا *rakhshanda*, shining, bright, dazzling, A
 رخشیدن *rakhshidan*, to shine, flash, glitter P
 رد *radd*, return, restitution, restoration, refutation A [joinder A P
 رد جواب *raddi javab*, answering properly, P
 راز *raz*, vine, grape P
 رز *ruzz*, rice A
 رزق *rizk*, means of subsistence, support, sustenance, victuals, food, provisions daily allowance appointed by Providence A
 رزق معلوم *rizkun ma'lumun*, an appointed or assured sustenance A
 رساله *rusala*, letter, epistle, treatise A
 رساندن *rasanidan*, to cause to arrive, send, bring, carry, to inflict P
 رستگاری *rastagari*, escape, deliverance P
 رستم *Rustam* (son of Zal), the most renowned of the heroes of ancient Persia P
 رستن *rastan*, to be liberated, to get free, to escape P
 رستن *rustan*, to grow, sprout P
 رسته *rasta*, escaped, saved P [taco A
 رسم *rasm*, law, rule, canon, custom, usage, practice
 رسي *rasm*, a custom, customary. A
 رسوا *rusoa*, disgrace P
 رسول *rasul* (P pl رسولان *rasulan*), messengers, apostle A [or it has arrived P
 رسيدست *rasidast* (= رسيد است *rasida ast*), he
 رسيدن *rasidan*, to arrive, reach, touch, attain P
 رشه *rashhat*, sprinkling A
 رشف *rashf*, drinking to the last drop A
 رشف الزلال *rashfu 'z zulah*, a copious draught of cool, limpid water A
 رشك *rashk*, emulation, zeal, jealousy, envy P
 رشوت *rishwat*, bribe A
 رشوت خوردن *rishuat khurdan*, take bribes A P
 رضا *ri-za*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill consent, favour, content, satisfied A
 رضى *raziya*, he was pleased or satisfied, (optatively) may he be pleased or gracious A
 رضى الله عنه *raziya 'l lahu 'anhu*, May God be gracious to him! A
 رضا *razina*, we are satisfied A

راضينا من فوالك بالرحيل *raẓinā min nawālīka bi 'r*
rahīli, we are content with getting away as
(or for) thy gift. A.

رطب *rutab*, fresh ripe dates; (see اشتهي). A.

رعايا *ra'āyā* (pl. of رعية *ra'iyat*), subjects. A.

رعايت *ri'āyat*, care, attention; respect, regard. A.

رعايت *ri'āyati khāṭir kardan*, to re-
gard or attend to the wishes (of a person). A. P.

رعد *ra'd*, thunder; roll (of a drum). A.

رعا *ra'nā* (fem. of ارعن *ar'an*), delicate, tender;
adorned, beautiful. A.

رعي *ra'iyat*, subject, cultivator, peasant, ryot. A.

رغبت *raghbat*, strong desire, wish, inclination,
eagerness, avidity. A.

رفتار *raftār*, going, travelling; travel. P.

رفت *raftan*, to go, depart, make off; to escape;
to attain; to descend. P.

رفت *ruftan*, to sweep. P.

رفته *rafta* (pl. رفتگان *raftagān*), gone, set off,
passed, departed, travelled; dead, deceased. P.

رفع *raf'*, lifting, raising, elevation; promotion;
removal (from office); (in Arabic grammar)
the vowel *ḡamma* at the end of a word. A.

رفق *rifk*, gentleness, tenderness, civility. A.

رفقة *rufkat*, *rifkat*, or *rafkat*, a company of fel-
low-travellers; company, society. A.

رفقة *rufkatin*, in company, accompanied by
others. A.

رفيع *rafī'*, raised, high, exalted. A.

رفيق *rafīk* (P. pl. رفيقان *rafīkan*), companion,
associate, friend. A.

رقاب *rikāb* (pl. of رقبة *rakabat*), necks. A.

رقص *raks*, dancing, capering; ambling, prancing. A.

رقعة *ruk'a*, patch; letter, short note, scrap of
paper, piece of cloth; petition. A.

رقعة بر رقعة *ruk'a bar ruk'a*, patch upon patch. A. P.

رقم *rakm*, writing, inscription, stamp, mark. A.

.. *rakam*, calamity, misfortune. A.

راقب *rakīb*, waiter in expectation (of a person
or thing), watcher, observer; guardian,
keeper; successor; rival, competitor. A.

رقية *ruk'yat*, charm, magic, spell. A.

ركاب *rikāb*, stirrup. A.

ركبة *rukbat*, the knee. A.

ركبت *rukbatī*, my knee. A.

ركبا *rakībū*, they embark (perf. of the verb
rakiba). A.

ركعة or ركعت *rak'at*, an inclination of the body
during prayer, so that the hands rest upon
the knees. A.

رقيق *rakīk*, thin, slender; feeble; small; mean,
contemptible. A.

رگ *rag*, vein. P.

رگ جان *ragi jān*, heart-strings. P.

رگ زن *rag-zan*, bleeder, phlebotomist. P.

رماية *rimāyat*, shooting arrows, archery. A.

رمضان *ramazān*, the ninth of the Arabian months;
the month during which a strict fast was
enjoined by Muhammad upon all his fol-
lowers, from sunrise to sunset, daily. A.

رماق *ramak*, the remains of life, the last breath. A.

رمي *ramā*, he shot. A.

رماني *ramānī*, he shot me. A.

رمیدن *ramīdan*, to flee in terror, to be scared. P.

رنج *ranj*, trouble, labour; toil, fatigue, trial;
anguish, grief, pain, annoyance. P.

رنجاندن *ranjānīdan*, to displease, annoy, vex,
put to grief, affect with disgust. P.

رنجش *ranjish*, pettishness, indignation. P.

رنجش آمیز *ranjish-āmez*, mixed with displeasure;
angry, testy. P.

رنجور *ranjūr*, sick, afflicted, ill, ailing. P.

رنجوري *ranjūrī*, sickness, disorder, distemper. P.

رنجه *ranja*, pain, grief. P.

رنجي *ranje*, a grief, a vexation, annoyance. P.

رنجیدن *ranjīdan*, to be displeased, offended,
vexed, put out of humour, annoyed, made
sad. P. [debauchee, rake. P.

رند *rind* (pl. رندان *rindān*), dissolute fellow,

رنگ *rang*, colour, hue, dye, tint. P.

رنگارنگ *rang-ā-rang*, many-coloured, of various
hues, colours or kinds. P.

رنگین *rangīn*, coloured; eloquent, flowery (lan-
guage), florid (style). P.

رو *rau*, go thou (imp. of رفتن *raftan*). P.

رو *rū*, face, surface; consideration, sake, cause,
reason. P.

روی خاک *bar rūyi khāk*, on the face of the
earth, on the bare ground. P.

روا *rawā*, lawful, allowable, passable, right,
fit, proper. P.

روا داشتن *rawā dāshtan*, to allow, permit, sanc-
tion; to deem right. P.

روان *ravān*, life, soul, spirit; (part. of رفتن
raftan) going, moving, shifting, running. P.

روان شدن *ravan shudan*, to depart, set out R
 روان کردن *ravan kardan*, to send away, to de-
 spatch, dismiss R [ing R
 آسان *asan asa*, soul refreshing spirit sooth
 روب *rob* (imp of *روبیدن* *robidan*), wipe R
 روباه *rubah*, fox R [clean R
 روبیدن *robidan*, to wipe, sweep, dust, to
 روح *ruh*, spirit, soul A
 روح کوفت *kuti ruh* food of the soul PA
 رود *rud*, river, stream R [of *روغن* *raftan*) R
ravad, he goes, he may or might go (nor
 رود *ruda*, intestines, entrails, guts, viscera R
 رودنگ *ruda : tang*, narrow guts R
 روز *roz* (pl *روزها* *rozha*), day R
 روزداد *rozi dad*, day of retribution R
 روزشمار *rozi shumar*, day of reckoning R
 روزمیدان *rozi maidan*, day of battle R
 روزگ *rozak*, a short day R
 روزگ *rozake chand*, a few short days R
 روزگار *rozgar* (pl *روزگاران* *rozgaran*), time, for-
 tune, stato, condition, living, livelihood,
 means of subsistence, time, life R
 روزگار بُردن *rozgar burdan*, to live, to associate R
 روزگار نا مساعد *rozgar na musa'id*, unpropitious
 fortune, hard times PA
 روزگاری *rozgare*, a time, some time, a length
 of time, a while, a long period R
 رور *rau-an*, window, chimney, aperture for
 the escape of smoke R
 روز *roza*, fasting, fast R [fast R
 روز داشتن *roza dashtan*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck, daily bread or food
 subsistence R [in a day (74) R
 . *roze*, one day, a single day, some day,
 روزی حوار *rozi khwar* (pl *روزی حواران* *rozi
 khwaran*), eater of daily bread, a living
 creature R
 روزی ده *rozi dih*, giver of daily bread, bestower
 of subsistence R
 رؤساء *ru'asa* (pl of *رئیس* *ra'is*), chiefs A
 روسی *ruspi*, barlot, whore, courtesan R
 روستا *rusta*, village, market town R
 روستاراده *rusta-zada* (pl *روستارادگان* *rusta-zada
 gan*), village-born, rustic, villager R
 روستای *rustai* (pl *روستایان* *rustayan*), peasant,
 villager, rustic R
 روستایی *rustaye* (or *روستایی* *rusta e*), a villager R

روش *ru'ash* = روش *roshan* [q v] R
 روش *ravish*, gait, walk, carriage, procedure,
 custom, conduct, behaviour R
 روش *roshan*, bright, shining clear, light, en-
 lightened, limpid R
 روشایی *roshna'z*, light, brightness R
 روش رای *roshan ra'i*, of enlightened judgment,
 clear minded PA
 روش کردن *roshan kardan*, to illumine, brighten,
 to give sight to. R
 روش گردیدن *roshan gardidan* = روش کردن *ro-
 shan kardan* R
 روش گهر *roshan guhar*, bright-souled, lumi-
 nous, sparkling ns n gem R
 روم *rau at*, flowery mead, beautiful garden A
 روم ماه بهر جا سال *rau alun ma'u nahriha
 salsal*, a garden, the water of whose streams
 is cool and sweet A
 روغن *raughan*, grease, oil, butter R
 روم *Rum*, the Turkish Empire A
 رومی *rumi*, Turkish, produced in Turkey A R
 روند *rawanda* or *ravinda* (pl *روندگان* *rawan-
 dagan*), one that goes, traveller, passenger,
 devotee R [lustre, glory. A
 رون *raunak*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *ruy* (pronounced *ru*), face, countenance,
 aspect R
 روی درخشان *ru darham lashidan*, to frown R
 روی کردن *ru kardan*, to turn the face R
 روی *ravi*, thou goest, mayest go (aor of *رو
 raftan*) R
 روی *ruyat*, thy face, thy countenance R
 روندن *ru idan* or *ro idan*, to grow, vegetate,
 to make grow, cause to vegetate R
 روئین *ru in*, brazen, consisting of brass R
 روئین حگ *ru in chang*, brazen clawed R
 راه *rah*, road, time, turn R
 راه *raha*, leave R
 راه کردن *raha kardan*, to leave, quit, abandon,
 put off lay aside, to give leave R
 رها کردن *rahanidan* to cause or allow to escape,
 to save free, deliver, rescue, release R
 رهایی *raha i*, escape, deliverance, release, eman-
 cipation R.
 رهبانیه *rahbaniyat*, monasticism, monkery A
 لا رهبانیه فی الاسلام *la rahbaniyata fi 'l islami*,
 there is no monachism in Islam A
 رهبر *rah bar*, guide, road guide R.

راه بردن *rah-burdan*, to obtain the road, to get access to. P.
 راهبري *rah-barī*, guidance, direction. P.
 راه زن *rah-zan*, robber, highwayman. P.
 راهگذر *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. P.
 راهیدن *rahīdan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. P.
 رياء *riyā*, hypocrisy. A. [clerkship. A.
 رياست *ri'āsāt*, dominion, authority, headship;
 ريحان *raiḥān*, an odoriferous herb. A.
 ريختن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. P.
 ريخته *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis-
 ریز *reza*, crumb, scrap, shed. P. [solved. P.
 ريسمان *resmān*, rope, string; cable, hawser. P.
 ريش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rīsh*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. P.
 ريسان *reshān*, wounded, bleeding. P.
 ريسان *rai'ān*, best of anything, prime or vigour
 ريگ *reg*, sand. P. [(of youth). A.
 ريگ روان *regi ravān*, shifting sand, quick-
 ريو *rev*, fraud, deceit. P. [sands. P.

ز

ز *zi* = *az* [q.v.]. P.
 زاد *zād*, provisions for a journey:—he was born (past of زادن *zādan*). P.
 زاد راه *zādi rāh*, provisions for a journey. P.
 زاد *zāda* (for زيد), he or it increased, it was over and above, exceeded. A.
 زادك *mā zāda 'alā zālīka*, whatever is in excess of this. A.
 زاد بوم *zād-būm*, father-land, place of one's birth, native country. P.
 زادگان *zādagān* (pl. of زاده *zāda*), born; children, young ones. P.
 زادگی *zādagī*, birth, parentage. P.
 زادن *zādan*, to be born, arise, spring; to give birth to, to bring forth. P.
 زاده *zāda*, born; son. P.
 زاده *zāda'e*, a son. P.
 زار *zār*, groan, lamentation; groaning, afflicted; weak, contemptible; wretch; (as latter part of compounds) place, bed, field. P.
 زاري *zārī*, lamentation, cry, wailing. P.
 زاغ *zāgh*, a crow. P.

زال *Zāl*, the father of Rustam. P.
 زالي *zāle*, a certain old woman. P.
 زان *zān* (for زآن *zi ān*, از آن *az ān*), from that; than that. P.
 زانگه *zānki* (for از آنکه *az ān ki*), because that. P.
 زانگه *zān gah* (for از آنکه *az ān gah*), from that time. P.
 زانم *zānam* (for از آنم *az ānam*), than that I am. P.
 زانو *zānū*, knee. P.
 زاهد *zāhid* (P. pl. زاهدان *zāhidān*), devout, abstinent; recluse, anachorite. A. [like. A.P.
 زاهدتر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit-
 زاهدی *zāhidī*, devotion, religion, piety. A.P.
 zāhide, a recluse, an anachorite. A.P.
 زائد *zā'id*, increasing, exceeding. A.
 زائد الوصف *zā'idu 'l waṣf*, indescribable, beyond description. A.
 زائر *zā'ir* (P. pl. زائران *zā'irān*), visitor, pilgrim. A.
 زائل *zā'il*, waning, declining, decaying; impaired. A.
 زاینده *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; productive; a mother; springing, flowing, running (fountain or well); unfailing, perennial. P.
 زائیدن *zā'idan*, to bring forth; to procreate. P.
 زبان *zabān* (pl. زبانها *zabānhā*), tongue; language, speech, dialect. P.
 زبان آبر *zabān-āvar* (pl. زبان آوران *zabān-āvarān*), eloquent, fluent; orator, poet. P.
 زبان آوری *zabān-āvarī*, eloquence, flow of language, fluency of tongue, readiness. P.
 زبان بریده *zabān-burīda*, tongue-cut, tongue-tied, silent. P.
 زبان دراز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, insolent, violent in speech; scold. P.
 زبان درازی *zabān-darāzī*, lengthening of the tongue, giving loose to the tongue. P.
 زبان درکشیدن *zabān dar kashīdan*, to be silent, to restrain the tongue. P.
 زبانه *zabāna*, flame. P.
 زبانی *zabāne*, a tongue, a language. P.
 زبانی که داشت *zabāne ki dāsht*, the language that he possessed, i.e. his own language, or dialect. P.
 زبردست *zabar-dast* (pl. زبردستان *zabar-dastān*), having the upper hand; oppressive, violent; oppressor. P.
 زبرین *zabarīn*, upper, superior. P.

زبونی *zabūni*, meanness, baseness, vice, vileness, faultiness, wickedness, depravity *r*

زهر *zahr*, for the sake of *r*

زب *zab*, dried date, raisin *A*

ز پای در آردن *zai pai dar aradan*, to trip up, to throw down, to prostrate *r*

ز پس *zai pas*, after, behind *r*

زجر *zajr*, cluding, scolding, reproof, rebuke, impediment, opposition, violence *A*

زحمت *zahmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, inquietude *A*

زخم *zakhm*, wound *r* [wounded *r*

زخم خورد *zakhm khakurda*, received a wound,

زخمه *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument *r*

ز خود *zai khud*, of himself, herself or itself *r*

زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, slog, to dash, sling cast, to rap, to attack, to sting, to strike up, to pitch (a tent) *r*

زر *zar*, gold, money *r*

زر *zarr*, gold *r*

زری زرین *zarrija fari*, the purest kind of gold *r*

زر اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded,

زر *zard*, yellow *r* [gdt *r*

زرع *zar'*, sowing, sown field, corn field *A*

زرع و تجارت *zar' o tijarat*, farm and merchandise *A*

زری *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture *A*

زری *zurri*, visit me (from *zur*, imp of *زار*

zara, for *زور*, with the affix *ی زی*, me) *A*

زری *zurri ghilban*, visit me every other

زری *zarin* or *zarrin*, golden *A* [day *A*

زشت *zish*, ugly, plain, ill favoured, deformed, odious, offensive, disgusting *r*

زشت *zish kho*, of an odious temper *r*

زشت *zish kho'e*, a certain ill tempered

زشت *zish ru*, ugly faced *r* [fellow *r*

زشت *zish rū'i*, ugliness of face *r*

زشت *zish nami*, infamy *r*

زشتی *zishfi*, ugliness, foulness, opprobrium, reproach, vilifying *r*

زکوة *zalat*, alms, almsgiving *A*

زال *zulal*, cool, cold, lumpy (water) *A*

زال *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder, mistake *A*

زلف *zulf*, curling lock of hair, ringlet *r*

ز *zumma*, (the camel) was bridled, or balted (pass) *A*

زما *zai ma* (for *از ما az mā*), from us, our *r*

زمام *zimam*, leading string rein, bridle, halter *A*

زمان *zaman*, time, season, age *A*

زمان *zamana* 'i *icāli*, time of visiting (acc) *A*

زمانه *zamana*, time, world *A r*

زمانه *zamane*, a while, a little while *A r*

زماخشی *zamaḥshari*, (Abu 'l Kāsim Mahmūd) a native of Zamakhshar, in Khwarazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A H 167 *r*

زمره *zumra*, circle, assembly, crowd *A*

زمرردین *zumurrudin*, of emerald hue *r*

زمره *zamzama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert *A*

زمامستان *zamistan*, winter *r*

زمان *zaman*, time, season *A*

زمن *zai man* (for *از من az man*), from me *r*

زمن *zamin* = زمین *r*

زمن *zamin*, earth, ground, landed property, estate, land, territory, country *r*

زن *zan* (pl *زنان zanan*), woman, wife *r*

زن *zan khagastan*, to seek a woman in marriage *r*

زن کردن *zan kardan*, to take a wife, marry, wed *r*

زن و فرزند *zan o farzand*, wife and child (or children) *r*

زنان *zani bir-dar*, pregnant woman *r*

زنبور *zambur*, wasp, hornet *A*

زنبور *zamburam*, I am a hornet *A r*

زنجیر *zanjir*, chain, fetter *r*

زنجیرهای *zanjiri hai*, fetters *r*

زندان *zanadān*, chin, lower jaw *r*

زندان *zan khagasta*, married a wife *r*

زندان *zندان*, prison jail *r*

زندست *zindast*, is living, survives (equivalent to *زنده است zinda ast*) *r*

زندگانی *zindagani* (or *زندگی zindagi*), life, living *r*

زنده *zinda*, living alive *r* [alive *r*

زنده کردن *zinda kardan*, to animate, to make

زندی *zindik* (the Persian *زید* or *زند*, arabicized), infidel, hypocrite, fire-worshipper *A*

زنگ *zang*, rust *r*

زنگار *zangār*, verdigris, rust *r*

خورده زنگ *zang-khwurda*, eaten up with rust, corroded, rusty. P.

زنگی *Zangī*, Æthiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of Atābak [q.v.]. P.

زنهار *zinhār* = زینهار *zīnhār* [q.v.]. P.

زنی *zanī*, womanhood. P.

. . *zane*, a woman, a wife. P. [fall. A.

زوال *zawāl*, decline, wane, setting, departure, زود *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. P.

زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. P.

زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. P.

بزودی *ba zūdi*, with quickness, quickly. P.

زور *zor*, strength, power, force, violence. P.

زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. P. [athlete. P.

زور آزما *zor āzmā*, strong, powerful, athletic; زور آزمایی *zor-āzmā'ie*, an athlete; a certain wrestler. P.

زور آور *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvarān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. P.

زور آوری *zor-āvari*, vigour; combat, fight. P.

زورق *zaurak*, small boat, skiff. A.

زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. P.

زورمندی *zormandī*, strength, force, violence. P.

. *zormande*, a strong, powerful fellow. P.

زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Herat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. P.

زه *zih*, bowstring. P. [a bow. P.

زِه کردن *zih kardan*, to fix a bowstring, string

زهاد *zuhād* (pl. of زاهد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. A.

زهار *zihār*, the private parts. P.

زهد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. A.

زهر *zahr*, poison, venom, bane. P.

زهر قاتل *zakhri kātīl*, deadly poison. P.A.

زهره *zahra*, gall-bladder; boldness, spirit. P.

زیادت *ziyādat* (and زیاده *ziyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. A.

زیادت کردن *ziyādat kardan* (or زیاده کردن *ziyāda kardan*), to increase, augment, raise, enhance. A.P.

زیاده گردیدن *ziyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashtan*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. A.P.

زیاده حسنی *ziyāda-ḥasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. A.P.

زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. A.

زیارتگاه *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. A.P.

زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. P.

زیب *zīb* or *zeb*, ornament, beauty. P.

زیا *zībā*, beautiful, fair, comely, graceful. P.

زیبک *zībāk*, quicksilver, mercury. P.

زیبدن *zebidan*, to adorn; to become, besecm, suit; to please, to be agreeable. P.

زید *Zaid*, a proper name. A.

زیدی *zaidī*, thou art (of) Zaid. P.A.

تا عمرو و بکر و زیدی *tā 'amr o bakr o zaidī*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). P.

زیر *zer*, under, beneath, below, down. P.

زیر بار شدن *zeri bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. P.

زیرا که *zīrā ki*, because that. P.

زبردست *zer-dast* (pl. زبردستان *zer-dastān*), powerless; under authority; inferior; oppressed. P.

زبردست آزار *zerdast-āzār*, oppressor of the weak. P. [gent, witty. P.

زیرک *zīrak*, quick, sagacious, shrewd, intelligent.

زیرکی *zīrakī*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. P.

زیرین *zerīn*, lower, inferior, nether. P.

زیستن *zīstan*, to live; to survive; living. P.

زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. P.

زین *zīn* (for زی *zī*), than this. P.

زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. A.

زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. A.

زینهار *zīnhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) P.

زینها کردن *zīnhār kardan*, to be upon one's guard, to protect one's self. P.

زینور *zewar*, ornament. P.

ژ

ژاله *zhāla*, hail. P.

ژنده *zhanda*, old and patched (garment). P.

زبان *zhīyān*, formidable, terrible, fierce, ram pant. P.

س

سابق *sābik*, past, preceding, prior, former, antecedent, hygono A.

سابق الامام *sābiku 'l in'am*, of former favours or hounties. A.

سابقه *sābikat* and *sabika* (fem), former, past A

ساتر *sātir*, veiling, concealing, hiding, concealer, (acc ساترا *sātiran*). A.

ساترا *kun sātiran*, he (or become) thou a concealer (of his fault) A.

ساخت *sakhtan*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift, to be content; to agree, harmonize, to coun-

ساز *sāz*, musical instrument P. [terfeit. P

ساز کردن *sāz kardan* = ساختن *sākhhtan*. P

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعتی *sā'ate*, an hour, a while A.P.

ساعد *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A

ساعد *sā'iduhu*, his arm. A.

ساق *sāk*, the leg. A.

ساقی *sakin* (for ساقی *sākiyun*), a cup-bearer. A.

ساقی *wa huwa sakin*, and he is a cup-bearer. A. [bearer. A.

سال *sal*, year P.

سالار *sālār*, general, chief, leader, commander P

سائل *sālīk* (P. pl. سالکان *sālīkān*), traveller. A

سائیکان *sālīkani farīkat*, travellers. A.P.

سالگی *salagi*, (in comp) age. P.

ساله *sāla* (pl. سالها *salaha*), age; years. P.

ساله پنج *panj sāla*, five years old. P.

سالها *sālha* (pl of سال *sal*), years, for years. P.

سالی *sāle*, one year; a whole year; a certain year. P

سالی چند *sale chand*, several years. P.

سالی دو *sale dū*, a couple of years. P.

سالیان *sāliyān*, years. P.

سائر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other, the whole A. [suppliant A

سائل *sā'il*, asking, heggar, petitioner, suitor,

سایه *sāya*, shade, shadow. P.

سایه پرورده *sāya-parvarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced P.

سائیدن *sā'idan*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A

سبحان الله *subhana 'llah*, O Holy God! Most Holy God! A.

سبحان الله و تعالی *hak subhanahu wa ta'alā*, God the most Holy and the most High A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh P.

سبزه *sabza*, verdure, herbage, green herb, pot-herb, sprouting or inepient heard. P.

سبع *sub'*, (fem) seven. The seven long chapters of the Kuran, from بقره *bakrat* to توبه *taubat* A.

سبع هفت *haft sub'*, the seven of (or seven times) these seven chapters P A.

سبک *sabuk*, light, not heavy. P.

سبکبار *sabuk-bār*, light in weight, lightly loaded, ready to rise and travel. P.

سبکپا *sabuk pā*, light-footed, light of foot, restless, unsettled P.

سبکس *Sabuktagin*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century P

سبکسر *sabuk-sar*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبکساری *sabuk-sāri*, lightness. P.

سبیل *sabil*, road, path, way, religious bequest. A

سبیل برسر *bar sabil*, by way of P A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army P.

سپاهی *sipahi*, military, of the military order. P.

سپار *sipar*, shield P

سپار انداختن *sipar andaakhtan*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield P

سپار باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior P

سپردن *sipurdan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit P

سپری شدن *sipari shudan*, to be full or complete, to come to an end P

سپید *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is P

ستاره *sitāra*, star P

ستاندن *standan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch, to exact, levy P

ستایش *sitayish*, praise, laud, encomium, compliment, flattery. P

ستدان *sitadan*, to take, accept; to take away. P.
 ستردن *siturdan*, to shave. P.
 ستم *sitam*, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. P.
 ستمدیده *sitam-dīda* (pl. ستم دیدگان *sitam-dīda-gān*), one who has seen or experienced oppression. P.
 ستمگار *sitamgār* (or ستمگر *sitamgar*), tyrannical; tyrant, oppressor. P.
 ستمگاری *sitamgārī* (or ستمگری *sitamgarī*), tyranny, oppression, cruelty. P.
 ستمی *sitame*, an act of oppression. P.
 ستودن *sitūdan*, to praise, laud. P.
 ستور *sutūr*, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). P.
 ستون *sutūn*, pillar, column. P.
 ستوه *sutūh*, tired, jaded, knocked up; afflicted; fear, dread. P.
 ستیز *sitez*, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of ستیزیدن *sitezīdan*) contend thou, persist. P.
 ستیز روی *sitez-rū*, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. P.
 ستیزه *siteza*, strife, contention. P.
 ستیزیدن *sitezīdan*, to contend, strive, quarrel. P.
 سبع *saj*, singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. A.
 سبع گوی *saj-go*, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. A.P.
 سجود *sujūd*, prostration, adoration, worship. A.
 سحیان وائل *Sahbān Wā'il*, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. A.
 سحر *saḥar*, twilight, dawn of day, morning. A.
 مرغ سحر *murghī saḥar* (lit. bird of the morning), the nightingale. P.A. [morn-tide. A.P.
 سحرگاه *saḥar-gah* (or سحرگاهان *saḥargāhān*), morn, morning; of or pertaining to the morning. A.P. [ing. A.P.
 saḥare, one morning, on a certain morn-
 سخا *sakhā* (and سخاوت *sakhāwat*), liberality, generosity. A.
 سخت *sakht*, hard, strong; painful, severe. P.
 سخت پی *sakht-pai*, of strong muscle, muscular. P.
 سختی *sakhtī*, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; stinginess. P.

کشیدن سختی *sakhtī kashīdan*, to endure hardship. P.
 سخره *sukhra*, one who is compelled to labour. A.
 بسخره گرفتن *ba sukhra giriftan*, to seize by force, employ enforced labour, to press or impress. P.A.
 سخن *sukhun* or *sukhan* (pl. سخنها *sukhunhā* or سخنان *sukhunān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. P.
 سخن پیوستن *sukhun paivastan*, to connect or draw out a discourse. P.
 سخن چین *sukhun-chīn*, tale-bearer. P.
 سخندان *sukhun-dān* (and سخن گوی *sukhun-go*) speaker, orator, poet. P.
 سخنی *sukhunc* or *sukhane*, a word. P.
 سخنی چند *sukhunc chand*, a few words. P.
 سد *sadd*, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). A.
 سد رمق *saddi ramak*, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. A.P.
 سر *sar*, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. P. [de novo. P.
 از سر *az sar*, from the beginning, over again, سر *sirr* (pl. اسرار *asrār*), secret, mystery. A.
 سرآ *sarrā*, an easy, happy condition (opposed to ضراء *zarrā*). A.
 سراج *sirāj*, lamp. A.
 سراج الملة الباهرة *sirāju 'l millati 'l bāhirati*, the lamp of the surpassingly bright religion. A.
 سراچه *sarācha*, inner apartment, closet; palace, pavilion. P. [the heart. P.
 دل سراچه *sarācha-i dil*, the inmost recesses of سرانجام *sar'anjām*, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. P.
 سرانديب or سرنديب *sarandīb* (the Sanskrit स्वर्ण द्वीप *swarna dvīpa*, 'gold island,' arabicized), Ceylon. A.
 سر انگشت *sar-angusht* (pl. سر انگشتها *sar-angushtā*), tip of the finger. P.
 سرائی *sarāi*, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of سرائیدن *sarāīdan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. P.

درسرای *dar sarai*, in the house, at home R
برای دیگر *sarayi digar*, the next mansioo, & c
the other world R

سرای *sara'e*, n mansion, a house, a home R
سرایدن *sara'idan*, to sing, warble, to play on
an instrument R

باردن *ba sar burdan*, to carry to an end, to
bring to completion, to finish R

سارپنجگی *sar panjagi*, strength of fist, grip R
سارپانجا *sar panja*, nails, claws, open hand, ex-
panded fingers R [strong R

سارته *sartez*, hot-headed, vehement, head-
سرخ *sarkh*, red, crimson, blooming, blushing R
ساری *sari kharash*, one's own way or will R
سارچرخ *sari kharash giristan*, to follow
one's own course, attend to one's own bu-
siness, to be off R

سرد *sard*, cold, cool, extinct R
سرد و گرم روزگار *sard o گرمi rozgar*, the ups and
downs of life, the vicissitudes of fortune R

سار دست *sari dast* (and *sar-dast*), the extremity
of the hand, tips of the fingers R

سارزانی *sarzanish*, rebuke, chiding, reproach,
chastisement R

سارشت *sarishat*, nature, temperament, physique,
physics. R

سرعت *sur'at*, speed, swiftness, activity A
سرکردن *sar kardan*, to break out, to become
manifest, to burst (as a boil), to come to
a head R [rebellious R

سرکش *sar kash*, heady, headstrong, refractory,
سرکشاده *sar kushada*, having the table-cloth
spread, spread out R

سرکشی *sar kashi*, disobedience, refractoriness R
سرکشیدن *sar kashidan*, to draw back the head,
to disobey, to become rebellious or refrac-
tory, to end R

سرکوبه *sar kofa*, head crushed R
سرکوبه مار *sar kofa mara*, I am a head
crushed snake R

سرکه *sirka*, vinegar. R

سرگردان *sar gardan*, bewildered, giddy, dizzy R
سرگشته *sar gashia*, whirling round, dizzy, asto-
nished, afflicted R

سرگین *sargin*, dung R

سرما *sarma*, winter, cold R

سرمانه *sar maya*, source of wealth, fund, capi-
tal, stock in trade R

سرمست *sir-mast*, intoxicated to the last de-
gree, dead drunk 1

سردنب *sarandip* = سراندیب *sarandib*, [q v] R

سرو *sars*, cypress R

سرو حرامان *sars kharaman*, waving cypress R.

سرو پا *sar o pa*, head and foot, from head to

سرد *surod*, song R [foot R.

سرودن *surodan*, to sing, warble R

سرور *sarar*, head, chief, principal R

سروری *sarari*, chiefship, command, captaincy,
sovereignty, empire, rule, sway R

سروکار *sar o kar*, business, service R

سره *sara*, current (as coin), of full metal,
(hence, anything) good, worthy, faultless R

سرک *sarhang*, officer, captain, chief, head
man R

سرکچی *sarhangi*, of or pertaining to a chief
officer or head, official. R [night A.

سرای *sara*, he travelled, visited, or came by

سرای طبع *sara faisu*, an apparition came by
night A

سری *sari*, desire, longing, wish R

. ساره, one head, a head, a fancy, an
affection R

سری داشتن *sari dashan*, to have a fancy, en-
tertain an affection R

سرد *sarir*, throne A.

سزا *saza*, punishment R. (سزایه)

سزاور *sazaur*, deserving, meriting, worthy,
suitable R.

سست *sust*, weak, languid, wearied, dead-beat R

سست بازو *sust bazu*, weak in the arm R

سست رعیت *sust raghat*, of sluggish passions,
cold, palled R A.

سستی *susti*, sloth, laxness, negligence, remiss-
ness, gentleness R.

سظوت *safwat*, dominion, majesty, force, domi-
nation, bluster. A.

سعادت *sa'adat*, happiness, felicity A

سعته *sa'at* or *si'at*, liberality, facility, wide-
ness, spaciousness, amplitude A

سعد *sa'd*, happiness, a proper name A

سعد *sa'ida*, it prospers A

لا کاد سعد الدنیا *la kad sa'ida 'd dunya bihi*, the
world assuredly prospers through him A

سعد بن اتابک الاعظم *sa'du bin atabaki 'l a'zami*,
Sa'd, the soo of the greatest Atabak A.

سعد *sa'duhu*, his happiness A.

سعدی *Sa'dī*, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shīrūz, A.H. 571, A.D. 1175. P. [Sa'dī]. P.

سعدی *Sa'diyā*, O Sadī! (voc. caso of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.

سعی *sa'y kardan*, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.

سفاہت *safāhat*, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.

سفت *suft*, boring, piercing, perforating; (3 p. sing. imperf. of *sufṭan*) he bored. P.

سفتن *suftan*, to bore, pierce, perforate. P.

سفر *safar*, journey, travel, voyage. A.

سفر دریا *safari daryā*, sea-voyage. A.P.

سفر کرده *safar karda*, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.

سفرة *sufra*, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.

سفرة نهادن *sufra nihādan*, to spread a carpet or cloth for a meal. P.

سفلہ *sifla*, of low origin, low, mean, base. A.

سفلی *sufṭā* (fem. of اسفل *asfal*), lower, inferior. A.

ید سفلی *yadi sufṭā*, the lower (i.e. receiving)

سفید *safed*, white, fair. P. [hand. A.P.

سفیہ *safih*, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.

سقط *sakaṭ*, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.

سقیم *sakim*, sick, infirm, ill; invalid. A.

سگان *sukkān*, helm or rudder of a ship. A.

سکت *sakatta*, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb سکت *sakata*). A.

ان سکت *in sakatta*, if thou art silent. A.

سکونج *sukunj* or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.

سکندر *sikandar*, Alexander. A.

سکون *sukūn*, tranquillity, rest, repose. A.

سگ *sag* (pl. سگان *sagān*), dog. P. [mise. P.

سگال *sigāl*, thought, conjecture, suspicion, sur-
سگ بازار *sagi bāzārī*, dog of the bāzār, a street cur. P.

سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog. P.

سگی *sage*, a dog, one dog. P.

سأل *sal*, ask thou (irregular imp. for اسأل *is'al*, of the verb سأل *sa'ala*, he asked). A.

سلاح *silāh*, arms, accoutrements. A.

سلاطین *salāṭīn* (pl. of سلطان *sulṭān*), sultans, emperors. A.

سلام *salām*, salutation, peace. A.

سلامت *salāmat*, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.

السلامة في الوحدة *as salāmatu fi 'l waḥdati*, safety

سلامی *salāme*, a salutation, a salaam. A.P.

سلاحشور *salahshor*, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.

سلسال *salsāl*, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.

سلسله *silsila*, chain, series. A.

سلطان *sulṭān*, king, emperor, monarch. A.

سلطان البر والبحر *sulṭānu 'l barri' wa 'l bahri*, ruler over land and sea. A.

سلطانی *sulṭānī*, rule, sovereignty, royalty. A.P.

... Sulāne, an emperor, a monarch. A.P.

سلطنت *salṭanat*, power, rule, dominion, royalty. A.

سلطنتی *salṭanatī*, of the kingdom thou art. A.P.

سلك *silk*, thread, string, series, order, train, connexion. A.

سلم *salima*, he was (or is) safe. A.

وان سلم الانسان *wa in salima 'l insānu*, even if the man were safe. A.

سله *sala* = ساله *sāla*, [q.v.]. P.

سليم *salīm*, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.

سليمان *Sulaimān*, Solomon. A.

سما *samā*, heaven, sky. A.

سماحت *samāḥat*, beneficence, liberality. A.

سما *samāt* or *simat*, carpet or cloth covered with food. A.

سماع *samā'* (or سماعت *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of

سمع *sama'*, the ear. A. [dervishes. A.

سمعي الى حسن الاغاني *sam'i ilā ḥusni 'l aghānī*, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.

سمعت *sami'at*, she (or they, irrational fem.)

لو سمعت ورق الحمام *lau sami'at wur'ku 'l ḥamā*, if the dusky pigeons had heard. A.

سمند *samand*, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سمن. Hot, braud.

سوم *samum*, sultry suffocating blast, destructive to travellers, simoom of the desert A

سمن *samin*, fat, sleek, plump A

سان *sinan*, point of a javelin, spear head A

سبل *sumbul*, hyacinth, spikenssed, any odoriferous flower R

سنت *sunnat*, rule, law, canon, the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kuran, and of equal authority They are rejected, however, by the Shiya or sect of Ali A

سناجر *Sanjar*, name of a city in Mesopotamia R

سندیدن *sanjidan*, to weigh, to ponder R

سنگ *sang* stone, rock, weight R

سنگ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw n stone R

سنگ خرد *sang khurda*, a bit or small piece of stone R [cruel, unfeeling R

سنگدل *sang dil*, (lit stone heart), hard hearted

سنگاری *sangsari*, stoning R

سنگی *sangi*, heaviness, weight R

sange, a rock, a single stone R

سنگین *sangin*, of stone, heavy R

سنور *sinnaur*, cat A [matched cat A

سنور مغلوب *la sinnauri maghlubin*, as sn over

سو *su*, side, quarter, direction, towards R

سوی آسمان *ba suyi asman*, in the direction of heaven, towards heaven R

سو *su*, evil, badness, wickedness A

سوء طعن *fa min su'i zanni 'l mudda*: yet from the evil thinking of the adversary A

سوء نفس *min su'i nafsihi*, from the wickedness of his own nature A

سواب *sawabik* (pl of *sabikat*), past events, things gone before A

سوابی *sawabiki ni' mat*, former favours A R

سواد *sawad*, blackness A

سواد الوجه *sawadu'l wajhi*, blackness of face A

سوار *suwar* (pl سواران *suwaran*), horseman, rider, mounted R

سوارم *suwaram*, I am mounted R

سواری *suwari*, thou art mounted R

suware, a mounted horseman, a sowar R

سؤال *su'al*, question, inquiry, begging, mendicity A

سوزن *sozhan*, to burn, consume R

سود *sud*, gain, profit, interest, use R

سود داشن *sud dashtan*, to afford profit, to avail R

سودا *sauda*, melancholy, insanity, vain or insane iden or act, trade, traffic R

سودمند *sudmand*, profitable, salutary, useful R

سودن *sudan*, to wear, rub, bray, deface, efface R

سودی *sude*, a profit, my profit R

سوراج *surakh*, bole, crevice R

سورت *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power A

سوره *sura* chapter of the Kuran A

سوز *soz*, burning heat, flame R

سوزان *sozan*, burning, flaming blazing R

سوزن *sozan*, needle R [trans) R

سوزیدن *sozidan*, to burn, (trans and in

سوکند *saugand*, oath, swearing R

سوکند خوردن *saugand khurdan*, to take oath, to swear R

سوکال *sawicalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per sing fem perf of the verb سوکال, 2nd form of the root سوکال, for سوکال)

سوکال لکم انفسکم امرا *sawicalat lakum anfusukum amran*, your own natures suggested the fabrication of this saying to you A

سوم *suum*, third R

سوهان *suhan* (or سوهان *suhan*), file, rasp (for iron or wood) R

سوی *suci*, save, besides except A

سوی *su*, aide, quarter, towards R

سه *sih*, three R [thrice R

سه بار *sih bar* (not بارها *barha*), three times,

سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice) R

سهل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling A

سهلا *sahlan*, easily, softly, (see اهلا *ahlan*) A

سهل تر *sahl-tar*, more easy, easier A R

سهل جو *sahl ju*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle A R

سهل گو *sahl go*, apt or fluent speaking A R

سهلی *sahli*, ease, gentleness, meekness A R

سهمگین *sahngin*, fearful, formidable awful A R

سبی *sihi* straight, erect, upright R

سه یال *sih yal*, three aces (at dice) R

سہل *suhal*, the star Canopus A

سی *si*, thirty R [nator A

سایح *saiyah*, traveller, pilgrim, great peregrin

سایح *siyahat*, journey, travel, pilgrimage A

سیاحی *saiyāhe*, a traveller, a certain traveller. A.P.
 سیاست *siyāsāt*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government. A.
 سیاق *siyākat*, pushing on, urging; carrying on. A.
 سیاق سخن *siyākati sukhun*, carrying on discourse, to go on talking. A.P.
 سیاه *siyāh*, black, sable, dark; negro, Ethiop. P.
 سیاه فام *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. P.
 سیاه گوش *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. P.
 سیاهی *siyāhi*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthinness. P.
 سیاهی *siyāhe*, a black, a negro. P.
 سیب *sīb* or *seb*, apple. P.
 سیبی *sebe*, one apple, an apple. P.
 سیخ *sikh*, roasting-spit. P.
 سید *saiyid*, lord. A. [Muhammad. A.
 سید الانبیاء *saiyidu 'l ambiyā*, lord of the prophets,
 سید عالم *saiyidi 'ālam*, lord of the world. A.P.
 سیر *sair*, walking (for amusement), promenading; journeying; perusal of a book. A.
 سیر *siyar* (pl. of سیرة *sīrat*), morals, virtues, habits, qualities. A.
 سیر *ser*, full, satiate, satisfied, sated, glutted;
 سیر *sir*, garlic. P. [tired, wearied. P.
 سیرنگه *ser-nigah*, a satisfactory look, a good look; gazing one's fill. P.
 سیرت *sīrat*, virtue, moral quality, character, disposition; way of life, mode, habit; history, memoir. A.
 سیری *serī*, fulness, satiety, repletion. P.
 سیصد *sīṣad*, three hundred. P.
 سیف *saif*, sword, sabre. A.
 سیل *sail*, torrent, flood. A.
 سیلاب *sailāb*, flood, torrent, inundation. A.P.
 سیلی *saile*, a torrent, a flood, an inundation. A.P.
 سیلی *sīlī*, blow with the open hand edgeways on the back of the neck, cuff, slap. P.
 سیم *sīmi*, silver. P.
 سیمā *sīmā*, face, forehead, countenance; signs or tokens (on the forehead). P.
 سیمین *sīmīn*, of silver, silvery; delicate. P.
 سینه *sīna*, breast, bosom, chest. P.
 سیموم *sīwum*, third. P.

سید *siyah*, black, sable; gloomy, sad. P.
 سید دل *siyah-dil*, black-hearted. P.

ش

ش *ash*, him, to or of him, her, it, or them. P.
 شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the verb شبه). A.
 شابه بالوری حمار عجلاً جسدًا *shābaha bi 'l warā hī-maru 'ijlan jasadān*, an ass among men is like unto a red golden calf. A.
 شاة *shāt*, sheep, goat. A.
 الشاة النظيفة *ash shātu nazīfatun*, the sheep (or goat) is clean. A.
 شاخ *shākh*, branch, bough. P.
 شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. P.
 شادمانی *shādmānī*, joyfulness, joy, rejoicing, exultation. P.
 شادی *shādī*, joy, gladness, rejoicing, glee. P.
 شادی کنان *shādī kunān*, rejoicing. P.
 شاشیدن *shāshīdan*, to stale, squirt urine. P.
 شاطر *shāṭir*, bold, courageous, active, brisk, [lively. A.
 شاعر *shā'ir*, poet. A.
 شافی *shāfī*, healing, salutary, sanatory. A.
 شاکر *shākir*, thanking, praising; grateful. A.
 شاگرد *shāgird* (pl. شاگردان *shāgirdān*), student, scholar, pupil; apprentice; servant, groom. P.
 شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. A.
 شامیان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the Syrians or Damascenes. A.P. [dition. A.
 شأن *sha'n*, thing, affair, business; state, condition. P.
 شان *shān*, nature, state, condition; regard, respect; pomp, splendour; (for ایشان *eshān*) they, them. P. [to. P.
 در شان *dar shāni*, in respect of, with regard
 شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at chess. P.
 شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or beloved object; a witness. A.
 شاهد پسر *shāhid-pisar*, lovely boy. A.P.
 شاهدی *shāhidī*, airs; insolence, indignation. A.P.
 شاهنامه *Shāh-nāma*, (*lit.* book of the kings), the celebrated poem of Firdausī. P.
 شاهنشاه *shāhanshāh* (by inversion, for شاهان *shāhān*), king of kings. P.
 شاهنشاه معظم *shāhanshāhu 'l muazzam*, the most puissant king of kings. A.
 شاهی *shāhī*, royalty, sovereignty; royal. P.

شاد *shayad*, is fit, suited, or allowable, suits, is becoming, proper or worthy, behooveth, it is possible, may be, perhaps perchance \mathbf{P}
 شاس *shajistan*, to suit, to ho fit right or proper \mathbf{P} [unsing \mathbf{P}
 شاسه *shayista*, worthy, suitable, proper, pro
 شایدن *shayidan*, to ho worthy \mathbf{P}
 شب *shab* (pl *shabha*), night, to night \mathbf{P}
 شب قدر *shabi kadr*, night of power, tho 27th of Ramazan, when tho Kuran is said to have been sent down from heaven $\mathbf{P} \mathbf{A}$
 شاب *shabab*, youth, prime of life \mathbf{A}
 شان *shaban* or *shuban*, shepherd \mathbf{P}
 شابرور *shabanroz*, n night and a day \mathbf{P}
 شانگاه *shabangah* (or *shabangah*), night-time, evening, even tide, nightfall \mathbf{P}
 شرب *shab para*, (lit night flyer), bat \mathbf{P}
 شحر *shab khe*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils \mathbf{P}
 شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, pail \mathbf{A}
 شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, glutted, be was satisfied \mathbf{A}
 شبع الکبى *shabi'a 'i lamiyu*, when tho warrior has his belly full \mathbf{A}
 شگاه *shab-gah*, even tide, evening, night-time \mathbf{P}
 شمس *shab nam*, night moisture, dew \mathbf{P}
 شه *shabah*, glass bead \mathbf{A} . [night \mathbf{P}
 شبی *shabe*, ono night, a single night, a whole
 شرب *shapara* or *shappara*, bat \mathbf{P}
 شرب *shappara chashm*, bat-eyed, purblind \mathbf{P}
 شاه *shita*, winter \mathbf{A}
 شاب *shitab*, haste, hurry, speed, quickness \mathbf{P}
 شان *shitaban*, ono who makes haste \mathbf{P}
 شاس *shitistan*, to make haste, (imp *shitab*) \mathbf{P}
 شمر *shutur*, camel \mathbf{P}
 شمر صالح *shuturi salih*, tho camel which tho prophet Salih is said to have brought out of a bloek of stone as n sign to tho tribe of Thamud (Kuran, ch vii) $\mathbf{P} \mathbf{A}$
 شمر بار *shutur bar*, a camel's load, camels of burthen \mathbf{P}
 شمران *shuturban*, camel man, camel driver, one who attends to a camel \mathbf{P}
 شمرچو *shutur bacha*, camel colt \mathbf{P}
 شجاع *shaj*, valour, courage, bravery \mathbf{A}
 شجر *shajar*, tree \mathbf{A}
 شهید *shahna*, superintendent of police \mathbf{A}

شخص *shakhsh* person, individual, form, figure \mathbf{A}
 شخم *shakhsham*, my person $\mathbf{A} \mathbf{P}$
 شخمی *shakhsh*, a person, n single person, one person, an individual, a certain person $\mathbf{A} \mathbf{P}$
 شداد *shidad* (pl of *shadid*), vehement, violent, hard, severe, inexorable \mathbf{A}
 شدب *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness \mathbf{A}
 شدی *shudan*, to be, become, happen, befall, to go, depart, pass away, to enter \mathbf{P}
 شده *shuda'e*, one that hath become, turned into \mathbf{P}
 شدی *chis shude*, what would have happened? what harm would there have been? \mathbf{P}
 شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wicked
 شراب *sharab*, wine \mathbf{A} [ness \mathbf{A}
 شرب *sharbat*, ono drink, ono sip, a single draught, heverage, syrup, sherbet \mathbf{A}
 شربت *sharibtu*, I drank (I p sing perf of the verb شرب) \mathbf{A}
 شربت ابی *sharbat-i abe*, a draught of water $\mathbf{A} \mathbf{P}$
 شربا *wa lau sharibtu buhura*, even though I drank oceans, (*buhura* for *bukhuran*, in verse) \mathbf{A}
 شربی *sharbate*, a draught $\mathbf{A} \mathbf{P}$
 شرح *sharaha* (God) opened tho heart, or disposed tho mind (towards religion,—used optatively) \mathbf{A}
 شرح صدر *sharaha sadrahu*, may (He) expand his breast (with joy) \mathbf{A}
 شرر *sharza*, fierce, enraged, terrible \mathbf{P}
 شرط *shart* condition, requirement, rule, regulation \mathbf{A} [(breeze) \mathbf{A}
 شرط *shurtu* propitious, gentle and favourable
 شرع *shar*, law, equity, the Muhammadan code
 شرعی *shar i*, legal, lawful \mathbf{A} [of law \mathbf{A}
 شرف *sharaf*, excellence, nobility, emuence, شرم *sharm*, shame \mathbf{P} [dignity, honour \mathbf{A}
 شرم *sharm zada*, struck with shame shame stricken abashed \mathbf{P} [downcast \mathbf{P}
 شرمسار *sharmsar*, filled with shame, abashed
 شرمساری *sharmsari* shame confusion of face, being downcast or abashed \mathbf{P}
 شه *sharah*, avidity, appetite, greed, covetousness, cupidity \mathbf{A}
 شریف *sharif*, noble illustrious \mathbf{A}
 شریک *sharik*, partner, sharer \mathbf{A}
 شستن *shustan*, to wash \mathbf{P}

شش *shash*, six. P.
سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
ششم *shashum*, sixth. P.
شصت *shašt*, sixty. P.
شطرنج *shaṭranj*, chess. A.P.
شعب *shi'b*, valley, ravine, defile. A.
شعر *shi'r*, poetry, poesy, song. A.
شعراء *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
شفاء *shifā*, convalescence, recovery. A.
شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
شفا یافتن *shifā yāftan*, to obtain a cure. A.P.
شفة *shafat*, lip. A.
شفة الصائم *shafati's sāt'imī*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
شفقت *shafakat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
شفیع *shafī'*, advocate, intercessor. A.
شفیع آوردن *shafī' āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
شقوق *shukūk* (pl. of شق *shakk*), chinks, cracks. A.
شک *shakk*, doubt, scepticism. A.
شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game-preserve. P. [prey. P.
شکاری *shikārī*, suited to the chase; game,
سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog, hound. P.
شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*), to complain, to lodge a complaint. A.P.
شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
... *shukr*, thanks, gratitude, returning thanks, thanksgiving. A.
شکراً *shukran* (acc. of *shukr*), thanks, thanksgiving; thankfully. A.
شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
شکر گذاردن *shukr guzārdan* (and شکر گذاشتن *shukr guzāshstan*), to return thanks. A.P.
شکر نعمت *shukri ni'mat*, thanks for favours and benefits received. A.P. [thanks. A.P.
شکری *shukre*, one act of praise, a giving of
شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage; (3 p. sing. of the verb *shikastan*) he broke. P.
شکستن *shikastan*, to break or fracture. P.
شکسته *shikasta* (pl. شکستگان *shikastagān*), broken, shattered; sprained, dislocated; impaired, enfeebled, weakened. P.
شکل *shakl*, figure, form. A.
شکه *shikam*, stomach, belly, bowels; womb. P.

شکم بنده *shikam-banda*, one who is burdened with the thought of providing himself with sustenance, slave to appetite. P.
شکم درد *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
شکنجه *shikanja*, stocks, rack. P. *شکوه* *shikūh*
شکور *shakūr*, thankful, grateful. A. *شکور* *shakūr*
الشکور *ash shakūr*, tho thankful. A.
شکيبی *shikībe*, a particle or atom of patience. P.
شکيبیدن *shikībīdan*, to be patient; to do without, to dispense with. P.
شکافتن *shigāftan*, to split. P. [prise. P.
شگفت *shigift*, astonishment, amazement, sur-
شگفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
شگفتست *shiguftast* (= شگفته است *shigufta ast*), bath blossomed. P.
شگفتن *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
شگوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
شلغم *shalgham*, turnip. P.
شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
شماآت *shamātat*, delight at another's woe, joy at the misfortunes of an enemy. A.
شمار *shumār*, account, calculation, reckoning; (imp. of *shumurdan*) count, reckon, or esteem thou. P.
روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
شماریدن *shumārīdan*, to count, esteem, reckon. P.
شماآل *shamā'il* (pl. of شمال *shimāl*), virtues, talents, good qualities. A.
شماآلی *shamā'ilī*, natural, physical. A.
شمه *shamma*, atom, particle, whiff. A.
شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enume-
شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rate. P.
شمس الدین *shamsu 'd dīn*, (lit. the sun of religion), a proper name. A.
شمشیر *shamsher*, sword, scimeter. P.
شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
شنة *shunāt* (pl. of شانی *shānī*), haters. A.
شنة *shunātihi*, those who wish him evil, his enemies. A.
شناخت *shinākht*, knowledge. P.
شناختن *shinākhtan*, to know; to recognise, acknowledge, consider, regard. P.
شناس *shinās* (imp. of *shinākhtan*, used as latter part of compounds), knower, perceiver, recogniser; knowing, recognising. P.

شع *shun'at*, turpitude, brutality, evil speaking, foul abuse Δ

شكوب *shangarf*, cinnabar, vermilion \mathbf{r}

شور *shinav* (imp of شون *shinudan*), hear \mathbf{r}

شون *shinudan*, to hear, to understand, to [obey. \mathbf{r}

شوم *shinavam*, I may hear \mathbf{r}

شند *shanud*, he heard, bearing \mathbf{r}

شندي *shanudasti*, thou hearest \mathbf{r}

شنس *shanidan*, to hear, to hearken, listen, to hear of, about, or concerning, to perceive, smell, scent \mathbf{r}

شنده *shanida'e*, thou hast heard \mathbf{r}

شع *shani'*, base, odious, disgusting Δ

شو *shar*, bc, or become thou (imp of شن *shan*), wash thou \mathbf{r}

شودان *shudan* \mathbf{r}

شو or شوی *shu*, husband, (imp of شوش *shush*)

شوخ *shokh*, saucy, insolent, playful, arch \mathbf{r}

شوخ *shokh-chashm*, saucy-eyed, shameless, impudent, wanton \mathbf{r}

شوخ چشي *shakh chashmi*, sauciness, petulance, insolence \mathbf{r}

شوخ ديد *shokh dida*, wanton-eyed, saucy, hus [sey \mathbf{r}

شویی *shokhi*, petulance, presumption, pertness, sauciness \mathbf{r}

شود *sharad*, would be or become (aor of شنس *shan*)

شور *shor*, noise, perturbation, disquiet, commotion, disturbance, emotion, salt, saline, brackish, bad luck \mathbf{r}

شورخت *shor-bakht*, ill fated, unfortunate \mathbf{r}

شورش *shorish*, distraction, confusion of mind, insinuity, tumult \mathbf{r}

شوره *shora* nitre, saltpetre, sauginous \mathbf{r}

شوره سوم *shora lum*, salt, brackish ground \mathbf{r}

شوری *shore*, a crazy passion, insane delusion \mathbf{r}

شورید *sharidan*, to be confounded, distracted \mathbf{r}

شورده *shorida*, distracted, disturbed, disquieted, mad, crazy. \mathbf{r}

شركت *shaulat*, pomp, splendour, grandeur, magnificence, majesty, dignity, awe Δ

شوهر *shauhar*, husband \mathbf{r}

شوی *shari*, thou becomest \mathbf{r}

... *shu*, husband \mathbf{r}

شوم *shuyam*, I would wash \mathbf{r}

شويد *shuyad*, he washes (aor of شوش *shush*) \mathbf{r}

شاه *shah*, king \mathbf{r}

شاهد *shahd*, honey Δ

شهر *shahr*, city, town \mathbf{r}

شهر *Shah-ravā*, name of a certain despotic monarch, who forced leather money to be received as coin of the realm in his kingdom, (hence), leather money \mathbf{r}

شهری *shahre*, a certain city \mathbf{r}

شهریار *shahr yar*, (lit friend of the city), king \mathbf{r}

شهباز *shahvar*, worthy of a king, royal \mathbf{r}

شهوت *shahvat*, lust, indulgence of the opposite Δ

شاه or شاه *shai'an* (acc of شاه *shai*), thing Δ

شاید *shaiyad*, impostor Δ

شایط *shayatin* (pl of شیط *shaijan*), devils, [demons Δ

شبه *shah*, hoariness, old age Δ

شع *shaiikh*, venerable or learned man, doctor, preceptor \mathbf{r}

شوری *shaiikh abu 'l*

faray shanmau 'd din bin jauzi, name of a celebrated preacher of the sect of Hanbal, and Sadi's master. He was born Δ H 510, and died Δ H 597. Δ

شد *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy \mathbf{r}

شدي *shaidi*, thou art (a mass of) hypocrisy \mathbf{r}

شده *shaida*, distracted, in love, insane \mathbf{r}

شیر *shir*, milk \mathbf{r}

شیر *sher*, lion \mathbf{r}

شیراز *Shiraz*, name of the capital of Persia Proper \mathbf{r}

شیرازی *shirazi*, native or inhabitant of Shiraz \mathbf{r}

شیر مرد *sher-mard* (pl شیر مردان *sher-mardan*), bold, brave \mathbf{r}

(lit lion man)

شیر مردی *sher mard*, thou art a bravo lad \mathbf{r}

شیری *sheri*, lioness, lion like \mathbf{r}

شیرین *shirin*, sweet \mathbf{r}

شیرین زبان *shirin zaban*, sweet-tongued, pleasant of speech, gentle of speech \mathbf{r}

شیرین رانی *shirin rani*, sweetness of speech \mathbf{r}

شیرین لب *shirin lab*, sweet-lipped \mathbf{r}

شیرینی *shirini*, sweetness, a sweetmeat

شیشه *shishn*, glass \mathbf{r}

شیشه گر *shishagar*, glass blower \mathbf{r}

شیط *shaijan*, evil spirit, devil Δ

الشیط *ash shaijan* the devil, Satan Δ

شع *shera*, elegance, grace, blandishment, coquetry, habit, custom, manner of living

شع *shir*, patient Δ

شع *shah*, master, owner, proprietor, patron

possession, possessed of Δ

صاحب *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discernor. A.P. [cerument. A.P.
 صاحب تمیزی *ṣāhib-tamīzī*, thou art a man of discernment. A.P.
 صاحب جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحبجمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.
 صاحب دل *ṣāhib-dil*, spiritual, pious; man of piety; a Sūfī. A.P.
 صاحب دلی *ṣāhib-dile*, a pious man; a Sūfī. A.P.
 صاحب دنیا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.
 صاحب دولت *ṣāhib-daulat*, wealthy. A.P.
 صاحب دیوان *ṣāhibi dīwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.
 صاحب فراست *ṣāhib-firāsāt*, shrewd, intelligent.
 صاحب هنر *ṣāhib-hunar*, skilful. A.P.
 صاحب *ṣāḥat*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb *صاح ṣāḥa*, for *صیغ*). A.
 صادر *ṣādir*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.
 صادر شدن *ṣādir shudan*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.
 صادق *ṣādiq*, true, just, sincere. A.
 صافی *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.
 صالح *ṣāliḥ* (P. pl. صالحان *ṣāliḥān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of ثمود *thamūd*. (See the Kurān, ch. vii.). A.
 صالحاً *ṣāliḥan*, a good action; virtuously. A.
 صالحی *ṣāliḥe*, a certain pious man. A.P.
 صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.
 صبا *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.
 ... *ṣibā*, boyishness. A.
 صباح *ṣabāḥ*, morning. A.
 صباح علی الصباح *'ala 'ṣ ṣabāḥ*, in the morning. A.
 صباحت *ṣabāḥat*, beauty, elegance. A.
 صبح *ṣubḥ*, morning. A.
 صبر *ṣabr*, patience. A.
 ... *ṣabir*, aloes. A.
 صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.
 صبر جمیل *fa ṣabrun jamīlun*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.
 صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.
 صبور *ṣabūr*, patient. A.
 صبور *ṣabūrī*, patience. A.
 صحبت *ṣuḥbat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحت *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A. *Convalescence*.
 صحرا *ṣahrā*, desert, wilderness. A.
 صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A. *صحنه*.
 صخره *ṣakhra*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.
 صد *ṣad*, a hundred. P.
 صدای *ṣadūk*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.
 صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.
 صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.
 صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat,
 صد سال *ṣad sāl*, a hundred years, a century. P.
 صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.
 صدق *ṣidq*, truth, veracity; sincerity. A.
 صدق الله العظيم *ṣadaqa 'llāhu 'l 'aẓīmu*, the great God spoke true. A.
 صدق مودت *ṣidqi mawaddat*, sincere attachment. A.P. [fice. A.
 صدقه *ṣadqa*, alms; propitiatory offering, sacrifice.
 صدمه *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.
 صدیق *ṣadīq*, sincere, true, just; a true friend. A.
 صدیق *ṣiddīq* (P. pl. صدیقان *ṣiddīkān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbākr and Abraham). A.
 صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.
 صرف شدن *ṣarf shudan*, to be spent. A.P.
 صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.
 صره *ṣurra*, a purse. A.
 صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.
 صف *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.
 صف در اول *dar avval ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.
 صفاء *ṣafā*, purity. A.
 اخوان الصفا *ikhwānu 'ṣ ṣafā*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Bassora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.
 صفاهان *Ṣifāhān* (for اصفهان *Isfāhān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.
 صفائی *ṣafā'i*, purity; exhilaration, recreation. A.P.
 صفت *ṣifat* (P. pl. صفتها *ṣifathā*), quality, property, attribute; form, mode, manner; (in comp.) like. A.

حار *har* *sifat*, how *أ ر*
 صفت *saficat*, choice, best part *أ*
 صا *šala*, inviting the poor by proclamation to
 assemble for the purpose of receiving food *ا*
 صلات *salabat*, hardness, firmness, severity,
 violence, majesty, awe, dignity *أ*
 صلاح *šalah*, goodness, rectitude, probity,
 honesty, virtue, well being, welfare, pros-
 perity, peace, advice. *ا*
 صلاحات *šalahiyat*, integrity, honesty, probity,
 devotion, piety *أ*
 صلح *sulh*, peace, reconciliation, pacification, har-
 mony, compact, truce — *sulhin*, in peace *أ*
 صلحا *šulaha* (pl of صلح *šalik*), just, pious *أ*
 صلد *šald*, hard, solid, strong, (the verse reads
šalad) *أ*
 صلت *šal'at*, a contraction of the phrase صلي
 الله عليه وسلم *šalla 'llahu 'alaih wa sallama*,
 [قر] *أ*
 صلتا *šallu* (2 per pl imp of صلي *šalla*), pray
 ye, invoke ye blessings *أ*
 صلات *šalawat* (pl of صلي *šalat*), benedictions *أ*
 صلتا عليه وآله *šallu 'alaih wa alih*, invoke ye
 blessings on him and his family *أ*
 صلتا *šalat* (pl صلات *šalawat*), compassion,
 mercy from God, the divine benediction
 and blessing *أ*
 صلتا *šalla 'llah 'alaih wa sallama*,
 May God be gracious unto him, and pre-
 serve him (the perfects *šalla* and *sallama*
 are the second forms of the verbs صلا and
 سلم, and are used optatively) *أ*
 صم *šumm* (pl of صم *šamm*), deaf persons *أ*
 صمكم *šummun bukmun*, deaf (and) dumb *أ*
 صمم *šamim*, sincere, pure, genuine *أ*
 صدل *šandal*, sandal wood or ointment, san-
 dal-powder mixed with rose-water (used as
 a liniment for the head and feet in cases of
 violent head ache and fever) *أ*
 صدوق *sandūk*, chest, coffer, ark *أ*
 صدوق كور *sandukū gor*, voracious *أ ر*
 صنع *san'* or *sun'*, make, creation, work *أ*
 صنع *san'at*, profession, craft, trade, art *أ*
 صنم *sanam*, image, idol, lovely mistress, beauty,
 beloved one *أ*
 صواب *sawab*, rectitude, reason, propriety, good
 sense, soundness, meritorious action, what-
 ever is right *أ*

صوت *šawt*, sound, voice, noise *أ* [asses *أ*
 صوت الحمار *la šawtu 'l hamiri*, (13) the voice of
 صوت *šurat*, shape, form, figure, appearance,
 aspect, likeness, effigy *أ*
 بصورت *ba šurat*, to outward appearance, appa-
 rently, ostensibly *أ ر*
 عالم صوت *'alamī šurat*, the visible or external
 world *أ ر*
 صورت باش *šurat bastan*, to assume a form, to
 be supposed, imagined, conceived, conceiv-
 able or practicable *أ ر*
 صورت حال *šurati hal*, state of the case, state-
 ment of circumstances *أ ر*
 صورت و معي *šurat a ma'na*, body and spirit,
 matter and mind, semblance and reality *أ ر*
 موي *šufi* (pl مويان *šufiyan*), wise, pious, a
 religious order among the Persians, who
 led a more regular and contemplative life
 than the common dervishes *ر*
 موي *šufiye*, a certain Sūfī *ر*
 صولت *šawlat*, fury, impetuosity, fierceness, ve-
 hemence, severity, violence *أ*
 صايد *šayad*, huntsman, hunter, fowler, fisher-
 man *أ* [man *أ*
 صفت *šit*, fame, renown *أ*
 صمد *šaid*, game, prey, chase *أ*
 صايد صايد *šaid šardan*, to hunt, to take cap-
 tive *أ ر* [head of game *أ ر*
 صايد *šaide*, some game, a piece of game, a
 صيف *šayf*, summer, May and June, the hotter
 months being called صيف *šayf* *أ*
 صقل *šaiqal*, polishing, furbishing, furbishing
 instrument (and in Persian), furbisher *أ*

ص

صاعف *za'aṣṣa* (perf of the 3rd form of the
 verb صاعف, used optatively), may He double
 or multiply twofold. *أ*
 صاعف و صاعف *wa za'aṣṣa aṣṣahu*, and may (He)
 increase his recompense twofold *أ*
 صاعف احوالها *wa za'aṣṣa ṭalāḥuma*, and may
 (God) increase twofold the honour of both
 of them *أ*
 صاعف ثواب حسنة و حسنة *za'if ṣawaba jamilihi
 wa hasanatihi*, double (or increase) the
 reward of his comely behaviour and his
 good actions *أ* [erred, strayed *أ*
 صاع *za'if*, wasting, wasted, wandering, lost,
 صاب *zabt*, holding fast, securing, containing,
 retaining, confiscation *أ*

مَجْرُور *zajūr*, peevish, impatient, fretful, repining. A.

ضَحَّاك *Zahhāk*, name of a prince of Arabian origin, who seized the sceptre of Persia from Jamshed the fourth king of the first or Peshdadian dynasty. He was overthrown by Farīdūn. A.

ضِدٌّ *zidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.

ضَرَاءٌ *zarrā*, adversity, misfortune, affliction (opposed to سَرَاءٌ *sarrā*). A.

ضَرْبٌ *zarb*, blow. A.

ضَرَبَ *zaraba*, he struck. A.

ضَرْبُ الْحَبِيبِ *zarbu'l ḥabibi zabibun*, a lover's blow is a raisin. A.

ضَرْبَاتٌ *zarbat*, a blow, one blow. A.

ضَرْبَاتِي لَازِبٌ *zarbatī lāzib*, a good hard stroke, a telling blow (which leaves a lasting scar). A.P. ['Amr. A.]

ضَرَبَ زَيْدٌ *zaraba zaidun 'amran*, Zaid struck ضرورت *zarūrat*, need, force, necessity. A.

بِضَرُورَتٍ *ba zarūrat*, perforce. P.A.

ضَرُورَتِي *zarūrate*, an urgent need, a pressing ضريرٌ *zarīr*, blind. A. [necessity. A.P.]

ضَرِيرِي *zarīre*, a blind man. A.P.

ضَعْفٌ *zu'f*, feebleness, weakness, debility. A.

ضَعِيفٌ *za'if* (P. pl. ضَعِيفَانٌ *za'ifān*), weak, feeble; infirm; impaired; thin, spare, slender. A.

أَنْدَامٌ ضَعِيفٌ *zā'if-andām*, slender-bodied. A.P.

حَالٌ ضَعِيفٌ *za'if hāl*, in a weakly state; in slender circumstances. A.P.

ضَعِيفِي *za'ife*, a weak man. A.P.

ضَلَالَةٌ *zalālat*, going astray, error, erroneousness, ruin, perdition. A.

ضَمَّةٌ *zamma* (°), the vowel mark for "u;" whiskers. A. [the mind. A.]

ضَمِيرٌ *zamīr*, mind, thought; what is hidden in

ضَمِينٌ *zamīn*, surety, sponsor, security, bail. A.

ضَيْغٌ *zaigham*, lion. A.

ضَمِيرَانٌ *zaimurān*, a species of fragrant herb. A.

ط

طَارِمٌ *tāram*, dome, vault. P. [ven. P.A.]

أَعْلَى طَارِمٌ *tārami ā'lā*, the highest vault, heaven or طَاعَةٌ *tā'at*, obedience, service of God, worship or devotion. A.

طَاعَتُش *tā'atash*, his worship; devotion to Him. A.P.

طَاعَنٌ *tā'in* (P. pl. طَاعَنَانٌ *tā'inān*), reviling; reviler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.]

طَاغِيٌّ *tāghī*, leader of rebels, violent refractory

طَائِقٌ *tāk*, portico, cupola, domo. A.

طَاقَتٌ *tākat*, strength, power, ability; strength to bear, power of endurance. A.

طَالَ *tāla*, he (or it) was (or is, or becomes) long (3 per. perf. of طَوَّلَ). A.

طَالَ لِسَانُهُ *tāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.

طَالِبٌ *tālib*, asking, seeking, desirous, urgent, eager, pressing, anxious to obtain, craving; candidate; lover. A.

طَالَعٌ *tālī'*, arising; fortune; the star of one's طَاوُسٌ *tā'us*, peacock. A. [nativity. A.]

طَاوُسُ زَيْبِي *tā'us-zēbe*, peacock-decorator. A.P.

طَاوُسِيٌّ *tā'usī*, belonging to a peacock; made of peacock's feathers. A.P.

طَاهِرٌ *tāhir*, pure. A.

طَائِرٌ *tā'ir*, flying; flier. A.

طَائِرِيٌّ *tā'ire*, a bird, any thing that flies. A.P.

طَائِفَةٌ *tā'ifa*, company, party; band, train, troop; gang; sect; class. A.

طَبَاعٌ *ṭibā'*, nature, temperament, disposition. A.

طَبَاحَةٌ *ṭabāncha* (or طَبَاحَةٌ *ṭabānja*), slap, blow, buffet, cuff. P.

طَبَائِعٌ *ṭabā'i'* (pl. of طَبِيعَةٌ *ṭabī'at*), natures, tempers, constitutions, capacities. A.

طَبْعٌ *ṭab'*, nature, temperament. A.

أَرْبَ طَبْعٍ *chār ṭab'*, four humours, elementary qualities or complexions (which are found in man). P.A. [platform. A.]

طَبَقٌ *ṭabak*, dish, tray; storey of a house, flat;

طَبَقِيٌّ *ṭabaqe*, an entire tray, a whole salver. A.P.

طَبْلٌ *ṭabl*, drum. A.

طَبْلَةٌ *ṭabla*, large wooden dish in which fruits or perfumes are exposed, tray. A.

طَبِيبٌ *ṭabīb*, physician, doctor. A.

طَبِيعَةٌ *ṭabī'at*, natural habit, disposition, state of body or mind. A.

شَاسَ طَبِيعَتِ *ṭabī'at-shinās*, knowing the temperament; skilful physician. A.P.

طَرَابُلُوسٌ *ṭarābulūs* (or طَرَابُلُسٌ *ṭarābulus*), the city of Tripoli. A.

شَامَ طَرَابُلُوسِ *ṭarābulūsi shām*, Tripoli in Syria, to distinguish it from طَرَابُلُوسِ غَرْبٍ *ṭarābulūsi gharb*, Tripoli in Barbary. A.P.

طَرَارٌ *tarrār* (P. pl. طَرَارَانٌ *tarrārān*), cutpurse. A.

طَرَبٌ *ṭarab*, mirth, hilarity; excitement. A.

انگیز *tarab angez*, mirth exciting, moving, affecting A P
 طرح *tarh*, manner, mode, position, establishment, fixing or laying the foundation of an edifice A
 دادن *ba tarh dadan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price P A
 مگدن *tarh figandan*, to lay a foundation, to practice A P
 طرب *taraf*, direction, part, side, quarter A
 طربی *tarafe*, a portion, a part A P
 طری *tarik*, way, course, road, rite, profession, sect, creed A
 بطری *ba tariki* (or *bar tariki*), by way of P A [used adverbially] A
 طریا *tarikān*, ns to the road (acc of *tarik*, طریعت *tarikāt*, modo of living, way of life, religious order A
 پری طریعت *puri tarikāt*, superior of an order or sect, prior, abbot P A
 طری *tarikē*, a way, one way, some way A P
 طعام *sa'am* (P pl طعامها *sa'amhā*), meat, food, meal, viands, victuals A
 طعمه *su'ma*, meat, food, dainties, merril A
 طعن *sa'n* (or طعنه *sa'na*), blame, reproach, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure A
 زدن *sa'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at A P
 زان *sa'na zanan*, jeering, sneering A P
 طفل *yfti*, child, infant A
 طفلی *yfti*, childhood A
 طفله *yfti*, a child, a hoy, a lad A P
 طفولت *yufūlyat*, childhood, infancy A
 طلا *tila*, gold, gilding, pure gold, gold fringe or wire P
 طلاق *talak*, divorce A
 طلب *talab*, inquiry, requisition, claim, demand, pursuit, search, quest, invitation A
 طلب کردن *talab kardan*, and طلب نمودن *talab namudan*, to demand, require, to seek, summon, call for, to expect, look for A P
 طلبگار *talabgar*, one who requires, suitor A P
 طلبیدن *talbidan*, to seek, (a Persian verb coined from the Arabic) P [ance A
 طالع *tal'at*, aspect, countenance, sight, appearance
 بظلاله *bi tal'atihī*, by his countenance A
 طمع *tama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity A

طمع داشتن *tama dashtan*, and طمع کردن *tama' kardan*, to covet, to expect A P
 طمر *taniz*, sneer, sarcasm, ridicule A
 طور *tur*, mountain, especially Mount Sinai A
 طوطی *tūfi*, parrot P
 طوع *taw'*, obeying, cheerfully submitting to A
 وکرها *taw'an wa karhan*, nolen's volens willing or unwilling, willing or not A
 طوفان *tūfān*, flood, deluge A
 طول *tul*, length A
 طوله *taucila*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c are fastened together in a row, a row of horses, &c so fastened, gang, stable A
 طهارة *tahurat*, ablution, cleanness, purification, sanctity A [ness A
 طیب *tib*, good, excellence, sweetness, delicious
 الادا *tibu l* (properly طیب *tayyibu* 'l) *ada*, melodious, musical A
 طیب آملر *tib amez*, blended with sweetness A P
 طیب است *tibat*, being good or sweet, sweetness A
 طیب آملر *tibat amez*, imbued with goodness, mingled with sweetness A P
 طیب لاهی *tib lahjate* a sweetness of intonation, melodiousness of voice A P
 طیب نفس *ba tibi nafs*, with a willing or cheerful mind P A
 طیر *tari*, bird A
 طیاران *tayaran*, flying, flight A
 طیر *taira*, levity of mind, frivolity, rage, wrath A
 طیر *tira* regret, sorrow, shame P
 طیش *tash*, inconstancy, levity, folly A
 طیف *tayf*, form, spectre, apparition, vision A

ط

ظالم *zalim* (P pl ظالمان *-aliman*) cruel, unjust, iniquitous, oppressive, oppressor, tyrant A
 ظالمی *zalime*, a tyrant, a certain tyrant A P
 ظاهر *zahir*, outward, exterior, clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest A
 از روی ظاهر *az ruyi zahir*, from outward appearance P A
 ظرافت *zarafat*, ingenuity, dexterity, address, wit, facetiousness, pleasantry, jocularly A
 ظریف *zarif* (P pl ظریفان *-arifān*), ingenious, clever, skilful, witty, man of wit and genius, wit A

ظفر *ẓafar*, conquest, victory, triumph. A.

ظل *ẓill*, shadow. A.

الله *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.

ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.

ظلمات *ẓulmāt*, *ẓulamāt*, or *ẓulumāt* (pl. of *ظلمة* *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknesses. A.

ظلمت *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.

ظلم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.

ظم *ẓim'*, thirst. A.

ظماً *ẓama'*, thirst, thirstiness. A.

ظماً بقلبي *ẓama'un bi kalbi*, there is a thirst in my heart. A.

ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.

ظن حسن *ḥusni ẓann*, good opinion. A.P.

ظني حسن *ḥusni ẓanne*, the good opinion. A.P.

ظهر *ẓahr*, back, outside. A.

ظهير *ẓahīr*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (P. pl. عابدان *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.

عابد فريسي *'ābid-firebe*, a hermit-seducer. A.P.

عاج *'āj*, ivory. A.

عاجز *'ājiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.

عاجز آمدن *'ājiz āmadan*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.

عاجل *'ājil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.

عادت *'ādat* (pl. عادات *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.

عادل *'ādil*, just, equitable. A.

عار *'ār*, shame, reproach, disgrace. A.

عارض *'ariz*, cheek; accident, misfortune. A.

عارف *'arif* (P. pl. عارفان *'arifān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.

عاريت *'ariyat*, anything borrowed or lent; loan. A.

عاشق *'ashik* (P. pl. عاشقان *'ashikān*), lover. A.

عاشقي *'ashikī*, the relation of lover. A.P.

عامي *'aṣi* (P. pl. عاميان *'aṣiyān*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.

عافيت *'afiyat*, health, safety. A.

عافين *'afīn* (acc. pl. of عافي *'afi*), forgiving; forgivers. A.

و العافين عن الناس *wa 'l 'afīna 'ani 'n nāsi*, and those who forgive men. A.

عاقبت *'ākibat*, end; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.

عاقبة الامر *'ākibatu 'l amr*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.

عاقِل *'ākil* (P. pl. عاقلان *'ākilān*), intelligent,

عاكف *'ākif* (P. pl. عاكفان *'ākifān*), assiduous, attentive. A.

عاكفان كعبه *'ākifāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kanbahi, or cubical temple at Mecca. A.P.

عالم *'ālam*, the world. A.

... عالم *'ālim* (P. pl. عالمان *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.

عالم الغيب *'ālimu 'l ghaib*, knower of secret things; omniscient. A.

عالم آراي *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.

عالم صورت *'ālamī ṣūrat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.

عالم معني *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual world. A.P. عالمي *'ālamī* (pl. عالميان *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldling. A.P.

عالمي *'ālame*, a world, a whole world. A.P.

... عالمي *'ālime*, a learned man. A.P.

عالي *'ālī*, high, exalted. A.

عام *'amm*, common, vulgar, public, general, common people. A.

عامل *'āmil*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.

عامل الجر *'āmilu 'l jarri*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kāsa*, or sign of the genitive case. A.

عامي *'ammī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. عاميان *'ammīyān*) people, subjects. A.P.

عائدة *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb عاد *'āda*: see لَان *lān* *anna*). A.

عباء *'abā*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes), a dervish's blanket or garment. A.

عباد *'ibād* (pl. of عبد *'abd*), servants. A.

و عند هبوب النّاشرات *wa 'inda hubūbi 'n nāshirātī*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنقوان *'unfuwān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.

عنه راضٍ *'anhu rāḥin*, satisfied, or pleased with
عواقب *'awākib* (pl. of عاقبة *'ākibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.

عواقبه *'awākibahu* (acc.), his future destinies,
عوام *'awāmm* (pl. of عامة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awāmmu 'n nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.

عوائب *awā'ib* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults,
عوائد *awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloe-wood. A.

عوض *'iwaz*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'awn*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده *'uhda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عزّ *'az*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عيار *'ayār*, deceit, cunning, trick, stratagem. A.P.

عيال *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (P. pl. عيبها *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب کردن *'aib kardan* (or گرفتن *giriftan*), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (P. pl. عيب جويان *'aib-jūyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبه *'aibe*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'id*, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحیٰ *'idi azhā*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of ذوالحجّة *zu 'l hijja*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

عيس *'is* (pl. of اعيس *ā'yas*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عيسی *'isā*, Jesus. A.

عيش *'aish*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين جیرانی *min 'aini jirānī*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.

عين القطر *'ainu 'l kifr*, the very essence of
عيوب *'uyūb* (pl. of عيب *'aib*), vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي *ghāzī*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels; a rope-dancer, tumbler, juggler. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غرس). A.

غاص في الكتب *ghāṣa fi 'l kuṣubi*, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfil*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālib*, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālib āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات *ghālib auqāt*, on most occasions. A.P.

غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غایت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغایت *ba ghāyat*, in the extreme. P.A.

غیا *ghibban*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A. [traitor. A.

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

غدر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذیت *ghuzīta*, thou hast been nourished (pass. of the verb غدي *ghazā*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

يا غراب البين *yā ghurāba 'l baini*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

عرب *ghara'ib* (pl of *gharib*), extraordinary and strange things, rarities Δ
 عرب *ghuraba* (pl of *gharib*), strangers, friendless, poor Δ
 عرب *ghurba*, largo sieve Δ
 عرب *ghurba*, foreign travel, exile, expatriation, emigration Δ
 عرس *ghara'*, intention, design, selfish purpose, aim or interest, spite, rancour, grudge, (adv) in short Δ
 عرس *ghara* e , n spite, n grudge, n ill turn Δ r
 عرس *ghurfa*, upper chamber, balcony on the top of a house Δ
 عرق *ghark*, immersion, sinking, drowning Δ
 عرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder, to be plunged or drowned Δ r
 عرور *ghurur*, deception, delusion, pride, haughtiness, vain glory, vanity, insolence, flattery, adulation Δ
 عز *ghirra* (for Δ . *gharra*), deceived, deluded, imposed upon, haughty, proud r
 عرب *gharib* (r pl عربان *ghariban*), uncommon, strange, foreign, wondrous, poor, stranger Δ
 عریس *gharibi*, peregrination, foreign travel, foreignness, poverty, indigence Δ
 عریس *gharibe*, a stranger, n foreigner Δ r
 عرب *gharik*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned عربا *gharikon* (acc) Δ
 عرب *ghuriv*, clamour, outcry, shout, roll (of n drum) r
 عزالی *ghazzali*, name of n celebrated philosopher and controversialist, who died Δ u 506 Δ
 عزل *ghazal*, anaerontic poem, ode Δ
 عقه *ghu'a*, choking sensation, suffocation, anguish, distress, pain, sorrow, displeasure, wrath Δ [branches, boughs Δ
 عروس *ghu'un*, (pl of عرس *ghu'un*), young
 عصا *ghazban*, angry, chiding Δ
 عفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution عفراناً *ghufrān*, (acc) Δ
 له عفت *ghafartu lahu*, I have pardoned him Δ
 علت *ghasla*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness Δ
 عفو *ghafur*, forgiving, pardoning (by God) Δ
 غلام *ghulam* (r pl غلمان *ghulaman*), slave, servant, lad, page Δ

غلا *ghalba*, thickly planted (orchard) Δ
 غلبه *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering Δ [overcome Δ r
 غلبه کردن *ghalaba kardan*, to prevail against, to
 غله *ghalla*, corn, grain Δ
 غلط *ghalat*, fault, error, blunder, mistake Δ
 غلغلان *ghalidan*, to roll, wallow, welter r
 غلظ *ghafiz* (r pl غلظان *ghalī'an*), gross, filthy, coarse, rough, hard hearted, brutal Δ
 غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret, care, concern, solicitude, anxiety, harm, loss Δ
 غم خوردن *ghamm khurdan*, to grieve, sorrow, to devour sorrow, to sympathize with Δ i
 غم داش *ghamm dashtan*, to care, have a care Δ r
 غم فردا *ghamm farda*, cares of the morrow Δ r
 غمار *ghammaz*, informer, accuser, detractor Δ
 غمب *ghammāt*, care to thee, care of thee Δ r
 غمزه *gham'a*, glance, amorous glance, ogling, wink, nod Δ
 غمی *ghamme*, a grief, a sorrow Δ r
 غنیم *ghan'im* (pl of غنیمت *ghanimat*), spoils Δ
 غنی *ghaniy*, rich, independent Δ
 غنی تر *ghanitar*, richer, wealthier Δ r
 غنیمت *ghanimat*, fortunate bit, prize, gain, booty, blessing, precious privilege Δ
 غنیمت شمردن *ghanimat shumurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege Δ r
 غشایی *ghawashi* (pl of غشایی *ghashiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse) Δ
 غشایی حامل *hamla 'l ghawashi*, (as) carrier of the saddle coverings (acc used adverbally) Δ
 غشای *ghawicas*, diver for pearls, pearl fisher Δ
 غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration Δ
 غوطه *ghota*, dive, dip, bousing, ducking Δ
 غوطه خوردن *ghota khurdan*, to get a ducking Δ r
 غول *ghul* (pl غولان *ghulan*), frog r
 غایت *ghiyas*, succour, redress, aid, help Δ
 غایت الاسلام *ghiyas 'l islami*, defender of the true faith Δ

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

غيب دان *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight

... *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

والشيب غير بي *wa 'sh shaiibu ghaiyara bī*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mān'īn*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairī*, beside me, other than me. A.

غيظ *ghaiẓ*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fājira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste
فاحش *fāhish* (fem. فاحشه *fāhisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

زن فاحشه *zani fāhisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhir*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فالذا *fa izā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fārigh*, free, at leisure, free of care; void,

فاسد *fāsid*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsik*, worthless, impudent; sinner, adul-

فاضل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاضلتر *fāziltar*, better, more excellent, more

learned. A.P.

فاظّل *fa azallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظّل *zalla*, with ف). A.

فاقة *fāqa*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as فام سیاه *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت مبارک *fa anta muhāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fā'idat* and *fā'ida*, advantage, benefit, use. A.

فان الفائدة *fa inna 'l fā'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fā'ik*, superior, surpassing, transcendent. A.

فنادن *futādan*, to fall. P.

فناده *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحه *fatha*, the vowel mark (‘a’); the beard. A.

فتحي *fathc*, a victory, a conquest. A.P.

فتد *futad*, he falls or should fall (nor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگیز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwat*, generosity, liberality; manli-

فتوي *fatawā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujūr*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدین *fakhru 'd dīn*, (lit. the glory of religion), a proper name. A.

فخري *fakhrī*, my glory, my boast. A.

فدا *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. A.

فر *farr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا چنگ آوردن *farā chang āwardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākh*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روی *farākh-rū*, of an open, pleasant, countenance:—*farākh-ravī*, width of step, going fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākh-sukhun*, great talker, loquacious or garrulous (person). P.

فراخی *farākhī*, amplitude, abundance. P.

فرا *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسیدن *farā rasīdan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

فرا *fara raftan*, to go out, go forward, advance *r*

فراز *faraz*, above, upon, on, before, in presence, entrance, ingress, interior, shut, closed *r* [come in at *r*

فراز آمدن *faraz amadan*, to come up to, to
از در فراز آمدن *az dar faraz amadan*, to come in by the door *r*

فراست *firasat*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness, physiognomy. *Δ*

فراستی *firasate*, a shrewdness *Δ r*

فراش *farrash*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain (these persons often officiate as executioners) *Δ*

فراغ *firagh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind, leisure. *Δ*

فراغت *faraghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble, retirement, disengagement, independence, forgetfulness *Δ*

فراق *firak*, separation, absence, loss, departure, death *Δ*

فرا گیران *fara giristan*, to envelop *r*

فراوش *faramush*, forgotten, forgetfulness *r*

فراوشان *faramushan*, forgetfulness of the, the forgotten *r*

فراوش *faramūsh*, forgotten *r*

فراوش کردن *faramūsh kardan*, to forget *r*

فراوان *farawan*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing *r*

فراهم *faraham*, together *r*

فراهم آوردن *faraham avardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle), to shut, close *r*

فراهم شدن *faraham shudan*, to come together, to be closed *r*

فرد *farbīh*, fat *r*

فردی *farbīhi*, fatness *r*

فردی *farbīhe*, a fat man, a fat person *r*

فرتوت *fartut*, decrepit old dotard *Δ*

فرج *farj*, privities (of male or female) *Δ*

فرجام *farjam*, end, conclusion, issue *r*

فرح *farah*, joy, gladness, glee *Δ*

فرح *farrukh* happy, fortunate *r*

فرحده *farkhunda*, prosperous, happy *r*

فرحده طالع *farkhunda tali*, of happy destiny *r Δ*

فردا *fardā*, to-morrow, the next life *r*

فرد *farzand* (pl *farzandan*), son, child *r*

فرد *farzand bar k̄hastā*, with children grown up, having grown up children *r*

فردین *farzin*, the queen (at chess) *r*

فردان *firistadan*, to send, despatch, commit *r*

فرسنگ *farsang*, parasang, league *r*

فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied, damped, discouraged, dispirited *r*

فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground, pavement, flooring *Δ*

فرشته *firashā*, angel *r*

فرشته *firashā'e*, an angel *r*

فرشده *firashā k̄ho*, angel tempered, of angelic disposition *r*

فرست *fursat*, opportunity, occasion, convenience, advantage, boon *Δ*

فرص *farz*, divine or positive command, injunction, obligation *Δ*

فرما *fari*, excess, committing excess *Δ*

فرعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns) *Δ*

فرعون *fir'aunī*, Pharaoh like, proud, arrogant, haughty. *Δ*

فرق *fark*, separation, distinction, difference *Δ*

فرمان *farman*, command, order, mandate *r*

فرمان بردن *farman burdan*, to obey orders *r*

فرمان دادن *farman dadan*, to issue an order *r*

فرمان بردار *farman bardar*, submissive, obedient to command *r*

فرمان بردارم *farman bardaram*, I am obedient, I obey orders *r* [ruler, lord, king *r*

فرمانده *farman di*, ruling, issuing mandates, *r*

فرمودن *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign, (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means 'to say') *r*

فرموده *farmuda*, commanded, having commanded, hath commanded *r*

فرنگ *farang*, Frank or European *r*

فرو *faro, firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath *r*

فرو بردن *faro burdan*, to carry down, to lower, to swallow, to dip, plunge *r*

فرو بستن *faro bastan*, to bind, tie down to stop, shut close, to obstruct, let, to fail *r*

- فرو پوشیدن *faro poshīdan*, to put on, to clothe. P.
 فروة *farotar*, lower. P.
 فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.
 فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.
 فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.
 فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.
 فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.
 فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.
 فرو غلطیدن *firo ghalṭīdan*, to roll down. P.
 فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.
 فرو گذاشتن *faro guzāshstan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.
 فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.
 فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.
 فرومایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble, فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.
 فرو نشستن *faro nishastan*, to subside: go out. P.
 فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.
 فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.
 فرو هیلیدن *firo hīlīdan*, to force or drive down, to expel. P.
 فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.
 فریاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.
 فریاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.
 فریاد رسی *firyād-rasī*, assistance, redress. P.
 فریب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.
 فریبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.
 فریدون *Farīdūn* or *Hirīdūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdadian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zahbāk. P. [ravish. P.
 فریفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal, فریک *farīk*, troop, squadron, party; division, class; section. A.
- فزودن *fuzūdan*, to increase, multiply. P.
 فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.
 فزونی *fuzūnī*, increase. P.
 فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.
 فست *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.
 فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.
 فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.
 فسوق *fusūq*, impudence, villainy, immorality; فسون *fusūn* (for افسون *afsūn*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.
 فشانیدن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.
 فصاحت *faṣāḥat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.
 فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.
 فصلی *faṣle*, a chapter. A.P.
 فصیح *faṣīḥ*, eloquent, fluent, rhetorical. A.
 فضائل *faṣā'il*, (pl. of فضيلة *faṣīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.
 فضل *faṣl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.
 فضلاء *fuṣalā* (pl. of فاضل *fāzil*), learned men, فضله *faṣla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.
 رز فضله *faṣla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.
 فضول *faṣūl*, redundant, excessive. A.
 . . . *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.
 فضیحت *faṣīḥat*, disgrace, ignominy. A.
 فضیلت *faṣīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.
 فطره *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فتره), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.
 فطنست *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.
 فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.
 فعلیها *fa'alaiḥā*, then (it is) against him. A.
 فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.
 بغغان *ba fighān*, in despair. P.
 بغغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or erics. P.

- قد *fa kad*, therefore, verily Δ
 عدت *fakattu*, I missed (1 p sing of the perf)
 قد *fakada* Δ
 عدت *fakattu zamāna* 'I cast, and
 so lost I the time of union Δ
 فقر *fakr*, poverty Δ
 فقراء *fakara* (pl of فقر *fakr*), poor Δ
 الفقر المك *al-fakr* 'm. l. l. b. (from) the depres
 sing poverty Δ
 الفقر سواد الوجه في الدار *al-fakru sawadu* 'I
icayhi fi 'd daraini, poverty (is) blackness
 of the face (i e a disgrace) in both worlds Δ
 فقر *fakrashi*, his poverty. Δ P
 فقر *al-fakru fakhri* poverty (is) my glory Δ
 فقر *fakr*, and so I said, then said I Δ
 فقر *fakir*, poor, pruper, religious order of
 فقر *fakira*, poor woman Δ [independent of
 theologian, a great scholar Δ
 فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination Δ
 فكر *fikrat*, thought, that which is
 the subject of reflection Δ
 فكر *fa kayf*, why then? how then? how
 much more? how much less then? Δ
 فكر *afgandan* [q r] P
 فكر *fa la tufi* huma, then obey them not
 (imperf jussive of *tuti'u*, 4th form of
 the verb طاع *sa'a*, for طاع Δ
 فلاح *salah*, prosperity, safety, happiness, well
 فلاح *fallah*, husbandman Δ
 فلاح *fulan*, such and such, so and so, such an
 فلاح *fulanam*, I am such an one Δ P [one Δ
 فلك *ful*, ship Δ
 فلك *salak*, sky, firmament, heaven Δ
 فلك *fa li 'r rahman*, for unto the Merciful
 فلك *fa lamma*, and when Δ
 فلك *fa li nafsiki*, then (it is) for his own self
 (i e for his personal advantage) Δ [One Δ
 فلك *fa laita*, Oh! would that! Δ
 فلك *fa laisa* see *laisa*, and ناع *nafi'* Δ
 فلك *fa ma 'alai'a*, then there is nought
 against thee, it is no fault of thine Δ
 فلك *fa min*, who then? Δ
 فلك *fa min*, then from Δ
 فلك *funun* (pl of فن *fann*), sciences, accom-
 plishments, modes, ways, sorts Δ
 فلك *fawaris* (pl of فارس *fāris*), cavaliers Δ
- مال *abu* 'I *fawaris*, see under ابو *abu* Δ
 مال *fawakih* (pl of فاكهة *fākihat*), fruits Δ
 مال *fawa'id* (pl of فائدة *fā'idat*), benefits, ad-
 vantages, privileges, lessons, morals Δ
 مال *faut*, passing away, departure, loss, death Δ
 مال *faut shudan*, to be lost Δ P.
 مال *fulad*, steel P
 مال *fahm*, understanding, comprehension Δ
 مال *fahmidan*, to understand (a Persian
 verb coined from the Arabic) P
 مال *fahwa* and *fahwa*, and so ho Δ
 مال *fa huwa haabuhu*, then Ho will suffice
 for him Δ
 مال *in*, among, concerning, for Δ
 مال *rumla*, upon the whole, in short Δ
 مال *hal*, now, presently, at present Δ
 مال *rozza*, fortunate, a turquoise (which is
 thought to bring good luck to the wearer) P
 مال *elephant* Δ
 مال *fa'ifatur*, and the elephant
 is unclean (or unlawful) Δ
 مال *fa'isuf* (the Greek φιλοσοφος arab-
 ized), philosopher Δ
 مال *na*, in us, among us Δ
 مال *hi*, in him, in that, in it, therein Δ
 مال *him*, in them, among them Δ
- ن
 مال *kabil*, capable able, skilful, susceptible Δ
 مال *kabila*, midwife, nurse Δ
 مال *katil*, deadly, mortal, fatal Δ
 مال *kadir*, predestinating, powerful, able Δ
 مال *Karun*, Korah the cousin of Moses, who
 is said by the Muhammadans to have been
 very rich and malicious Δ
 مال *kasid*, messenger, courier Δ
 مال *kasir*, short, defective, deficient, insuffi-
 cient Δ
 مال *ka i*, judge (civil, criminal, and eccle-
 siastical) Δ
 مال *ka*, plain, level ground, flat country Δ
 مال *ka's basit*, widely extended plain or
 desert Δ
 مال *ka ida*, rule, canon, style, mode, man-
 ner, footing Δ
 مال *kafila*, body of travellers, caravan Δ
 مال *kala*, he said (from) Δ
 مال *kala 'allahu* *ta 'ala*, God the Most
 High has said (in the Kuran) Δ

كأنب *kātib*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.
 قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect)
 قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.
 قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.
 قاهر *kāhīr* (fem. قاهرة *kāhīrat*), victorious. A.
 القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.
 قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.
 قبا *kabā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.
 قباي پوستين *kabāyi postīn*, a fur cloak. A.P.
 قبالة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.
 قبح *kubh*, deformity, ugliness; shamefulness. A.
 قبضة *kabẓa*, grasp, gripe, grip, clutch. A.
 قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.
 ... قبل *kībal*, part, side, quarter. A.
 قبل المصائب *kabla 'l maṣā'ibī*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.
 قبل مشرق *az kībali mashriḥ*, from the quarter
 قبل *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii., story 17), God. A.
 قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-
 قبولي *kabūlī*, acceptable. A.P. [abl. A.
 قبيح *kabīḥ*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.
 قبيلة *kabīla*, tribe, family; wife. A.
 قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.
 قتل *katl*, slaying, slaughter. A.
 قحبة *kubḥa*, or *kaḥba*, whore, prostitute; female pander. A.
 قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.
 قد *kadd*, stature. A.
 قدح *kadaḥ*, cup, bowl, goblet. A.
 قدر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *kidr*, pot, cauldron. A.
 ... قدر *kadar*, quantity; price, value, worth. A.
 ليلة القدر *lailatu 'l kadr* (and P.A. شب قدر *shabī kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.
 قدراً *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.
 قدرت *kudrat*, power, ability. A.
 بقدرت *ba kadrāt*, by thy power. P.A.
 القدر مخفوض *al kadrū makhfūẓū*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.
 القدر منتصب *al kīdru muntaṣībun*, the pot is
 قدر *kadre*, a little, a small quantity. A.P.
 قدس *kuds*, Jerusalem (the holy city). A.
 قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.
 قدم بر داشتن *kadam bar dāshtan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.
 قدم رنجه شدن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.
 قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.
 قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja kabla 'l wulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.
 قدمي *kadame*, a single step. A.P.
 قدمي چند *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.
 قدم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.
 قديم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.
 قرار *karār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.
 بر قرار *bar karār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.
 قرصه *kurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.
 قرآن *kur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.
 قرائن *karā'in* (pl. of قرينة *karīnat*), signs, indications, conjectures. A.
 قربان *kurbān*, sacrifice. A.
 قرباني *kurbānī*, destined for sacrifice. A.
 قرية *kīrbat*, leathern water-bag. A.
 ... قربات *kurbat*, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

کیرباتی *kirbatī*, my water hag A
 کربا *kurba*, relationship kin, consanguinity A
 کرس *kurs*, disk A
 کرس حورش *kurs: khurshed*, the orh (or disk) of the sun A R
 کارز *karz*, debt, loan A
 کارین *karin*, connected, linked, contiguous, friend, yokefellow, mate A
 کاریا *karya*, village A
 کازز *kazz* raw silk A
 کا ز *ka z agand*, a quilted vest or garment, of silk and cotton, worn in battle, a coat of mail A R
 کاسم *kasim*, beautiful, handsome, well made A
 کاسب *kasab* (R pl صابان *kasaban*), butcher A
 کساس *kasas*, retaliation, retribution A
 کاسب *kasab*, reed, pen, quill, muslin A
 کاسب *kasabu l habib*, the friendly pen A
 کاسب *kasabi miri*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt A R
 کاسا *kasa*, history, story, case A
 کاسد *kasd*, intention, preparation, design aim A
 کاسد کردن *kasd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life) A R
 کاسر *kasr*, citadel, castle, palace A
 کاسیدا *kasida*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer *qasida* or ode A
 کا ا *ka a*, fate, destiny, predestination, death, sentence, judgment, decree, payment, setting thing discharging, setting free, concluding finishing A
 کا ا کردن *ka a kardan*, to make up for a former omission to fast and pray A R
 کاسی *karayi nabishta*, destiny written, written by destiny A R
 کاسا *ka ara*, providentially, by chance A R
 کاسبان *kurban* (pl of صاب *ka ib*), long and slender branches, twigs A
 کلب *kuib*, Polar Star, North Pole A
 کاف *kafr*, drop A
 کافر (for قطران *kafran*) liquid pitch A
 کافرون *kafrun 'ala kafrin*, drop upon drop A
 کافرا *kafra* drop A
 کافرا *kafra e chand*, a few drops A R
 قطع *kaṭ*, amputation, cutting maiming *ahan* donment A
 قطع رحم *kaṭ i rahim*, renunciation of kin, sever in the ties of kindred A R

قطع کردن *kaṭ kardan*, to cross, traverse to cut off, to conclude A R
 کاف *kaṭ a*, strophe, section, part, portion A
 کاسر *ka r*, abyss, gulf, A
 کاسف *kasf*, hack or nape of the neck hack, reverse, behind one's hack, secretly A
 کاسفای *dar kafayi u*, at his heels, in track [of him P A
 کاسف *kasfas*, bird cage A
 کاسف *kasfas* = کاسف A
 کاسف *kal a* (pl of کاسف *kal a*), forts A
 کاسف *kalb*, heart A [the afflicted A
 کاسف *kalbi l muja'*, in the heart of the *kultu*, I said, (I p sing perf of کاسف for *kal*) A
 کاسف *fakultu lahu*, then I said to him A
 کاسف *kal a* (in India pronounced *kila*), fort, castle, fortalice A
 کاسف *kalam*, reed, reed pen, pen A
 کاسف *kalamun*, chameleon, (see under *bu*) A
 کاسف *kulnū* we said (I p pl of perf *kala*, for *kal*) A
 کاسف *kalandar* (pl *kalandaran*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax) R
 کاسف *kulla*, top, summit A
 کاسف *kalil*, small, little, few A
 کاسف *wa kalilun min abadiya'sh shakur* hut few of my servants are grateful A
 کاسف *kina* preserves us (imp *ki* of the verb *waka* he preserved and *na*, us) A
 کاسف *kina 'a'aba 'n nari*, save us from the torment of the fire A
 کاسف *kana at*, contentment A
 کاسف *kuwcat* strength, power, force, ability, faculty A
 کاسف *kuṭ*, food, aliment, sustenance A
 کاسف *kuwate*, a power A R
 کاسف *kuy* ram R
 کاسف *kaul*, word, saying, agreement A
 کاسف *kaul o fi l*, saying and doing word and deed A
 کاسف *kauluhu ta'ala*, the saying of Him Most High A
 کاسف *kulu*, say ye (imp of the verb *kala*, for *kal*) A

كُولُوا *kūlū li 'l mu'āfà*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *kaum*, race, folk, tribe; band of people. A.

قَوِّمْتَ *kawwamtā*, thou hast straightened (perf. of *qawwama*, 2nd form of the verb *qāma*, for قوم). A. [it, or] them. A.

قَوِّمْتَهَا *kawwamtahā*, thou straightenedst (her, قومي *kaume*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قَوِيٌّ *kawīy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قَوِيٌّ بِالْأَمْرِ *kawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قَهْرٌ *kahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

قَهْرٌ خَطَابٍ *khiṭābi kahr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قَهْرٌ غَوِيٌّ *kahr go'ī*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قِيَاسٌ *qiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قِيَامَتٌ *qiyāmat*, the resurrection. A.

قَيْدٌ *qaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قِيَمَتٌ *qimat*, price, value. A.

ك

كَ *kā* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

كَابِنٌ *kābīn*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

كَاتِبٌ *kātib*, writer, scribe. A.

كَأْخٌ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

كَادَ *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

كَادَ الْفَقْرَانِ يَكُونُ كُفْرًا *kāda 'l fakru an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

كَادَ يَمُوتُ *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

كَارٌ *kār* (pl. كَارِهَاتٍ *kār-hā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

بَكَرَ أَمَدًا *ba kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

كَارَ بَسْتًا *kār bastān*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

كَارِخًا *ka arkhā*, like the flabbiest. A.

كَارِدٌ *kārd*, knife. P. [ledge. P.

كَارِدَانِيٌّ *kār-dānī*, experience, practical know-

كَارِدِيدٌ *kār-dīda*, experienced; veteran. P.

كَارِزَارٌ *kār-zār*, battle, battle-field, action. P.

كَارِ فَرْمُودَنَ *kār farmūdan*, to act upon, apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

كَارِكُنٌ *kār kun* (imp. of كَارِ كَرْدَنَ *kār kardan*),

كَارِگَاهٌ *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

كَارِوَانٌ *kār-wān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

كَارِوَانِيٌّ *kār-wānī* (pl. كَارِوَانِيَّانَ *kār-wāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kār-wāne*, a caravan. P.

كَارِهَاتٌ *kār-hā* (pl. of كَارِ *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

كَارِيٌّ *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

كَاسْتَنَ *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

كَاسِدٌ *kāsīd*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

كَاسَةٌ *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

كَاسَةٌ صِينِيٌّ *kāsa 'i chīnī*, china vase; porcelain. P.

كَاشَ *kāsh*, would that! would to heaven! P.

كَاشْتَنَ *kāsh-tan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

كَاشْغَرٌ *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

كَاضِمِينَ *kāzīmīna* (acc. of كَاضِمُونَ *kāzīmūna* pl. of كَاضِمٌ *kāzīm*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

وَالْكَاضِمِينَ الْغَيْظَ *wa 'l kāzīmīna 'l ghaiẓa*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

كَاغِذٌ *kāghaz*, paper. P.

كَاغِزُ زَرٍّ *kāghazi zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

كَأَفٌّ *kāffa*, bulk, body, whole. A.

كَأَفٌّ أَنَامٌ *kāffa 'i anām*, all mankind. A.P.

كَافِرٌ *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

كَافُورٌ *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.

كَافُورِيٌّ *kāfurī*, camphorated, made of cam-

شَمْعٌ كَافُورِيٌّ *sham 'i kāfurī*, a camphor candle or light. P. A.

كَافِيٌّ *kāfī*, sufficient, competent, enough. A.

كَالْبَدْرِ *ka 'l badri*, like the full moon. A.

کام *lam*, palate, jaw, manth, desire, wish, satisfaction, delight *r*
 کامران *lam ran*, fortunate, successful, prosperous *r*
 کامرانی *lam-rani*, voluptuousness, gratification of the appetites *r*

کامل *karul*, perfect, complete, excellent *A*
 کامی *kame*, a particular desire or wish *r*
 کان *kan*, mine, quarry *r*
 کان (for *کان* *kan*), for that, that it, he *r*
 کان *zari kan* gold from the mine *r*
 کان *kāna*, he was, is, became *A* [tion *r*]

کانتکام *kantikam* (for *کان* *kan*), than retribu
 کانچی *kanchi* (for *کان* *kan*), for that
 کانچی *kanchi* (for *کان* *kan*), for that
 کانچی *kanchi* (for *کان* *kan*), for that
 کانچی *kanchi* (for *کان* *kan*), for that

کاندر *kandar* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that

کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that

کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that

کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that

کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that

کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that
 کانرا *kanra* *kan* (for *کان* *kan*), for that

کاج *kaj*, crooked, wry, *n* kind of common silk *r*
 کاجو *kajo*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajo*, a garment of coarse silk worn under a cuirass *r*
 کاجو *kajara*, dorse, pinnier or litter slung on each side of *n* camel, in which travellers and pilgrims are carried *r*
 کاجو *kajara nahin*, one seated in a camel-litter *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*
 کاجو *kajara*, where? whence? whither? how? *r*

کرم *kurm*, worm. P. [silk-worm. P.
 کرم یله *kirmi pīla* (and *kirm-pīla*), yellow worm,
 کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kind-
 ness, goodness, excellence. A.
 کرمی *karame*, an act of liberality. A.P.
 کروی *karrūbīy*, cherub. A.
 کریم *karīm* (P. pl. کریمان *karīmān*), liberal,
 munificent, bountiful, generous; benign,
 merciful; a name of God. A.
 کریم النفس *karīmu 'n nafs*, of benevolent dis-
 position, of a generous soul. A.
 کریمًا *karīman*, kindly, mercifully, generously,
 charitably, (accusative used adverbially). A.
 کریمی *karīme*, most exceeding generous. A.P.
 کریه *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous,
 hateful, disgusting. A.
 کریه الصوت *karīhu 's šaut*, harsh-voiced, having
 an execrable voice. A.
 کز *kaz* (for که از *ki az*), that from, that of. P.
 کز عقبش *kaz 'akabash*, because after him. P.A.
 کزو *ki zū* (for که از او *ki az ū*), that of him. P.
 کزید *ka zaidin*, like Zaid. A.
 کژدم *kazh-dum* (lit. crook-tail), scorpion. P.
 کس *kas*, any one, somebody, a person. P.
 کسان *kasān* (pl. of کس *kas*), persons, people. P.
 کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune,
 affliction. A. [kings of Persia. A.
 کسری *Kisrā*, Chosroes, a name of several
 کسنور *ka sinnauri*, like a cat. A.
 کسوت *kiswat* (P. pl. کسوتها *kiswathā*), robe,
 raiment, dress; mode of dress; the cover-
 ing in which the Kaaba is draped, made of
 black cloth embroidered with silver. A.
 کسی *kase*, any one, any person; a certain per-
 son; a person of consequence. P.
 کسی که *kase ki*, the person that. P.
 کش *kash* (imp. of کشیدن *kashīdan*), draw thou. P.
 . . . *kash* (for که اش *ki ash*), that to him. P.
 کشادن *kushādan*, to open, loose, let loose, un-
 loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
 ture, subdue, conquer. P.
 کشاده پیشانی *kushāda-peshānī*, of open, or un-
 clouded brow. P.
 کشاده روی *kushāda-rū*, of an open countenance. P.
 کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashīdan*), drawing. P.
 کشای *kushāi* (imp. of کشودن *kushūdan*), open. P.
 کشتگان *kushtagān* (pl. of کشته *kushita*), slain. P.

کشتن *kishtan*, to sow, till. P.
 . . . *kushtan*, to slay, kill, slaughter, murder,
 put to death; to put out or extinguish (a
 lamp). P.
 کشته *kushta*, slain, killed; extinguished; hath
 slain, having slain. P.
 کشته باشی *kushita bāshī*, thou shalt have slain. P.
 کشتی *kashitī*, vessel, boat, ship. P.
 . . . *kushtī*, wrestling. P.
 کشتیان *kashitibān*, boatman, pilot, helmsman. P.
 کشتی شکسته *kashitī-shikasta*, shipwrecked. P.
 کشتی گرفتن *kushitī giriftan*, to grapple, seize or
 close in wrestling. P.
 کشف *kashaf*, opening, manifesting, revealing;
 dispelling; discovery; investigation. A.
 کشف *kashafa*, ho uncovered or unveiled, he
 dispelled. A.
 کشف الدجی *kashafa 'd dujā*, he dispelled the
 darkness (of unbelief and sin). A.
 کشنده *kushanda*, deadly (poison). P.
 کشودن *kushūdan*, to open. P.
 کشور *kishwar*, climate, clime, quarter, region
 of the world. P.
 کشور کشا *kishwar-kushā*, conqueror of king-
 doms. P. [kingdoms. P.
 کشور کشائی *kishwar-kushā'e*, a conqueror of
 کشی *kushī*, thou slayest, thou shouldst kill. P.
 کشیدن *kashīdan*, to draw, draw out, stretch,
 drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
 self, bear, submit to, undergo, endure; to
 extend, prolong; to spread. P.
 کشیده *kashīda*, drawn, spread; experienced;
 suffered, endured. P.
 کعب *ka'b* (P. pl. کعبها *ka'bhā*), the heel. A.
 کعبه *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple
 of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'llāh*,
 the house of God, and الحرم *al haram*, the
 sacred. A. [hand; foam. A.
 کف *kaff*, palm of the hand; sole of the foot;
 کف دست *kaffi dast*, palm of the hand. A.P.
 کف آوردن *ba kaff āvardan*, to procure, to se-
 cure in the hand. P.A.
 کفارت *kaffārat*, atonement, expiation (for vio-
 lating an oath). A.
 کفاف *kafāf*, sufficiency, competency, pittance;
 livelihood, means of support. A.
 کفاف اندک *kafāfi andak*, slender means, small
 competency. A.P.

- کافیت *kaṣṣiṭe*, a pittance; a sufficiency, com-
 petency. A.P. [formance (p. 28) A.
 کافیت *kāṣṣat*, sufficiency; ability; acting, per-
 کافیت *kāṣṣat*, to suffice. A.P.
 کافر *kaṣṣr*, infidelity, impiety, blasphemy. A.
 کافش *kaṣṣh*, shoe, sandal, slipper. P.
 کافش-دوز *kaṣṣh-doz*, shoemaker, cobbler. P.
 کافان *kaṣṣan*, shroud, windbag-sheet. A.
 کافور *kaṣṣur*, impious, infidel, ungrateful. A.
 کافو *kaṣṣu*, it is enough, it suffices; (see
nazir). A.
 کافیتا (perf. passive of the verb *kaṣṣu*),
 thou hast been made sufficient. A.
 کافیتا *kaṣṣita oṣan*, thou hast had power
 enough given thee for harm. A.
 کُل *kull*, all, every, universal, whole. A.
 کلالہ *kālāla*, wells where travellers (especially
 pilgrims to Mecca) drink. P.
 کلام *kalām*, word, saying, discourse, speech,
 conversation. A.
 کُللہ *kullu inā'in*, every vessel. A.
 کلاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.
 کلاه-گوشہ *kulāh-goshā* (by inversion, for
goshā'i kulāh), peak of a high cap. P.
 کلاب *kalab*, dog. A.
 کلابہ علی الکلب *'ala 'l kalbi*, against the dog. A.
 کلبہ *kulba*, shop, warehouse. P.
 کلیلہ *kilā*, quick lime (for making mortar). A.
 کَلَلِم *kallim*, speak to, address (imp. of 2nd form
 of the verb *kallam*). A.
 کَلَلِمِی *kallimī 'n nūsa*, speak to people. A.
 کَلَلِمَہ *kalīmā*, word, saying. A.
 کَلَلِمَہ جَد *kalīmā' chand*, a few words, a brief
 discourse. A.P.
 کَلَلِمَہ حق *kalīmā' haqq*, the word of truth. A.P.
 کَلَلِمَہ *kulūḥ*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb *kul*)
 کَلَلِمَہ *kulūḥ*, clod, brickbat. P.
 کَلَلِمَہ انداز *kulūḥ-andāz*, sling. P.
 کَلَلِمَہ کوب *kulūḥ-kob*, mallet for breaking clods,
 clod-crusher. P.
 کُللی *kulli*, wholly, entirely, whole, entire, ab-
 solute, conclusive. A.
 کلیلہ *kilid*, key. P.
 کُللہ *kulla yamin* (acc.), every day. A.
 کم *lam*, few, little; less, small; abated, di-
 minished, decreased. P.
 کم *lum* (pronom. suffix), you. A.

کج

کُم *kumm*, sleeve. A.
 کامہ *kāmā*, (lit. like that which), as, according
 [as. A.

کامہ *ka mi aḥṣana 'luhu ilaika*, as
 God hath done good to thee. A.
 کامہ *ka mi aḥṣana*, a rare whipper, seldom using
 the cane for punishing idle boys. P.
 کمال *kalām*, perfection, excellence; utmost;
 consummate. A.
 کمالہ *ka mālāhi*, by his perfection. A.

کمالہ *ka māl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.
 کمالہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 [beauty. A.P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 [beauty. A.P.
 کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کامہ *ka māl-bahjat*, n perfection of
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.

کند *kund*, dull, blunt. P.

.. *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. P.

کندر *kandar* (for اندر *ki andar*), that in. P.

کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.

کنشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.

کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.

نه در کنعان *shāhidam man, wale na dar kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called ماء کنعان *māhi kan'an*, the moon of Canaan). P.

کنمت *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.

کنون *kunūn* (for اکنون *aknūn*), now. P.

کنونت *kunūnat*, now to thee. P.

کني *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of کردن *kardan*). P.

کنیز *kanīz*, maid, virgin, girl; female servant. P.

کنیزک *kanīzak* (pl. کنیزکان *kanīzakān*), hand-maid, damsel, female servant or slave. P.

کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ū*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.

کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of کوفتن *koftan*), short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish. P.A.*]

کوتاه *kotāh-kadd*, short of stature, dwarf-

کوتاه *kotāh*, short; contracted; withdrawn. P.

کوتاه دست *kotāh-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.

کوتاه نظر *kotāh-naẓar* (pl. کوتاه نظران *kotāh-naẓar-ān*), short-sighted. P.A.

کوچک *kūchak*, little, small. P.

کودک *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.

کودکی *kūdakī*, childishness, boyishness. P.

... *kūdake*, a child, a boy. P.

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.

کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. P.

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. P.

کور دل *kūr-dīl*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.

کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. P.

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.

کوس *kos*, drum. P.

کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.

کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.

کوشیدن *koshīdan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.

کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]

کون خر *kūni khar* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کوه *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]

کوهسار *kohsār*, mountainous. P.

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.

کوهي *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.

کوي *kū*, street, lane, alley. P.

کوئي *kū'e*, a street or lane. P.

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.

که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.

که *kīh*, little, small, mean, inferior. P.

کهتر *kihtar* (pl. کهتران *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. P.

کهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.

کهف اصحاب *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.

کهف الفقراء *kahfu 'l-fuḳarā'i*, the asylum of the

کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]

کهن پيري *kuhan-pīre*, an old or aged man. P.

کهنه *kuhna*, old. P.

کای *kai*, when? how? r

کای (pl کان *kayan*), a great king r

کاست *kyasat*, sagacity, acuteness, wisdom r

کاستی *kyasate*, a sagacity r

کان *kayan* (pl of کای *kai*), kings, the surname of the second dynasty of Persian kings r

کای *kayani*, Kayanian, used in the time of the Kayāns r

کایسر *Kai Khurau*, Cyrus, the third king of the Kayanian or second dynasty of Persia (Rustam was one of his generals, and his war with Afrasiab, king of Turkestān, is celebrated in the Shāh nāmā) r

کیر *kir*, penis r

کست *kist*, who is he? who is? who he is r

کسی *kisti* (for کستی *ki kasti*), who art thou? who thou art. r

کس *kisa*, purse, scrip, money-bag r

کش *kish*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf r

کیش *koyash*, how of him? r

کفت *kafiyat*, character, account, state, circumstances r

کیمیار *kimiy gar*, alchemist r

کین *kin* (for کاین *ki in*), that this, for this, whether this, thinking or fancying this, saying this — (for کینه *kina*), hatred, rancour r

گ

گادر *ga-ur*, washerman, bleacher, fuller r

گام *gam*, palate r

گاو *gao* (pl گاو *garan*), bull, ox r

گاو راندن *gao rāndan*, to drive oxen, to plough r

گاو عر *gao 'ambar*, the cow which produces ambergris, i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be), (figuratively) pretentious r

گاری *gare*, an ox, one ox r

گاه *gah*, time, place, at times, at one time r

گاه و بگاه *gah o begah*, in season and out of season, at all hours r

گاهی *gahe*, at times, one while r

گابری *gabr*, fire worshipper, infidel, guebree r

گدا *gada* (or گدای *gadai*, pl گدایان *gad iyan*), beggar, mendicant r [rious 1 A

گدا طبع *gada tab'*, of a beggarly nature, penu-

گدایی *gad'i*, beggary, mendicancy, begging, condition of a beggar — *Gad i e*, a beggar r

گدار *gu-ar*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp of گدایش *gu ashtan*) r

گداردن *gu-ardan*, to perform, discharge, pay satisf., to pass one's time, to allow r

گدایش *gu-ashtan*, to quit, give up, leave let go, abandon, pass by, omit, to allow, suffer, to discharge, pay, perform r

گزر *gu-ar*, passage, pass, place of transit r

گزر کردن *gu-ar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off, to die r

گزراندن *gu-rāndan*, to cause to pass, to send, to carry, to waft r

گدشته *gu-ashtast* (= of گدشته *gu-ashta ast*), bath passed r

گدش *gu ashtan*, to pass, elapse, to pass away, to die, to cross over, to happen, to befall r

گدشته *gu-ashta*, passed, by gone, slipped away r

گر *gar*, if, although, what though, whether r

گرامی *girami*, precious, beloved, revered, highly esteemed r

گران *girān*, dear, precious, heavy, weighty, important, dull, sore r

گرامی *giran-maya*, of great worth, precious, valuable r

گرامی *girane*, a heavy, dull, lumpish fellow, a foolish and disagreeable person, a bore r

گرایدن *girā'idan*, to have an affection towards, to be inclined to, to explore, examine, note, pry into, mind, look to r

گربه *gurba*, cat r

گورپز *gurpuz* (or گوربز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous r

گورت *garot*, if to thee r [though r

گرجه *garchi* (for گرجه *agarchi*), although, what

گرد *gard*, dust, fine dust that flies in the air r

گرد *gird*, round, around, the circular motion of the dancing dervishes r

گرد *gurd* (pl گردان *gurdan*), strong, valiant, گرداب *gird ab*, whirlpool r [hero r

گرد آمدن *gird amadan* to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene, to accumulate, to be due or owing (p 76) r

گردان *gardan*, revolving r

گرداندن *gardanidan* to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute, to make to roll or revolve to turn round, to allow, to avert, to alter, to turn away r

گرد آوردن *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. P.
 بگردش *ba girdash*, around or about him. P.
 گردش *gardish*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. P.
 گرد کردن *gird kardan*, to collect, gather, amass, گردگان *girdgān*, walnut. P. [accumulate. P.
 گردن *gardan*, the neck. P.
 گردن کشیدن *gardan kashidan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. P.
 گردن کشی *gardan-kashī*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. P.
 گردون *gardūn*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. P.
 گرده *girda*, round cake (but not thin). P.
 گردی *garde*, a dust; a down. P.
 گردیدن *gardidan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. P.
 گردیدی *gardide*, he (or it) would have become. P.
 گرژی *gurze*, a penis. P.
 گریستن *giristan*, to weep, shed tears; to cry. P.
 گرسنگی *gurusnagī* or *gursnagī*, hunger. P.
 گرسنه *gurusna* (pl. گرسنگان *gurusnagān*), hungry, starving, famishing. P.
 گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. P.
 گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). P.
 گرفتار گرفتن *giriftast*, has taken (for گرفته است). P.
 گرفتن *giriftan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). P.
 گرفتگی *girifte*, he would have taken. P.
 گرگ *gurg* (pl. گرگان *gurgān*), wolf. P. [whelp. P.
 زاده *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's
 گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (market). P.
 گرمی *garmī*, heat, warmth, fever. P.
 گرمیدار *garmī-dār*, feverish, fevered, febrile. P.
 گرو *girav*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. P.
 گروه *guroh*, troop, band, gang, bevy, crowd. P.
 گروهی *gurohe*, a certain sect or class. P.

گرویدن *girawīdan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. P.
 گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying. P.
 گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. P. [abscond, escape. P.
 گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to گریز *gurez*, flight. P.
 گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. P.
 گریستن *giristan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. P.
 گریوه *garīwa* or *girīwa*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. P.
 گریه *giryā*, crying, weeping; tears. P.
 گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). P.
 گزارف *guzāf*, vain or rash act or word. P.
 بگزارف *ba guzāf*, with impunity. P.
 گزند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. P.
 گزندی *gazande*, an injury, a harm. P.
 گزیدن *gazīdan*, to bite. P.
 . . . گزیدن *guzīdan*, to choose. P.
 گزیر *guzīr*, aid, help, remedy. P. گشتناخ *gushtnākh*
 گسترانیدن *gustarānīdan*, to spread, to gather, to become cognizant of. P.
 گسترد *gustarād*, he should spread. P.
 گستردن *gustardan* = گسترانیدن *gustarānīdan*. P.
 گسستن *gusistan*, to break; to break down. P.
 گسلانیدن *gusilānīdan*, to break, snap asunder. P.
 گسلیدن *gusilīdan*, to break, snap asunder, uproot. P. [hath passed. P.
 گشتست *gashtast* (= گشته است *gashta ast*),
 گشتن *gashtan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. P.
 گفت *guft*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. P.
 گفتا *guftā* (for گفت *guft*), he said. P.
 گفتار *guftār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession (as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). P. [to action). P.
 گفتاری *guftāre*, a saying, mere talk (as opposed
 گفتست *guftast* (= گفته است *gufta ast*), hath spoken. P.
 گفتمش *guftamash*, I said to him. P.
 گفتمی *guftame*, I would say. P.
 گفتن *guftan*, to speak, say, tell, talk; to call; to recite; to compose (poetry). P.

است *imlana's sukhun guf* *tanam uftada ast*, abstaining from speaking has fallen to me, i.e. has been chosen by me r
 و شود *gufi o shumud*, conversation, discourse, dialogue, debate, altercation, controversy. r.
 گفت *gufā*, said, spoken, saying, utterance, — hath said or spoken, having spoken r
 گها *gufāha* (pl of گفت *gufin*), things spoken, sayings r
 گل *gul*, clay, mire, earth, a kind of nrgal with which women in the East cleanse
 گل *gul*, rose, flower r [their hair r
 گلاب *gul ab*, rose water r
 گول *gulat*, thy rose r
 گلستان *gulistan*, rose-garden, flower-garden r
 گلشکر *gul-shakar*, conserve of roses r.
 گلم *gilam*, I am clay r.
 گله *gala* or *galln*, flock, herd, drove, troop r
 .. *gila*, complaint, lamentation, blame, accusation, remonstrance r
 گله *gile*, a lump of clay r.
 .. *gule*, a rose, a flower. r. [hair r
 گلم *gilim*, blanket, mantle, garment of goat's
 گلی *gilric*, a blanket, a single blanket, one blanket r.
 گم *gum*, lost, dwindled, reduced r
 گماشت *gumashan*, to appoint, depute, commission, entrust, set over r
 گمان *guman*, doubt, suspicion, fancy, supposition r. [suspect r
 گمان بردن *guman burdan*, to think, suppose,
 گم شدن *gum shudan*, to be lost r
 گم کردن *gum kardan*, to lose r
 گم کرد *gum karda farzand*, who had lost his son, bereaved parent, i.e. the patriarch Jacob, father of Joseph r
 گناه *gunah* (pl گناهان *guahān*), sin, fault, error, crime r
 گناهی *gunāhe*, a crime r
 گد *gumba*, dome, cupola, vaulted building i
 گد *gumba's 'azad*, name of a celebrated mosque r
 گنج *gaaj*, treasure, hoard, store r
 گنجی *gaaje*, a treasure. r
 گنجد *gunjidan*, to be held, contained, stowed r

گند *gandum*, wheat, corn r
 گندم بریان *gandum biryan*, parched wheat,
 گند *gandana*, leek r. [toasted corn r
 گندبار *gndanazar*, bed of leeks r
 گند *ganda*, fetid, foul, offensive, stinking r
 گندیدن *gandidan*, to have a foul smell, emit a stench, stink, putrefy. r
 گندید *gandidn*, fetid, stinking, offensive r
 گنگ *gung*, dumb, mute r
 گناه *gunah*, crime, sin, harm r
 گناهگار *gunahgar*, criminal, sinful r
 گو *go* or گوی *goy* (imp of گفت *gustnn*), speak, say — *gu*, a ball r
 گواهی *gawahi*, evidence, testimony, witness r
 گور *gor*, grave, tomb, wild ness r
 گوری *gore*, an onager entire r
 گوسفند *goasand* (pl گوسفندان *goasandān*), sheep,
 گوشت *gosh*, car r [goat r
 گوشت *gosh*, meat, flesh r
 .. *goshnt*, thino car r
 گوشمال *gash mal* (*lit* rubbing the ears), chastisement, punishment r
 گوشمال خوردن *goshmal khurdan*, to receive chastisement r
 گوشمالی *gosh mali* (*lit* rubbing of the ear) chastisement, reproof, reprimand r
 گوشواره *gosh icar* or گوشواره *gosh icara*, ear ring r
 گوشه *goshā* corner, nook, privacy, retirement, peak (of a cap) r
 گوشه نشین *goshn nishin* (pl گوشه نشینان *goshanishān*), sitting or lurking in a corner, recluse, solitary, retired, hermit r
 گوگرد *gugurd*, brimstone, sulphur r
 گوناگون *gūn ā gun*, of various hues or kinds r
 گونه *guna*, manner, mode, way, sort, fashion r
 چه گونه *che guaa'e*, how farrest thou? r
 گوهر *gnuhar*, jewel, gem, essence, substance r
 گوی *gū*, ball, hockey ball — *go*, speech, saying r
 گویان *gayān*, speaking, saying, talking r
 گوید *goyad*, says, speaks (aor of گفت *gustān*) r
 گوید *gayanda*, talker, speaker, warbler r
 گوی بردن *guyi nehi burdan*, to carry off the ball of merit, to surpass or excel r
 گوی *go*, 'i, thou speakest, thou wouldst say r
 گز *gnh*, time, nt one time, sometimes, now, then r
 گهر *guhar*, gem, race, family, essence, origin r

گه *gah gah*, time to time, occasionally. P.
 گهي *gahe*, at one time, one while. P.
 گياه *giyāh* (pl. گیاهان *giyāhān*), grass. P.
 گيتي *geti*, world; fate, destiny. P.
 آرا گيتي *geti-ārā*, world-adorning. P.
 فروز گيتي *geti-furoz*, world-illuminating. P.
 گير *gūr*, granted; take, hold, keep (imp. of the verb گرفتن *giriftan*). P.
 گيرد *gīrad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
 گيرم *gīram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
 گير و دار *gīr o dār*, seize and hold; dominion. P.
 گيسو *gīsū* (pl. گيسوان *gīsūwān*), ringlet. P.

ل

ل *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. A.
 ل *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. A.
 لا *lā*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). A.
 لا تخرزن *lā taḥzananna*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb خزن). A.
 لا تحسبوني *lā taḥsibūnī*, think ye me not. A.
 لا تسرفوا *lā tusrifū*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of اسرف *asrafa*, 4th form of the verb سرف). A.
 لا تفعل *lā taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). A.
 لا تفعل بنا ما نحن بأهله *lā taf'al bi nā mā nahnu bi ahlīhi*, do not unto (me or) us that of which we are deserving. A.
 لا تمر *lā tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مر *marra*). A.
 لا تمنن *lā tamnun*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of من *manna*). A.
 لا جرم *lā jaram*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. A.
 لا جورد *lā jaward*, lapis lazuli. A.
 لا حول ولا قوة الا بالله *lā ḥaula wa lā quwwata illā bi 'llāhi*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadans in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). A.
 لا خير *lā khair*, (is) not good. A.
 لا رجمنك *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رجم). A.
 لا رهبانیه فی الاسلام *lā rahbānīyata fi 'l islāmī*, there is no monachism in Islām. A.
 لا زب *lāzib*, firm; solid. A.
 لا زب ضربت *zarbatī lāzib*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). A.P.
 لازم *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. A.
 لاشه *lāsha*, corpse, carcase. P.
 لا اعظم *la ā'zam*, assuredly the greatest. A.
 لاغر *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. P.
 لاغر میان *lāghar-miyān*, slender-waisted. P.
 لاغري *lāghare*, a lean man or person. P.
 لاف *lāf*, boast, vain-glory, brag. P.
 لاف زدن *lāf zadan*, to boast, to brag, to bluster. P.
 لاله *lāla*, tulip. P.
 لالی *la'ālī* (pl. of لؤلؤ *lu'lu'*), pearls. A.
 لام *lāma*, he blamed. A.
 لامني *lāmanī*, he hath blamed me. A.
 لان *li anna*, because. A.
 لان الفائدة اليك عائده *li anna 'l fā'idata ilaika 'ā'idatun*, for the benefit will revert to thee. A.
 لا والله *lā wa 'llāhi*, no, by God! A.
 لايد *lāyad*, howls, growls, (aor. of لايدن *lāyīdan*). P.
 لا يسعني *lā yasa'unī*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb وسع). A.
 لا يسعني فيه *lā yasa'unī fīhi*, during which there doth not obtain access to me. A.
 لا يسقي *lā yaskī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سقي *sakā*). A.
 لا يعقل *lā ya'kil*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عقل). A.
 لا يعلم *lā ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb علم). A.
 لا يغلق *lā yughlaqu*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غلق *ghalaka*). A.
 لا يثق *lā'ik*, fit, suitable, becoming, befitting. A.
 لا يقال *lā yūkālu*, it will not be said (imperf. passive of the verb قال *kāla*, for قول). A.
 لا يكاد *lā yukādu*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كاد). A.

لا يكد *la yukadu yusighu*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it A
 لا يم *la im*, blamer, accuser, slanderer, censurer A
 لا يمر *la yamurru*, he doth not pass by (imperf of the verb *marra*) A
 لا يملك *la yumlaḥu*, it is not possessed, it has no owner (imperf passive of the verb *ملك*) A
 لب *lab*, lip, margin, brink, rim P
 لباس *libas*, dress, garment, clothing, apparel, attire A
 لا يبرأ *la bagḥau*, verily they would have rebelled (pl pret of the rt *نعى*) A
 لسان *Lubnan*, mount Lebanon (so called from the milkywhiteness of its perpetual snow) A
 لا تزورني *la tazurani*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf of the verb *زار*, *zara*, for *زور*) A
 لاهظة *lah'a*, look, glance, moment A
 لاهت *lakht*, somewhat, some, a little, a piece or part P
 لاهية *lakhte*, an instant, a little while P
 لاذع *ladgha*, stinging (as of a scorpion), sting A
 لذت *lazzat*, delight, flavour, delicious taste A
 بلذبة *ba la'at*, with flavour P A
 بلذات *ba lazzattar*, more swoury, or delicious P A
 لذلك *li zalika*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is) A
 لاذذ *laziz*, delicious, savoury, delightful, luxurious A [ing P
 لرر *larza*, shiver, tremor, trepidation, quak
 لررررر *larzidan*, to tremble, shake, quake, shiver P
 لسان *lisan*, tongue, language A
 لسانه *lisanuhu*, his tongue, his language A
 لشكر *lashkar*, army, host P
 لشكركي *lashkari* (pl لشكران *lashkariyan*), military, soldier, guard, attendant, military man, officer, soldiery *Lashkare*, an army, a whole host of soldiers P
 لساكده *lisaḥibihi*, for its owner A
 لطافت *latafat*, grace, elegance, gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means A
 لطف *lutf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour, elegance A [words A P
 لطف كوي *lutf go'i*, gentle speaking, kind

لطيف *latif* (P pl لطيفان *latifan*), elegant, graceful, witty, fine, light delicate A
 لطيفا *latifan*, delicate (acc of لطيف *latif*) A
 لطيفها *latifha* (P pl لطيفها *latifaha*), pleasantry, bon mot, witty or facetious saying A
 لطيف حوى *latif kha*, of a mild gentle, affable
 لعب *la'ib*, play, sport A [disposition A P
 لعاده *li 'ibadihi*, for (or to) his servants A
 لعل *la l*, ruby A
 لعل *la'alla*, perhaps A
 لعلهم *la'allahum*, haply they A
 لعل باره *la'l para*, piece of ruby A P
 لعنة *la'nat*, curse, imprecation, malediction A
 لعنة الله على حد *la'natu 'llah 'ala ḥidah*, God's curse on each and every one of them' A
 لعلرررر *laghziḍan*, to slip, slide, stumble P
 لعلر *laghu*, inconsiderate act or speech, impropriety, folly, slip, fall A
 لعلري *laghwī* my indiscretion A
 لعلري *laghwe*, a lapsus linguae A P
 لعلر *laf*, word, expression, vocable A
 لقاء *lika*, meeting, encounter, aspect, face, visage, countenance A [ready A
 لكد *lakad* of a truth, assuredly, verily, al-
 لقمان *Lukman*, name of a certain wise man (hy some said to have been a son of Job's sister or aunt, by others to have been a disciple of David, by others, a judge in Israel, whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Æsop) A
 لكمة *lukma* morsel, mouthful, scrap, a pittance A
 لكمة *lukma* 'i *chund*, several mouthfuls A P
 لك *laka* for thee, to thee A
 لكاه *li katibihi* for the writer of it A
 لكم *la hum*, for you, to you A
 للجنس *li 'l khabisina*, for the impure A
 للرحمن *li 'r rahmani*, to the Merciful A
 للرحمن الطاب حسه *fa li 'r rahmani alṭafun khaḥfiyatun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings) A
 للعرى *li 'l gharibi*, to the stranger A
 للنام *li n na imi*, for the sleeper A
 لم *lam* not (negative of the Perfect but always joined to the Jussive in the sense of the perfect) A

لم *lima* (for لما *li mā*), for what? why? wherefore? A. [fect). A.

لما *lammā*, after, when (used with the *Per-* ان *in lam akun*, if I may not be. A.

لم *lam taṭir*, it had not flown, had not assayed to fly (imperf. jussive of the verb طار *ṭāra*, for طير). A.

لمتن *luntunna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of لام *lāma*, for لوم). A.

فیه *fa zālikunna 'l lazī lum-tunnānī fīhi*, this then is he for whom ye blamed me! (These words having been addressed to a company of women, the fem. *zālikunna* is used). A.

لمعان *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splendour. A.

لم يراها *lam yarahā*, he hath not seen her (imperf. jussive of the verb رأي). A.

لم يقبلوا *lam yaqbalū*, (if) they accept not (imperf. of the verb قبل). A.

لم يلتفتن *lam yaltaftna*, they do not give attention (to), or look (at); (imperf. pl. fem. 8th form of verb لفت). A.

لنذيقهم *la nuzīkannahum*, assuredly we will make them taste (imperf. energetic of اذاق *azāka*, 4th form of the rt. ذاق *zāka*, for ذوق). A.

ولنذيقهم من العذاب الأدنى *wa la nuzīkannahum minā 'l 'azābi 'l adnā*, and we will assuredly make them taste of the smaller punishment (*i.e.* the punishment which is inflicted in the present world). A.

لنفسك *li nafsika*, for thyself. A.

لنگ *lang*, lame, limping, halting. P.

لنگر *langar*, anchor. P.

لنگر نهادن *langar nihādan*, to cast anchor. P.

لو *lau*, if, unless. A.

لوازم *lawāzim* (pl. of لازمة *lāzimat*), necessary things, requisites. A.

لوج *lūj*, squint-eyed. P. [on. A.

لوح *lauḥ*, tablet, board used as a slate to write

لوط *Lūt*, Lot, nephew of Abraham. A.

لوم *laum*, blame, reproach, censure. A.

له *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it, it has. A.

لهجت *lahjat*, voice, sound, tone; accent; accentuation; speech, talk. A. [cry. A.

له خوار *lahu khuwāru*, (which) has a lowing

له صوت *lahu ṣautun*, to him (*i.e.* he has) a voice. A.

لهم *lahum*, to them, for them, they have. A.

لهو *lahw*, play. A. [game, fun. A.P.

لهو و لعب *lahw o la'b*, playing and toying, sport, لي *lī*, for me; to me; *i.e.* I have. A.

ليت *laita* (particle of exclamation), would that! O that! A.

ليث *lais*, lion. A.

ليث عمرو *'amr lais*, name of the second sovereign of the dynasty of the Saffārides (copersmiths), who reigned in Persia from 870 to 901). A.

ليس *laisa* (neg. substantive verb), he was not, is not; there is not; (also used as an indecl. neg. particle, stronger than لا *lā*) not. A.

ليس بظاهر *laisa bi tāhirin*, is not pure. A.

ليس له غيري *wa laisa lahu ghairī*, and he hath no other (God) beside me. A.

ليس يرفع *laisa yarfa'u*, he raises not (imperf. of the verb رفع). A.

ليس يسلام *laisa yaslamu*, he will not be safe (imperf. of the verb سلم). A.

ليك *lek*, or ليكن *lekin*, but. A.

ليل *lail*, night. A.

الليل *al lail*, the night. A.

علي الليل *'ala 'l laili*, in the night, at night. A.

ليلى *Lailā*, name of the mistress of Majnūn. (The loves of this celebrated pair form the subject of one of Nazāmī's poems.) A.

لي مع الله وقت *lī ma'a 'llāhu waktun*, I have a time (or season) with God. A.

لئن *la in*, verily if. A.

لئن لم تنته لارجمك *la in lam tantahi la arjumannaka*, verily if thou desistest not I will assuredly stone thee; (*tantahi* is the jussive of the verb انتهي *intahā*, 8th form of the verb نهى; and *arjumannaka* is the energetic imperf. of the verb رجم). A.

لينة *līnat*, excellence, mildness, softness; humanity; a kind of palm-tree; a tall palm. A.

لئيم *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. A.

لئيم الطبع *la'imu 't ṭab'*, the sordid of nature; the churlish soul. A.

ام *am* (pronoun suffix), me; of me, my; I

ما *mā*, we; us; of us; our. P. [(am). P.

ما *ma* (negative), not, (pronoun) what, what ever, whatsoever, that which, (interrog) what? (اى) as long as A

ماء *ma* water A [streams A

ماء بهرا *ma u nahriha*, the water of its

ما بى *ma bi kalbi*, what (is) in the heart A

ما بى *mā takulu*, that which thou sayest,

what sayest thou? (imperf of the verb) *kal*

ما بى *kala* for (قول) A

ما بى *matam*, grief, mourning P

ما بى *mā jara*, what occurred, accident, in

cident, event, occurrence A

ما بى *ma ha ara*, that which is ready A

ما بى *ma ha-are*, the fruit, milk, and cheese

which constitute a Persian breakfast A P

ما بى *ma dama*, as long as it continues,

during, as long as A

ما بى *madar*, mother P

ما بى *madari madar*, an old woman, grand

mother, grannam P

ما بى *ma za*, what? what is this? A

ما بى *ma za 'ktasaba*, what hast thou

gained (or earned)? A

ما بى *mar*, snake, serpent (According to Ori

ental legends, every subterranean treasure

is placed under the guardianship of a sor

ما بى *mar*, to us, for us, us P [pent) P

ما بى *mar guzida*, bitten by a serpent P

ما بى *mar*, thou art a serpent P

ما بى *mast*, sour milk, buttermilk, whey P

ما بى *ma* (fem ماست *ma-iyat*) past, hygone A

ما بى *ma 'abadnaka*, we have not wor

shipped Theo A

ما بى *ma 'arafnaka*, we have not known

Thee (1 p pl perf of عرب *'arafa*) A

ما بى *ma'al*, end, goal, termination, issue A

ما بى *mal*, money, wealth, property, substance,

prosperity A

ما بى *mal dar*, wealthy, opulent, monied man A P

ما بى *malik*, master, owner, possessor, con

troller A

ما بى *maliku rikabi 'l umami*, lord of

the necks of peoples A

ما بى *maliki* relation of master, ownership A

ما بى *ma li 'l gharibi suwa* *'l gharibi anisu*, the stranger hath no friend

but the stranger A

ما بى *maluf* (for *ma luf*), familiar, ordinary,

accustomed, customary A

ما بى *ma'alalahuma*, final portion of both A

ما بى *malikhuliya* (the Greek μελαγχολία

arabized), melancholy, idle fancy A

ما بى *malidan*, to rub, anoint, to press,

crush P

ما بى *ma laisa laka bihi 'ilmun* that

of which thou hast no knowledge A

ما بى *ma marra*, what (or that which) passed A

ما بى *ma ma'a*, that which is passed, what

has passed A

ما بى *mamak*, little mother, goody P

ما بى *maman* (for *ma'man*), place of security A

ما بى *maman riza*, a satisfactory (or pleas

ing) place of security A P

ما بى *mamin mauludin*, there is not (one)

of those who are horn, there is no one

horn A

ما بى *mamul* (for *ma'mul*), hoped for, expected A

ما بى *mana*, alike, equal, similar, certainly, you

would say or think, as though, forthwith,

quickly, immediately P

ما بى *mand*, hath remained P

ما بى *manad*, he or it remains, or remaineth, or

will remain (sor of ماند *mandan*), he or it

resembles (sor of مانس *manistan*) P

ما بى *mandan*, to remain, continue, last, en

duro, to be fatigued, spent, tired, exhausted,

to break down P

ما بى *dar gil mandan*, to sink in a quag-

mire, to hesitate, to boggle P

ما بى *manda shudan*, to be weary, tired,

knocked up P

ما بى *manistan*, to resemble P

ما بى *mani'* refuser, forbider, hinderer, pre

ماند *manand*, like P [venter A

ما بى *mani*, name of a celebrated painter, the

founder of the sect of the Mauchians P

ما بى *mawa* (for *ma'wa*), haunt, retreat, place

of resort, a home A

ما بى *mah*, the moon, month P

ما بى *mah ru* (pl ماه روى *mah ruyan*)

moon faced, fair and lovely as the moon P

ما بى *mah ru e*, one fair as the moon P

ما بى *mahi*, fish P

ما بى *mahiye*, a fish one fish, a certain fish P

ما بى *may*, amount, sum, quantity, wealth,

capital, stock in trade, store, main stay,

source, origin P

مباح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

مباد *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mabādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مبارز *mubārīz* (P. pl. مبارزان *mubārīzān*), warrior, champion. A. [fight. A.]

مبارزت *mubārāzat*, coming out, or forth, to مبارک *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.]

مباش *ma bāsh*, be it not! stay not! lest, مبالغه *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasis. A.

مبالغه نمودن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardan*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.]

مبتلا *mubtalā*, afflicted, plagued, tried, tempted;

مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذری *mubazzirī*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

ممر *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P.

ممرز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبلغی *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [bastan]. P.

مبند *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bستن*).

مبیت *mabīt*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubīn*, manifest, evident, clear, distinct. A.

مپندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshstan*). P.

متاب *ma tāb*, turn not away (imp. of تافتن *tāftan*). P. [pliance. A.]

متابعیت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متألف *muta'allif*, cultivating an acquaintance, conciliating. A.

متبحر *mutabahhir*, like an ocean in depth and extent of learning, deep, profound. A.

متبدل *mutabaddal*, changed, altered; metamorphosed. A.

متجلی *mutajalli*, resplendent, brilliant. A.

متحرک *mutaharrik*, moving, moveable; motive. A.

متحلی *mutahalli*, adorned with jewels. A.

متحمل *mutahamnil*, suffering patiently, enduring; bearer. A.

متحیر *mutahaiyir*, perplexed, astonished, astounded, bewildered, amazed. A.

متردد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarassil* (P. pl. مترسلان *mutarissilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutarassid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutarakkib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi'*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutasawwar*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *mutaza'if*, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *matti'*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع). A.

متع حیاتہ *matti'i 'l muslimīna bi tūli hayātihi*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبّد *muta'abbid* (P. pl. متعبّدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعدّی *muta'addi*, aggressor; transgressor; (in grammar) transitive, causal (verb). A.

متعدّیان *muta'addiyan*, acc. of متعدّی. A.

متعلّق *muta'allik*, (P. pl. متعلّقان *muta'allikān*), related to, connected, dependent, attendant, adherent; domestic, kinsman. A.

متعلّم *muta'allim* (P. pl. متعلّمان *muta'allimān*), learner, student, pupil, disciple. A.

متعنّد *muta'annid* (P. pl. متعنّدان *muta'annidān*), seeker of another's ruin; inimical. A.

متغیّر *mutaghaiyir*, changed, altered; disturbed, perplexed. A.

متفق *muttafik*, consenting, agreeing, agreed. A.

متقدّم *mutakaddim* (P. pl. متقدّمان *mutakaddimān*), predecessor, one gone before, ancient. A.

متکبر *mutakabbir*, proud, haughty, arrogant. A.

متکلم *mutakallim* (P. pl. متکلمان *mutakallimān*), speaker, orator. A. [pining for. A.]

متلهف *mutalahhif*, agitated, distressed, grieved, enjoying, enjoyer, benefitter; one who takes his fill. A.

متمکن *mutamakkin*, placed, established, permanently located, firmly fixed or rooted; inhabiting. A.

متم *mutana'im*, soft, delicate, affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life A

موقع *mutawakki* (r pl موقوف *mutawakki'an*), waiting expecting, expectant A

مهاون *mutahawin*, negligent, indolent, heedless, inattentive, idler A [cused A

مهم *muttahir*, suspected, accused, falsely accused A

مناات *masabat*, step, degree, point A

مناى *masabata*, a degree A P

مثال *misal*, like, resembling, history, fable, example, model, similitude, likeness A

مثال *bar misali*, after the similitude of A

ما مثال *ba misali ma*, with the like of us, with such as we P

مناى *masani* (pl of منى *masna*), the chords of the lute (that are after the first) A

مثل *masal*, fable, tale, parable, simile, apologue proverb A

مثل *masal*, for example A

مثل *masal zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable A P

مثل *masale*, a simile A P

منوى *masnawi*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure A

مجادلة *mujadala*, disputation, strife A

مجال *majal*, room to move round or turn about, suitable place, power, strength, ability A

محال *majalis* (pl of مجلس *majlis*), assemblies, places of sitting, sessions A

محالست *mujalasat*, sitting with another, converse, society A

محاب *mujanabat*, receding, retiring, going off, going aside A

محاورت *mujawarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy, vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation A

محاورت *mujawarat kardan* to keep close, to remain near, to sit by A P

محادة *mujahada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin, struggle, effort, submitting to trouble, a sore infliction A

مختيار *mujtaba*, chosen, selected, elect A

مجرد *mujarrad*, stripped, solitary, single, unmarried, bare, mere A

مجرد *ba mujarrad*, barely, merely A

مجرع *majruh*, wounded A

مجرع *mujra*, made to flow, (hence), issued, granted, allowed A

مجلس *majlis*, place of sitting, assembly, session, congregation A

مجلس *majlise*, a whole company A P

مجلس *mujalla* bedecked, ornamented A

مجمع *majma'*, place of confinement or of assembling, meeting congregation, assembly A

مجمع *majmu'*, collected, tranquil, quiet A

مجموع *majmu'a*, collection, assemblage, aggregate A

مجنون *majnun*, crazed, insane, name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazami and other poets A

ما *ma ju seek not* (neg imp of *حسن* *hasan*)

مجد *majid*, glorious A [justan) P

محاب *muhaba*, connivance, respect, regard, ceremony A

محادة *muhadasa*, conversing talking, conversation A [facing one another A

محادة *muhada* (for محادة *muhadat*), confronting, waging war, contending, warrior A

محاسبة *muhasaba*, adjustment or audit of accounts, computation, arithmetic A

محاسن *mahasin* (pl of حسن *hasn*) good works laudable actions, virtues, merits, personal charms A [lences A

محاسنى *mahasini*, my good works or excellent works A

محافل *mahafil* (pl of محفل *mahfil*), assemblies A

محال *muhak*, impossible, inconsistent (with), opposed (to), absurd A

محامد *mahamid* (pl of محمده *mahmidat*), laudable actions or qualities, virtues A

محاور *muhawara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance A

محب *muhibb*, friend, lover A

محبب *muhibbu 'l atkiya*, the friend of the pious A [ship A

محبت *mahabbat*, love, affection, kindness, friend

محبوب *mahbub* (r pl محبوبان *mahbuban*), beloved, liked, mistress A

محبوبتر *mahbubtar*, more beloved A P

محبوبة *mahbube*, an object greatly beloved A P

محتاج *muhaj* (r pl محتاجان *muhajan*), necessitous, needy, in want, indigent, in need A

محتاجتر *muhajtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous A P

محتسب *muhtasib*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrato. A.

محتمل *muhtamal*, supposable, conceivable, probable, suspected. A.

... *muhtamil*, bearing a burthen; patient. A.

محجوب *mahjūb*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. A.

محرقا *muhraḳan* (acc. of **محرق** *muhraḳ*), burning, burnt, consumed. A.

مكروم *mahrūm*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. A.

محسنين *muhsinīna* (acc. of **محسنون** *muhsinūna*, pl. of **محسن** *muhsin*), beneficent. (See **يحب** *yuhibbu*). A. [ment. A.]

مكش *maḥshar*, place of assembly; last judgment.

مكض *maḥẓ*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. A.

مكضر *maḥẓar*, disposition, temper. A.

مكفل *maḥfil*, assembly. A.

مكفوظ *maḥfūẓ*, kept, guarded, preserved. A.

محقق *muḥaqqik* (P. pl. **محققان** *muḥaqqikān*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. A.

محققانه *muḥaqqikāna*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. A.P.

مك *miḥakke*, touchstone, test. A.

مككم *muḥkam*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. A.

مكحل *maḥall*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. A. [parisi. A.]

مكحلة *maḥalla*, quarter of a town, district,

مكمد *muḥammad*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. A.

مكمد غزالي *Muḥammad bin Muḥammad Ghazzālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, A.H. 450, and died A.H. 505. A.

مكمد سبكتگين *Mahmūd Sabuktagin*, the second Sultan of the dynasty of Ghaznī, succeeded his father Sabuktagin, A.H. 387, A.D. 997, and died A.H. 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. A.P.

مكنت *miḥnat*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discom-

مكسو *maḥṣu*, obliteration. A. [fort. A.]

مكشودن *maḥṣu shudan*, to be erased or obliterated. A.P. [son. A.]

مكطاب *muḥlāṭab*, addressed; the second per-

... *muḥlāṭib*, addressing; speaker. A.

مكفات *maḥlāṭat*, dread, fear, alarm; danger. A.

مكطالت *muḥlāṭalat*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. A.

مكالف *muḥlāṭif*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. A. [opposition, enmity. A.]

مكالفات *muḥlāṭafat*, contradiction, contrariety,

مكطاب *muḥlāṭab*, disordered, deranged, upset. A.

مكصر *muḥlāṭsar*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. A.

مكطالف *muḥlāṭalif*, different, various, contrary. A.

مكندوم *maḥlādūm*, served, waited upon; lord, master. A. [kharīdan]. P.

مكتر *ma khar*, do not buy (neg. imp. of **خریدن** *khāridan*).

مكترش *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of **خراشیدن** *khārushīdan*). P.

مكفوض *maḥlāṭfūẓ*, lowered, depressed; marked with *kasr*, or *khafẓ* (as when **قدر** *qadr* has been changed to *ḥidr*). A.

مكخلص *muḥlāṭiṣ* (P. pl. **مخلصان** *muḥlāṭiṣān*), sincere, real, genuine; truly religious. A.

مكخلصين *muḥlāṭiṣīna* (acc. of **مخلصون** *muḥlāṭiṣūna*, pl. of **مخلص** *muḥlāṭiṣ*), sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. A.

مكخلصين له الدين *muḥlāṭiṣīna lahu 'd dīna*, being sincere towards him in religion. A.

مكخلق *maḥlāṭlūk*, created, formed; creature. A.

مكخنث *muḥlāṭannaṣ*, effeminate, infamous; a rank old catamite; hermaphrodite. A.

مكخور *ma khawr*, do not eat (neg. imp. of **خوردن** *khordan*). P.

مكخور *maḥlāṭkhūf*, dreadful, dangerous, fearful. A.

مكداح *maddāḥ*, laudatory; encomiast, panegyrist. A. [tan]. P.

مكدار *ma dār*, hold not (neg. imp. of **داشتن** *dāsh-*

مدار *mudārā* (for A. **مداراة** *mudārāt*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. P.

مكداومت *mudāwamat*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. A.

مدبتر *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director A
 مدب *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while A
 مدبها *muddatha* (P pl of مدب *muddat*), many days, long intervals, for a long season A P
 مدبی *muddate*, a certain space of time, a long interval, for a long period A P
 مدح *madh*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation A
 مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college A
 مدعی *mudda'i* (P pl مدّعیان *mudda'ayan*), plaintiff, opponent, adversary, false claimant, pretender A [ed A
 مدفون *madfun*, buried, interred, hidden, covered
 مدد *ma di*, give not, yield not (neg imp of داد) P
 مدحوش *madhush* (P *madhosh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason A
 مذکور *ma-kur*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed, discourse A
 مذلل *ma-allat*, baseness, abjectness, vileness, contemptibleness, contempt, degradation A
 مذمم *ma-ammat*, blame, disparagement, scorn, contempt A [culpable, blameworthy A
 مذمم *ma-mum*, blamed, censured, condemned,
 مر *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat and acc of Persian nouns, and corresponding to the Hindustani *hi*. It is, however, often pleonastic P
 مر *marra*, he (or it) passed, passed by A
 مر و مرّ الغس *wa marra 'i 'isu*, now that the (whitish yellow) camels have passed by (or gone) A
 مر *mar'*, man, the human race A
 مرا *marā* (dat or acc of من *man*, I), to me, me P
 مراتب *maratib* (pl of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades, dignities, honours A
 مراد *murad*, meant, intended, desire, wish, will, intention, design, pleasure, object aim, desirable objects, good things of life A
 مراسله *murasala*, epistolary correspondence A
 مراعات *muraghabat*, expression of a wish, desire, propensity A
 مراعاة *murafa'a*, carrying a complaint or case (before a judge) A

مراعات *murafakat*, travelling in company, association, companionship, society A
 مرايه *murakaba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God) A
 مرايه *mara hast*, to me is, I have P
 مربی *murabbi*, tutor, instructor, guardian, patron, protector A
 مرتب *murattab*, set in order, arranged A
 مرتب کردن *murattab kardan*, (and مرتب ساختن *murattab sakhtan*), to arrange, to regulate A P [office A
 مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,
 مرتبی *martabate*, a rank A P
 مرتبی *murtahan*, pledged A
 مرتب *marhab*, amplitude, convenience, room A
 مرتباً *marhaban* (see), see اهلاً *ahlan* A
 مرحمت *marhamat*, pity, compassion A
 مرد *mar*, man, hero P
 مرداد *murdad*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July P
 مردار *murdar*, impure, unclean, carcass, carrion P
 مردان *madan* (pl of مرد *mar*), men P
 مردانه *madanā*, manly P
 مردش *Mardusht*, a place near Shiraz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured P
 مردك *mardak* (dim of مرد *mar*), little man, manikin, low, little, or insignificant fellow P
 مردم *marḍum* (pl مردمان *marḍuman*), man, human being P
 مردم آزار *marḍum azar*, man tormentor, vexing, afflicting mankind P
 مردم آزاری *marḍum azari* the tormenting of mankind *Mardum azare*, a tormentor of mankind P
 مردم حوار *marḍum khwar*, man devouring, cannibal, cruel, fell, remorseless P
 مردم در *marḍum dar*, man rending, ferocious, ravenous P [ing, injurious P
 مردم گرا *marḍum gaza*, man hitting man molest
 مردمی *marḍumi*, manliness, humanity, courtesy P
 مردمه *marḍume*, a man, a certain man P.
 مردن *urdan* to die, expire, to go out, be extinguished P
 مرده *marda*, of or pertaining to man P
 مرده *murda*, dead, deceased P

دو مرد *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.
 به مرده *murda bih*, (is) better dead. P.
 مردی *mardī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.
 مردیت *mardiyat*, thy virility. P.
 مرسال *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.
 مرسل *mursāl*, sent; messenger, apostle. A.
 مرسوم *marsūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.
 مرشد *murshid*, guide, spiritual director. A.
 مرصع *muraṣṣa'*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.
 مرض *maraz*, disease, sickness, malady, complaint. P.
 مرضی *maraze*, a disease. A.P.
 مرضی *marzīy*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.
 مرغ *murgh* (pl. مرغان *murghān*), bird, fowl. P.
 مرغ آبی *murgh-ābī*, water-fowl. P.
 مرغ ایوان *murghī aiwān* (lit. bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.
 مرغ بریان *murghī biryān*, broiled or roasted fowl. P.
 مرغک *murghak* (dim. of مرغ *murgh*), little bird, chick. P. [chick. P.
 مرغی *murghī*, a bird. P.
 مرصع *murakka'*, patched garment, beggars quilt, (syn. دلق). A.
 مرکب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.
 مرکب *murakkab*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.
 مرکز *markaz*, fixed place, or point, or station; مرکز *marg*, death, decease. P. [centre. A.
 مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjīdan*). P.
 مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.
 مروا *marrū*, they passed by (3 p. pl. perf. of مروا *marra*). A.
 مروا باللغو *izā marrū bi 'l laḡwi*, when they pass by (or meet with) a folly (or impropriety). A. [ingly. A.
 مروا کراماً *marrū kirāman*, they pass by pity-وارید *marwārid*, pearl. A.
 مروّت *murūwat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness; human nature. A.

مروحه *mīrwaha*, fan. A.
 مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.
 مرهم نه *marham-nih*, one who lays on salve, or applies a plaster. A.P. [rified. A.
 مرهوب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, terrified. P.
 مرید *murīd*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.
 مرین *marīn* (for مراین *mar īn*), this, this it مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.
 مزاح *muzāḥat*, joke, jesting. A.
 مزاجه *muzjāt* (fem. of مزجی *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.
 مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.
 مزد سرهنگی *muzdi sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.
 مزرع *mazrū'*, sown (seed or field); tillage. A.
 مزرکی *muzakka'*, made clean, purified; capital from which 2½ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.
 مزن *ma zan*, strike not (neg. imp. of زدن *zadan*). P.
 مزیت *mazīyat*, excellence, excess (of wisdom). A.
 مزید *mazīd*, increasing; increase, addition. A.
 مزده *muzhda*, good news, glad tidings. P.
 مزه *mizha* or *muzha* (pl. میزگان *mizhagān* or *muzhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.
 مساء *masā*, evening. A.
 مساعد *musā'id*, happy, favourable, auspicious. A.
 مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.
 مساکین *masākīn* (pl. of مسکین *miskīn*), poor. A.
 مسامحت *musāmaḥat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.
 مست *mast*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.
 پیل مست *pīli mast*, elephant in rut, furious elephant. P.
 مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.
 mustatir, one who hides himself. A.
 مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.
 مستجاب الدعوة *mustajābu 'd da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.
 مستحکم *mustahkam*, firm, established, confirmed. A.
 مستخلص *mustakhlaṣ*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مستی *mustaski*, dropsical, one who has the
مستار *musta'ar*, borrowed A [dropsy A
مستعان *musta'an*, whose aid is implored, (hence)
God A

مسترب *musta'rib* (r pl مستربان *musta'riban*),
one who becomes as an Arab A

مستجل *musta'jil*, quick, hasty, making haste,
hurrying A [fit A

مستعد *musta'idd*, arranged, ready, prompt, able,

مستغرق *mustaghraq*, plunged, immersed A

مستفيد *mustafid*, benefited, profited, deriving
advantage, profitable, advantageous A

مستقيم *mustaqim*, bateful, odious, disgusting A

مستقيم *mustaqim*, right, true, correct, accurate,
straight, sound, vigorous (constitution),
resolute, faithful A

مستام *mastam*, I am intoxicated r

مستمع *mustami*, hearer, auditor, listener A

مستمند *mustamand*, needy, indigent, wretched r

مستوجب *mustawjib*, deserving, meriting, proper,
fit, worthy, becoming A

مستور *mastur* (r pl مستوران *masturan*), veiled,
concealed, good, modest, chaste A

مستولي *mustauli*, overcoming, predominant,
prevalent A

مستی *masi*, intoxication, drunkenness r

مسجد *masjid*, place of worship, mosque A

مستور *masfur*, written, mentioned, described A

مسكر *muskir*, inebriating, intoxicating, any
intoxicating drink or drug A

مسكنت *maslanat*, poverty A

مسل *mislin* (r pl مسكين *mislinan*), poor,
humble, meek A

مسلم *muslim*, true believer, Moslem A

مستلم *musallam*, committed, consigned, en-
trusted, preserved, safe, secured, sole, ex-
clusive, granted, allowed (to) A

مسلمان *musliman* (r pl of مسلم *muslim*),
true believers, Moslems A

مسلمان *musalman* (pl مسلمانان *musalmanan*),
Muselman, believer (a corrupted word) r

مسلماني *musalmani*, the Mubammadan religion,
orthodoxy, Islām r

مسلمين *muslimina* (acc of مسلمين *muslimuna*, pl
of مسلم *muslim*), true believers, faithful A

مسمع *misma'*, organ of bearing, ear A

مسمعي *misma'i*, mine ear A

مسمعي *bi misma'i*, into my ear A

مسند *masnad*, large cushion for reclining on,
throne, bench A

مسند *masnad-i kara*, judgment-seat A r

مسأل *mas'ul*, asked, questioned, interrogated A

مسألة *mas'ala*, question, query, problem, pro-
position, point of law A

مشابهة *mushabakat*, resemblance A

مشار *mushar*, indicated A

مشار إليه *musharun ilaih*, the pointed at, the
aforesaid A

مشاة *marshasha*, tire-woman A

مشم *mashamm*, smell, olfactory sense A

مشاور *mushawarat*, application for advice,
consultation A

مشاهدة *mushahadat*, beholding, contemplation,
vision, view, sight, appearance A

مشاهدات الأبرار من الحق والستر *mushahadatu 'l-
abrari bainat tajalli wa 'l-istitari*, the visions
of the devout consist partly of the manifes-
tations (of the Deity), and partly of (His)
veiling (Himself) in obscurity A

مشاهرة *mushahara*, monthly wages or allow-
ance, pay, salary A

مشايخ *masha'ikh* (pl of شيخ *shaykh*), elders,
revered, venerable, holy men (often used
for the singular, as in Tale XIX, Book II) A

مشت *musht*, fist, blow with the fist, handful r

ما شتاب *ma shita*, baste not, be not in a hurry
(neg imp of شاست *shitastan*) r

مشتاك *mushtak*, desirous, longing, anxious A

مشتاك *mushtaki manzili*, thou desirest
the halting place A r

مشتاكي *mushtaki*, desirousness A r

مشتاكي *mushtaki bih ki maluli*, long-
ing is better than loathing A r

مشتري *mushtari*, purchaser, buyer A r

مشت *musht*, boxer, pugilist, bruiser r

مشت *musht*, zane, fisticuffs, boxing r

مشت *musht-zane*, a boxer r

مشتغال *mushtaghal*, employed, busy, engaged,
occupied (in devotion) A

مشتغال *mushtaghal*, employing, spending, em-
ployer, spender A

مشتهر *mushtahar* or *mushtahir*, proclaimed,
made public, called, named, famous A

مشتي *musht*, handful, blow with the fist r

مشتي *mushte*, a handful, a small body r

مشتي *mushte du*, a couple of handful r

mashrik, the point or quarter in which the sun rises, the East. A.
mashriki tābistānī, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. A.P.
mashriki zamistānī, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. A.P.
mashrikaini (oblique of مشرقان *mashrikāni*, dual of مشرق (i.e. the East and the West). A.
bu'du 'l mashrikain, the distance between the East and the West. A.
mash'al, torch, flambeau. A.
mash'ala-dār, torch-bearer. A.P.
mashghala, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. A. [busy. A.
mashghūl, employed, occupied, engaged, *mashghūlī*, employment, business. A.P.
mushfik, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. A.
mashaqqat, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. A.
mushk or *mishk*, musk. P.
bedi mushk, musk-willow. P.
mushkil, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. A.
mushkiti, difficulty. A.P.
mushkī or *mishkī*, art thou musk? P.
ma shumār, count not, reckon not (neg. imp. of شمردن). P.
mashmūm, perfumed, fragrant. A.
mashwarat, consultation, counsel. A.
mushawwash, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. A.
mashhūr, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. A.
mashhūrtar, better known, more public, notorious or celebrated. A.P.
mashīyat, will, pleasure. A.
mushār, counsellor, adviser. A.
muṣāḥabat, companionship, society, familiarity, intimacy. A.
maṣāḥif (pl. of مصحف *muṣḥaf*), volumes, books; Kurān. A.
muṣāḍara, fining, mulcting, amercing. A.

muṣāra'at, wrestling, contest. A.
maṣāff (pl. of مصف *maṣaff*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. A.
maṣāff-āzmūda, inured to war. A.P.
maṣālih (pl. of مصلحة *maṣlahat*), affairs, concerns, interests, benefits. A.
muṣālahat, reconciliation, peace, pacification. A. [misfortunes. A.
maṣā'ib (pl. of مصيبة *muṣibat*), calamities, *qabla 'l maṣā'ibi*, before the troubles (of losing them have been experienced). A.
muṣhaf, book, volume. A.
al muṣhaf, the volume; (also A.P. مصحف *muṣhafī 'azīz*, the precious volume; and *muṣhafī majīd*, the glorious book), i.e. the Kurān. A.
miṣr, Egypt. A.
miṣrā', hemistich, first half line. A.
miṣrī (A. مصري *miṣrīy*), Egyptian. A.P.
muṣṭafā, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. A.
muṣliḥ, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. A.
maṣlahat, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; fit occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. A.
maṣlahat-āmez, imbued with kindness, conciliatory, pacific. A.P.
maṣlahat-jū, seeking to correct or reform. A.P.
maṣlahat-jū'e, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. A.P.
maṣlahate, any particular occasion, crisis or emergency. A.P.
muṣallā, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. A.
Muṣallāyī Shīrāz, the name of a place at Shīrāz. A.P.
muṣammam, fixed, determined. A.
muṣannif, author, compiler, composer. A.
maṣūn, guarded, kept safe. A.
muṣīb, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. A.
muṣibat, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. A.

بمستی *ba musibate*, by a misfortune, through a calamity *P A*

مما *mu-add*, opponent, antagonist, rival *A*

مما *mu a'af*, doubled *A*

مما *ma arrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance *A P* [tenour *A*

مما *ma-mün*, contents, purport, subject

مما *ma-mun* *khatib*, subject of discussion, occasion of displeasure or condemnation *A*.

مما *ma, a*, he went, it passed *A*

مما *ma a 'f shiba*, childhood is passed and gone *A* [with *A*

مما *mu'atab*, conformable, in consonance

مما *mu'a*, obeyed *A*

مما *mu'a'im* (pl nf *mu'a'im*), meats, viands, eatables *A*.

مما *mu'alaba*, asking, requiring, exaction *A*

مما *mu'alabat kardan* (or *mu'alaba kardan*), to require, demand, crave, sue, importune *A P*

مما *mu'ala'a*, contemplation, consideration, attention, glance, inspection, perusal *A*

مما *mu'ala'a farmudan*, to view, regard, look upon, to read, peruse, glance at *A P*

مما *mu'awen'at*, obedience, submission *A*

مما *mu'ayaba*, joking together, jesting, plea

مما *mu'abak*, kitchen *A* [kitchen *A*

مما *mu'ab* printed, impressed, agreeable, acceptable, pleasing *A*

مما *mu'arib*, musician, singer *A*

مما *mu'arib*, a musician, such a musician *A P*

مما *ma'atb*, seek not (neg imp of *mu'atb*) *P*

مما *mu'fali'*, apprized, informed, acquainted *A*

مما *mu'fali' shudan*, to perceive *A P*

مما *mu'fali' gardanidan*, to acquaint, to inform, to apprise *A P*

مما *mu'fali'*, required, sought, demanded, thing desired, object required *A*

مما *mu'fali'*, upraised (eye), upturned (sight), spectacle, show, theatre *A*.

مما *mu'fali' na-ar*, object of attraction to the eyes *A P* [fumed *A*

مما *mu'fali'*, aromatized, scented, per-

مما *mu'fali'*, obedient, submissive *A*

مما *mu-affar*, rendered triumphant, made victorious *A*

مما *mu-affar o mansur*, made victorious, and assisted (by God) *A*

مما *ma-lum* (P pl *ma-luman*), oppressed, injured, tyrannized over *A*

مما *ma'a*, with, along with, notwithstanding *A*

مما *ma'a*, with me *A*

مما *ma'ahu*, with him

مما or *mu atabat*, eluding rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment *A*

مما *ma'ash*, living, livelihood, subsistence *A*

مما *mu'asharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse *A* [intimacies *A*

مما *ma'a'i* (pl of *ma'iyat*), crimes,

مما *mu'afu*, well, healthy, free from pain *A*

مما *li'l mu'afu*, to him who is free (from the pain of love) *A*

مما *mu'alabat*, pursuing, punishment *A*

مما *mu'alaja*, medical treatment, physicing, doctoring, remedy, cure *A*

مما *mu'alajate*, a cure *A P*

مما *mu'amala*, business, affair, dealing, trade,

مما *mu'anid* (P pl *mu'anidan*), ob-

مما *mu'ayana*, seeing clearly, inspecting, beholding *A*

مما *ma'bar*, pass, ferry, ford *A*

مما *ma'bar*, ferry boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c *A*

مما *mu'tad*, accustomed, wont, used to *A*

مما *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed, respectable *A* [fesses *A*

مما *mu'tarif*, one who acknowledges or con-

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'takid*, firmly persuaded, staunch

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

مما *mu'tamad*, confidential, trusty, trust-

معدن سنجي *mi'da-sangī*, overgorging; dyspepsy. A.P.
 معذرت *ma'zarat*, excuse. A. [exculpated. A.
 معذور *ma'zūr*, excusable, pardonable; excused,
 معذور داشتن *ma'zūr dāshitan*, to hold excused. A.P.
 معرض *ma'raḡ*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. A.
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. A.
 معرفتي سابقه *sābika'e ma'rifate*, an old acquaint-
 anceship. A.P.
 معركة *ma'raka*, battle-field; battle. A.
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. A.
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. A.
 معزولي *ma'zūlī*, dismissal, degradation. A.P.
 معشر *ma'shar*, company, society. A.
 معشوق *ma'shūk*, loved, beloved; mistress. A.
 معشوقه *ma'shūka*, mistress. A.
 معشوقی *ma'shūkī*, relation of beloved. A.P.
 معصم *mi'sam*, wrist. A.
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. A.
 معصومي *ma'sūmī*, chastity, innocency. A.P.
 معصیت *ma'siyat*, rebellion, sin, crime, offence. A.
 بمعصيتي *ba ma'siyate*, for a crime. P.A.
 معضلات *mu'zilat* (pl. of معضلة *mu'zilat*, fem. of
 معضل *mu'zil*), difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. A.
 معطل *mu'atṭal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. A.
 معظم *mu'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. A.
 معظمت *mu'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. A.
 معلم *mu'lam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. A.
 معلم *mu'allam*, marked, striped, spotted. A.
 . . . *mu'allim*, teacher, instructor, master. A.
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; expe-
 rienced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. A.
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. A.P.
 معلومي *ma'lūme*, a single coin, any money. A.P.
 معنای *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. A.

معنی *ba ma'nā*, in spirit, in substance, in
 reality. P.A.
 معنی این سخن *ma'nāyi in sukhun*, the meaning
 of these words (or of this speech). A.P.
 معول *mu'awwal*, relied upon for help; place of
 confidence. A.
 معونت *ma'ūnat*, aid, help, assistance. A.
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. A.
 معي *ma'ī*, with me, along with me. A.
 معیشت *ma'ishat*, living, livelihood, necessities
 of life, means, means of living. A.
 معین *mu'aiyan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. A.
 معیوب *ma'yūb*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. A.
 مغاره *maghāra*, den, cave, cavern. A.
 مغاضباً *mughāẓiban* (acc.), in a rage, furiously. A.
 مغرب *maghrib*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. A. [place. A.
 من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-
 مغربی *maghribīy*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. A.P.
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. A.
 مغز *maghṡ*, brain; marrow, kernel. P.
 مغزی *maghṡe*, a kernel. P. [ness. A.
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. A. [singer. A.
 مغنّ *mughannin* and مغنی *mughannī*, musician,
 وانت مغنّ *wa anta mughannin*, but thou art a
 singer. A.
 مغیلاں *mughilān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is ببول *babūl*). A.
 مفاتيح *mafātīḡ* (pl. of مفتاح *miftāḡ*), keys. A.
 مفارقت *mufāraḡat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. A.
 مقارضت *mufāwazat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. A.
 مفتن *muftatin*, bewitched, infatuated. A.
 مفتخر *muftakḡir*, boasting, boastful, proud. A.
 مفتقر *muftakir*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). A.
 مفتن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. A.

مفخر *mafkhar*, object of glory, glory, boast A
مفخر الإسلام *mafkharu 'l islami*, the glory of Islam A

مفخر *mufakhkhar*, glorious, exalted A

مفخر *mufarrih*, exhilarating, exhilarator A

مفرا *ma farma*, command not (neg imp of فرمودن) P

مفروش *ma firosht*, sell not (neg imp of فروختن) P
مفسد *mufsid* (P pl مفسدان *mufsīdan*), mischievous, seditious, corrupter, mischief-maker A

مفلس *mufslis* (P pl مفلسان *mufslisān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless A

مفلسی *mufslisi*, insolveny, penury, poverty A P
مفهوم *mafhum*, understood, apprehended, comprehended A

مقابلت *mukābalat* or مقابله *mukābala*, opposition, resistance, contention, competition, confronting, straight before, contrast, collation A

مقال *makal*, speech, discourse, word A

مقاله *makala*, word, discourse, speech A

مقام *makam*, standing place, position, spot, sent, station, staying, halting-place (on a journey), session, place of residence, dwelling, abode A

مقامات *makamat* (pl of مقامة *makamat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a مقامه *makamat* or sitting A

مقامر *mukāmīr*, dicer, gambler, gamester A

مقامی *makāme*, a place, a site A P

مقاربت *mukāwamat*, opposing, contending, vying, opposition, resistance A

مقبل *mukbil*, advancing, prosperous, fortunate A. [approved, welcomed A

مقبول *makbūl*, received, accepted, agreeable,

مقبولر *mākbūltar*, more acceptable, more agreeable, more welcome. A P

مقتضى *muktaza* (in P مقتضا *muktazā*), required, demanded, exigency, requirement A

مقدار *mukdar*, quantity, amount A

مقدر *mukaddar*, decreed, predestinated A

مقدر یتداع *hāga 'l mikdaru yahmiluka*, this quantity will support thee A

مقدم *mukaddam*, put before, placed before, preposed, preferred, antecedent, prior A

مقدم داشتن *mukaddam dāshtan*, to place foremost, to give precedence to A P

مقدمه *mukaddama*, preface, preamble, prologue, premiss A

مقدمه نحوی *mukaddama'o nahvi zamakhshari*, "Introduction to Syntax," by Zamakhshari A P.

مقدور *makdur*, predestined, decreed, fated A

مقرب *mukarrab* (P pl مقربان *mukarraban*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence, approximated, intimate or immediate attendant A

مقرر *mukarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed, agreed upon, certain A

مقرون *makrun*, connected, conjoined, yoked A

مقری *mukri*, innate, natural P

مکور *kuri mukri*, blind from one's birth P.

مقسوم *maksum*, distributed, divided, apportioned, allotted A

مقصود *maksad*, place of destination, goal, intention, end, aim, object, design, purpose A

مقصود *maksud*, aimed at, intended, intention, aim, design, scope, drift A

مقود *mikuad*, reins, bridle, rope, hawser A

مقیم *mukim*, fixed, constant, abiding A

مکرم *makarim* (pl of مکرمه *makramat*), virtues, excellences, laudable actions, favours, benefits, bounties A

مکاره *makarih*, disagreeables, inconveniences, odious, detestable, or abominable things A

مکاشفه *mukashafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse A

مکالمه *mukalama*, conversation, talk. A

مکان *makān*, place, habitation, house, dwelling A

مکائد *maka'id* (pl of مکید *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems A

مکت *mukhibb*, whatever causes (one) to hang the head, depressing, humiliating. A

مکه *Alakka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad A

مکت *maktab*, school, writing school A

مکتوب *maktub*, written, letter A

مکر *makr*, deceit, fraud, imposture A

مکرر *mukarrar*, repeated, reiterated. A

مکرم *mukarram*, honoured, respected, revered A

مکروه *makruh*, odious, offensive, disagreeable, execrable A

مکروهی *mākruhi*, unpleasantness A P

مکسب *maksab*, gain, acquisition, means of getting a livelihood A

مكن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of كرن). P.
 مكنت *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. A.
 مكنه *mukna* = *mīkunad*; (see جني *janī*). P.
 مگر *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. P.
 مگردان *ma gardān*, cause not (suffer not; allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gar-dānīdan*). P.
 مگس *magas*, fly, small winged insect. P.
 مگوي *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). P.
 ملا *mala'*, assembly, crowd of people. A.
 بر ملا *bar mala' uftādan*, to become public, to get abroad. P.A.
 ملاح *mallāh* (P. pl. ملاحان *mallāhān*), boatman, mariner, sailor. A.
 ملأحة *mulāhidat*, heretics, unbelievers. A.
 ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. A. [strangers. A.
 ملاذ الغرباء *malāzu 'l ghurabā'i*, the refuge of
 ملازم *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. A.
 ملازمت *mulāzamat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. A.
 ملاطفة *mulātafat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. A.
 ملاطية *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. A.
 ملاعبت *mulā'abat*, playing, joking. A. [ter. A.
 ملاقات *mulākāt*, meeting, interview, encounter.
 ملال *malāl* (or ملالة *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue.
 ملالي *malālī*, displeasure. A.P. [languor. A.
 ملام *malām*, reproach, reprehension. A.
 ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. A.
 ملاهي *malāhī* (pl. of ملهي *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). A. [angels. A.
 ملائكة *malā'ik* (pl. of ملاك *malak* or ملاك *mal'ak*),
 ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملاك *malak*) angels. A.
 يا ملائكتي *yā malā'ikatī*, O! my angels. A.
 ملائكة صورتی *malā'ik-ṣūrate*, an angel-faced creature, one of angelic form. A.P.

ملة *mīllat*, religion, faith, creed. A.
 ملجأ *maljā*, asylum, place of refuge. A.
 ملحد *mulhid*, heretic, infidel. A.
 ملحوظ *malhūz*, observed, beheld, viewed, glanced
 ملخ *malakh*, locust. P. [at. A.
 ملعون *mal'ūn*, cursed, execrated, damned. A.
 ملك *mlk*, property, estate, possession. A.
 ... *mulk*, kingdom, sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. A.
 ملك ودين *mulk o dīn*, church and state. A.P.
 ملك *malak*, angel. A.
 ... *malik*, king. A. [nobles. A.
 ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the
 ملك زاده *malik-zāda*, king's son, prince. A.P.
 ملك نيمروز *maliki nīmroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sistān and Makrān, of which Sām Nerīmān was governor for Minūchihir, seventh king of the first or Peshdādyan dynasty of Persia). A.P.
 ملكوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. A.
 ملكي *malakī*, angelic. A.P.
 ملوث *mulawwas*, polluted, contaminated, defiled, soiled. A.
 ملوك *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. A.
 ملول *malūl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. A.
 ملولي *malūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. A.P.
 ممالك *mamālik* (pl. of مملكة *mamlukat*), regions, kingdoms, realms. A.
 ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. A.
 ممتاز *mumtāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. A.
 ممتنع *mumtani'*, prohibited; impossible, impracticable. A.
 ممدد *mumidd*, prolonger, extender, aider, assistant. A.
 ممدوح *mamdūh*, praised, lauded. A.
 ممسك *mumsik*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. A.
 ممقوت *mamkūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. A.
 مملكت *mamlukat*, dominion, realm, kingdom. A.
 مملوك *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. A.

مملوکی *mamlukī*, relation of servant, servile condition, servitude A P
 من *man*, I, (and in the oblique case) me A
 weight varying from 1½ lbs to 80 lbs P
 من *man*, who, he who, she who, him who, whoso, whosoever, who? A
 ما من *ma min*, who (is) this? A
 من *min*, from, of, from amongst, by, besides, for, on account of, than A
 من ذا الی *min za 'l-lā*, from this who A
 ما من مولود *mā min mau'lūdīn*, there is not one of those who are horn, there is none horn A
 من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred, imposing a sense of obligation A
 منابر *manābir* (pl of منبر *mimbar*), pulpits, platforms A
 مناجات *munajat*, prayers, silent devotions A
 مدامم *munadamat*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with A
 منارة *manara*, lighthouse, minaret, tower from whence people are summoned to prayer A
 منازعة *munaza'a*, altercation, contest, hot contention A
 مناسب *munasib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos A
 مناسبت *munasabat*, relation, resemblance, analogy, proportion, comparison A
 مناصحت *munasahat*, advice, admonition, exhortation, counselling A
 مناظرة *muna'ara*, disputation A
 منافع *manafi'* (pl of منفعة *manfa'at*), gains, profits, benefits, advantages A
 مناص *munakir*, contrary, repugnant A
 مناکب *munakahat*, marriage A
 من السماء *mina 's samā*, from heaven A
 من العذاب الابدی *mina 'l-'azābī 'l-adna*, of the lighter punishment, i.e. of this world A
 مناهی *manahī* (pl of منہی *manhiy*), forbidden practices, prohibited things, crimes, sins A
 من آياته *min ayatihī*, of or from its (the Kuran's) verses A
 منبر *mimbar*, pulpit A
 من بعد *mim ba'da*, afterwards A
 من بعد ذلك *mim ba'da zālīka*, after that A
 منات *manat*, I thee P

منت *minnat*, praise, thanks, obligation, conferring a favour, twitting or casting in the teeth of benefits conferred A
 من تحت بردن *minnat burdan*, to hear or lie under obligations A P
 من تحت شام *minnat shīnas*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful A P
 من تحت نهادن *minnat nihadan*, to lay under obligations, to confer a favour A P
 منصوب *muntasib*, erect, set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot), marked with *nasba* or *fatha*, nasbated (as when *kidr* has been changed to *kadr*) A
 منظر *muntazir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant A
 منظم *muntazim*, arranged, placed in rows, threaded (as pearls) A
 منتهی *muntaha*, finished, terminated, completed, accomplished, ended, consummated A
 منجالی *manjalab*, impure or stinking water P
 منجم *munajjim*, astronomer, astrologer A
 من حسن *min khair*, of good, of what is good and desirable A
 منزل *manzil*, dwelling house, mansion, lodging, halting place, stage, station house, dignity, rank A
 منزل *manzilan*, as to rank (accus) A
 منزلت *manzilat*, rank, station, dignity, character, esteem A
 منسوب *mansub*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged, accused A
 منش *manash*, I him P
 منش یکی از معارف من متلع گرداید *yake az muta 'allikan manash muttālī gardanid*, one of my friends made him acquainted P
 منشات *manashat*, literary compositions, writings A [nīshastan] P
 منش *ma nushin*, sit not (neg imp of نشستن) A
 منصب *mansib* or *mansab*, office, post, dignity A
 منصب کذا *mansibi kaza*, office of a judge A P
 منصبی *mansabe*, a post of dignity A P
 منصرف *munsarif*, receding, retiring, departed A
 منصرف کردن *munsarif kardan*, to retire, depart, to get rid of, spend, dissipate A P
 منصف *munsif*, just, true, honest, candid ممصفاً *munsifan* (acc) A
 منصور *mansur*, aided, defended (by God), rendered victorious A

الاعداء *al manṣūru 'ala 'l ā'dā'i*, the victorious over enemies. A.

منطق *manṭiq*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.

منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, looks. A.

منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.

منظوم *manẓūm*, (fem. منظومة *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.

منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.

من عبيدي *min 'abdī*, from my servant. A.

منعدم *mun'adim*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.

منعم *mun'am*, benefited, blest with abundance, wealthy, affluent. A.

منعم *muna'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.

من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.

منغص *munaghghaṣ*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.]

منفذ *manfaḡ*, place of passage; pass, passage, منفعت *manfa'at*, emolument, advantage, benefit. A.

منقضي *munkaṣṭī*, finished, ended, completed. A.P.

منقطع *munkaṣṭī'*, cut off, exterminated. A.

منكر *munkar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munkir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.

منكري *munkarī*, atrocity, iniquity. A.P.

... *munkare*, an atrocious offence, an enormity. A.P.

منكر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نكرستن). P.

منم *manam*, I am, I am (one who). P.

من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.

منه *ma nih*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهادن). P.

منية *munyat*, wish, desire. A.

منيته *munyatī*, my desire. A.

منيّة *manīyat*, death, decease. A.

منيّتي *manīyatī*, my death. A.

منيّتي قبل *kabla manīyatī*, before my death. A.

منيع *manī'*, inaccessible, impregnable. A.

منبوش *manyūsh* (for *ma niyush*), listen not. P.

مو *mū*, hair. P.

موي زنگي *mūyi zangī*, hair of a negro. P.

موجب *mawājib* (pl. of موجب *mūjib*), causes, reasons, motives. A.

مواجهه *muwājaha*, presence; face to face. A.

مواخذ *mu'ākhaz*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.]

مواخذت *mu'ākhazat*, remonstrance, reprehension. A. P.

مواخذت کردن *mu'ākhazat kardan*, to call to an account. A.P. [peds, cattle. A.]

مواشي *mawāshī* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds, cattle. A.

مواظبت *muwāḡabat*, perseverance, assiduity. A.

موافق *muwāḡīk*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.

مواقت *muwāḡaḡat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.

مؤانست *mu'ānasat*, intimacy, familiarity. A.

موت *maut*, death. A.

موت الفقراء *mautu 'l fuḡarā'i rāḡatun*, the death of the poor (is) case. A.

مؤثر *mu'taṣṣar*, impressed. A.

... *mu'taṣṣir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.

موج *mauj*, wave. A.

موجب *mūjib*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P.A.]

بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according to. A.

موجع *mūja'*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجعي *mūja'ī*). A.

موجود *maujūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.

موجودات *maujūdāt* (pl. of موجودة *maujūdāt*), existing things; existences. A.

موجه *muwajjah*, approved, agreeable. A.

موحد *muwahḡid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.

مودّت *mawaddat*, friendship, love. A.

مؤذن *mu'aḡḡin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.

مؤذي *mu'ḡī*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.

مور *mūr* (or *mor*), ant, emmet; reptile. P.

مورچانه *mūrḡhāna*, rust of iron. P.

مورچه *mūrḡha* (pl. مورچگان *mūrḡhagān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

- مورم *muram*, I am an ant r
موروث *maurus*, inherited, hereditary A
مورى *more*, an ant r
مورىانه *moriyana*, rust r
مورىون *mauzun*, weighed, measured, harmo-
موسم *mausim*, time, season, monsoon A
موسم *mausum*, marked, signed, impressed,
brinded, noted, characterized, named A
موسى *Musa*, Moses, the Jewish lawgiver A
موش *mush*, mouse r
موشك *mushak* (dun of موش *mush*), little mouse r
موشك كور *mushak kur*, blind little mouse,
the mole r
موصوف *mausuf*, furnished with qualifications,
qualified, characterized, distinguished, de-
scribed, praised, before-mentioned A
موضع *mau-a'*, place, village, hamlet, town A
موصى *mau a'e*, a place, a certain place A r
موعظت *mau 'i-at* (r pl موعظا *mau'i aha*), ad-
vice, admonition, exhortation, homily A
موصف *muwaffak*, assisted, favoured, blessed A
موصفك *muwaffik*, one who prospers, favours,
seconds, suro guide A
موصلا *muwallal*, appointed guardian, charged
with, entrusted, superintendent, keeper
(of a prisoner) A
مولد *maulid*, native country, birth place A
مولع *muli*, excited, greatly addicted, passion-
ately fond, eager desirer, ardent, greedy A
مولى *mu'allif*, compiler, composer, author A
مولود *maulud*, born A
مولى *maula*, lord, master, ruler A
المولى *al maula*, God, the Lord A
مولى ملك العرب والجم *maula muluki 'l 'arabi*
ica 'l 'ajami, lord of the kings of Arabia
and Persia, A
موم *mum* or *mom*, wax r
مؤن *ma'unal*, provisions, daily food or rations A
مؤنس *mu nis*, intimate, familiar, companion,
friend A
موى *mu*, hair of the head r [whiskers r
موى بياض *mu ni bunagosh*, hair of the cheek,
victorious A
موى *mu aiyad*, aided, strengthened, rendered
victorious A
موى من السماء *al mu'ayad mina 's sama*, the
aided of heaven A
موى *mu'e*, a single hair r
- ما *mah*, the moon r
ما *mih*, great, superior r
مهابت *mahabat*, fear, dread, alarm, [jesty A
مهار *mihar*, leading string, reins, halter, bridle,
a camel's leading string or bridle, a peg
put through a camel's nose to which the
leading string is attached A
ماه پار *mah para* (lit piece of the moon), mis-
tress r
مختيار *mihtar* (pl مختياران *mihtaran*), greater, su-
perior r
مختيارى *mihtari*, greatness, superiority, head-
ship, rule r
مختور *mahyur*, separated, cut off, excluded, fled
from, forsaken, deserted, rejected, shunned A
مهد *mahd*, cradle A
مهر *mih*, love, attachment, tenderness, kind-
ness r.
مهر *mih*, seal, virginity r
مهرش *mihrash* love of him (her, it), his love r
مهربان *mihrbān*, kind, affectionate, friendly,
friend lover r
ماه رو *mah ru* moon faced beautiful r
ماه روئى *mah ru i*, thou art fair as the moon r
مهره *muhra*, chessman, head of glass or coral r
مهره بردن *muhra bar chidan* (lit to gather
up the pieces, or chessmen), to give up the
game, to abandon (an enterprise) r
مهم *muhimm*, momentous (affair) grand, serious,
urgent, weighty (business) A
مهمان *mihman*, guest, being a guest r
مهمان سراى *mihman sarai* guest chamber, hous-
for strangers, hospitable roof, hostel r
مهمانى *mihmani*, feast, entertainment, hos-
pitality r
مهمال *muhmal*, useless, of no importance, neg-
lected, disregarded A
مهمال *muhmal*, negligent, careless A
مهمال *muhaya*, prepared, made ready A
مهمين *mihin*, greatest, noblest r
مى *mai*, wine r
مى *mi*, a particle prefixed to the Aorist, the
Present, Imperfect, and Imperative of Per-
sian verbs, which has the effect of chang-
ing the two last into the habitual and con-
tinuative forms r
ما *mayā*, como not (neg imp of آمدن *ama-*
دان) r
مازار *mayazar*, distress not (neg imp of
آزاردن) r
مايان *miyan*, waist, middle, between, betwixt r

ازان میان *az ān miyān*, from the midst thereof, from amongst them. P. [lapis. P.]

در میان آمدن *dar miyān āmadan*, to come on the *miyān bastan*, to gird the waist or loins. P.

میان تهی *miyān-tihī*, empty within, hollow. P. *miyāna*, middle; middle-sized, middling, moderate; mediation. P. [آمدن]. P.

می آید *mī āyad*, is coming, cometh (present of میت *maiyyit*, dead. A.

میت *hāzā ma'ahu maiyitun*, this (thing) with him (is) dead. A.

میخ *mekh*, nail, peg or pin. P.

چند میخی *mekhe chand*, some nails, a few pegs. P. میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena; battle-field, battle. A. [thou. P.]

میر *mīr*, prince; (imp. of مردن *murdan*) die میراث *mīrās*, heritage, inheritance. A.

میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of (میرانیدن). P. [رفتن]. P.

می رود *mīravad*, goeth, is going (present of میسر *muyassar*, facilitated, made easy; practicable, feasible, obtainable; obtained, gained. A.

می شوئی *mī shū'ī*, thou canst wash (aor. of شستن). P.

میکائیل *Mikā'il*, Michael, the archangel (thought by the Muhammadans to be the especial protector of the Jews, as Gabriel is of the followers of Islām). A.

میکردم *mīkardam*, I was making (Progressive or Continuative Past of کردن). P.

میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness, partiality. A. [bias. A.P.]

میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend, میل *mīl*, needle; skewer or wire for anointing the eye with collyrium. A.

میلی *maile*, a leaning, a bias, an inclination. A.P.

میمون *maimūn*, prospered with success, favoured by fortune; fortunate, auspicious; name of a man, Felix. A.

مینا *mīnā*, glass of a variety of colours; enamel; blue heaven, azure sky. P.

میندیش *mayandesh*, be not anxious (neg. imp. of اندیشیدن *andeshīdan*). P.

میوه *mīva* or *meva*, fruit. P.

ن

نا *na*, not (a prefixed negative particle). P.

نا *nā* (prefix), not, non-, un-, in-, dis-. P.

نا *na* (pronom. suffix), us, of us, our. A.

نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. P. نا امید *nā umed*, or *nā ummed*, despairing, despairer, despondent. P.

نا امیدی *nā umedī*, despair, hopelessness. P.

نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. P.A.

نا بکاري *nā bakārī*, uselessness. P.

نا بوده *nā būda*, not been, not become. P.

نا بینا *nā bīnā* (pl. بینایان *nā bīnāyān*), not seeing, blind, sightless. P.

نا بینائی *na bīnā'ī*, want of sight, blindness. P.

..... *nā bīnā'e*, a blind person. P.

نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. P.

نا پایدار *nā pāi-dār*, unstable, unsteady, inconstant. P.

نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious, negligent; intemperate, incontinent, unchaste. P.

نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved; objectionable, unbecoming, distasteful, displeasing, offensive. P.

نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything deserving of disapprobation. P.

نا پسندیده *nā pasandīda*, disapproved; deserving of censure and disapprobation; offensive, unpleasant. P.

نا تراشیده *nā tarāshīda*, unhewn, unpolished, uncouth; lout. P. [defective. P.A.]

نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect,

نا توان *nā tuwān*, impotent, weak, powerless. P.

نا توانی *nā tuwānī*, inability, weakness, impotence. P.

نا جنس *nā jins*, of worthless stock or quality; ignoble; ill-conditioned. P.A.

نا جوانمرد *nā juwān-mard* (pl. جوانمردان *nā juwān-mardān*), not a gentleman, ungentlemanly; illiberal, ignoble. P.

نا چار *nā chār*, helpless, remediless. P.

نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile, contemptible. P.

نا حق شناس *nā haqq-shinās*, ungrateful. P.A.

ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. P.

نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. P.

نا خوبی *nā khūbī*, want of beauty, uncomeliness, ugliness. P.

نا خوردن *nā khwurdan*, not eating; not to eat. P.

نا خورده *nā khwurda*, not eaten, untasted; not suffered, felt or experienced, unfelt. P.

حوش *nā khwush*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious P
 حوس آواز *nā khwush awaz*, possessed of a disagreeable voice, harsh voiced P
 حوشتر *na khwushtar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable P
 نادان *nadan*, ignorant, inexperienced, fool P
 نادانی *nadani*, ignorance, folly, (thou) art ignorant P
 نادر *nadir*, rare, wonderful, uncommon, rarely A
 نادر الحسن *nadiru 'l husn* of rare beauty A
 نادرست *na durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong P
 ندید *na dida*, unseen, unknown P
 نار *nar* (fem), fire, hell نَارُ *narān* (acc) A
 ناز *naz*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs P
 نازل *na'iz*, lowered, descending A
 نازنین *naznin*, lovely, amiable, agreeable, delicate, dear, precious, belle, mistress P
 نازنینی *na-nini*, thou art a beauty, thou art held dear or precious A
 نازبا *na zeba*, ill favoured, uneomely, unbecoming P
 نازیدن *na-idan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated P
 ناس *naz*, men, mankind A
 الناس *an naz*, mankind A
 ان ناس علی دس ملوکهم *an nasu 'ala dīns mulukihim*, men (fallow or make a profession) according to the religion of their kings A
 ناسز *na saz*, inharmonious, dissonant, discordant P
 ناسازگار *na sa'gar*, uncongenial P
 ناسپاس *na sipas* ungrateful, unthankful P
 ناسزا *na saza*, unworthy, improper, unbecoming P
 ناسزاوار *na sazawar*, uncongenial, ungenial P
 ناسزای *na saza'i*, unworthy P
 ناسزائی *na saza'e*, an unworthy personage P
 ناشور *nashirat* (pl ناشراب *nashirat*), a cloud scattering, ar dust scattering (wind), strang (wind) A [acquaintance P
 ناشناخت *na shina'kt*, unknown without
 ناصح *navsh*, monitor, counsellor, faithful adviser A

ناصر *nasir*, defender, assistant, helper A
 ناصواب *na sawab*, nat right, improper, vain, false P A
 ناصیة *nasiya*, forelocks, pendulous ringlets, front, forehead, countenance A
 ناظر *na'ur*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation A
 ناظر *na'ir* (P pl ناظران *na iran*) looker, viewer, inspector, spectator, beholder A
 ناف *naf*, the navel P
 نافذ *nafi*, penetrating, piercing, valid, operative, effective, received, obeyed A
 نامرغام *na farjam*, unpropitious, unhappy P
 نافرمان *na farman*, disobedient, uncamplying, ing, stubborn, refractory P
 نافع *nafi*, profitable, advantageous, salutary, useful A [benefit A
 نافع بی نافی *bi nafi in*, for benefiting, (calculated) to
 فایزای ادب *fa laisa binafi in adab* 'l *adib*, then the instruction of the teacher is of no benefit A [impaired A
 ناکس *nakis*, deficient, defective, diminished, NAKIS 'AKI, deficient in understanding unintellectual, dull A P [making P
 ناکردن *na kardan*, not to make, the non-
 ناکرده *na larda* unfinished, undone P
 ناکس *na kas*, mean base, vile, worthless, a nobody P
 ناگاه *na gah*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden P
 ناگهان *na gustan*, not to speak, not speaking P
 ناگه *nagah*, suddenly, all at once P
 ناگهانی *nagahe*, on a sudden, unexpectedly P
 نالشی *nalish*, complaint, lamentation P
 ناله *nala*, complaint, moan, lamentation P
 نالیدن *nalidan*, to complain, lament, bemoan, groan P
 نام *nam*, name, fame, character, reputation P
 نام نهادن *nam nihadan*, to name, to call P
 نامحسوب *na mahsub*, unloved, disliked P A
 نامرادی *na muradi*, unpleasantness disagreeableness, disappointment, distress, despair, renunciation of the world P A
 نامردم *na mardum* (pl نامردمان *na marduman*, not human, inhuman, brutish, base, ignoble vile P
 نامساعد *na musa'id*, unfavourable, unpropitious P A

نا مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.

نا معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.

نا معول *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.

نا مقبول *na maqbul*, unaccepted, unwelcome. P.A.

نا مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.

نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]

نا موزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonic
ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.

نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.

نامد *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.

نامي *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.

نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.

نان تهی *nāni tihī*, dry bread. P.

نان رباط *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]

نان وقف *nāni waqf*, bequest of bread in
نا نهاده *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.

ناني *nāne*, a loaf, a single loaf. P.

ناوري *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of *nayāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvar-dan*, to bring). P.

نا هموار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.

نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.

نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]

نا یافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or
ناید *nāyad* (for نیاید *nayāyad*), comes not. P.

نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.

لئام *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

نایی *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.

نابات *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.

... *nabāt*, vegetation, plant. A.

ناباتاً حسنًا *nabātan ḥasanan*, fair plants. A.

نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.

... *na barad*, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *bur-dan*). P.

... *na burad*, he cuts not off (aor. of بریدن *burī-dan*). P.

نبری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *bur-dan*). P.

نہشت *nabisht*, writing, inscription. P.

نہشتن *nabishtan*, to write. P.

نبض *nabẓ*, the pulse. A.

نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.

نبودی *na būde*, he or it would not be. P.

نبی *nabī* = نبیند *na binad* [q. v.]. P.

نبی *nabīy*, prophet. A.

نبیند *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dī-dan*). P.

نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sī-dan*). P.

نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sī-dan]. P.

نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.

نتواند *na tuwānad*, cannot. P.

نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.

نثار *niṣār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.

نثار *nuṣār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A. *Presumption, Arrogance.*

نجم *najm*, star. A. *star.*

نبوئی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing.

نحن *naḥnu*, we. A. [present of جستن]. P.

نحو *naḥw*, way, path, track. A.

النحو *an naḥw*, grammar, syntax. A.

نحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.

بنحوی *bi naḥwīyin*, by a grammarian. A.

نخست *nukhust*, first; first of all. P.

نخستین *nukhustīn*, first; original, former. P.

نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.

نخل *nakhl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]

نخل بند *nakhl-band*, maker of artificial flow-

نخله بنی محمود *nakhla'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.

نخله بنی هلال *nakhla'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in

ند *and*, are. P. [Arabia. A.]

نداد *nidā*, voice, call from heaven. A.

ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

دانی *na dani*, thou knowest not, knowest not thou? (2 p sing aor of دانستن *danistan*) P
 ندر *na darad*, rendeth not (3 p sing aor of دریدن *daridan*) P
 ندما *nudama* (pl of ندم *nadim*), intimate friends, boon companions, courtiers A
 ندهد *na dihad*, giveth not (3 p sing aor of دادن *dadān*) P
 ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P
 ندم *nadim* (P pl ندمان *nadiman*), courtier, confidant, boon companion A
 ندر *na-r*, vow, offering, gift to a superior A
 ندر *na ir*, admonisher, monitor, prophet or teacher sent to warn the wicked نذر *na-ziran* (acc) A
 نذر *na nazar*, thou wilt not arrive P
 نرم *narm*, soft, mild, gentle, downy P
 نرمی *narmi*, softness, mildness, gentleness P
 نزاع *niza'*, quarrel, strife, dispute A
 نزد *nazd*, near, towards, with P
 نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present P
 نزدیکان *nazdikān* (pl of نزدیک *na dik*), those near or about one, servants, attendants P
 نزدیکتر *na-diktar*, nearer P
 نزع *na-a'*, the agencies of death A
 نزل *nuzul*, descending, alighting, descent A
 نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing, pureness, freshness, delight, pleasure, recreation, diversion A
 نسب *nasab*, relation, reference, relationship A
 نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe, to compare A.P. [sadda] A
 نسد *nasuddu* we will close up (imperf of بستن *bastan*) A
 نسد *nasuddu bihi shukuka 'l ma bra*, we will close up with it the chinks of the privy A
 نسرین *nasrin*, wild rose, dog rose, cglantino P
 نسی *nasak*, order, manner, method, arrangement A
 نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed A
 نسج *nasij*, woven, silken garments of fine texture, interwoven with gold thread A
 نشأ *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p sing of the perfect نشأ *nasha'a*) A

نشاط *nashat*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness A
 نشان *nishan*, sign, mark, trace, characteristic, scar, flag, standard P
 نشان دادن *nishan dadān*, to point out, to indicate, to exemplify P
 نشانیدن *nishandan*, to mark, to cause to sit, to scat, to place, to quench, extinguish, allay P
 نشان *nishana*, mark, aim, butt, target P
 نشاند *na shayad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not P
 نشست *nishast*, he sat, sitting P
 نشست *nishastan*, to sit, squat, to settle, to be fixed, to be extinguished P
 نشست *nishasta'e*, art thou sitting? P
 نشیده *na shanida'e*, hast thou not heard? P
 نشوی *na shavi*, thou wilt not become (aor of شدن *shudan*) P
 نشیب *nisheb*, descent, declivity, slope P
 نشیمن *nishiman*, scat, place, abode, mansion, place of sitting P
 نشین *nishin*, sit, sit down (imp of نشستن *nishastan*) P
 نشیمن *nishinam*, I sit (aor of نشستن *nishastan*) P
 نشی *nishini*, thou shouldst sit P
 نصب کردن *nash kardan*, to fix, appoint A P
 نصر *nasr*, victory A
 ناصرا *nasara*, he succoured, he helped, (used optatively) may He render victorious! A
 ناصرا *nasara a'lamahu*, may (God) give victory to his banners A
 نصرانی *Nasrani*, Nazarene, Christian A
 نصیحت *nasihat*, advice, counsel, admonition, exhortation A
 نصیحتگر *nasihatgar*, counsellor, adviser A P
 نطفه *nutfah*, seed, sperma hominis, embryo A
 نطق *nutf*, speech articulation A
 نطفه *nutfu*, we find sweet (imperf of طاب *taba*) A
 نطفه *nutfu*, 4th form of the verb طاب *taba* for (طاب) A
 نظر *na ar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness A
 نظر کردن *na-ar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe A P
 نظار *nazar*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive A P
 نظری *na are*, a look, a glance A P
 نظم *na m*, verse, poetry A [lawful] A
 نطفه *na if* (fem نطفه *na ifat*), pure, clean,

نعت *na't*, description, epithet; praise. A.
 نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.
 نعره زدن *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.
 نعش *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called سریر *sarir*). A.
 نعل *na'l*, horse-shoe, shoe. A.
 نعل در آتش *na'l dar ātish* (lit. horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.
 نعلبند *na'l-band*, smith, farrier. A.P.
 نعلبند پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.
 نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.
 نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.
 ... *ni'am* (pl. of نعمة *ni'mat*), good things. A.
 نعمت *ni'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.
 نعمتی *ni'mate*, a single favour. A.P.
 نعر اندر نعمتی *gar andar ni'matī*, if thou art in affluence. P.A.
 نعوذ بالله *na'āzu bi 'llāh*, we seek refuge with God; God help us! A.
 نعیب *na'ib*, croaking, croak. A.
 نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.
 نعیق غراب البین *na'iku ghurābi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see غراب *ghurāb*). A.
 نعيم *na'im*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.
 نغز *naghz*, beautiful, good. P.
 نغزتر *naghztar*, more agreeable. P.
 نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.
 نفاق *nifāk*, hypocrisy, dissimulation. A.
 بنفاق *ba nifāk*, hypocritically. P.A.
 نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A. [desire. A.
 نفس *nafs*, soul, spirit; self, person; carnal. . . . *nafas*, breath, breathings; talk; moment. A.
 نفس اماره *nafsi ammāra*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.
 نفس بر آوردن *nafas bar āvardan*, to give utterance. A.P.

نفس پرور *nafs-parwar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.
 نفسک *nafsuka*, thyself, thy soul. A.
 نفسی *nafsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.
 نفسی *nafase*, a single breath, one breath, a sigh. A.P.
 نفسی سرد *nafase sard*, a cold sigh. A.P.
 نفت *nāft* or *nift*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.
 نفت انداز *nāft-andāz*, maker of fireworks. A.P.
 نفت اندازی *nāft-andāzī*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.
 نفع *naf'*, gain, profit, advantage, benefit. A.
 نفقه *nafaqa*, the necessary expenses for living. A.
 نفقه کردن *nafaqa kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.
 نفور *nafūr*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.
 نفی *nafi*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.
 نفیس *nafis*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*nafas*). A.
 نفی کردن *nafi kardan*, to eject, to expel. A.P.
 نقاش *naḡkāsh*, embroiderer; painter, limner. A.
 نقب *naḡb* (P. pl. نقبها *naḡbhā*), subterraneous excavation, digging through a wall, breach. A.
 نقد *naḡd*, ready money, coin, small change. A.
 بنقد *ba naḡd*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.
 نقدی *naḡde*, the money. A.P.
 نقره *nuḡra*, silver. A.
 نقره خام *nuḡra'i khām*, virgin silver. A.P.
 نقش *naḡsh*, picture, drawing, design; spot, paint. A. .
 نقش بر رو *naḡshi birūn*, outward adorning. A.P.
 نقش و نگار *naḡsh o nigūr*, spots and hues, paintings and ornaments. A.P.
 نقص *nāḡs*, defect, deficiency, injury. A.
 نقصان *nūḡsān*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.
 نقض *naḡz*, violation of contract, rupture, infringement; acting contrary to. A.
 نقل *naḡl*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.
 نقل کردن *naḡl kardan*, to remove, migrate; to
 نکاح *nikāh*, marriage. A.
 نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نک *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle A [*kardan*] P
 نک *na kunad*, makes not (aeg aor of کردن)
 نک *ni lu*, good, beautiful, well, safe and sound P
 نکور *ni lu rū*, handsome-faced P.
 نکو سرت *ni lu-sirat*, virtuous, moral P A
 نام نکو *ni lū nam*, bearing a good name, respectable, respected P.
 نکوهیدن *na luhidan*, to despise, slight, blame P
 نکوهیده *na luhida*, despised, blamed, scorned, spoken ill of, despicable P
 نکویی *ni lū'i*, goodness, kindness, amiability, comeliness, beauty. P
 نکویی کردن *ni lū'i kardan*, to do good P
 نگر *nigar*, picture, beloved object, sweetheart, beauty P [pourtray. P
 نگر کردن *nigār kardan*, to draw, paint, limn,
 نگر خانه *nigar-khāna*, picture gallery, the house or studio of the celebrated imposter Mānes, founder of the heretical sect of the Manichaeans in the early ages of Christianity P
 نگرین *nigarin*, embellished, beautiful, fair, P
 نگاه *nigah*, look P [lovely P
 نگاه داشتن *nigah dashtan*, to keep, to hold, to observe, to watch, to guard, protect, save, preserve. P.
 نگاه کردن *nigah kardan*, to look, to view, to regard, to watch, to observe, to gaze at with longing P
 نگار *nigaran* (pres part), looking, beholding P
 نگارستان *nigaristan*, to behold, look P
 نگرس *nigaristan*, to look, peer, pry P
 نگفته *na gufta*, unsaid, not spoken, not having spoken, as long as one has not spoken P
 نگون *nigun*, upside down, turned, inverted, adverse P
 نگوشت *nigun-bakht*, unfortunate, ill fated, unlucky wight, ignoble, base P
 نگاه = نگاه *nigah* P
 نگاه داشتن = نگاه داشتن *nigah dashtan* P
 نگاه کردن = نگاه کردن *nigah kardan* P
 نگاه دار *nigah dar*, preserve thou P
 نگوین *nigin*, a ring, especially the seal ring of a prince, a precious stone set in a ring P
 زیر نگوین *zari nigin*, under the authority or sanction, dependant on P

نم *nam*, moisture, damp, dew P
 نماز *namaz*, prayer, prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day) P
 نماند *na manad*, remaineth not, is no more P
 نماندم *na mandam*, I remained not P
 نمد زن *namadi zin* or *namad zin*, coarse woollen saddle cloth, a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled) P
 نامط *namaf*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness A
 نمک *namaḥ*, salt P
 نمکین *namaḥin*, salted, salt, seasoned, savoury, enjoyable, sprightly, arch, sparkling, piquant, witty, handsome, beautiful, graceful P
 نمل *naml*, (few) ant, (figur) whiskers A
 نمودن *namudan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover, to appear P
 نمودی *namude*, he was in the habit of displaying, he was wont to show P
 نمونه *namuna*, example, pattern, sample, specimen, exemplar P [dishonour. P
 ننگ *namg*, honour, character, shame, disgrace, P
 نهی *na nhi*, thou puttest not (aor. of نهادن) P
 نو *nau*, new, fresh, recent P
 نواحی *na'wahī* (pl of ناحیه *nahiyat*), environs, parts adjacent A
 نواختن *nawakhtan*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness P
 نواذیر *nawadīr* (pl of نادر *nadīr*), rarities, rare things A
 نوازیدن *nawazidan* = نوازش [q v] P
 نوال *nawal*, present, gift, donative A
 نواله *nawālīka*, thy gift A
 نو آورده *nau-avarda*, fresh brought P
 نوبت *naubat*, period, time, turn A
 نوجوان *nau juwan*, one just come to adolescence, youth P
 نوح *Nuh*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شیخ المرسلین *Shaiḥu'l mur-salīn*, elder of the apostles) A
 نو دمده *nau damida*, newly sprouted (incipient [beard] P
 نور *nur*, light A
 نوردن *navardan* (or نوردیدن *navardīdan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget P
 نور رسیده *nau rasīda*, newly arrived, new, fresh, recent, germinating P

روز *nau-roz*, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). P.

روزی *nau-rozī*, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. P.

نوش *nosh*, drink, honey, sweets. P.

نوشت *navisht*, what is written, writing, scripture; written. P.

نوشتست *navishtast*, is written or scribbled. P.

نوشتن *navishtan*, to write, to record. P.

نوشته *navishta*, written, inscribed; writing. P.

نوشدارو *nosh-dārū*, treacle; any antidote to poison; an ellectuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). P.

نوشیدن *noshīdan*, to drink; to take, swallow. P.

نوشیروان *nūshīravān*, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العادل *al'ādīl*, the Just. P.

نوشین *noshīn*, sweet, pleasant. P.

نوع *nau'*, species, kind, mode, sort. A.

نوعی *nau'e*, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. A.P.

نومیدی *naumedī* or *naumīdī*, despair. P.

نون *nūn*, fish. A.

نون *zu 'n nūn*, (*lit.* possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). A.

نویسنده *navīsanda*, writer. P.

نه *na*, not, no, neither, nor. P.

نه *na'e*, thou art not. P.

نه *nih*, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن *nihādan*). P.

.. *nuh*, nine. P.

نهای *nuhāju*, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb *hāja*). A.

نهای *nuhāju ilā ṣauti 'l aghānī*, we are roused to the sound of the songs. A.

نهاد *nihād*, nature, disposition, habit. P.

نهادن *nihādan*, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). P.

نهاد *nihāda*, placed, laid, set, fixed; having placed; hath placed. P.

نهان *nihān*, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. P.

نهان داشتن *nihān dāshtan*, to keep secret. P.

نهانی *nihānī*, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. P.

نهادن *nuhāvand* (or *nihāvand*), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. P.

نهایت *nihāyat*, end, extremity, ne plus ultra. A.

نهر *nahr*, river, stream, canal. A.

نهر الی نهر *nahrūn ilā nahrin*, river to river. A.

نهر تالطم رکبتی *nahrin talāṭama rukbatī*, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). A.

نهفت *nihuft*, he concealed; secrecy, secret. P.

نهفت *ba nihuft*, in secret. P.

نهفتن *nihuftan*, to hide, conceal. P. [ly. P.

نهفته *nihufta*, hidden, latent, concealed; secret-

نهق *nahaqa*, he brayed (3 per. sing. perfect). A.

نهق خطیب ابو الفوارس *izū nahaqa 'l khaṭību abu 'l fawārisi*, when the preacher Abu 'l fawāris brays. A. [gator; shark. P.

نهنگ *nahang* (by some *nihang*), crocodile, alli-

نهی *nahy*, prohibition. A.

نهی کردن *nahī kardan*, to forbid, prohibit. A.P.

نهیب *nahīb*, terror, fear. P.

نی *nai*, reed, cane; flute, pipe. P.

نی *nī*, me (pronom. suffix joined to verbs). A.

.. *ne* = نه *na*. P.

نیارامد *ayārāmad*, he will not rest (aor. of آرامیدن *ārāmīdan*). P.

نیارامیدن *ayārāmīd*, he rested not (past of آرامیدن *ārāmīdan*). P.

نیارد *ayārad*, will not bring (aor. of آوردن *āvardan*). P.

نیارد *bar ayārad*, he raiseth not. P.

نیازارد *ayāzārad*, he torments not. P.

نیازاری *ayāzārī*, thou afflicteth not, tormentest not, grieveest not (aor. of آزاردن *āzārdan*). P.

نیازردم *ayāzardam*, I tormented not. P.

نیازمند *ayāzmand*, indigent, necessitous, needy. P.

نیازموده *ayāzmūda*, not experienced. P.

نیاساید *ayāsāyad*, he is not refreshed (past of آسودن *āsōdan*). P.

نیاسودی *ayāsūde*, he would not rest. P.

نیافت *ayāft*, he found not. P.

نیاق *niyāk* (pl. of ناق *nāqat*), she-camels. A.

نیاقا *niyākan* (acc.); see under و *wa*. A.

نیام *niyām*, sheath, scabbard, case. P.

نیامد *ayāmad*, came not (past of آمدن *āmadan*). P.

نیاموخت *ayāmokht*, he hath not learned (past of آموختن *āmokhtan*). P.

باروری *nayavardi*, thou hast not brought (past of آوردن *avardan*) r
 باروری *nayavari*, thou bringest not r [*dan*] r
 ناید *nayayad*, he comes not (nor of آمدن *amn* ناید *nayad*, thou comest not (nor of آمدن) r
 نی *nai* : *boriya*, the reed of which mnts are made r
 نیت *niyat* (also نیت *niyat*), design purpose, intention, resolve, will worship A
 نایزاد *nayazad*, it is not worth (nor of آریدن *aridan*) r
 نیرو *niru*, strength r [*-idan*] 1
 نیزه *nir*, also, likewise, too, even, ngam 1
 نیزه *ne-a* spear, lance, javelin r
 نیزه *ne a baz*, spearman, lancer r
 نیست *nist* (in India *nest*) it is not, consists not r
 نیستی *nisti*, thou art not, destitution r
 نیش *nesh*, sting, lancet r
 نیش زدن *nesh zadan*, to sting, to strike with the sting r
 نیشکر *nai-shakar*, sugar-cane r
 نیفتاد *nayfiad*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftadan*) r
 نپاشیدی *nayafshandi*, thou scatteredst not (past of پاشیدن) r [*of*] پاشیدن) r
 نپاشی *nayafshani*, thou scatterest not (nor پاشی *nayafshani*, thou castest not away (nor of انگشتن) r [*very, very well* r
 نیک *neh* (pl نیکان *nehan*), good, beautiful, well, نیک *neh-anjam*, of happy end r
 نیکبخت *neh bakht* (pl نیکبختان *neh bakhtan*), fortunate, happy r
 نیکبختی *neh bakhti*, good fortune r
 نیکخواه *neh khvagh* (pl نیکخواهان *neh-khvaghan*), benevolent, well wisher r
 نیک داشت *neh dashtan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good r
 نیک رفته *neh rafta* (pl نیک رفته *neh raftagan*), well-departed, one who, in dying, has left a good name behind him r
 نیک روز *neh roz*, happy r
 نیک سر *neh sar anjam* ending well, having a happy issue, thoroughly provided, well furnished 1
 نیک سهل *neh sahlast*, it is very easy r
 نیک سیر *neh-sirat*, of a kindly disposition r A
 نیک فرجام *neh farjam*, of happy end r
 نیک محرم *neh mah ar*, good natured, amiable r A.

نیک مرد *neh mard*, good man r [nesty 1
 نیک مردی *neh mardi* kindness, goodness ho
 نیک نام *neh nam*, of good report, fair-famed r
 نیکو *neku* (pl نیکوان *nekuvan*), good, well, comely, beautiful r
 نیک و بد *neh o bad*, good and bad r
 نیکو روش *neku ravish*, moral, well behaved r
 نیکو نام *neku nam*, of good repute, having a good
 نیکوی *nekuri*, goodness r [name r
 نیکویی *neku*, goodness, kindness r
 نیکو *neku*, goodness, virtue, good r
 نیل *nul*, indigo, a blue stroke which they are accustomed to draw upon the house d or of anyone deceased, or upon any thing which is lost, confiscated, or abandoned, mourning, the river Nile r
 نیم *nim*, half r
 نیم خورد *nim khvurd* half eaten, half-drunk r
 نیم خورد *nim khvurda*, half eaten, half drunk, leavings, refuse r
 نیم روز *nim roz*, noon, mid-day, the province of Sistān r
 نیم سر *nim-ser*, half full r
 نیم شب *nim hab* midnight r
 نپاشی *nayandakhte*, he would not throw, he would not have thrown (past subj of انداختن) r
 نپايد *nayandozht* he gained not, acquired not (past of اندوختن *andokhtan*) r
 نپوشیدن *niyushidan*, to listen r
 نش *na'in*, made of reeds, reedy r

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and, still, yet, while, for, by, (for رت *rubba*) many, many n (p 142) A
 و *wa*, again, re (a prefix) r
 و *wa atubu ilaihi* and I turn by repentance unto Him A [five A
 و *warik*, confiding, confident assured position
 واجب *wayib*, necessary, due, obligatory, incumbent, expedient proper A
 واجب آمدن *wayib amadan* to be necessary, to be due or right, to believe A r
 واجب *wayib* (or با *ba wayibi*), necessary, expedient, proper, deserved A r
 و احفظ *wa 'hfa*, and protect Thou A

وادي *wādī*, valley, vale, dell, dale; river. A. [tor. A.
وارث *wāriṣ* (P. pl. وارثان *wāriṣān*), heir, inheri-
وارث ملك سليمان *wāriṣu mulki sulaimāna*, the
inheritor of the dominion of Solomon. A.

وارفع *wa 'rafa'*, and exalt Thou. A.

واژون *wāzhūn*, inverted, topsy-turvy. P.

واژون بخت *wāzhūn-bakht*, unfortunate. P.

واسط *Wāsiṭ*, name of a city lying midway be-
tween Kūfah and Basrah on the Tigris,
built A.H. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. A.

واصف *wāṣif* (P. pl. واصفان *wāṣifān*), praisers;
describers. A.

وأطلب *wa 'ṭlub*, and ask thou. A.

واعظ *wā'iz* (P. pl. واعظان *wā'izān*), preacher,
exhorter, admonisher. A.

وافر *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full,
vast, very great. A.

واقعة *wāq'ia*, taking place, pending. A.
واقعة *wāq'ia*, accident, incident, event; battle,
conflict; catastrophe; case. A.

واقعتها *wāq'i'hā* (P. pl. of واقعة *wāq'ia*), event-
ualities, events, wars. A.P.

واقعه دیده *wāq'i'a-dīda*, (man) of experience. A.P.

واقف *wāqif*, apprized, aware, informed. A.

واقف گردانیدن *wāqif gardānīdan*, to acquaint,
to apprise. A.P.

والا *wālā*, high, exalted. P.

والا *wa illā*, and if not, otherwise. A.

والا تر *wālātār*, higher. P.

والله *wa 'llāh*, and God; by God! A.

واله *wa ālihi*, and (on) his offspring. A.

وام *wām*, debt, loan. P.

وام دادن *wām dādan*, to grant a loan, to lend. P.

وام ماندن *wā māndan*, to remain behind, to lag. P.

وامی *wāme*, a loan. P.

وان *wa in*, and if, even if, although. A.

وانت *wa anta*, and thou. A. [(ōr comest). A.

وان جئت *wa in jī'ta*, and though thou camest

وانگاه *wāngāh*, and then; and then! P.

وآنها *wa innamā*, and only. A.

وآنها *wa innahu*, and certainly it (is). A.

وآنها لا عظم *wa innahu la ā'zamu*, whilst assuredly
it is the greatest. A.

واجد *wājīd*, rapture, ecstasy; fervent love. A.

واجب *wājīb*, necessity, duty. A.

باجوب *ba wājīb*, necessarily, imperatively. P.A.

وجود *wujūd*, being or existing; existence; body,
person, individual. A.

وجود *bā wujūd*, with the existence; notwith-
standing. P.A.

وجودی *wujūde*, an existence. A.P.

وجه *wajh*, face; mode, manner, cause, reason;
supply, means. A. [A.P.

وجه کفاف *wajhi kafāf*, sufficiency of provisions.

وحدت *waḥdat*, solitude, singleness, unity. A.

وحش *waḥsh*, wild animal, wild beast. A.

وحشت *waḥshat*, fear, dread, horror, sadness,
gloom; dreariness; rage, savageness, fierce-
ness; asperity, aversion. A.

وحل *waḥal*, mire, black adhesive clay, puddle. A.

وحید *waḥīd*, single, separated, detached, apart. A.

وداد *widād*, love, affection. A.

ودادها *fī widādihā*, for love of her. A.

وداع *wādā'*, farewell, adieu, good bye. A.

وداع کردن *wādā' kardan*, to bid adieu, say
farewell. A.P. [though; since. P.

ور *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al-

وراء *warā*, beyond, without, besides, except. A.

وراکبات نیافا *wa rākibātin niyākan*, many wo-
men riding she-camels. A.

ورد *ward*, rose; leaf or petal of a flower. A.

ورزیدن *warzīdan*, to acquire, seek, pursue,
cultivate, practise. P. [if it. P.

ورش *warash* (for *واگر اش wa agar ash*), and

ورطه *warṭa*, labyrinth, maze; precipice, whirl-

pool, or any place or position of danger. A.

ورق *wurk* (pl. of ورقا *warkā*), brown or slate-
coloured (pigeons). A.

ورق *warak*, leaf (of a tree or paper), page. A.

ورقی *warake*, one leaf, a single leaf, a page. A.P.

ورنه *warna* (for *واگر نه wa agar na*), and if not,
otherwise. P.

ورای *warā*, men, mortals. A.

وز *waz* (for *واز wa az*), and from. P.

وزرا *wuzarā* (pl. of وزیر *wazīr*), viziers, minis-
ters of state. A. [ters of state. A.

وزن *wazn*, weight. A.

وزیر *wazīr*, minister of state, vizier. A.

وزیری *wazīrī*, rank of vizier, premiership. A.P.

وسعت *wus'at*, largeness, amplitude, space. A.

وسمه *wasma*, collyrium, juice of the leaves of
woad, or the indigo plant, used in tincturing
and dyeing. P.

وسيلة *wasīlat*, and *wasīla*, means, medium, in-
tervention; whatever wins or conciliates
the favour of a prince or great man (as a
gift or merit). A.

tasim, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been — Muhammad is believed to have been the last so distinguished), beautiful A

tasal, meeting, conjunction, interview, enjoyment of any beloved object A

taaf, description, praise, quality, property. A

taaf, union, enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse A

taayiat, will, testament, commandment, charge A

taazifa, allowance of provisions, stipend A

ta'afa *khawar*, pensioner. A R

ta'a'la, he promised A.

ta'da, promise, agreement, engagement, putting off with a promise A.

ta'da dadan, to give a promise, to put off with a promise A R

ta'da admonition, exhortation, sermon A

ta'da, performance of promise, payment, fulfilment, fidelity, good faith A

ta'da kardan, to repay, reimburse, fulfil A R

ta'fat, decess, death, demise A

ta'fat yafan, to die A R

ta'fat dar, keeper of good faith A R

ta'fat dari, keeping of good faith A R

ta'fat, a good faith, an act of good faith A R

ta'fat, congruity, proportion A

ta'fat bar ta'fat, in accordance, in conformity, A

ta'fat, he paid A [agreeably to R A]

ta'a'ada ta'fat, when he promises he fulfils A

ta'ahat, impudence, shamelessness, effrontery, brazenness A [ness. A]

ta'akar, majesty, dignity, gravity, sedate A

ta'akt, time, hour, season, occasion A

ta'akt, at the usual hour, at the proper time A

ta'akhu (v. pl of A *ta'akt*), times, many times, ever and anon A R

ta'akte, a certain time or occasion, once upon a time, at the (or that) time, at one time, at another time A

ta'akl, and assuredly, and verily A

ta'akf, religious legacy, charitable bequest A

mal taakf, property so bequeathed A R
al taakf *la yumlaaku*, the religious bequest is not owned, i.e., has no owner A.

taakf, experience, knowledge, information A

taakf yafan, to get knowledge or information, to come to know A R

taakl, set over, holder of a charge, president, commissioner, trustee, attorney A.

ta'arna, and if not, otherwise R

ta'la, and not, neither A [sects A]

ta'at (pl of *ta'at*), governors, pre-

ta'at, birth, giving birth, procreation A

ta'ayat, country, territory, a foreign A

ta'ad, son A. [country A]

ta'adahu, (acc) his son A.

ta'ala, eager desire A

ta'ala nu'illannahum, and verily we will make them into (imperf) energetic of *ta'ala*, 3th form of the verb *ta'ala*, for *ta'ala*, with the pron *hum*, them) A

ta'ala and if, and though A

ta'ala inna, and if in truth A.

ta'ala, ingre^{ss}, entrance A.

ta'ala, but, however R

ta'ala, holy man, saint A

ta'ala, and there is not, and not A

ta'ala 'ahd, heir-apparent A.

ta'ala, but R

ta'ala, but, however A

ta'ala ni'mat, benefactor, master A R

ta'ala, and whatever is A

ta'ala man yatawakkiluhu *'ala 'ilahi fiha kashuhu*, and whoso trusteth in God, He is sufficient for him A

ta'ala, and we A

ta'ala *u'l'mahu*, and aid his A

ta'ala, al! al! A [banners! A]

ta'alah, great and bounteous giver A

al ta'alah, the Giver, i.e. God A

ta'ala, and how? A

ta'alm, surmise, suspicion, apprehension, fear, anxiety, mind, imagination A

ta'ala (pronounced *ta'hica*), and he (is) A

ta'ala *skin yara*, and he (is) a cup bearer who sees A

ta, he, him, of him, his, her R

ویران *wīrān, wairān, or werān*, desolate, waste, depopulated. P.

وین *wīn* (for واین *wa īn*), and this. P.

۳

۳ *hu* (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions بِ, فِي, عَلَي, &c., it is pronounced *hi*). A.

ها *hā* (affixed pron. fem.), her; them, their. A.

هادی *hādī*, guide, leader, director. هادیّا *hādī-yan* (acc.). A.

هادیّا *kafa 'Uāhu hādīyan*, God sufficeth as a guide. A.

هارون الرشید *Hārūn arrashīd*, Hārūn the Guide, or Guided aright (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). A.

هامان *Hāmān*, name of the favourite of Absuerus, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. A.

هان *hān*, have a care! let it not be! P.

هائل *hā'il*, terrible, horrible, dreadful. A.

هوب *hubūb*, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. A.

هجرة *hijra*, the flight of Muhammad from Mecca to Madīna (which occurred on the 16th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omar, was ordered to be considered as the Muhammadan æra). A.

هدف *hadaf*, butt or mark for archers, target. A.

هذي *hady*, cattle sent to Mecca to be sacrificed. A.

هدیه *hadīya* (or هدیه *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). A.

هذا *hāzā*, this. A.

هذا المقدار *hāza 'l mikdāru*, this quantity. A.

هر *har*, every, all, each. P.

هراس *hirās*, terror, fear, dread. P.

هراسیدن *hirāsīdan*, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. P.

هر ان *har ān*, every one. P.

هر انکه *har ān ki*, every one who, whosoever. P.

هر آینه *har āyina* (or هر آینه *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. P.

هر بار *har bār*, every time, each time. P.

هر جا که *har jā ki*, every place that, wherever. P.

هر چند *harchand*, although. P.

هر چه *harchi*, all that, every thing that, what. P.

هر چه تمامتر *harchi tamām tar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

هر دم *har dam*, each moment, every instant. P.

هر دو *har dū*, both. P. [two hands. P.

بهر دو دست *ba har dū dast*, with both the

هر روز *har roz*, every day, daily. P.

هرزه گردی *harza-garde*, a saunterer, a wanderer, a vagabond. P.

هرزه گو *harza-go*, babbler, idle talker. P.

هرزه گوئی *harza-go'e*, a prater, a chatterbox. P.

هر سو *har sū*, on all sides, everywhere. P.

هر شب *har shab*, every night. P.

هر کجا *har kujā*, everywhere; wheresoever, wherever. P.

هر کرا *har kirā*, whomsoever, to whomsoever. P.

هر که *har ki*, whosoever. P.

هر گاه *har gāh*, every time, whenever. P.

هر گاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. P.

هرگز *hargiz*, ever, at any time (always used with following negative). P.

هر گه *har gah*, every time, whenever. P.

هر گه که *har gah ki*, every time that, whensoever. P.

هرمز *Hurmuz*, son of Nushīravān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). P.

هريرة *hurairat* and *huraira* (dim. of هريرة *hirrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. A.

هر یکی *har yake*, every single one, each one. P.

هزار *hazār*, thousand. P.

هزار بار *hazār bār*, a thousand times. P.

هزار پا *huzār-pā*, millepede, scolopendra. P.

هزار دانه *hazār dāna*, a thousand beads. P.

هزار دوست *hazār dost*, having a thousand lovers or admirers. P.

هزبر *hizabr* or *hizbar* (P. pl. هزبران *hizabrān*), [lion. A.

هزل *hazl*, jest. A.

هست *hast*, he or it is. P.

هستم *hastam*, I am; I was. P.

هستند *hastand*, they are. P.

هستی *hastī*, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. P.

هش *hush*, intelligence. P.

هش داشتن *hush dāshtan*, to have a care, to

هشت *hasht*, eight. P. [mind, take heed. P.

هم *himmat*, resolution, spirit, magnanimity,
 courage, mind, attention, endeavour, fixing
 the mind on (or meditating on, or praying
 to) God, auspices, favour, grace, blessing. *ا*
 هم *himmat khagastan*, to ask a bless-
 ing. *ا* *r*
 همان *hamachunan*, all the while, still, yet, in
 that manner, thus, in like manner, in the
 same manner, as before. *r*
 همیس *harichunun*, in this manner, likewise. *r*
 همو *harichu*, like, such as, even as, all the
 same as, thus same. *ا*
 هموار *hari khagaba*, bed fellow, spouse. *r*
 همدان *Hamadan*, name of a town of Persia,
 the province of 'Irûki 'Ajami. *r*
 هم در آن *hari dar an*, that same, that very. *r*
 هم درد *hari-dard*, fellow sufferer, sympathetic. *r*
 هم دردی *hari darde*, a fellow sufferer. *ا*
 همدم *ha n-dari*, (*lit* breathing together) inti-
 mate companion or friend. *r*
 هم دوان *hari dawan*, running together. *r*
 همراه *hari rah*, fellow-traveller, along with, in
 company with. *r*
 همرو *hari rah* = همراه *hari rah*. *r*
 همسایه *huri sa'ya*, (*lit* same shade) neighbour. *ا*
 همسایه درویش *ham-sa'ya'e darvesh*, a poor
 neighbour. *r* [associate, spouse. *r*
 همسر *hari-sar* (*lit* the same lead), equal,
 همان *hari-'anan* (*lit* with equal reins), com-
 panion in riding. *را* [panion. *را*
 همقدم *hari kadari* (*lit* fellow stepping), com-
 panion. *را*
 هم کاف *hari kafas*, cage fellow. *ا*
 همکار *hari kun* (pl. همکاران *hari kunun*), fellow-
 labourer, fellow-worker, companion. *ا*
 همگیان *harigin an*, all, a company, equals. *ا*
 هم نشین *hari nishin* (or هم نشین *ham nishast*),
 one who sits with another, companion. *ا*
 همه *ha in*, all, every one, the whole, every-
 thing. *ا* [withstanding. *ا*
 همه با این *ha in hama*, with all this, all this not-
 ها *hama ja*, everywhere, all places. *r*
 همه جا است *hama ja ast*, is everywhere. *ا*
 همه را *haru ra*, to all. *ا*
 همی *haru*, a redundant particle prefixed to the
 present and imperfect tenses of Persian
 verbs (see می *mi*). *ا*
 همی *har e* = همی *hamelunin* (p. 130). *ا*
 همدار *haru d ram*, I have. *ا*

هميدون *hamīdūn*, now; always; in this manner. *hameshā*, always, invariably. P. [ner. P.]
 همين *hamīn*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same
 هند *Hind*, India. A.P. [manner. P.]
 هندو *hindū*, a Hindoo. P.
 هندوستان *Hindūstān*, the country of the Hindū people, Hindostan. P.
 هندوي *hindū'e*, a certain Hindoo. P.
 هندي *hindī*, of India, Indian. P.
 هنر *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. P.
 هنرمند *hunarmand* (or *هنرور hunarwar*), skilful, scientific, talented, possessing merit, worthy. P. [displaying. P.]
 هنرنامي *hunar-numāi*, merit-displayer, merit-
 هنروري *hunarwarī*, eminence in art, skill, or science. P. [or excellence. P.]
 هنري *hunare*, a single merit, a solitary virtue
 هنگام *hangām*, time, hour, season, moment. P.
 هنگفت *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. P.
 هندو *hunūd* (pl. of *هند hind*), Indians. A.
 هنوز *hanoz*, yet, still, hitherto. P.
 هني *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. A.
 هو *huwa*, he; He is (a name of God). A.
 هواء *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. A.
 هوا پختن *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. A.P.
 هوا و هوس *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. A.
 هوا پرست *hawā-parast*, sensualist. A.P.
 هوا پرستي *hawā-paraste*, a sensualist. A.P.
 هواچ *hawādj* (pl. of *هواچ hawādj*), camel-litters. A.
 هواچها في *fī hawādjahā*, in their litters. A.
 هوايش *hawāyash*, the air of it, its climate. A.P.
 هواي *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. A.P.
 هور *hor*, the sun. P.
 هوس *hawas*, desire, lust, concupiscence. A.
 هوس بازي *hawas-bāze*, a voluptuary. A.P.
 هوسي *hawase*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. A.P.
 هوش *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. P.

هوش داشتن *hosh dāshtan*, to heed, mind, pay attention, be careful. P.
 هوشمند *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. P.
 هوشمندي *hoshmandī*, intelligence, sagacity. P.
 هوشيار *hosh-yār*, sensible, endued with a sound understanding. P.
 هول *haul*, terror, dread; horrible. A.
 هولناک *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. A.P.
 هویدا *huwaidā*, clear, evident, conspicuous. P.
 هیات *hai'at*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. A.
 هیبت *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. A.
 هیچ *hech*, at all, anything, aught, some, any. P.
 هیئت *hechat*, any to thee. P.
 هیچ کدام *hech kudām*, any one. P.
 هیچکس *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. P.
 هیچ وقتی *hech waqte*, at any time, ever. P.A.
 هیچ يك *hech yak*, anyone. P.
 هیزم *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. P.
 هیزم کش *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. P.
 هیكل *haikal*, figure, image; stature, shape. A.
 هیكلی *haikale*, a figure; such a form! A.P.
 هیولانی *haiyūlānī*, material. A.
 هیاهات *haihāt*, begone! away! beware! A.

ي

ي *ī*, my (pronom. suffix joined to nouns). A.
 یا *yā*, or, either. P.
 یا *yā*, O! (governs the nom. or accus.). A.
 یاب *yāb*, find thou (imp. of یافتن *yāftan*); (in comp.) finding, obtaining. P.
 یا بني *yā bunaiyā*, O my darling boy! A.
 یاد *yād*, memory, remembrance, recollection. P.
 یاد آمدن *yād āmadan*, to come into memory, to recur to one's recollection. P.
 یاد آوردن *yād āvardan*, to call to remembrance. P.
 یاد داشتن *yād dāshtan*, to remember, recollect. P.
 یاد گرفتن *yād giriftan*, to bear in mind, to impress on the memory. P.

نار *yar* (pl ناران *garan*), helper, ally, associate, companion, friend, endowed with, lover (occurring in certain words such as *shahr-yar*, *kosh-yar*, and a few others) *r*
 شهریار *shahr-yar*, boldness, courage *r*
 کوشیار *kosh-yar*, boldness of speech, daring to talk *r*

بارت *ya rabb*, O Lord! *r*
 یاری *yari*, friendship, aid, help, assistance, fellowship, companionship *r*
 یارے *Yare*, a friend, a lover. *r*

یاس *yas* (for *ya's*), despair *r*
 یاسمن *yasmin*, jasmine *r*
 یاسمن *yasmin bu*, sweet scented as the jasmine *r*

یاسمن *yasmin bu*, sweet scented as the jasmine *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*
 یاسمن *yasmin bu*, thou art as sweet as experience *r*

نوب *yatim*, orphan, pupil, ward, unique, rare, incomparable *r*
 نوب *durri yatim*, a rare pearl *r*
 نوب *yaylu*, he makes clear (imperf of the verb *حلا*) *r*
 نوب *man yaylu bi* (at'at'ah 'd duja, (n) man who lighted up the darkness by his countenance *r*

نوب *yuhlibu*, he loves or befriends (imperf of *احب* *ahabba* 4th form of the verb *حب*) *r*
 نوب *ica* 'laku *yuhlibu* 'l muhi-
 mina, and God loves the beneficent *r*
 نوب *yuhaddi'u*, he converses (imperf of *حدث* *hadda*, 2nd form of the verb *حدث*) *r*
 نوب *ma-za yuhaddi'unu* when will converse with me? *r*

نوب *yahmilu*, it bears or will bear, carry or support (imperf of the verb *حمل*) *r*
 نوب *yahmiluka*, it will support thee *r*
 نوب *Tahya*, John, St John the Baptist *r*
 نوب *yakhi*, ice *r*

نوب *yakh-basta*, ice bound frozen *r*
 نوب *yakh girista*, ice-seized, frozen *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*
 نوب *yad*, the hand *r*

يهـدّ *yahuddu* 'ṣṭakḥara fārisi, (which) shakes Istakhr of Persia. A.

يهـدي *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the verb هـدي *hadā*, he guided). A.

يهـدي *yuhdā bihi wa huwa lā yahtadī*, one is guided by him, but he does not find the right way himself. A.

يهـودان *yuhawwidāni*, they make a Jew (imperf.

dual of هـود *hawwada*, 2nd form of the verb هـاد *hāda*). A.

يهـودانه *yuhawwidānī*, they (i.e. the parents) make a Jew of him. A.

يهـودي *yahūdīy*, Jew, Jewish, Judaical. A.

يُسـ *ya'isa*, he despaired. A.

يُسـ اذا *iḏā ya'isa 'l insānu*, when a man despairs. A.

CORRECTIONS AND ADDITIONS TO THE VOCABULARY.

PAGE

- 6, After *ashar*, insert "اشر *ashir*, nn insolent fellow "
- 9, To the meanings of *amma*, add, " ns for, as regards "
- 15, For "بحر *baḥḥau*," read, "بحرا *baḥḥwa* "
- 19, For "بكداب اشر *bi la--abin asharrin*, as the worst of liars," read "بكداب اشر *bi la--abin ashir* (*ashir*, for *ashirin*, metri causa), as a great liar and nn insolent fellow "
- „ After *bulbula*, insert "بلبلان *bulbulaṇ chashm*, bulbul eyed, fickle, fithless "
- 22, After *ba-yalḥar*, insert, "بكلان *baḥḥaran*, boundless, immense, enormous "
- „ Delete the word *be-giran* and its meanings
- 29, To the meanings of *tashwīsh*, add, " gnawing (of caro) "
- 30, To the meanings of *takā'ud*, add, " neglect, omission "
- 31, For "تنگ آب *tang ab*, shallow," read, "تنگ آب *tunak ab*, a shallow stream, a shallow "
- 41, After *hawashī*, insert, "حواشي خدمتگاران *hawashiyi khidmatgaran*, menial servants, domestics (who sit in the ante room, where those who enter leave their shoes) "
- 44, To the meanings of *khajaja*, add, " major domo "
- 48, To the meanings of *darḥa*, add, " outlets, inlets "
- 55, For "رُش *ru'ash*," read, "rush "
- 57, Add, "driving away," to the meanings of *zajr*.
- 66, To the meanings of *shamā'il*, add, " features, face, form, figure "
- 67, Add "enthusiast," to the meanings of *shorīda*
- 70, To the meanings of *char ṭab'*, add, " the four elements, earth, air, water, fire "
- „ Add, "a leaf," to the meanings of *ṭabak*
- 71, After *ṭa'am*, insert, "طعم *ṭa'm*, eating, taste, flavour (see طعم *ṭurush-ṭa'm*) "
- „ Add, "rage, fury," to the meanings of *ṭaish*
- 84, To the meanings of *lagḥazī zar*, add, " bill of exchange, bank note "
- 89, After *khṭab*, insert, "خطاب *khṭam*, rope, hawsers "
- 90, For "گرسنه *gurusna*," read, "گرسنه *gurusna*, or *gursna* "
- 95, After the words *mahazare*, insert, "ماحد *makḥū'*, seized, punished "
- 97, Add, "field, scope," to the meanings of *majal*
- 105, Add, "grades of sanctity," to the meanings of *makamat*

APPENDIX

SHEWING THE VARIOUS METRES, PERSIAN, AND ARABIC, OCCURRING IN
THE GULISTÂN

I. BAHRI HAZAJ.

1. PERFECT OR REGULAR (*Sâlim*) ; catalectic octameter, $\cup - - - | \cup - - - |$
 $\cup - - - | \cup - - - ||$ (*Mafû'ilun, Mafû'ilun, Mafû'ilun, Mafû'ilun*), or hexa-
meter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$, or the same catalectic, $\cup - -$ (*Ma-*
fû'il or *Fa'ûlun*) taking the place of the last foot in each hemistich, which foot
is then termed *Maksûr* or *Mahzûf*. Examples are found in the following
verses :

PAGE

3, second *Bait*.5, first *Kif'a*

11, last do

12, *Masnawi*19, *Kif'a*26, last *Bait*27, first *Kif'a*28, last *Bait*30, first *Kif'a*

31, last do

32, first do

35, do do

40, *Masnawi*42, first *Kif'a*,, *Masnawi*43, second *Kif'a*44, first *Masnawi*,, *Bait*48, *Kif'a*50, first *Kif'a*51, *Masnawi*56, first *Kif'a*

57, do do

59, *Masnawi*

60, do

,, *Fard*

PAGE

61, *Masnawi*

62, second do

64, *Nazm*,, *Fard*68, first *Kif'a*

69, second do

70, *Masnawi*

73, do

75, *Kif'a*77, first *Bait*78, first *Kif'a*82, second *Bait*.

92, first do

96, *Masnawi*104, *Shê'r*110, second *Kif'a*112, second *Masnawi*113, second *Bait*114, *Masnawi*116, third *Bait*118, second *Kif'a*119, *Story XX*121, *Kif'a*125, *Masnawi*127, first *Kif'a*

129, do do

PAGE

129, first *Masnawi*130, *Masnawi*,, second *Kif'a*132, the three *Kif'as*136, *Bait*139, *Kif'a*.

148, do

,, *Masnawi*

149, second do

150, *Kif'a*151, first *Kif'a*162, *Masnawi*

163, first do

,, second *Kif'a*156, do *Bait*.157, *Shê'r*.,, *Masnawi*163, last *Kif'a*

164, first do

,, *Masnawi*.166, first *Kif'a*

,, second do

168, first *Bait*,, *Masnawi*169, *Kif'a*170, second *Bait*

2. IMPERFECT (*Ḡair-sālim*), of which the varieties that commonly occur¹ are—

a) Octameter (*Muṣamman*), of which the measures of the feet are *Maf'ūlu*, *Mafū'ilu*, *Mafū'ilu*, *Mafū'il* or *Fa'ūlun* (— — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ∥), the first being termed *Akhrab*, the second and third *Makfūf*, and the fourth *Makṣūr* or *Mahzūf*. It is found in the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, first <i>Kiṭ'a</i> .	83, first <i>Bait</i> .	141, first <i>Bait</i> .
21, second do. ²	„ second do.	144, first <i>Kiṭ'a</i> .
53, second <i>Bait</i> .	108, second <i>Kiṭ'a</i> .	158, last <i>Bait</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .	116, last <i>Bait</i> .	165, second <i>Kiṭ'a</i> .
55, second <i>Bait</i> . ³	127, <i>Bait</i> . ⁴	166, <i>Bait</i> .
56, last <i>Kiṭ'a</i> .	140, last <i>Bait</i> .	

b) Hexameter (*Musabḥas*), the feet of which are of the measures *Maf'ūlu*, *Mafū'ilun*,⁵ *Fa'ūlun* (— — ∪ | ∪ — ∪ — | ∪ — — ∥), the second of which is termed *Makbūz*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, <i>Bait</i> .	54, <i>Maṣnavī</i> .	122, <i>Bait</i> .
8, second <i>Bait</i> .	58, first <i>Kiṭ'a</i> .	131, <i>Maṣnavī</i> .
15, first <i>Kiṭ'a</i> .	65, second <i>Bait</i> .	141, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, first <i>Bait</i> .	71, <i>Maṣnavī</i> .	145, second <i>Bait</i> .
30, last do.	85, <i>Shēr</i> (Arabic).	147, first <i>Kiṭ'a</i> .
31, first do.	99, <i>Kiṭ'a</i> .	159, last <i>Maṣnavī</i> .
33, first <i>Maṣnavī</i> .	102, first <i>Kiṭ'a</i> .	162, first <i>Bait</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .	103, second <i>Bait</i> .	168, <i>Kiṭ'a</i> . ⁶
44, <i>Kiṭ'a</i> .	105, <i>Maṣnavī</i> .	

¹ Other varieties also occur, here and there, in single hemistichs. These will be pointed out in the notes on such verses.

² The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafū'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — — ∪ | ∪ — — — | — — ∪ | ∪ — —.

³ The final syllable *ash*, of each hemistich of this *Bait*, is termed *Radif*, “that which rides behind.”

⁴ The first hemistich of this *Bait* also is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafū'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — — ∪ | ∪ — — — | — — ∪ | ∪ — —.

⁵ In one place, viz. the *Bait* of page 2, the second foot is of the measure *Mafū'ilū* (∪ — — ∪), as in the octameter.

⁶ The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlun*, *Fā'ilun*, *Fa'ūlun*, — — — | — ∪ — | ∪ — — ∥), the first foot being termed *Makhrūm*, and the second *Ashtar*.

II. BAHRI KHAFIF.

The feet are $\text{— } \cup \text{— } \text{— } | \cup \text{— } \cup \text{— } | \text{— } \cup \text{— } ||$, *Iʿā'ilātun* or *Iʿā'ilātun*, *Mafā'ilun*, *Iʿā'ilun* or *Iʿā'lun*, the second and third being imperfect feet, termed *Makhlūn*, and *Mahzūf* or *Makṭū'*. The metre is used in the following verses :

PAGE.

- 2, second *Kiṭ'a*.
 3, last do.
 6, *Maṣnavī*.
 8, second *Kiṭ'a*.
 „ *Maṣnavī*.
 9, *Bait*.
 11, *Maṣnavī*.
 „ first *Kiṭ'a*.
 13, second *Bait*.
 14, *Kiṭ'a*.
 15, last do.
 16, *Bait*.
 17, first *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 18, first do.
 „ second *Bait*.
 19, do. do.
 „ last *Kiṭ'a*.
 20, *Maṣnavī*.
 22, last *Kiṭ'a*.
 23, do. *Maṣnavī*.
 25, third *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 27, last *Kiṭ'a*.
 28, first *Bait*.
 30, last *Kiṭ'a*.
 36, *Maṣnavī*.
 37, do.
 „ first *Kiṭ'a*.
 39, the three *Kiṭ'as*.
 40, *Kiṭ'a*.
 41, last *Kiṭ'a*.
 42, do. do.
 44, second *Maṣnavī*.
 45, 2nd & 3rd *Kiṭ'as*.
 46, all the *Kiṭ'as*.
 47, first *Kiṭ'a*.
 „ do. *Bait*.
 48, *Maṣnavī*.
 „ third *Bait*.

PAGE.

- 49, *Kiṭ'a*.
 52, first *Kiṭ'a*.
 54, both the *Kiṭ'as*.
 55, first *Kiṭ'a*.
 56, *Maṣnavī*.
 57, second *Kiṭ'a*.
 59, *Kiṭ'a*.
 60, *Kiṭ'a*.
 61, first *Kiṭ'a*.
 62, first *Maṣnavī*.
 63, both the *Maṣnavīs*.
 64, do. *Kiṭ'as*.
 65, first *Bait*.
 66, *Maṣnavī*.
 67, first *Kiṭ'a*.
 68, second do.
 „ Story XLI.
 70, Story XLIV.
 „ *Bait*.
 71, second *Kiṭ'a*.
 73, *Kiṭ'a*.
 74, *Maṣnavī*.
 76, second *Kiṭ'a*.
 77, third *Bait*.
 78, last two *Kiṭ'as*.
 80, both *Kiṭ'as*.
 81, first *Kiṭ'a*.
 82, *Maṣnavī*.
 83, *Kiṭ'a*.
 84, both *Kiṭ'as*.
 „ first *Bait*.
 86, do. *Kiṭ'a*.
 88, second do.
 90, first do.
 91, *Kiṭ'a*.
 92, second *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 93, both *Kiṭ'as*.
 „ *Bait*.
 95, second *Bait*.

PAGE.

- 96, *Kiṭ'a*.
 98, do.
 „ last *Bait*.
 100, *Bait*.
 101, *Maṣnavī*.
 „ last *Kiṭ'a*.
 102, do. do.
 103, both *Maṣnavīs*.
 105, first *Kiṭ'a*.
 106, both *Maṣnavīs*.
 108, first *Kiṭ'a*.
 109, do. *Bait*.
 „ last two *Kiṭ'as*.
 110, *Maṣnavī*.
 112, last do.
 113, first *Bait*.
 114, second *Kiṭ'a*.
 7, first *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 119, *Bait*.
 120, *Maṣnavī*.
 121, do.
 122, first *Kiṭ'a*.
 123, both *Kiṭ'as*.
 124, *Maṣnavī*.
 125, *Turkiya*.
 „ *Bait*.
 126, both *Kiṭ'as*.
 127, second *Kiṭ'a*.
 128, *Maṣnavī*.
 129, last *Kiṭ'a*.
 131, both *Kiṭ'as*.
 133, last two *Kiṭ'as*.
 134, *Kiṭ'a*.
 135, last *Bait*.
 137, *Kiṭ'a*.
 138, first *Bait*.
 145, *Maṣnavī*.
 „ first *Bait*.
 146, *Fard*.

PAGE.

147, first <i>Bait</i> .
150, last do.
152, first <i>Kiṭ'a</i> .
153, first <i>Kiṭ'a</i> .
„ <i>Bait</i> .
„ second <i>Maṣnavī</i> .
154, last <i>Kiṭ'a</i> .
155, first two <i>Baits</i> .

PAGE.

155, first <i>Kiṭ'a</i> .
156, third <i>Bait</i> .
„ fourth do
„ <i>Maṣnavī</i>
157, last <i>Kiṭ'a</i>
159, first <i>Bait</i>
160, <i>Maṣnavī</i> .
161, both <i>Kiṭ'as</i> .

PAGE.

162, first and last <i>Kiṭ'a's</i> .
163, <i>Bait</i> .
165, first <i>Kiṭ'a</i> .
166, last do.
167, both <i>Kiṭ'as</i>
169, <i>Bait</i> .
171, <i>Kiṭ'a</i> .
172, <i>Maṣnavī</i> .

III. BAḤRĪ RAMAL.

This metro occurs, generally, as a regular octameter or hexameter, for the most part catalectic, the last foot being either *Maḳṣūr*, or *Maḥzūf*, or *Mahīū'*. The feet are $\underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \underline{\cup} = -$ (*Fa'īlātun*, *Fa'īlātun*, *Fa'īlātun*, *Fa'īlātun*, or *Fa'īlun*, or *Fa'īlun*, or *Fa'īlun*), or $\underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \cup - - | \underline{\cup} \underline{\cup} = -$. It is found in

PAGE.

3, first <i>Kiṭ'a</i> .
15, second do
16, <i>Kiṭ'a</i> .
17, second <i>Bait</i>
20, <i>Kiṭ'a</i>
21, first <i>Kiṭ'a</i> .
24, do. do.
25, do. <i>Bait</i> .
26, do <i>Bait</i> . ¹
29, do <i>Kiṭ'a</i> .
„ second <i>Bait</i>
33, last <i>Maṣnavī</i>
34, <i>Kiṭ'a</i> .
35, second do
45, first do.
46, <i>Bait</i> .
47, second <i>Bait</i> .
51, first <i>Kiṭ'a</i> .
52, second <i>Kiṭ'a</i> .
53, first <i>Bait</i>

PAGE.

53, last <i>Kiṭ'a</i> .
55, first <i>Bait</i>
„ <i>Maṣnavī</i> .
57, last <i>Kiṭ'a</i>
62, <i>Bait</i> .
63, do (Arabic).
64, do
66, second <i>Bait</i> .
69, first <i>Kiṭ'a</i>
76, second <i>Bait</i>
„ last do
79, <i>Bait</i>
„ <i>Shī'r</i> .
83, <i>Nazm</i>
87, first <i>Kiṭ'a</i> .
88, last <i>Bait</i>
89, second <i>Shī'r</i> .
102, do. <i>Kiṭ'a</i> .
104, first <i>Bait</i> .
„ second do

PAGE.

106, <i>Kiṭ'a</i> .
111, do.
112, <i>Maṣra'</i>
113, second <i>Kiṭ'a</i> .
114, first do. ²
115, <i>Nazm</i> .
118, first <i>Kiṭ'a</i>
130, do do
135, first <i>Bait</i> .
136, do. <i>Kiṭ'a</i> .
142, do. <i>Bait</i> .
146, second <i>Kiṭ'a</i>
147, do. do
149, <i>Bait</i>
152, first <i>Bait</i>
„ second <i>Kiṭ'a</i>
157, first <i>Kiṭ'a</i>
159, first <i>Maṣnavī</i>
160, do <i>Kiṭ'a</i>
163, do do

¹ The third foot of the first hemistich of this couplet is — — —.

² The vowel *ū* is, *metri causa*, shortoned in the word *būde* of the second hemistich.

IV. BAĦIRI RAJAZ.

<i>Bait</i> , p. 35.	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
1st <i>Bait</i> , p. 107.	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
<i>Shč'r</i> , p. 115.	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
3rd <i>Bait</i> , p. 148.	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	
	{	—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—	

V. BAĦIRI MUTAKĀRIB.

Of this metre the octameter alone is employed, and it is generally catalectic, the feet being — — — | — — — | — — — | — — — ||, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūl* or *Fa'al*. It occurs in

PAGE.

3, first *Bait*.
 „ third do.
 5, second *Kit'a*.
 7, first *Kit'a*.
 „ second do.
 8, first *Bait*.
 10, *Maṣnavī*.
 13, do.
 16, do.
 20, *Bait*.
 22, first *Kit'a*.
 23, first *Maṣnavī*.
 24, *Maṣnavī*.
 25, do.
 29, last *Kit'a*.
 32, second *Bait*.
 37, last *Kit'a*.
 41, first do.
 43, *Bait*.
 45, do.
 47, second *Kit'a*.
 48, do. *Bait*.
 49, *Maṣnavī*.
 54, last *Bait*.
 55, third do.

PAGE.

58, *Bait*.
 „ *Naẓm*.
 „ second *Kit'a*.
 61, *Fard*.
 „ second *Kit'a*.
 72, *Bait*.
 75, last two *Baits*.
 84, *Maṣnavī*.
 87, second *Kit'a*.
 88, first *Bait*.
 89, *Bait*.
 „ *Maṣnavī*.
 90, *Bait*.
 91, last *Bait*.
 95, third do.
 96, first do.
 97, the two *Maṣnavīs*.
 102, „ *Baits*.
 107, second *Bait*.
 116, do. *Bait*.
 „ *Maṣnavī*.
 117, last *Bait*.
 120, first *Kit'a*.
 121, *Bait*.
 123, do.

PAGE.

124, second *Kit'a*.
 134, *Bait*.
 135, second *Bait*.
 137, *Bait*.
 140, first *Bait*.
 142, second do.
 „ third do.
 144, second *Kit'a*.
 147, *Maṣnavī*.
 „ last *Bait*.
 148, second do.
 149, first *Maṣnavī*.
 „ third do.
 151, both *Baits*.
 152, second *Bait*.
 155, last do.
 158, second do.
 159, do. do.
 162, second *Kit'a*.
 165, last do.
 166, *Maṣnavī*.
 167, last *Bait*.
 169, *Maṣnavī*.
 172, *Bait*.

VI BAHRI MUNSARIH

The varieties of this metre which occur in the *Gulstān* are — — — — | — — — — | — — — — ||, or *Muṣṭaʿilun*, *Faʿīlātū* (or *Fāʿilun*), *Muṣṭaʿilun*, *Faʿīlun* (or *Faʿīlat*, or *Faʿ*) The second foot, *Fāʿilun* (— — — —) is found only in the first, third, fourth, and seventh hemistichs of the *Kitʿa* at page 10, the remaining hemistichs having — — — — for that foot Other verses in which the metre occurs are as follow

{ — — — — | — — — — | — — — — | — — — — || }
3rd *Bait*, p 83, 1st *Bait*, p 86

{ — — — — | — — — — | — — — — | — — — — || }
1st *Kitʿa*, p 8, 2nd *Bait*, p 69, 2nd *Bait*, p 85,
3rd *Bait*, p 107, 3rd *Bait*, p 139, 3rd *Bait*, p 140 }

VII. BAHRI MUZĀRIF.

Of this metre but one variety occurs, viz *Maṣʿūlu*, *Faʿīlatu*, *Maṣaʿilu*, *Faʿīlat* or *Faʿīlun* (— — — — | — — — — | — — — — | — — — — ||) It is the metre of the following verses

PAGE
4, second *Kitʿa*
5, last do
14, *Naʿm*
18, last *Kitʿa*
30, first *Bait*¹
32, do do
50, second *Kitʿa*
„ last *Bait*
65, *Kitʿa*
„ last *Bait*

PAGE
67, *Bait*
„ second *Kitʿa*
69, first *Bait*
74, *Kitʿa*
75, first *Bait*
76, first *Kitʿa*
86, second *Kitʿa*
87, *Naʿm*
88, third *Kitʿa*
117, *Nazm*

PAGE
123, first *Kitʿa*
138, second *Bait*
139, do do
141, first *Kitʿa*
144, last do.
146, first do
149, *Kitʿa*
158, first *Bait*
161, second *Bait*

VIII BAHRI MUJTAṢ

But one variety of this metre occurs, viz *Maṣaʿilun*, *Faʿīlatun*, *Maṣaʿilun*,

¹ The feet of the second hemistich of this couplet afford an example of another variety of the measure They are — — — — | — — — — | — — — — | — — — — ||.

Fa'ilun or *Fa'lun* (— — — | — — — | — — — | — — — ||); although a variation occurs in the second foot of some hemistichs. The following are the verses in which the metre is employed :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
7, <i>Bait</i> .	72, <i>Kiṭ'a</i> .	135, third <i>Bait</i> .
„ last <i>Kiṭ'a</i> .	73, <i>Bait</i> .	135, <i>Kiṭ'a</i> .
9, <i>Kiṭ'a</i> .	77, <i>Kiṭ'a</i> . ¹	136, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, second <i>Kiṭ'a</i> .	78, second <i>Kiṭ'a</i> .	137, <i>Nazm</i> . ²
22, do. do.	81, do. do.	139, first <i>Bait</i> .
23, <i>Nazm</i> .	85, both <i>Kiṭ'as</i> .	140, second do.
24, third <i>Bait</i> .	86, second <i>Bait</i> .	143, both <i>Kiṭ'as</i> .
25, second do.	„ last <i>Kiṭ'a</i> .	144, <i>Bait</i> .
26, do. do.	88, first do.	146, first <i>Bait</i> .
28, <i>Kiṭ'a</i> .	95, first <i>Bait</i> .	150, first two <i>Baits</i> .
29, first <i>Bait</i> .	97, <i>Bait</i> .	151, last <i>Kiṭ'a</i> .
31, first two <i>Kiṭ'as</i> .	98, first <i>Bait</i> .	154, first do.
32, second <i>Kiṭ'a</i> .	99, last do.	155, third <i>Bait</i> .
33, do. do.	101, first <i>Kiṭ'a</i> .	156, first do. ³
37, <i>Nazm</i> .	104, do. do.	158, third <i>Bait</i> .
38, <i>Kiṭ'a</i> .	105, last do.	159, do. do. ⁴
43, <i>Fard</i> .	108, third do.	160, two last <i>Kiṭ'as</i> .
52, <i>Bait</i> .	109, first do.	161, first <i>Bait</i> .
55, second <i>Kiṭ'a</i> .	110, do. do.	163, second <i>Kiṭ'a</i> .
57, <i>Bait</i> .	111, first <i>Nazm</i> .	164, last do.
60, do.	113, first <i>Kiṭ'a</i> .	168, second & last <i>Baits</i> .
62, <i>Kiṭ'a</i> .	118, third do.	170, first <i>Kiṭ'a</i> .
69, last <i>Bait</i> .	120, second do.	„ third <i>Bait</i> .
71, first <i>Kiṭ'a</i> .	125, <i>Kiṭ'a</i> .	„ last <i>Kiṭ'a</i> .

IX. BAḤRI SARĪ'.

This metre takes the form — — — | — — — | — — — ||, *Mufta'ilun*, *Mufta'ilun*, *Fā'ilāt* or *Fā'ilan*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, first <i>Kiṭ'a</i> .	51, last <i>Kiṭ'a</i> .	85, first <i>Bait</i> .
13, first <i>Bait</i> .	66, first <i>Bait</i> .	87, last <i>Kiṭ'a</i> .
32, last do.	76, do. do.	90, do. do.
43, first <i>Kiṭ'a</i> .	79, <i>Nazm</i> .	94, <i>Maṣnavi</i> .

¹ The second foot of the third hemistich of this *Kiṭ'a* becomes *Maf'ūlun* (— — —), by *musha'aṣ*.

² The second foot of the first hemistich is | — — — |, termed *musha'aṣ*.

³ The second foot of the second hemistich is | — — — |.

⁴ The second foot of the first hemistich of the first *Kiṭ'a* is | — — — |.

PAGE.	PAGE	PAGE
104, last <i>Kit'a</i>	122, <i>Shē'r</i> (Arabic)	129, second <i>Masnāvī</i>
107, <i>Masnāvī</i>	„ last <i>Kit'a</i>	145, <i>Kit'a</i>
112, first <i>Masnāvī</i>	124, first do	153, third <i>Kit'a</i>
113, last <i>Kit'a</i>		

X BAHRI TAWĪL

This and all the following metres are confined almost exclusively to the Arabic verses. The metro *Tawīl* is found in the following pages, the feet being

— — — | — — — — | — — — — | — — — — ||

PAGE	PAGE	PAGE
5, <i>Shē'r</i> .	55, <i>Shē'r</i>	103, <i>Shē'r</i>
13, do	59, do	111, second <i>Na m</i>
14, <i>Bait</i>	105, do ¹	114, <i>Shē'r</i>
50, first <i>Bait</i>	„ <i>Bait</i>	158, do.
51, <i>Shē'r</i>	107, <i>Shē'r</i>	

XI BAHRI KĀMIL

The feet of this metro, together with the verses in which it occurs, are given below

Shē'r, { — — — — | — — — — || *Shē'r*, { — — — — | — — — — | — — — — | — — — —
p 3 { — — — — | — — — — p 67 { — — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Shē'r, { — — — — | — — — — || — — — — | — — — —
p 80 { — — — — | — — — — || — — — — | — — — —

First *Bait*, { — — — — | — — — — | — — — — || } *Shē'r*,
p 82 { — — — — | — — — — | — — — — } p 112

Shē'r, { — — — — | — — — — | — || *Shē'r*, { — — — — | — — — — | — — — — | — — — —
p 87 { — — — — | — — — — | — p 95 { — — — — | — — — — | — — — — | — — — —

First *Bait*, { — — — — | — — — — | — — — — ||
p 91 { — — — — | — — — — | — — — —

Shē'r, { — — — — | — — — — | — — — — || *Shē'r*, { — — — — | — — — — | — — — — ||
p 111 { — — — — | — — — — | — — — — p 123 { — — — — | — — — — | — — — — ||

¹ The last hemistich of this *Shē'r* is Persian

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses :

PAGE.,		PAGE.		PAGE.
18, first <i>Bait</i> .		29, <i>Shě'r</i> .		98, <i>Miṣrā'</i> .
26, <i>Shě'r</i> .		38, <i>Bait</i> .		99, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following :

$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - \overline{\cup\cup} - \cup - \cup - \overline{\cup\cup} - \\ \textit{Shě'r}, \text{ p. 58 ; } \textit{Nazm} \text{ (Persian), p. 59 ;} \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. 77 ; Third } \textit{Shě'r}, \text{ p. 79 ;} \\ \textit{Shě'r}, \text{ p. 140 ; } \textit{Shě'r}, \text{ p. 142 ; } \textit{Shě'r}, \text{ p. 172.} \end{array} \right\}$	$\left\{ - - \cup - - \cup - \cup - - \right\}$
	First <i>Bait</i> , p. 48.

خاتمهٔ الکتاب

تمام شد گلستان و الله المستعان - و تقویٰ ناری عرّاسمه و حلّ ثنّاء درں حمله -
چنان که رسم مولفانست - ار اشعار متقدّمان بطریق استعارت تلخیصی دروت *

بیت

کُهن حامهٔ خوش پدراستی به ار حامهٔ عارفت حراستی *

غالب گفتار سعدی طرب انگیزست و طیب آمیز - و کز به نظران را بدین علت ربای
طعنه درار - که معر دماغ بهبوده درں و دود چراغ بیعالده حورں کار حردمندان
بیست - و لیکن بر رای روشی صاحب دلال - که روی سیمی در ایشانست - پرشیده
نماد - که در موعظت‌های صافی در سلک عدوت کشیده است - و داروی قلب بصیحت
نشهد طراوت بر آمیخته - تا طبع ملول انسان از دولت قبول محروم نماد * الحمد لله
رب العالمین *

مثنوی

ما بصیحت محلی خود کردیم - روزگاری درں سر بردم *
چون نباید نگوش رعیت کس - بر رسولان بلاغ باشد و بس *

شعر

يَا بَاطِلًا بِيْهَ! سَلِّ بِاللّٰهِ مَرْحَمَةً عَلَى الْمُسْتَضِيعِ - وَاسْتَعِزْ لِصَاحِبِهِ *
وَاطْلُبْ لِنَفْسِكَ مِنْ حَيْرٍ تُرِيدُ بِهَا - مِنْ نَعْدٍ دَلِيكَ عُفْرَانًا لِكَاتِبِهِ *

تَمَّ الْكِتَابُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الرَّهَّابِ *

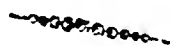
باب هشتم

حکمت ۱۱۲

دو کس مردند و حسرت بی فائده بردند - یکی آن که داشت و نخورد - دیگر آنکه دانست و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیل فاضل را - که نه در عیب گفتش کوشد -
 ور کریمی دو صد گُنه دارد - کرمش عیبها فرو پوشد *

قطعه

چو حق معاینه بینی که می‌باید داد - بلطف به که بجنّت آوری و دلتنگی *
خارج گر نگارن کسی بطیّب نفس - بقهر زو بستانند و مژد سرهنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بقرشی گند گردد - مگر قاضیانرا بشیرینی *

بیت

قاضی که برشوت بخورد بیخِ خیّار - ثابت کند از بهر تو صد خرّو زار *

حکمت ۱۱۰

قحبه پیر چه کند که توبه نکند از ناپکاری - و شهنه معرول از مردم آزاری ؟

بیت

جوانی سخت پی باید که از شهوت بپرهیزد - که پیر سُست رغبت را خود آلت بر نمی‌خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست - که پیر خود نتواند ر گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را پرسیدند - که چندین درخت نامور که خدای تعالی آفریده است و برومند گردانیده - هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرورا - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر یکی را ثمره است بوقتِ معین - گاهی بوجود آن تازه - و گاهی بعدمِ آن پره‌ده - و سرورا هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفتِ آزادگانست *

قطعه

ندانچه میگذرد دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواد گذشت در بغداد *
گرت ز دست برآبد - چون نخل باش کرم - ورت ز دست نیابد - چو سرو باش آزاد *

باب هشتم

حکمت ۱۰۴

درویشی در مناجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدان - که بر نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱۰۵

گویند اول کسی که علم بر جامه کرد و انگشتی در دست نهاد جمشید بود * گفتندش - چرا زینت بچپ دادی و فضیلت مر راست راست ؟ گفت - راست را راستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را - که پیرامون خرگاهش بدوزند - "بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار! که نیکان خود بزرگ و نیک روزند" *

حکمت ۱۰۶

رگی را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راست را ست - خاتم در انگشت چپ چرا میکنند؟ گفت - نشیده * که اهل فضل همیشه محرومند؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی و بخت - یا فضیلت همیدهد یا تخت *

حکمت ۱۰۷

بیخت پادشاهان گفتن کسی را مسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

موجّه چه در پای ریزی زرش - چه شمشیر هندی نهی بر سرش - امید و هراسش نباشد ز کس * برینست بُنیاد توحید و بیس *

حکمت ۱۰۸

دشاه از بهر دفع ستمگارانست - و شکنه برای دفع خون خواران - و قاضی مصلحت جوئی طراران - هرگز دو خصم بحق راضی نشوند الا پیش قاضی *

حکمت ۹۸

زمین را از آسمان نثارست - و آسمان را از زمین نثار - كُلُّ إِنَاءٍ يَتَرَشَّعُ بِمَا فِيهِ *

بیت

گَرَتِ حَرَبٌ مِّنْ آمَدٍ نَّاسِرًا - تَوْحُوبٌ بَيْنَ حُدُودِ اَرْدِسْتِ مَكْدَارِ *

حکمت ۹۹

حهای عرو حل می بیند و می پوشد - و خمسایه نمی بیند و می خروشد *

بیت

عَوْدُ نَالَةٍ ! اِذَا حُلِيَ عَيْبُ دَانِ بَرْدِي - كَسِيَّ حُلِيَّ حُدُودِ اَرْدِسْتِ كَسِ بِيَا سَوْدِي *

حکمت ۱۰۰

ز راز معدن نگان گذدن بدر آید - و اردست تحیل تحال کند *

قطعه

دو بان نخرید و گوشه ندارد - گویند - اُمیدیه که خورده *

مردا بیسی نکام دشمن زر مانده و خاکسار مرده *

حکمت ۱۰۱

هر که بر بردستان بختاید بختای بر بردستان گرفتار آید *

مثنوی

نه هر بارو که در روی قوتی هست - مردی عاجزان را بشکند دست *

صعیقان را مینه در دل گریزد - که در مانی بختور روزمندی *

حکمت ۱۰۲

عادل - چو حلاف در میان آید - بجهد - و چو صلح بید - لنگر بید - که آکا

سلامت بر گراست - و اکتا حلاوت در میان *

حکمت ۱۰۳

مُقَابِرَا سَه شش می ناند - و لیک سَه نك می آید *

بیت

هرار نار چراگاه خوشتر از میدان - و لیک اسب ندارد بدستِ خوش بیان *

باب هشتم

حکمت ۹۴

هرکه بتادیب دنیا راه صواب نگیرد - بتعذیب عقیبی گرفتار آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ
لَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلَدِّ نَلَاكٍ *
بیت

پندست خطابِ مهتران - آنکه بند - چون پند دهند و نشنوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

نیکبختان بجکایات و امثال پیشینیان پند گیرند از آن پیش که پسینیان بواقعۀ ایشان
مثل زنند * دزدان دست کوتاه نکنند تا دستِ شان کوتاه نکنند *
قطعه

نرود مرغ سوي دانه فراز - چون دگر مرغ بیند اندر بند *
پند گیر از مصائبِ دگران - تا نگیرند دیگران ز تو پند *

حکمت ۹۶

آنرا که گوشِ ارادتِ گران آفریده اند - چون کند که بشنود ؟ و آنرا که کمندِ سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟
قطعه

شبِ تاریکِ دوستانِ خدای می بتابد چو روزِ رخشنده *
وین سعادتِ بزورِ بازو نیست - تا نبخشد خدای بخشنده *
رباعی

از تو بیکه نالم ؟ که دگر داور نیست - و ز دستِ تو هیچ دست بالاتر نیست *
آنرا که تو رهبری کنی - گم نشود - و آنرا که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

گدائی نیک سرانجام به از پادشاهی بد فرجام *
بیت

غمی کن پیش شادمانی بری به از شادمانی کن پیش غم خوری *

باب هشتم

قطعه

سگی را لعمه هرگز فراموش نکردد - ورنه صد بونتش سنگ *
و گر سُمی نواری سعله را - نکوتر چیر آید تا تو در حدت *

حکمت ۹۰

ار نفس پرور هُمروى دیاید - و بی هنر سرور را نشاند *

مثنوی

مکس رحم بر گاوِ سیار حواری - که سیار حواریست سیار خوار *
چو گاو ار همی دادند مهربی - چو حرقی کُور کسان در دهبی *

حکمت ۹۱

در اخیل آمده اسب - که ای فرزند آدم ! اگر ترانگری دِهمت - مُشعل شوی
معال ار من - و اگر دروش کُومت - تنگدل بشی پی - پس حلاوتِ دگر من کجا در
دانی ؟ و عبادتِ من کی شتانی ؟

قطعه

گر اندر نعمتی - معرور و عدل - و ر اندر تنگدستی - حسنه و رش -
چو در سرا و صرا حالت ایست - ندانم کی سخن پرداری ار حوش *

حکمت ۹۲

ارادتِ بیچون نکی را ارتختِ شاهی درون آرد و دنگری را در شکمِ ماهی یکو دارد *

نعت

و نفست حوش آنرا که بود دگر تو مونس - و ر حود بود اندر شکم حوت - چو بوس *

حکمت ۹۳

اگر تنجِ قهر بر کشد - نبی و ولی سر در کشد - و اگر عمره لطف کُنداند - ندانرا نه
دنکان در رساند *

قطعه

گر نمشیر حطابِ مهر کند - انسیارا چه حلی معذرتست ؟
پرده ار روی لطف - گو - بردار ! کاشقیارا امید معذرتست *

باب هشتم

قطعه

ندیده مرد هوشمند جواب - مگر آنکه کزو سؤال کنند *
 گرچه برحق بود فراخ سخن - حمل دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درون جامه داشتم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریش
 چو نیست؟ و پرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکر هر
 عضوی روا نباشد * و خردمندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرنجد
 قطعه

تا نیک ندانی که سخن عین صوابست - باید که بگفتن دهن از هم نکشائی *
 مگر راست سخن باشی و در بند بهائی - به زآن که دروغت دهد از بند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضرب لازب ماند - اگرچه جراحت درست شود - نشان بهمانند * چون
 برادران یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتن ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمُ انْفُسُكُمْ امْرًا - فَصَبْرٌ جَمِيلٌ *
 قطعه

دروغی نگیرند صاحب دلان - بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مشتبه شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند ازو *
 و مگر نامور شد بقول دروغ - مگر راست باور ندارند ازو *

حکمت ۸۹

اجل کائنات از روی ظاهر آدمیست - و اذلل موجودات سگ - و باتفاق خردمندان
 سگ حق شناس به از آدمی نا سپاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

یکی از لوازمِ صحبت آنست که خانه پدری یا با خانه خدا در ساری *

قطعه

حکایت بر مزاجِ مُستَمِعِ گوئی - اگر دانی که دارد با تو میلی -
هر آن عاقل که با مجنون نشیند - نگوید جز حدیثِ حُسنِ لیلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان در روی اثر نکند - بفعلِ ایشان مُتَمِّم گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خرد بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت برگزیدی *
طلب کردم ز دانایان یکی پند - مرا گفتند - با نادان مپیوند -
که گر صاحب تمیزی - خر نمایی - و گر نادانی - احمق تر نمایی *

حکمت ۸۵

حِلْمِ شُتر چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگ ببرد - گردن از
مُتَابَعَتِ او نه پیچد - اما اگر راهی کولنک پیش آید که موجبِ هلاک باشد - و
طفل آنجا بنادای خواهد رفتن - زمام از کفش در کُسلاند و بیش متابعت نکند -
که هنگامِ درشتی مَلُاطَفَتِ مذمومست - و گویند - دشمن بملاطفت دوست نکردن -
بلکه طمع زبادت کند *

قطعه

کسی که لطف کند با تو - خالکِ پایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش افکن خالک *
سجین بلطف و کرم با درشت خوی مگویی - که زنگ خورده نگردن مگر بسوخن پالک *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سنجِ دیگران افتد - تا مانه فضلش بدانند - یایه جهش معلوم

کند *

باب هشتم

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرود و پایِ تغابُن از گِل بر نیاید - تاجری کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

پیشِ درویشان بود خَوَنتِ مُباح - گر نباشد در میانِ مالتِ سبیل *
یا مَرَو با یارِ اَرْزُقِ پیرِ دَن - یا بَکَشِ برخان و عَمانِ انگشتِ نیل *
یا مَکُن با پیلبانانِ دوستی - یا طَلَبِ کن خانۀِ در خورِ پیل *

حکمت ۸۰

لَعَنَ سُلطانِ گرچه عزیزست - جامۀِ خُلَاقِ خود از آن بَعِزَتِ تر - و خوانِ بزرگان
رَچَه لَدِیذست - خردۀِ اَنبَاقِ خویش از آن بِلَذَّتِ تر *

بیت

سِرکَه از دِستِ رنجِ خویش و ترۀِ بَهِتَر از نَاقِ دِۀِ خدای و برۀِ *

حکمت ۸۱

خِلافِ رَایِ عِوَابست و نَقْصِ عَهِدِ اَوَّلِ اَلابابِ دارو بَگَمانِ خوردن و رَاهِ نَادیدۀِ بی کاروان
رَفتن * اِمَامِ مُرشدِ الغَزالی را (رَحْمَةُ اللهِ عَلَیْهِ) پَرسیدند - که چگونۀِ رسیدی بدینِ مرتبۀِ
عُلُومِ؟ گُفت - هَرچَه نَدانستم بَپَرسیدنِ آن نَنگِ نَداشتم *

قطعه

اُمیدِ عافیتِ آنکَ بُوَد مُوافِقِ عَقل - که نَبْضِ را به طَبِیعتِ شَناَسِ بَنمائی *
بَپَرسِ هَرچَه نَدانی - که دُلِّ پَرسیدنِ دَلِیلِ رَاهِ تَو باشد بَعِزِّ دَانائِی *

حکایت ۸۲

هَر آنچَه دانی که هَرآینۀِ معلومِ تو خواهد شد - بَپَرسیدنِ آن تَعجیلِ مَکُن - که هَیبتِ
سُلطانتِ را زیانِ دارد *

قطعه

چو لَقمانِ دید کاندِر دِستِ داوَدِ هَمی آهَن بَمُعْجَزِ مَومِ گِردد -
نَپَرسیدش - چَه می سَازِی؟ که دَانست که بی پَرسیدنش مَعْلُومِ گِردد *

قطعه

مردکی خشک مغرور دیدم رفته در پوستینِ صاحبِ جاه *
گفتم - ای خواجه ! گر تو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

الا - تا نخواهی بلا بر حسود ! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

تَلْمِیْذِ بی‌ارادت عاشقِ بی‌روست - و رَوْنَدَهٗ بی‌معرفتِ مرغِ بی‌پر - و عَالِمِ بی‌عمل
درختِ بی‌بر - زاهدِ بی‌علمِ خانهٔ بی‌در * مراد از نُزُولِ قُرْآنِ تحمیلِ سیرتِ خوبست - نه
تَرْکِیْلِ سُوْرَهٗ مَكْتُوب * عامیء مُتَعَبِّدِ پیادهٔ رفته است و عَالِمِ مُتَهَابِنِ سُوَارِ خَفْتَه * عاصی
که دست بر دارد به از عابدی که عَجَبِ در سر دارد *

بیت

سرهنگِ لطیفِ خویِ دلدارِ بهنر ز فقیهِ مردم‌آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عالمِ بی‌عملِ بچه ماند ؟ گفت - بزنبورِ بی‌عسل *

بیت

زنبورِ درشتِ بی‌مروت را گوی - باری - چو عسلِ نمی‌دهی - نیشِ مزین !

حکمت ۷۸

مردِ بی‌مروتِ رنست - و عابدِ با طمعِ راه‌زن *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر ناموسِ خنق و تامة سیاه !
دست کوتاه داید از دنیا - آستینِ نا دراز و یا کوتاه *

باب هشتم

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

جهدِ رِزقِ ارکني و گر نکني - برساند خدای عز و جل *

در روی در دهان شیر و هیزب - نخورند - مگر بروزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - چند محنت - و آنگه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

میدای بی‌روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خشکی نمیرد *

بیت

مسکین حریص در همه عالم همی‌رود - او در قفای رِزق و اجل در قفای او *

حکمت ۷۴

توانگرِ فاسق کلوخِ زر اندودست - و درویشِ صالح شاهدِ خاکِ آلود - این دلقِ موسی است مرقع - و آن ریشِ فرعونست مرصع * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولت

قطعه

بدان سر در نشیب *

هرکرا جاه و دولتست - بدان خاطر خسته در نخواهد یافت -

خبرش ده که هیچ دولت و جاه بسرائی دگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمتِ حق بخیلست - و بنده بی‌گناه را دشمن *

کو مُرَّص حِدا نمی‌گذازد - ار قَرِصِ تو در عم ندارد *
 امروز دو مرده بیش گمرد - فردا - که همه رنند - میرد *

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نانش بخورد - چون معدود نانش نبرد * لذتِ انگور بیوه داد - نه
 خداوند میوه * یوسفِ صِدِّیق (علیه السلام) در حُشکِ سالیِ مصر سیر بخوردی تا گرسنگان را
 فراموش نکند *

مثنوی

آنکه در راحب و تنعم رنست - او چه داند که حالِ گرسنه چیست؟
 حالِ درماندگان کسی داند - که ماحوالِ حویش در ماند *

قطعه

ای که بر مرکبِ تارنده سواری - حُش دار! که جَرِ حارِ کُشِ مسکین در آب و گِلست *
 آتشِ ار حانهٔ همسانهٔ درویش محواه - کاجچهٔ ار روزِ او میگذرد دودِ دلست *

بید ۶۹

درویشِ صعیف را در تنگیِ حُشک سالِ مپرس - که چو؟ اِلّا بشرطِ آنکه مرهم بر
 رنش بپی و دِرهم در بیش *

قطعه

حری که بیی نازش بگل در افتاده - رِ دل بُرو شفتت کی - ولی مَر و سرش *
 کُش که رنی و پرسیدیش - که چون افتاد - میان بند و چو مردان بگیرد لبِ حش *

حکمت ۷۰

دو چهرِ مُحلِ ععلسب - حورن بیش از رِرقِ مقسوم - و مُردن پیش از وقتِ معلوم *

قطعه

نصا دیگر نشود - در هزار دانه و آه - شکر یا شکاب بر آید از دهی *
 ورشته - که وکیلست بر جرانهٔ ناد - چه عم خورد که نمیرد چراغِ بیوه ری؟

باب هشتم

بیت

اندك اندك بهم شود بسیار - دانه دانه است غلّه در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سفاقت از عامی بجلّم در گذارد - که هر دو طرف را زیان دارد - که
هیبّت این کم شود و جهل آن محکم *

بیت

چو با سیّله گوئی بلطف و خوشی - فزون گرددش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت از هر که صادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوبتر - که علم سلاح
جنگ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش
برد *

مثنوی

عامی نادان پریشان روزگار - به ز دانشمند ناپرهیزگار -
کان بنابینائی از راه افتاد - وین - دو چشمش بود - و در چاه افتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایت یکدمست - و دنیا وجودی میان دو عدم * دین بدنیا مفروش -
که دین بدنیا فروشان خزند - یوسف بفروشد تا چه خزند ؟ الم اعهده الیکم - یا بنی
آدم ! ان لا تعبدوا الشیطان - انه لکم عدو مبین *

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی - ببین که از که بریدی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مخلصان بر نمی آید و سلطان با مُفلسان *

مثنوی

وامش مدّه آن که بی نمازست - گرچه دهندش ز فاقه بازست -

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر مرا چنگ آورد - بشاند که بیک نفس بیاورد *

بیت

سگی چید سال شود لعل باره - و بهار! تا بیک نفس بشکی سنگ!

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مردِ عاقلِ بدستِ ری گزیر *

بیت

در حرّی بر سرانی ممد - که ننگِ ری بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رایِ بی قوتِ مکر و فرست - و قوتِ بی رایِ حیل و خن *

بیت

تعمیر باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولتِ نادانِ سلاحِ حیلِ خودست *

حکمت ۶۲

خوانمندی که محروک و بددِه به ارعادی که روزه دارد و بیهَد * هر که ترکِ شهوت

ار بهرِ بولِ حلّی داده اسب - از شهوتِ حَلّ در شهوتِ حرام انداده است *

بیت

تا ند که نه از بهرِ خدا گزشت نشیند - بیچاره در آئینهٔ تاریک چه بیند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک حیلی شود و فطره طره سیلی گردد - یعنی آنال که دستِ قدرت ندارد -

سنگِ حربه نگاه دارد - تا بوقتِ فرصتِ دمار از دماغِ حصم بر آرد *

شعر

وَ طَرَّ عَلَيَّ طَرٌّ إِذَا انْفَقَتْ بَهْرُ - وَ بَهْرٌ إِلَيَّ بَهْرٌ إِذَا احْتَمَمْتُ حَرُّ *

قطعه

گر هنرمند ز آوباشِ جفائی بیند تا دل خویش نیازارد و در هم نشود *
 سنگِ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمتِ سنگ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خرده‌مندی که در زمرهٔ آوباش سخن ببندد - شِگفت مدار - که آوازِ بریط از غلبهٔ دُهل
 بر نیاید - و بوی عبیر از بوی گنده فرو ماند *

شعر

بلند آوازِ نادان گردن افراخت - که دانارا ببی‌شرمی بینداخت -
 نمی‌داند که آهنگِ حجازی فرو ماند ز بانگِ طبلِ غازی *

حکمت ۵۷

جوهر اگر در خلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
 استعدادِ بی‌تربیت دریغ - و تربیتِ نا مُستعدّ ضائع * خاکستر نسبتی عالی دارد که
 آتش جوهرِ علویست - و لیکن چون بنفّسِ خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
 قیمتِ شکر نه از نی است - که آن خود خاصیتِ وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی‌هنر بود - پیمبر زادگی قدرش نیفزود *
 هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آزر *

حکمت ۵۸

مشک آنست که خود بدوید - نه آن که عطار بگوید * دانا چون طبلهٔ عطارست -
 خموش و هنر نمایی - و نادان چون طبلِ غازیست - بلند آواز و میان تهی *

قطعه

عالم اندر میانهٔ جهال - مثلی گفته‌اند صدیقان -
 شاهدهی درمیانِ کورانست - مصحفی در کُنِشتِ زندیقان *

باب هشتم

بر گیرید - و پیران تا عرق کنند - اما قلندران چندان خورند که در مِعدۀ حای نفس نماند
و بر سفرۀ روزی کس *

بیت

اسیرِ بندِ شکم را در شب بگیرد خواب - شنی ز مِعدۀ سگی - شنی ز دل تنگی *

و خط ۵۳

مشورت با ریان تنه است - و سحارت با مِعدان گناه *

بیت

قرح بر پلنگ تیز دندان - ستمکاری بُرد بر گوسفندان *

حکمت ۵۴

هرگز دشمی در پیشست - گر نکشد دشمی خویشست *

بیت

سنگ در دست و مار بر سرِ سنگ نکند مردِ خوشیار درنگ *
و گروهی برخلافِ این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کُشتیِ نندیان تأمل اولیترست -
حکمِ آنکه احتیاطِ باقیست - توان کُشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
مجتملست که مصلحتی بَرگردد که تدارکِ مثلِ آن مُمتنع باشد *

مثنوی

بیک سہلست زندہ بیجان کرد - کُشته را نار زندہ بقوان کرد *
شرطِ عقلست صبرِ تیر انداز - کہ چو رفت ارکمان بیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی کہ نا حاہلی در افتد - ناند کہ توقِّعِ عِزت ندارد * اگر حاہل بران آوری بر
حکیم غالب آید عجب بیست - کہ سگی است کہ حوہرا ہمی شکند *

بیت

ہ عجب گر فرود رفتش عدلیہی غراب ہم قمش *

باب هشتم

پند ۱۴۷

پنجه افکندن با شیر و مُشت زدن بر شمشیر کارِ خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زور آوری مکن با مست - پیشِ سرپنجه در بغل نه دست *

حکمت ۱۴۸

ضعیفی که با قوی دلاوری کند - یار دشمنست در هلاکِ خویش *

قطعه

سایه پرورد را چه طقتِ آن - که رود با مبارزان بقِتل؟

سُست بازو بجهل میفکند پنجه با مرد آهنین چنگال *

حکایت ۱۴۹

هر که نصیحت نشنود سرِ سلامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش - اگر ت سرزنش کنم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی هنران هنرمند را نتوانند دید - چنانکه سگانِ بازاری سگِ صید را مشغله بر آرند و پیش

آمدن نگذارند * یعنی سگله چون بهنر با کسی بر نیاید - بختش در پوستین افتد *

بیت

کند هر آینه غیبت حسودِ کوه دست - که در مقابله گنگش بود زبانِ مقال *

حکمت ۵۱

اگر جرّ شکم نبود - هیچ مرغ در دام نیفتادی - بلکه صیاد خود دام نهدادی *

بیت

شکم بند دستت و زنجیرِ پای - شکم بنده نادرِ پرستد خدای *

حکمت ۵۲

حکیمان دیر دیر خورند - و نادانان نیم سیر - و زاهدان تا سدّ رمق - و جوانان تا طبق

باب هشتم

حکمت ۴۰

مردمان را عیبِ نهایی پیدا مکن - که مر ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتماد *

حکمت ۴۱

هر که علم خواند و عمل نکرد - بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند *

حکمت ۴۲

ار تن بیدل طاعت نیاید - و پوستِ بی معرَضاعت را نشاید *

حکمت ۴۳

نه هر که در مُجادله چست در مُعامله درست *

بیت

نس قامتِ خوش که زیرِ چادر باشد - چون بار کنی مادرِ مادر باشد *

حکمت ۴۴

اگر شها همه شبِ قدر بودی - شبِ قدر بی قدر بودی *

بیت

گر سنگ همه لعلِ بدخشان بودی - پس قیمتِ لعل و سنگ یکسان بودی *

حکمت ۴۵

نه هر که صورتِ دیکوست سیرتِ زینا دروست *

قطعه

توان شناختن بیک روز در شمائلِ مرد - که تا کجاش رسیدست پایگاهِ علوم *

ولی ر ناطنش ایمن مدّاش و عَرّه مَسّو - که خُبّتِ نفس نکردن بسالها معلوم *

حکمت ۴۶

هر که با بزرگان ستیزد خونِ خود بریزد *

قطعه

خودشتن را بزرگ می بینی - راسب گفتند - یک دو بیند لوح *

رود بینی شکسته پیشانی - تو که داری بسر کنی با قوح *

مثنوی

چشم خویش دیدم در بیابان - که مرد آهسته بگذشت از شتابان *
سمند بادپا از تگ فرو ماند - شتربان همچنان آهسته میراند *

حکمت ۳۷

نادان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این صلیحت بدانستی - نادان نبودی *
قطعه

چون نداری کمالِ فضل - آن به که زبان در دهان نگهداری *
آدمی را زبان فضیحت کرد - جَوَزی بی مغز را سبکساری *
ایضاً

خری را ابله‌ی تعلیم میداد - برو پُر صرف کرده سعی دائم *
حکیمی گفتش - ای نادان! چه کوشی؟ درین سودا بترس از کوم لائم *
نیاموزد بهائم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهائم *
ایضاً

هر که تأمل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش نا صواب *
یا سین آرای چو مردم بهوش - یا بنشین همچو بهائم خموش *

حکمت ۳۸

هر که با داناتر از خود مجادله کند تا بداند که داناست - بداند که نادانست *
بیت

چون در آید به از توئی سخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

هر که با بدان نشیند - نیکی نبیند *

مثنوی

گر نشیند فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و ریو *
از بدان جز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

گرسنه است - و قانع بنانی سیر * حکما گویند - درویشی بقناعت به از توانگری
بیضاعت *

بیت

روده تنگ بیک کرده نان پر گردد - نعمت روی زمین پر نکند دیده تنگ *

مثنوی

پدر - چون دور عمرش مقضی گشت - مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شہوت آتشست - از روی به پرهیز! بخود بر آتش دوزخ مکن تیز!
در آن آتش نیاری طاقبت سوز - بصر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالت توانائی نیکی نکند در وقت ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخترتر از مردم آزار نیست - که روز مصیبت کسش یار نیست *

پند ۳۵

هرچه زود بر آمد دیر نباید *

قطعه

خال مشرق - شنیده ام - که کنند بچهل سال کاسه چینی -
صد بروزی کنند در مردشت - لا جرم قیمتش همی بینی *

قطعه

مرغلت از بیضه برون آبد و روزی طلبد - آدمی زاده ندارد خمر ار عمل و تمیز *
آن که ناگاه کسی گشت بچیزی نرسید - وین بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *
آبگینه همه جا بینی - از آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصر بر آید و مُستعجل بسر در آید *

بیت

یسلم سخن گفتن آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۶۹

هر که نصیحتِ خود را نمی‌کند - او خود بنصیحت‌گری محتاجست *

پند ۳۰

فریب دشمن مخور - و غرور مدّاح مخر - که آن دام زرق نهاده است - و این گامِ طمع کُشاده * احمق را ستایش خوش آید - چون لاشه - که در کونش دمی - فربه نماید *

قطعه

الا - تا نشنوی مدحِ سخن‌گوی که اندک مایه نفعی از تو دارد *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عیوبت بر شمارد *

حکمت ۳۱

مُتکَلِّم را - تا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد *

بیت

مَشُو غَرّه بر حُسنِ گفتارِ خویش بتحسینِ نادان و پندارِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقلِ خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خِلاف می‌جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشان *
بطّنز گفت مسلمان - گر این قبالة من درست نیست - خدایا! جهود می‌رانم *
جهود گفت - بتوریت می‌خورم سوگند - وگر خلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گر از بسیطِ زمین عقل مُنعدم گردد - بخود گمان نبرد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سفره بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند * حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوي بدستِ دشمني گرفتارست که هر کجا که رود از چنگِ عَقوبتِ او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دستِ بلا برفلک رود بدخوي - ز دستِ خوي بد خويش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بيني که در سپاهِ دشمن مُفارقت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از پريشايي
خود اندیشه کن *

قطعه

پَرُو - با دوستان آسوده بنشين - چو بيني در ميان دشمنان جنگ -
و گر داني که باهم يکزيانند - کمان را ز کُن و بر باره بر سنگت *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه چيلها در ماند - سلسله دوستي بچنباند * آنکه بدوستي کارها
کند که هيچ دشمن نتواند *

پند ۲۶

سرِ مار بدستِ دشمن بکوب - که از اِحْدَى الْحَسَنَيْنِ خالي نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کُشتي - و گر نه از دشمن پُستِي *

بیت

بروزِ هَرکه ايمَن مَشَو ز خصمِ ضعيف - که مغزِ شير بر آرد چو دل ز جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبري که داني که دلي بيازارد - تو خاموش باش - تا ديکري بيارد *

بیت

بُلْبُلَا! مُرْدَه بهار بيار - خبر بد بيم باز گذار *

حکمت ۲۸

پادشاه را بر خيانتِ کسي واقف مگردان مگر آنکه که بر قبولِ کُليِ رائق باشي - و گر نه -
در هلاکِ خود مي کوشي *

حکمت ۲۰

خِشَمِ بِي حَدِّ وَحِشْتِ آرد - وَلُطْفِ بِي وَقْتِ هَيْبَتِ بِيَرْدِ * نه چندان دُرُشْتِي کن
که از تو سیر گردند - وَ نَه چندان نرَمِي که بر تو دلیر شوند *

مثنوي

دُرِشْتِي وَ نرَمِي بِيَمِ دَر بِيَه سَت - چو رُگِ زَن - که جَرَّاحِ وَ مَرَهْمِ نِه سَت *
دُرِشْتِي نَگِيرَد خِرَد مَندِ پِيَش - نِه سُسْتِي که نَاقِصِ کَندِ قَدَرِ خَوِيَش *
نِه مَرِ خَوِيَشْتَن رَا فُرُونِي نِهْد - نِه يَکبارَه تَن دَر زَبُونِي دِهْد *

ايضاً

شَبَانِي بَا پَدَرِ گُفْت - اِي خِرَد مَندِ ! مَرَا تَعْلِيمِ کُنِ پِيَرَانِه يَکِ پَند *
بَگُفْتَا - نِيکِ مَرَدِي کُن - نِه چندان که گُردِ خِيَرَه گُرُگِ تِيَز دَنْدَان *

حکمت ۲۱

دو کس دُشْمَنِ مُلْکِ وَ دِينِند - پادشاهِ بِي حِلْمِ وَ زَاهِدِ بِي عِلْمِ *

بیت

بَر سِرِّ مُلْکِ مَبَادِ آن مِلْکِ فَرْمَانِ دِه - که خَدَارَا نَبُودَ بِنْدَه فَرْمَانِ بَر دَار *

حکمت ۲۲

پادشاه را باید که خِشَمِ بَر دُشْمَنانِ تَا بَحْدِي نَرَانَدِ که دُوستانِ رَا بَرُو اعْتِمَادِ نَمَانَدِ - که
آتَشِ خِشَمِ اوّلِ دَر خَدَاوندِ خِشَمِ اُنْتَدِ - پَسِ آنْگَه زَبَانَه بَخْصَمِ رَسَدِ يَا نَرَسَدِ *

مثنوي

نَشَايِدِ بَنِي آدَمِ خَاکِ زَادِ - که دَر سَرِ کَندِ کِبَرِ وَ تَنْدِي وَ بادِ *
تُرَا بَا چَنِينِ تَنْدِي وَ سَرِ کُشِي - نَپَنْدَارَمِ از خَاکِي - از آتَشِي *

قطعه

دَر خَاکِ بِيَلْقَانِ بَر سِيْدِمِ بَعَابِدِي * گُفْتَم - مَرَا بَتَرَبِيْتِ از جَهْلِ پَاکِ کُن *
گُفْتَا - بَرُو چو خَاکِ تَحْمِلِ کُن - اِي فُقِيَه ! يَا هَر چَه خَوَانْدَه - هَمِه دَر زِيَرِ خَاکِ کُن *

باب هشتم

پند ۱۵

چون در امصایِ کاری متردّد باشی - آن طرف احتیّار کن که بی‌آزار باشد *

نیت

ما مردّم سهل‌جوی دشوار مگوی - ما آن که در صلح رند جنگ مجوی *

حکمت ۱۶

تا کار بزیرِ کال بر آید حان در خطر انگدن شاید * عرب گوید - آحرُ الحیلِ السَّیْفُ *

نیت

چو دست ار همه حیلّتی در گُسسب - حلالست بُردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عجزِ دشمن رحمت مکن - که اگر قادر شود بر تو نکشاید *

نیت

دشمن چو بی‌نی ناتوان، لقب از برویِ خود من - معریست در هر استخوانِ مردیست در هر پیرهن *

حکمت ۱۸

هر که بدی را نکشد - خلق را از بلاّی بر رگ برخاند - و او را از عذابِ حدای *

قطعه

پسندیده‌ایسب بحشایش - ولیکی مَبِه بر ریشِ حَلَقِ آزارِ مَرَهَم *
ندانست آنکه رحمت کرد بر مار - که انس طُلمست بر مریدِ آدم ؟

حکمت ۱۹

بصاحبِ ار دشمن پدِ برتنِ خطاسب - ولیکی شنیدنِ رواست تا خلافِ آن کار
کُنی - و آن عینِ صوابست *

مثلی

حذر کن را آنچه دشمن گوید "آن کن" ! که بر راندو ری دستِ تعانر، *
گرفت راهی نمادِ راست چون قیمر - او بر کرد و راهِ دسبِ چپ گیر *

باب هشتم

حکمت ۱۱

دشمنِ ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصودِ وی جز آن نیست که دشمنِ قوی گردد - و گفته اند که بر دوستیِ دوستان اعتماد نیست - تا بتملقِ دشمنان چه رسد ؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بترند - دشمنان خود علامتِ دگرند *

پند ۱۲

هر که دشمنِ کوچک را حقیر شمارد بدان می ماند که آتشِ اندک را مهمل می گذارد *

قطعه

امروز بکُش که میتوان کُشت - کاتش که بلند شد جهان سوخت *

مگذار که زه کند کمان را - دشمن که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میانِ دو دشمن چنان گوی که - اگر دوست گردند - شرمندۀ نباشی *

مثنوی

میانِ دو تن جنگ چون آتشست - سخن چین بدبخت هیزمکشست *

کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میانِ کوربخت ر خجل *

میانِ دو کس آتش افروختن - نه عقلست - و خود در میان سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمنِ خونخوار گوش *

پیشِ دیوار آنچه گوئی هوش دار - تا نباشد در پسِ دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سرِ آزارِ دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند! ز آن دوست دست - که با دشمنانت بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی لُطْف‌گری و مُدارا و مَرُدَمی - باشد که در کَمَلِ قبول آوری دلی -
وقتی مَهَر‌گری - که صد کُورَةُ بدات - که که چنان نگار بیاید که حنطی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر دُشمن ستم‌ساز در میان - و عفو کردن از ظالمان حَوَست بر
مظلومان *

بیت

حدیث‌را چو تعهد کنی و بیواری - سَدَوَلَتِ تو بکه میکند ناسازی *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اعتماد نباید کرد - و بر آوارِ خویشِ کودکان عَزَّه نباید شد - که این
سُخوای مُتَدَلِّل گردد - و آن سُخوای متعبر *

بیت

معشوقِ هزار دوست‌را دل بدهی - در میدهی آن دل سخنانی بدهی *

پند ۱۰

هر آن سِرِّی که داری با دوست در میان مَلِّه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
ندی نه توانی ندشمن مَرَسا - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که بهان خواهی
با هیچ کس مگوی - اگرچه دوستِ مُخْلِص باشد - که هر آن دوست‌را بر دوستان
باشد *

قطعه

حاشی بده که صمدِ دلِ حزنش - با کسی گفتی - و گفتی که مگوی *

ای سلیم! آب ر سر چشمه نهد - که چو پُر شد نتوان بستن حوی *

نزد

سجده در بهان نداده گفت که مهرِ احسن نشانده گفت *

باب هشتم

حکمت ۳

دوکس رنج بیهوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد -
دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

مثنوی

علم چند آنکه بیشتر خوانی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
نه مُحَقِّقُ بود نه دانشمند - چار پائی برو کتابی چند *
آن تهی مغز را چه علم و خبر - که برو هیزمست یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بهر دین پروردنست - نه از برای دنیا خوردن *

بیت

هر که پرهیز و علم و زهد فروخت - خرمی گردد و پاک بسوخت *

پند ۵

عالم ناپرهیزگار کور مشعله دارست - بیهی به و هو لا یَهْتَدِی *

بیت

بی فائده هر که عمر در باخت - چیزی نخرید و زر بینداخت *

حکمت ۶

مُلک از خردمندان جمال گیرد - و دین از پرهیزگاران کمال پذیرد * پادشاهان بنصیحتِ
خردمندان از آن محتاج ترند که خردمندان بقربتِ پادشاهان *

قطعه

پند اگر بشنوی - ای پادشاه! در همه دفتر به ازین پند نیست -
جز بخردمند مفرما عمل - گرچه عمل کار خردمند نیست *

حکمت ۷

سه چیز بی سه چیز پایدار نماند - مال بی تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی
سیاست *

باب هشتم

در آداب صحبت

صیحا ۱

مال از برای آسایشِ مُهرسب - نه عمر از بهرِ گردِ مال * عاقلی را پرسدند - که
دیگکت کیست ؟ و بدحت کدام ؟ گفت - دیگکت آنکه حور و کشت -
و بدحت آنکه مُرد و هشت *

دیبا

مکن بمار بر آن هیچکس که هیچ نکرد - که عمر در سر تحصیلِ مال کرد و حور *

حکمت ۲

موسلی (علیه السلام) قارون را نصیحت کرد - که أَحْسَنُ کَمَا أَحْسَسَ اللَّهُ إِلَيْكَ * بشید -
و عاقبتش شدیدی که چه دند *

قطعه

آنکس که بدینار و دِرمِ حَیر بیدوخت - سر عاقبت اندر سرِ دینار و دِرم کرد *
خواهی مُنمِیح شوی از بعمِ دنیا - تا حلقِ کرم کن که خدا تا تو کرم کرد *
عرب گردد - حُدَّ وَلَا تَمَسَّ لَئِنْ الْعَائِدَةَ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ - یعنی - بحش و مِت مِت - که
نفعِ آن نقر دار گردد *

قطعه

درحبِ کرم هر گُها بیع کرد - گُذشت از فلکِ شاخ و نالی او *
گر امیدواری کرو بر حوری - مِت مِت مِتِه آره بر پای او *

انصا

شُکرِ خدای کن که مَوْقعی شدی بَحَیر - رِاعِمِ فضلِ او نه معطلِ گداشت *
مِت مِت مِتِه که خدمتِ سلطانِ همی کدم - مِت شانسِ اورو که خدمتِ بداشت *

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند که دستِ جود تو با خاندانِ آدم کرد *
 خدای خواست که بر عالمی به بخشاید - بفضلِ خویش ترا پادشاهِ عالم کرد *
 قاضی چون سخن بدین غایت رسانید و از حدِّ قیاس مُبالغت نمود - ما نیز بمقتضای
 حکمِ قضا رضا دادیم و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُکانِ طریقِ مُدارا پیش
 گرفتیم - و سر بتدارک بر قَدَمِ یکدگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختم
 سخن برین بود -

قطعه

مکن ز گردشِ گیتی شکایت - ای درویش ! که تیره بختی اگر هم برین نسق مُردی *
 توانگرا ! چو دل و دست کامرانت هست - بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بردی *

بیت

حَوْرِ دُشمنِ بچه کُند گر نَکشد طَلَبِ دوست ؟ کُنج و مار و گُل و خار و عَم و شادی بَهمند *
 بَطَرِ بَنکی در نُسْتانِ که بیدِ مُشکست و چوبِ حَشک ؟ هَمچینی در رُمرهٔ تَوانگران
 شاکِرید و کُفور - و در حلقهٔ درویشانِ صابرد و صَحور *

بیت

اگر ژاله هر قطرهٔ دُر شدی - چو حرْمهرهٔ نارازها پُر شدی *

مَعربانِ حَصرتِ حق حَلّ و تَلّا تَوانگراند درویشِ سیرت و درویشاند تَوانگر حَمّت *
 مِهیِ تَوانگرانِ آنست که عَم درویشانِ حُجُود - و بِهیِ درویشانِ آن که کَم تَوانگران
 نَگیرند - وَ مَنْ يَقَوِّلُ تَعَالَى اللَّهُ فَهُوَ حَسَنٌ * پس رُوی عَنابِ اَرَمِ درویشِ آوَرَد و
 کُفت - ای که کُفتی تَوانگرانِ مُشْتَعِلِ اند بَدایِ و مَسْتِ مَلاهی ! نَعَمْ - طائِفَهٔ هَسْتند
 بَدیِ صِفتِ که بیاں کُردی - تاصِرِ حَمّت و کافرِ نَعْمَت - که بَرَد و بَهد و بَچُورَد و بَدَشُد *
 اگر بَمثلِ نارِاں بدارد و نا طوفانِ حِبار را بَردارد - بِاعْتِمادِ مُکَمَلِ حُودِ اَرِ مَحَبّتِ درویش
 بَپُرسد - و اَر حُدایِ تَعَالی بَترسند و گویند -

بیت

گر اَر بَیستی دیگری شد هَلاک - مَرا هَسْت - بَطرا رِطوفانِ چَه ناک ؟

شعر

وَ رَاكِبَاتٍ يَبْتَاقْنَ فِي هَوَاكِحَها - لَمْ يَلْتَفِتْنَ إِلَى مَنْ عَصَى فِي الْكُتُبِ *

بیت

دُوان - چو گِلِیمِ حُوشِ بیرونِ بُردند - گویند - چَه عَم گر هَمهٔ عَالَمِ مُرَدند ؟
 تَوَسی بَرَسِ نَمَطِ که شَعیدِی و طائِفَهٔ که حُوانِ بَعَمِ بَهادهٔ و صَلاهی کَرَم
 در دَادهٔ و میاں مَحَدَمَتِ نَسْتَه و اَنرو نَقَواضِعِ کُشادَه * طالِبِ دَامِد و مَعْرِت - و
 صَاحِبِ دَیْیا و آحَرَت - چُون بَدگایِ حَصرتِ پادشاهِ عَالِمِ عَادِلِ مَوْتَد و مَصور -
 مالِکِ اَرِیّهٔ اَنام - حَاميِ ثَورِ اِسْلام - وارِثِ مُلْکِ سَلیمان - اَعْدِلِ مُلوْکِ رِمان - مَطْفَرُ
 الدَّیْیا و الدِّس - اَبو بَکر نَس سَعْدِ نِ رَکِی - اَنامِ اللَّهِ اِیامُهٗ وَ نَصَرُ اَعْلَمُهٗ *

پیشانی
 و استیلا

بیت

در من مَنگَر تا دگران چشم ندارند - کز دستِ گدایان نتوان کرد ثوابی *
 گفتا - نه - که من بر حالِ ایشان رحمت میبرم * گفتم - نه - که بر مالِ ایشان حسرت
 میخوری * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدقی که براندي من بدفعِ آن
 کوشیدمی - و هر شاهی که بخواندي بفرزین پیوشیدمی - تا نقدِ کیسهٔ همت در باخت
 و تیرِ جعبهٔ حجت همه بینداخت *

قطعه

هان! تا سپر نیفگنی از حملهٔ فصیح - کورا جز آن مُبالغهٔ مستعار نیست!
 دین و رزو معرفت - که سخندانِ سجع گوی بر درِ سلاح دارد و کس در حصار نیست *
 عاقبتِ الامر دلیلش نماند - دلیلش کردم - دستِ تعدی دراز کرد و بیهوده گفتن
 آغاز * و سنتِ جاهلانست - که چون بدلیل از خُصم فرو مانند - سلسلهٔ خصومت
 بجنبانند - چون آزر بُت تراش - که بحجّت با پسر بر نیامد بجنگش بر خاست -
 که - لَنْ لَمْ تَنْتَهَ لَارْجَمَكَ * دشنام داد - سقطش گفتم - گریبانم درید - زخمدانش
 شکستم *

قطعه

او بر من و من در و فتاده - خلق از پیِ ما دوان و خندان -
 انگشتِ تعجبِ جهانی از گفت و شنود ما بدنندان *

القَصَّة - مُرافعهٔ این سخن پیشِ قاضی بردیم و بحکومتِ عدل راضی شدیم - تا حاکم
 مسلمانان مصلحتی بجوید - و میانِ توانگران و درویشان فرقی بگوید * قاضی - چون حیلَتِ
 ما بدید و منطقِ ما بشنید - سر بگریبانِ تفکر فرو برد - و پس از تأملِ بسیار سر بر آورد
 و گفت - ای آن که توانگران را ثنا گفתי و بر درویشان جفا روا داشتی! بدان - که
 هرجا که گُلست خارست - و با خمر خُمار - و بر سرِ گنج مار - و آنجا که دُرِ
 شہوارست نهنگِ مردم خوار - لذّتِ عیشِ دنیا را لدغهِ اجل در پیست - و نعیمِ
 بهشت را دیوارِ مکارهٔ در پیست *

باب هفتم

اماره مُطالنه کند - چون قوتِ اِحسانش نباشد - نَعَصیان مبتلا گردد - که بطل و مرج
تَوأمند - یعنی دو مرددان اند از نکت شکم - مَا دَأَمَ ^{تَوأمند} که این یکی بر حاست - آن
دیگری بر پاسب * شدیدم - که درویشی را نا حدی بر حثی نگرفتند - نا آن که شرمساری
برد - سرای سنگساری شد * گفت - ای مسلمانان ! قوت ندارم که رن کنم - و طاقب
ندارم که صدر کنم - "لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْاِسْلَام" * و از حمله مَوَاحِب سُکون و حَمَعِيَّت
درون که توانگران راست یکی آن - که هر شب صَمَمی در بر گیرند و هر روز حوای
ار سر - صَمَمی که صبح تانارا دستِ ار صَاحِبِ او بر دل - و سرو حرامان را پلای ار
خِجالتِ او در گِل *

بیت

بحسبِ عربان برو نَرده جنگ - سر انگشتها کرده تناب رنک *
مَحَالست که نا وجودِ حُسی طلعَتِ او گرد مَناعی گردد و یا رای نداهی رند *

بیت

دلی که حُورِ بهشتی رنود و یعما کرد - کَی التَّعَدَات کند بر نَغانِ یعمالی ؟

شعر

مَنْ كَانَ يَنْزِلُ نَدِيَهُ مَا أَشْتَهَى رُطْبًا - يُعْبِدُهُ ذَلِكَ عَنْ رَحِمِ الْعَمَائِدِ *
اغلب تپیدستان دامنِ عَصَمَتِ معصیت آلاید - و گرسنگان نانِ مردم رُبايد *

بیت

چون سَکِ نَرده گوشتِ یامت - بپرسد کیس شُترِ صالحست یا حرِ دَحَال *
چه مایهٔ مستوران بعلبِ مُتَلَسی در عَنَبِ ساد افتاده اند و عَرَضِ گرمی در رِشت
نامی بر باد داده *

بیت

نا گرسنگی قوتِ پرهیر نماد * اِفلاسِ عِنانِ ار کَفِ تقویِ بَسِتاند *
حاتمِ طائی - که دیانان نشین بود - اگر در شهبی بودی - ار حوشِ گداناں بیچارهٔ شدی
و حامهٔ بر وی پاره گردندی - چنانکه آمده است -

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بچنگ آرد - دیگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *
 گفتمش - بر بخل خداوندان نعمت و قوف نیافته ^ء إِلَّا بَعَلَّتْ گدائی - و گر نه - هر
 که طمع یکسو نهاده کریم و بخیلش یکی نماید * مَحَك داند که زر چیست -
 و گدا داند که مُمَسِّک کیست * گفتا - بتجربت آن میگویم - که متعلقان بر در
 بدارند - و غلیظان شدیدرا بر گمارند - تا بار عزیزان ندهند - و دست بر سینه
 صاحب تمیزان نهند و گویند "اینجا کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آن را که عقل و حُمت و تدبیر و رای نیست -
 خوش گفت پرده دار - که کس در سرای نیست *
 گفتم - بَعَلَّتْ آن که از دست متوقعان بجان آمده اند - و از رُقَع گدایان بفرغان *
 محال عقلست که اگر ریگ بیابان در شود چشم گدایان پُر شود *

بیت

دیده اهل طمع بنعمت دنیا پُر نشود - همچنان که چاه بشبَنم *
 هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بینی - خود را بشره در کارهای مَخُوف
 اندازد - و از توابع آن نپرهیزد - و از عقوبت آن نه هراسد - و حلال از حرام
 نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گلوخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *
 و گر نعشی دو کس بر دوش گیرند - لَئیمُ الطبع پندارد که خوانست *
 اما صاحب دنیا بعینِ عنایت حق ملحوظست - و بحلال از حرام محفوظ * من - همانا
 که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *
 هرگز دیده دست دُبائِی بر کُتف بسته - یا بَعَلَّتْ بی نوائی در زندان نشسته - یا پرده
 معصومی دریده - یا کفی از معصم بُرده - إِلَّا بَعَلَّتْ درویشی ؟ شیر مردان را بحکم
 ضرورت در نقبها گرفته اند و کعبها سفته - مُحتملست که یکی از درویشان را نفس

درویش بی معرفت دیار آمد تا فقرش بگفتار نامحَمَّد - که "كَادَ الْقَرَّ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" * شاید
حر بوحود نعمت برهنه را پوشیدن - تا در استخلاص گرفتاری کوشیدن - و اندای حنس
مارا بمراثب ایشان که رساند ؟ و يَدِ عَلِيًّا يَدِ سُلَيْمٍ چه ماند ؟ نه بینی که حق حل
و علا در محکم تدبیر از نعیم اهل بهشت حرم میدهد - که - "أَوَلَيْكَ لَهُم رِزْقٌ مَعْلُومٌ" -
قا بدای که مشغول کفاف از دولت عفاف محرومست و مُلْكٍ ذَرَاةٍ رَبِّ نَكِيٍّ رِزْقِ

مقسوم *

نیت

تشنگان را نماید اندر حواب همه عالم بچشم چشمه آب *

حلی که من این بگفتم - عین طاعتِ درویش از دست تحمل برست - و قبیح را بر
کشید - و اسب فصاحت در میدانی وقاحت جہابید و بر من دوا بید و گفت -
چندان مُدَالَه در وصف ایشان نکردی و سبهای برشان بگفتی - که و هم تصور کند که
ترباقت نا کلید خانه اوراق * مُشْتِی مُتَكَبِّر - معرور - مُعِيب - مغرور - مُشْتَعِل مال و
نعمت - و مُعْتَقِت حاش و ثروت * سخی نگردد الا ستم است - و نظر نکند الا نکراشت *
علمارا بگدائی منسوب کند - و مُقَرَّر نه بی سر و پائی معیوب گرداند * بَعِث مالی
که دارد و عیبت حاشی که بدارد برقرار همه نشیند و خود را بهتر از همه شناسد *
نه آن در سر دارد که سر کسی بر آرد - یحیی از قول حکما - که گفته اند - هر که
بطاعت از دیگران کمست و نعمت بیش - بصورت توانگرست و معنی درویش *

نیت

گر بی مهر مال کند کبر بر حکیم - کُوبِ حَرْشِ شَمَار اگر گاو سدرست *
گفتم - مَدَمَّت ایشان روا مدار - که خداوندان کرم اند * گفت - علط کردی - که
بندگی درمَد * چه دنده که چون این آرد و بر کس نمی نازد - و چشمه افتاند
و بر کس نمی دهند - و بر مرکب استطاعت سوارید و نمی رانند - و قدمی بهر خدا
نه بدهد - و درمی بی من و ادلی بدهد * مالی بمشقت فراهم آرد و بحسب نکه
دارد و بحسرت بگذارد - چنانکه بررگان گفته اند - سیم بحیل وقتی از حاکم بر آید
که بحیل حاکم در آید *

نظم

توانگرانرا وقفست و نذر و مهمانی زکوة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی *
 تو کی بدولت ایشان رسی - که نتوانی جز این دورکعت؟ و آن هم بصد پریشانی *
 اگر قدرت جودست و اگر قوت سجود - توانگران را به میسر میشود - که مال مزگی
 دارند و جامه پاک و عرض مصون و دل فارغ - و قوت طاعت در لقمه لطیفست -
 و صحت عبادت در کسوت نظیف * پیداست - از معدۀ خالی چه قوت آید؟ و از
 دست تهی چه مروت زاید؟ و از پای بسته چه سیر آید؟ و از دست گرسنه چه
 خیر؟

قطعه

شب پراگنده خسپد آن که پدید نبود وجه بامدادانش *
 مور گرد آورد بتابستان - تا فراغت بود زمستانش *
 فراغت با فاقه نمی پیوندد - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد * یکی تحریمه
 عشا بسته - و دیگری منتظر عشا نشسته - این بدان گی ماند؟

بیت

خداوند مکنت بحق مشغول - پراگنده روزی پراگنده دل *
 پس عبادت اینان بقبول اولیتر - که جمعند و حاضر - نه پریشان و پراگنده خاطر -
 اسباب معیشت ساخته و باوراد عبادت پرداخته * عرب گوید - اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفَقْرِ
 الْمِكِبِّ وَ جَوَارٍ مَنْ لَا يُحِبُّ - و در خبرست - که الْفَقْرُ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ *
 گفت - آن شنیده که فرمود خواجه عالم (علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات)
 "الْفَقْرُ فَخْرِي" * گفتم - خاموش! که اشارت خواجه عالم (علیه السلام) بفقر طائفه
 ایست که مرد میدان رضا اند و تسلیم تیر قضا - نه اینان که خرقة ابرار پوشند و لقمه
 ادرار نوشند *

رباعی

ای طبل بلند بانگ و در باطن هیچ! بی توشه چه تدبیر کنی وقت پیچ *
 روی طمع از خلق به پیچ - از مردی - تسبیح هزار دانه بر دست میچ *

قطعه

مردِ درویش - که نابر ستم فاقه کشیده - بدرِ مرگ همانا که سُنکار آید *
 و آنکه در دولت و در نعمت و آسائی ریست - مردش بر همه شک بیست که دشوار آید *
 بهمه حال اسیری که ز بندی برهد - خوشترش دان ز امیری که گرفتار آید *

حکایت ۱۸

بررگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - اَعْدَى تَدُوْلِكَ تَسُوْلَكَ اَتَيْتِ بَيْنَ حَدِيْكَ *
 گشت - بحکم آنکه هر آن دشمن که نا وِی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس -
 که چندان که مدارا بیش کنی محالست رِیاضه کند *

قطعه

درشته حوی شود آدمی بکم خوردن - و گر خوردن چو بهم - بپزند چو حماد *
 مُراد هر که بر آری مُطیع امر تو گشت - حلاّب نفس - که گردن کشد چو یامت مُراد *

حکایت ۱۹

مناظره سعدی نا مدعی در بیان توانگری و درویشی .

یکی را دیدم در صورتِ درویشان - نه بر سیرتِ ایشان - در محفلی شسته و سُنتی
 در پیوسته - و دهنرِ شُکایتِ نار کرده - و مذمتِ توانگرانِ آثار بهاده - و سبّی
 بدیحا رسانیده - که درویشان را دستِ قدرتِ مستعاضت و توانگری را پایِ ارادت
 شکسته *

بیت

کریمان را بدست اندر دَرَم بیست - خداوندانِ نعمت را کرم بیست *

مرا که پرورده نعمتِ بررگانم این سبّی سجت آمد * گفتم - ای یار! توانگرانِ دُخَلِ
 مسکینانند - و دَحبِره گوشه نشینان - و مقصدِ رائران - و کُفِّ مُسافران - و متَحَمِّلِ
 نارِ گران از بهرِ راحِ دیگران * دستِ طعامِ آنکه برد که مُتَعَلِّقان و ربردستان
 بحورند - و فُصله مکارمِ ایشان نارامل و اَیّام و پیران و اتاریب و حیران برسد *

بابِ هفتم

بیت

پیل کو؟ تا کَتَف و بازوی گُردان ببند - شیرکو؟ تا کف و سر پنجهٔ مردان ببند *
 ما درین حالت که دو هندو از پسِ سنگی سر بر آوردند و قصدِ قتالِ ما کردند *
 بدستِ یکی چوبی - و در بغلِ دیگری کلوخ کوبی * جوانرا گفتیم - اکنون چه پائی؟

بیت

بیار آنچه داری ز مردی و زور - که دشمن بیای خود آمد بگور *

تیر و کمان دیدم از دستِ جوان افتاده و لرزه بر استخوان *

بیت

نه هر که موی شگافد ز تیرِ جوشن خای بروزِ حملهٔ جنگِ آوران بدارد پای *
 چارهٔ جز این ندیدیم که رخت و سلاح و جامه بها کردیم - و جان بسلامت بدر

قطعه

آوردیم *

کارهای گران مرد کار دیدهٔ فرست - که شیرِ شَرزه در آرد بزیرِ خمِ کمند *
 جوان - اگرچه قویِ بال و پیلتن باشد - بجنگِ دشمنش از هولِ بگسلد پیوند *
 نبردِ پیشِ مصافِ آزمودهٔ معلومست چنانکه مسئلهٔ شرعِ پیشِ دانشمند *

حکایت ۱۷

توانگر زادهٔ را دیدم - بر سرِ گورِ پدرِ نشسته بود و با درویش بچهٔ مُناظره در پیوسته - که
 صندوقِ تربتِ پدرم سنگینست - و کتابهٔ رنگین - و فرشِ رُخام انداخته و خِشتِ
 فیروزهٔ بکار برده - بگورِ پدرت چه ماند؟ خِشتی دو فراهم آورده - و مُشتی خاک بر آن
 پاشیده * درویش پرسشید و گفت - تا پدرت از زیرِ آن سنگِ گران بر خود بجنبد -
 پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

خر که بر وی نهند کمتر بار - بر آسودهٔ تر کند رفتار *
 و در خبرست - که موتُ الفقراءِ رَاحَةٌ * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عزّ و جل اسیرِ حکمِ تو گردانیده است - و ترا بر رویِ تفضیلت داده - شکرِ نعمتِ باری تعالی بجا آر - و چندین جفا بر رویِ روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری بری *

مثنوی

بر بنده مگیرِ خشمِ بسیار - جَورِش مکن و دلش میازار!
 او را تو بنده دِرم خریدی - آخر نه بقُدرتِ آنریدی *
 این حکم و غرور و خشم تا چند ؟ هست از تو بزرگتر خداوند *
 ای خواجه اِسلان و آغوش ! فرمانِ ده خود مکن فراموش !
 در خبرست از خواجه عالم و سرورِ بنی آدم (صلی الله علیه و سلم !) که گفت - بزرگتر
 حسرتی در روزِ قیامت آن بُود - که بنده صالح را بیبشت برند و خداوندِ ناسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طوعِ خدمتِ نُست - خشمِ بی حدِ مران و طیره مگیر -
 که نصیحتِ بُود بروزِ شمار - بنده آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۱۶

سالی از بلخ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی بیدرته همراه
 ما شد - نیرزه باز و چرخ انداز - سلحشور - بیش زور - که ده مرد توانا کمانِ او را زه
 نکردندی - زور آورانِ روی زمین پُشت او بر زمین نیاوردندی - ولیکن مُتَنَعِم بود و سایه
 پرورده - نه جهان دبدبه و سفر کرده - رُعدِ کوسِ دلاورانِ بگوش او نرسیده - و برقی شمشیر
 سواران بچشم ندیده *

بیت

نیفتاده در دستِ دشمن اسیر - بگردشِ نباریده بارانِ تیر *
 اتفاقاً من و آن جوان هر دو در پی هم دوان - هر دیوارِ تدیمش که پیش آمدی
 به وِت بازو بیفکندی - و هر درختِ عظیم که دیدی بزورِ پنجه بر کندي - و تفاخرِ کُنان
 گفتی -

شطنخ بسر همی برند - فرزین می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
پیدگان حاج بادیه بسر بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزاری را - کو پوستین خلق بازار می درد -
حاجی تو نیستی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیش بیطاری رفت - که مرا دوا کن * بيطار از آنچه در
چشم چهارپایان میکرد در دیده او کشید - کور شد * حکومت بر داور بردند * گفت
برو هیچ توان نیست - اگر این خر نبودی - پیش بيطار نرفتی * مقصود ازین سخن
آنست - تا بدانی که هر که نا آزموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد و بنزدیک
خردمندان بخفت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن رای با فرومایه کارهای خطیر *
بوریا باف گرچه بافنده است - نبردش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان ائمه را پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق گورش چه نویسیم ؟
گفت - آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
جایها نوشتن که بزرگاری سوده گردد و خلایق برو گذرند و سگان برو شاشند -
و اگر ضرورت چیزی همی نویسند - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه ! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدي دل من !
بگذر - ای دوست ! تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

حوسِ کسی ریخته و ار شهر گریخته - پدر را بعلب آن سلسله در بای سب و بد در پای *
گفتم - اس نلارا او صاحب ار حدا خواسته است *

قطعه

ربان ساردار - ای مرد هُشیار! اگر رقت ولادت مار را بدد -
ار آن بهر درد دلت خردم - که فرزدان با هموار را بدد *

حکایت ۱۱

طلعل بودم که برگی را پرسیدم از بلوغ * گف - در کُتب مسطور است که بلاعت
سه نشان دارد - یکی پانزده سالگی - دوم احتلام - سیم بر آمدن موی رِهار - اما در
حقیق بک نشان دارد - که در بد رِصای حق حل و علا نیش ار آن ناشی که
در بد نفی حوش - و هر آنکه درو اس صفت موحود بیست - در مُحققان بالغ
بیست *

قطعه

نصورت آدمی شد نظره آب - که چل رورش قرار اندر رحم ماند -
وگر چل ساله را عقل و ادب بیست - تا تحقیقش نباید آدمی خواند *

ایضاً

خوانمردی و لطف و آدمیت - همیس نقش هیولانی میدار *
هنر باید که صورت میتوان کرد نایوانها در ار شنکر و رنگار *
چو انسان را نباشد وصل و احسان - چه درو ار آدمی تا نقش دوار *
ندسب آوردن دُنیا هنر بیست - یکی را - گربانی - دل ندسب آر *

حکایت ۱۲

سالی برای در میان پیادگان حجاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود *
ار بی انصافی در سر و روی یکدگر اندام - و داد فسوق و حِدال بدادم * کجاوه بشینی را
شدیدم - که نا عدل خود میگفت - دو العجب کاری! که پیادگان عاج - چون عرصه

وَلَا يَقَالُ - بِمَنْ اَنْتَسَبْتَ؟ یعنی - ای پدر! ترا پرسند روز قیامت - که هنرت چیست؟
و نگویند - که پدرت کیست؟

قطعه

جامه کعبه را که می بوسند . او نه از کرم پيله نامي شد *
با غريزي نشست روزي چند - لا جرم همچو او گرامي شد *

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند که کُردم را ولادت معهود نیست چنانکه سائر حیوانات را - بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدرند و راه صحرای گیرند - و آن پوستها که در خانه کُردم بینند - اثر آنست * باری این نکته پیش بزرگی همی گفتم * گفت - دل من بر صدق این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالت خردی با مادر چنان معامله کرده اند - لاجرم در بزرگی نامقبول و نامحبوب اند *

قطعه

پسری را پدر نصیحت کرد - کای جوانمرد! یار گیر این پند -
هر که با اهل خود وفا نکند - نشود دوست روی و دولتمند *

مثل

کُردم را گفتند - چرا بزمستان بدر نمی آئی؟ گفت - بتابستانم چه خرمست که بزمستان بیرون آیم؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی حامله داشت - مدت حمل او بسر آمد * درویش را همه عمر فرزند نیامده بود * گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقه که در بر دارم - هرچه در ملک منست ایثار درویشان کنم * اتفاقاً پسر آورد * درویش شادمانی کرد و سفره یاران بموجب شرط بنهاد * پس از چند سال - که از سفر شام باز آمدم - بمحلت آن دوست بگذشتم و چگونگی حالتش پرسیدم * گفتند - بزندان شکنه درست * گفتم - سبب چیست؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عریده کرده و

باب هفتم

مثنوی

حریفِ سَفَلَه در پایانِ مستی نه اندیشد ز روزِ تنگدستی *
درخت اندر بهاران بر فشاند - زمستان لا جرم بی برگ ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسری بادیبی داد و گفت - این فرزند تُست - تربیتش همچنان کن که یکی از
فرزندانِ خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چند در بی او رنج برد و سعی کرد -
بجائی نرسید - و پسرانِ ادیب در فضل و بلاغت مُنتهی شدند * ملک دانشمندان
مُواخِذت کرد و مُعاقبت فرمود - که وعده خِلاف کردی - و شرط وفا بجا نیلوردی *
گفت - بر رايِ عالم آرایِ خداوندِ روی زمین پوشیده نمائد که تربیت یکسانست و
لیکن طبائع مُخْتَلَف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زرو سیم *
بر همه عالم همی نابد سَهیل - جایی انبال میکند - جایی اَدیم *

حکایت ۷

یکی را شنیدم از پیرانِ مَرْتی که مَریدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطر آدمی
بر روزِ بَست اگر بروزی ده بودی - بمقام از ملائکه در گذشتی *

قطعه

فراموش نکرد ایزد در آن حال - که بودی نطفه مدفون و مدهوش *
روانت داد و عقل و طبع و ادراک جمال و نطق و رای و فکر و هوش -
ده انکشتت مُرتب ساخت بر کف - دو بازویت مرتب کرد بر دوش * سرگب
کنون پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردنت - روزی فراموش *

حکایت ۸

أعربى را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! إِنَّكَ مَسْئُولٌ بِمِ الْفِيَامَةِ - مَاذَا أَكْتَسَبْتَ؟

اعرابی را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! إِنَّكَ مَسْئُولٌ بِمِ الْفِيَامَةِ - مَاذَا أَكْتَسَبْتَ؟

قطعه

چو دخلت نیست - خرج آهسته تر کن - که می گویند ملاحان سُروِدي -
 اگر باران بکوهستان نبارد بسالی - دجله گردد خُشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار! - که چون نعمت سپری شود - سختی بری
 و پشیمانی خوری * پسر از لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحتِ عاجل بمحضتِ آجل مُنغص کردن خلافِ رای
 خردمندانست *

مثنوی

خداوندانِ کام و نیک بختی چرا سختی کشند از بیمِ سختی ؟
 برو - شادی کن - ای یارِ دل افروز! غم فردا نشاید خورد امروز *
 فکیف مرا - که در صدرِ مروت نشسته ام - و عقدِ فتوت بسته - و ذکرِ انعام در افواهِ عوام
 افکنده !

مثنوی

هر که علم شد بسخا و کرم - بند نشاید که نهد بر درم *
 نام نکوئی چو برون شد ز کوی - در نتوانی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دمِ گرم من در آهنِ سردِ او اثر نمی کند - ترکِ مناصحت
 گرفتم - و روی از مُصاحبتِ او بگردانیدم - و قولِ حکما را کار بستم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلَیْكَ - فَإِنْ لَمْ یَقْبَلُوا - فَمَا عَلَیْكَ *

قطعه

گرچه دانی که نشنوند - بگویی هرچه دانی تو از نصیحت و پند *
 زود باشد که خیره سربیني بلدو پا اوفتاده اندر بند *
 دست بردست میزند - که - دریغ ! نشنیدم حدیثِ دانشمند !
 تا پس از مدّتی آنچه از نکبتِ حالش می اندیشیدم - بصورتِ بدیدم - که پاره پاره
 میدوخت و لقمه لقمه می اندوخت * دلم از ضعفِ حالش بهم برآمد - مروت ندیدم
 در چنین حالی ریش درویش را بلامت خراشیدن و نمک پاشیدن - با خود گفتم

گدا طبع و نا پرهیزگار - که عیشِ مسلمانان بدیدن او تبه گشتی - و خواندنِ قرآنش دلِ مردم سینه کردی * جمعی پسرانِ پاکیزه و دخترانِ دوشیزه بدستِ جفاي او گرفتار - نه زهره خنده و نه یارایِ گفتار - که عارضِ سیمین یکی را طباچه زد و ساقِ بلورین دیگری را در شکجه نهادی * القصه - شنیدم که طرفی از خبائثِ نفسِ او معلوم کردند - بزدند و برانندند * پس آنکه مکتب را بمصلحی دادند - پارسائی سلیم و نیک مردی حلیم - که جز بحکمِ ضرورت سخن نگفتی - و موجبِ آزارِ کس بر زبانِ او نرفتی * کودکان را هیبتِ اُستادِ مُحَسِّتین از سر بدر رفت - معلمِ دومی را باخلاقی ملکی دیدند - دیو صفت یک یک بر میدند - و با اعتمادِ حلمِ او ترکِ علم گرفتند * همچنین اُغلبِ اوقاتِ ببا زچه فراهم نشستندی و لوحِ نا درست کرده بشستندی - و بر سرِ همدیگر شکستندی *

بیت

اُستادِ معلّم چو بُوَد کم آزار - خِرْسَکِ بازند کودکان در بازار *
بعد از دو هفته بر درِ آن مکتب گذر کردم - معلّمِ اولین را دیدم - دل خوش کرده بودند و بمقامِ خویش باز آورده * از بی انصافی برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر بار ابلیس را معلّم ملائکه چرا کردند؟ پیر مردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوحِ سیمینش در کنار نهاد -
بر سرِ لوحِ او نیشته بزر - جَوَرِ اُستاد به ز مهرِ پدر *

حکایت ۵

پارسی زاده را نعمتِ بی گران از تَرکه عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مُبذری پیش گرفت * فی الجملة نماند از سائرِ معاصی و مُنکری که نکرد و مُسکری که نخورد * باری به نصیحتش گفتم - ای نرزد! دُخُلِ آبِ روانست - و عیشِ آسیایِ گردان -
یعنی خرجِ فراوان کردنِ مُسَلَّم کسی را باشد که دُخُلِ مُعین دارد *

بیت

میراث پدر خواهی - علم پدر آموز - کین مال پدر خرچ توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضلاء عصر تعلیم ملک زاده همی کرد - ضرب بی محابا زدی و زجر بی قیاس کردی * باری پسر از بی طقتی شکایت پیش پدر آورد و جامه از تن دردمند برداشت * پدر را دل بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسران آحاد را چنین جفا و توبیخ روا نداری که فرزند مرا - سبب چیست ؟ گفت - سبب آن که سخن اندیشیده گفتن و حرکت پسندیده کردن همه خلق را علی العموم باید و پادشاهان را علی الخصوص - موجب آن که از دست و زبان ایشان هر چه رود هر آئینه بآفواه بگویند - و قول و فعل عوام الناس را چندان اعتبار نباشد *

قطعه

اگر صد نا پسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *
و مگر یک نا پسند آید ز سلطان ز اقلیمی باقلیمی رسانند *
پس واجب آمد معلّم پادشاه زاده را در تهذیب اخلاق خداوند زادگان "انبتهم الله نَبَاتًا حَسَنًا" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حق عوام *

قطعه

هر که در خردیش ادب نکند - در بزرگی فلاح ازو برخاست *
چوب تر را چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز با آتش راست *

ملک را حُسن تدبیر فقیه و تقریر جواب او موافق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصب او بلند گردانید *

حکایت ۴

معلّم کتابی را دیدم در دیار مغرب - ترش روی و تلخ گفتار - بد خوی و مردم آزار

بابِ هفتم در تأثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسری کور دل داشت * پیش دانشمندی فرستاد - که مر این را تربیتی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیم کردش - موثر نبود * پیش پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد *

قطعه

چون بود اصلِ گوهري قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقلِ نگو نداند کرد آهني را که بدگر باشد *
سگ بدریای هفتگانه بشوي - چونکه تر شد پلیدتر باشد *
خر عیسی اگر بمکه رود - چون بیاید هنوز خر باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را بند همی داد - که ای جان پدر! هنر آموزد! که مُلک و دولت دنیا
اعتماد را نشاید - و سیم و زر در سفر مَحَلِ خطر باشد - که دزد یکبار برد یا خواجه بتفاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هنرمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفس خود دولتست - هرکجا که رود تدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر لقمه چیند و سختی بیند *

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن - خو کرده بنابر جور مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شوم - هر کسی گوشه نرا رفتند *
روستا زادگان دانشمند بوزیری پادشاه رفتند -
پسران دزیر ناقص عقل بگدائی بروستا رفتند *

باب ششم

مثنوی

دَرِغَا! گردن طاعت نهادن - گرش همراه بودی دستِ دادن!
 بدیناری چو خر در گل بمانند - وگر الحمد گوئی - صد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکنی؟ گفت - با پیر زنانم اُلُفتی نباشد * گفتند - جوان
 بخواه - چون مُکنت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان اُلُفت نیست - او که
 جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بندد *

تُرکیه

پیرِ هفتا سه جنی مُکنه کورِ مُقَرِّی بَخَوَانِیِ چشِ رُوش *

بیت

زور باید نه زر - که بانورا گُرزی سخت به زده من گوشت *

قطعه

شنیده‌ام که درین روزها گُهن‌پیری خیال بست به پیرانه سر که گیرد جُفت *
 بخواست دخترکی خوب روی گهر نام - چو دُرُج گهرش از چشمِ مردمان بُنُفُت *
 چنانکه رسمِ عروسی بُرد - تَمَنّا کرد - ولی بجملهٔ اوّل عصاءِ شیخ بخت *
 کمان کشید و نَزَد بر هدف - که نتوان دوخت مگر بسوزنِ پولاد جامهٔ هنگُفت *
 بدوستانِ گِلّه آغاز کرد و حُجّت خاست - که خان و مانِ من این شوخ دیدهٔ پاک بُرفت *
 میانِ شوهر و زن جنّت و فتنه خاست - چنان که سر بشکنه و قاضی کشید - و سعدی گفت -
 پس از ملامت و شُعت - گناهِ دختر چیست؟ ترا که دست بلرز - گُهر چه دانای سفت؟

دیب

چون پیر شدی - ز کودکی دسب ددار - ناری و طراب سخوانان بگذار *

مثنوی

طرب نوحوان ر پیر محوی - که دگر باید آب رفته محوی *
 رر را چون رسید وقب درو - کرامد چنانکه سدره نو *

قطعه

دور جوانی شد از دسب من - آه! دربح آن رمب دلروز!
 فوت سربچه شیرى نرمت * راصیم اکدن نه پدیری چو نور *
 پیرری موی سیئه کرده بود - گفتمش - ای مامک درنه رور -
 موی نه قلنيس سیئه کرده گیر - راسب نخواهد شدن ان پشپ کور *

حکایت ۶

وقتی سبیل جوانی نانگ بر مادر دم * دل آورده نکاحی شسب و گرنال همی گفت -
 مکر حردی فراموش کردی که درشتی میکنی *

قطعه

چه خوش گفتم رالی نررید خوش - چو دیدش پلنگ انگ و پیل تن -
 گر از عهد خردست ناد آمدی که بیچاره بودی در آعوش من -
 نکردهی درس رور بر من حفا - که تو شیر مرنی و من پیره رن *

حکایت ۷

توانگری بخیل را پسری رکور شد * بیلک خواهان گفندش - مصلحت آنست که حتم
 قرآن کنی از بهر وی نا بدل قربان - باشد که حدای عر و حل شعا دهد * لحتی
 درس اندیشه درو رمت و گفت - حتم مصحح محمد اولیترسب * صاحبلی بشدید و
 گفت - حتمش بعلت آن احتیاز آمد - که قرآن بر سر راناسب و رر در میای جان *

ام - تا مرا این فرزند بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان همیگفت - چه بودی اگر
من آن درخت را بدانستمی که کجا ست - تا دعا کردمی که پدرم زودتر بمیرد * خواجه
شادی کنان که پسر عاقلست - و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت لا یعقل *

قطعه

سالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سوی تربت پدرت *
تو بجائی پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری از پسرت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگاه بیای گریوه سست مانده * پیر مرثی
ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُسپی ؟ که نه جائی خفتنست *
گفتم - چون روم ؟ که نه پای رفتنست * گفت - نشنیده که صاحب دلان گفته اند -
رفتن و نشستن به که دوبدن و گسستن *

قطعه

ای - که مُشتاقِ منزلی - مُشتاب ! پند من کار بند و صبر آموز *
اسب تازی دو تگ رود بشتاب - اُشتر آهسته میروَد شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقه عشرت ما بود - که
دردش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری بر آمد که
اتفاق ملاقات او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان بر خاسته و بیح
نشاطش بریده و گل هوشش پُرمرده -

بیت

بدر کرد گیتی غرور از سرش - سر ناتوانی بزانو برش *
پرسیدمش - که چگونه ؟ و این چه جالتست ؟ گفت - تا کودکان بیاردم - دگر کودکی
نکردم *

شعر

مَضی الصَّبَا وَالشَّيْبُ غَیْرِ نِی وَ کَفِی بَتَعْبِیرِ الزَّمَانِ نَذِیراً *

باب ششم

تراوی عقلِ من در آن يك سحی ندارد كه وقتی شیده‌ام از قابله حوش - كه
گفت - من حواس را اگر تیری در پهلوی شیده به كه پیری *

رباعی

ز كرسر مرد بی‌صا بر حیرد - بس فتنه و شور را سر بر حیرد *
پیری كه رهای حوش تواند حاست - الا عصا - كیش صفا بر حیرد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ نَسَّ يَدَيَّ نَعْلَهَا شَيْئًا كَارِحًا شَيْءَ الصَّائِمِ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَإِنَّمَا الرِّقِيَّةُ لِلنَّالِمِ *

في الجملة امكان موافقت نبود - بمشارقت احكاميد * چون مدتِ عدتش سر آمد -
عقدِ نکاحش بستند نا حواسي تند نرش روی تهي دست بد حوی * حورو حفا میدید
و ربح و تنای میکشید - و شكر نعمت حق همچنان میگفت - كه الحمد لله كه از آن
عذاب الیم رهیدم و بدن نعمتِ مُقیم رسیدم *

قطعه

روی رسا و حمامه دیما - صندل و تود و رنگ و بوی و قوس -
ایں همه رست رباں باشد - مرد را کبر و حایه رملت بس *

بیت

با این همه حور و تند حوی نارت نکشم كه حور و بوی *

قطعه

با تو مرا سوحق اندر عذاب به كه شدن با دیگری در بهشت *
سوی پیار از دهی حوسروی حوستر آید كه گل از دست رشت *

حکایت ۳

مهمان پیری شدم در دیار نکر كه مال فراوان داشب و فرزندی حوسروی * شعی حکایت
کرد - كه مرا در همه عمر حراس فرزندی نموده است * در حقی درس وادی ربارنگاهست -
كه مردمان تحاحب حواستن آحا رود * شهای درار در پای آن در حقت حقی دالیده

- خواجه در بندِ نقشِ ايوانست - خانه از پاي پست ويرانست *
- پير مردی ز نزع مي ناليد - پيره زن صندلش همي ماليد *
- چون مُخَبَّط شد اِعتِدالِ مزاج - نه عزيمت اثر كند نه علاج *

حكايت ۲

پير مردی را حكايت كنند - كه دختری خواسته بود و حُجره بگل آراسته و بخلوت با او نشسته و دیده و دل درو بسته - شبهاي دراز نخفتي و بڈلها و لطيفها گفتي - باشد كه مُوانست پذيرد و وحشت نگیرد * بالجمله شبی ميگفت - بختِ بلندت يار بود و چشمِ دولت بیدار - كه بصحبتِ پيري افتادي پخته - پرورده - جهانديده - آرميده - نيک و بد جهان آزموده - سرد و گرم روزگار چشیده - كه حقِ صحبت بداند و شرطِ مودت بجاي آرد - مُشْفِق و مهربان - خوش طبع و شیرين زبان *

مثنوي

تا توانم دلت بدست آرم - ور بـيـسـازا ريم نـيـازم *

ور چو طوطي بود شکر خورشـت - جانِ شيرين فدای پرورشـت *

نه گرفتار آمدي بدستِ جواني مُعْجِب خيره روي تيره راي سبک پاي كه هر دم هوسي
پزد و هر شب جائی خسپد و هر روزياري گیرد *

قطعه

جوانان خردمند و نكو روي - و ليكن در وفا با كس نپايند *

وفاداري مدار از بلبلان چشم - كه هر دم برگلي ديگر سرايند *

بر خلافِ پيران - كه بعقل و ادب زندگاني كنند - نه به مقتضاي جهل و جواني *

بيت

ز خود بهتري جوي و فرصت شمار - كه با چون خودي كم كني روزگار *

گفت - چندان كه برين نمط بگفتم - گمان بردم كه دلش در قيدِ من آمد و صيدِ من
شد * ناگاه نفسی سرد از دلِ پر درد بر آورد و گفت - چندين سخن كه گفتي در

باب ششم در ضعف و پیری

حکایت ۱

با طائفه دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم * ناگاه جوانی از در آمد و گفت - در این میان کسی هست که زبانی پارسی داند ؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و بزبان پارسی چیزی میگوید که مفهومی ما نمی‌گردد - اگر بکرم قدم رنجه شوی - مزد یابی - باشد که وصیتی کند * چون ببالینش فراز آمدم این می‌گفت -

قطعه

دستی چند - گفتم - بر آرم بکام - دریغاً ! که بگیرفت راه نفس *
دریغاً ! که بر خوان الزان عمر دستی خورده بودیم - گفتند - بس !
معنی این سخن را بحر بی با شامیان گفتم * تعجب کردند از عمر دراز و تأسف او بر حیات * گفتم - چه گونه درین حالت ؟ گفت - چه گویم !

قطعه

ندیده که چه سختی رسد بجان کسی که از دهانش بدر میکنند دندانها ؟
قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجود عزیزش بدر رود جانی *
گفتم - تصور مرگ از خیال بدر کن و همراه بر طبیعت مستولی مگردان - که فیلسوفان یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اعتماد بقار نشاید - و مرض اگرچه هائل بود - دلالت کلی بر هلاک نکند * اگر فرمائی طبیبی را بخوانم تا معالجه کند * دیده باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست برهم زند طبیب ظریف - چون خریف بیند افتاده حریف *

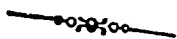
باب پنجم

بیت

ای که حمالِ عیبِ خویشتندید ! طعنه بر عیبِ دیگران چه زنید ؟

حکایت ۲۰ منظومه

جوانی پاک باز و پاک رو بود - که با پاکیزه روئی در گرو بود *
 چنین خواندم که در دریای اعظم - بگردابی در افتادند باهم *
 چو ملاح آمدش تا دست گیرد - سباده کاندرا آن حالت بمیرد -
 همی گفت از میان موج تشویر - مرا بگذار و دست یار من گیر *
 درین گفتن جهانی بر وی آشفست * شنیدندش که جان میداد و می گفت -
 حدیث عشق ز آن بطل منیوش - که در سختی کند یاری فراموش *
 چنین کردند یاران زندگانی - ز کار افتاده بشنو تا بدانی -
 که سعدی راه و رسم عشق بازی - چنان داند که در بغداد تازی *
 دلآرامی که داری دل درو بند - دگر چشم از همه عالم فرو بند *
 اگر مجنون و لیلی زنده گشتی - حدیث عشق ازین دفتر نوشتی *

و شاهد نشست و می رخت و قدح شکسته - قاصی در جوابِ مستی بیکر ارمُلت هستی * نطف بیدارش کرد و گفت - درحیر! که آفتاب بر آمد * قاصی درباب که حال چیست * گفت - ار کدام حاب؟ گفت - ار قتلِ مشرق * گفت - الحمد لله! که هنوز در توبه درست حکم اس حدث - که لا یعلقُ داب التوبه علی العباد حتی تطلع الشمس من مغربها * استعترک - اللهم - واتوبُ إِلَیْک!

قطعه

اس دو چیرم بر گناه انیکتند - حبتِ نا فرحام و عقیلِ نا تمام *
گر گرفتارم کنی - مُستوحیم - ور یکشی - عفو بهتر کانتقام *
ملک گفت - توبه درین حالت - که بر حاکم خود اطلاع یافتی - سودی نکند - قال الله تعالی - فَمَنْ لَمْ يَنْتَهِ عَنْ إِيمَانِهِمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسًا *

قطعه

چه سود آنکه رُدری توبه کنی - که بتوای کُمد انداخت بر کاج؟
بلند ارمیوه - گو - کوتاه کی دست - که کوبه خود ندارد دست بر شاج!
ترا نا و خود چوین مُنکری که طاهر شده خلاص صورت نه بدد * اس نکمت و مَکَلّ
عقوبت دروپی آویختند * قاصی گفت - مرا در حدیثِ سلطان یک سچی دقیست *
ملک بشدید و گفت - آن چیست؟ گفت -

قطعه

بآستینِ ملالی که بر من افشاندی - طمع مدار که ار دامت ندارم دست *
اگر خلاص مُکَلست ارس گنه که مراست - ندان کرم که تو داری اُمیدواری هست *
ملک گفت - اس لطیفه بدع آوردی - و اس مکنه عرب گفتی - ولیکن محال
عقلست و خلافِ شرع که ترا فصل و بلاغتِ اِمروار چنگِ عقوبتِ من بر هاند *
صلح آن می بینم که ترا ار بلعه بر اندازم تا دیگران عذرت گیرند * گفت - ای
حدادِ حها - پرورده نعمتِ اس حاندانم و اس حرم تنها نه من کرده ام - دیگری را
بیدار - تا من عذرت گیرم * ملک را حنده آمد - و بعو ارس حرم او بر حاست - و
معدن را - که مرصدِ کشتیِ قاصی بودند - گفت -

بیت

هر که زردید - سر فرود آورد - وز ترازوی آهین دوشست *

في الجملة شبی خلوت میسر شد - و هم در آن شب شکنه را خبر شد * قاضی را همه
شب شراب در سر و شاهد در بر از تنعم نخفتی و بترنم گفتی -

نظم

امشب مگر بوقت نمی خواند این خروس ؟ عشاق بس نکرد هنوز از کنار و بوس *

رخسار یار در خم گیسوی تابدار - چون گوی عاج در خم چوگان آبنوس *

یکدم که چشم فتنه نخفتست زینهار ! بیدار باش - تا نرود عمر بر فسوس *

تا نشنوی ز مسجد آدینه بانگ صبح - یا از در سرای اتابک غریو کوس -

لب از لب چو چشم خروس ابلهی بود بر داشتن بگفته بیهوده خروس *

قاضی درین حالت بود که یکی از متعلقان از در آمد و گفت - چه نشسته ؟

برخیز ! و تا پای داری بگریز ! که حسودان بر تو دق گرفته اند - بلکه حقی گفته

اند - تا آتش فتنه - که هنوز اندکست - باب تدبیر فرو نشانیم - مبادا که فردا - چوبالا

گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید برده ضیغم را - چه تفاوت کند که سگ لاید ؟

روی بر روی دوست نه - بگذار - تا عدو پشت دست می خاید !

ملک را هم در آن شب آگهی دادند - که در ملک تو چنین منکری حادث شده

است * گفت - من او را از فضایی عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که

معاندان در حق او خوضی کرده باشند - این سخن در سمع قبول من نمی آید - مگر

آنگاه که معاینه گردد - که حکما گفته اند -

بیت

ببندی سبک دست بردن بتیغ بدندان گرد پشت دست دریغ *

شنیدم که سحرگاهان با تنی چند از خاصان ببالین قاضی فراز آمد - شمع را دید ایستاده

باب پنجم

همانا که از وقاحتِ او بوی سَماحت می آید * پادشاهان سخن صلاحت گردند - اما
در بهان صلاح جویند *

بیت

انگورِ نَو آورده تَرش طعم نود - روری دوسه صرک که شیرین گردد *
این نکست و نمسندِ صفا نار آمد * تنی چند از عدول که در مجلس او بودند رمین
خدمت نرسیدند - که اگر احارت ناشد سخنی چند نگویم - اگرچه ترک ادبست -
و بررگان گفته اند -

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست - خطای سررگان گرفتار خطاست *
اما حکم آنکه سابق اِعلامِ خداوندی بر بندگانش مصلحتی که بیند و اعلام نکند -
بوعی از حیانت ناشد * طرقتی صواب آنست که با این پسر گرد طمع نکردی و
درش هوس در نوردی - و منصبِ قضا پایگاهی رفیعست - تا نگداهی شنیع مَلوث
نگردی - که حرف ایست که دندی و حدیث اینکه شیدی *

مثنوی

یکی کرده بی آب رویی بسی چه عم دارد از آب روی کسی ؟
بسا نام نیکوی پناه سال که یک نام رشتش کند پایمال *
قامی را نصیحتِ نارِ یکدل پسند آمد - و بر حُسِ رای قوم آفرین کرد و گفت - نظر
عربان در مصلحتِ کار من تبی صوابست و مسئله بی جواب - و لیکن -

بیت

نصیحت کس مرا چندانکه خواهی - که نتوان سُستن از رنگی سیاهی *
انصاً

از یاد تو عاقل نتوان کرد هیچم - سر کوفته مارم - نتوانم که نه پیچم *
این نکست و کسان را تنقِصِ احوال او ترا نیکست و رعیت بی گران بریخت - که
گفته اند - هر کرا زر در ترازوسب رور در ناروست - و آنکه بر مُرادِ جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد *

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَمِي بِمِسْمَعِي لَوْ سَمِعْتُ وَرَقَ الْحَمِي صَاحَتْ مَعِي *
يَا مَعْشَرَ الْخُلَّانِ ! قُولُوا لِلْمُعَا فِي - لَسْتَ تَدْرِي مَا بِقَلْبِ الْمُوجَعِي !

نظم

تندرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش *
گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمرِ خود ناخورده نیش *
تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش *
سوزِ من با دیگری نسبت مکن - او نمک بردست و من بر عضوِ ریش *

حکایت ۱۹

قاضي همدان را حکایت کنند - که با نعل بند پسری سرِ خوش داشت و نعلِ دلش
در آتش * روزگاری در طلبش مُتَلَهِّف بود و پویان و مترصد و جویان و بر حسب
واقعۀ گویان -

رباعي

در چشمِ من آمد آن سِهِي سُرُ بلند - بَرَبُود دلم ز دست و درپايِ فِگند *
این دیده شوخ میکشد دل بکمند - خواهی که بکس دل ندهی - دیده ببند *
شنیدم که در ره گذری پیشِ قاضي باز آمد و برخی ازین مُعامله بسمعش رسیده بود -
زائدُ الوصف رنجید و دشنام بی تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از
بی حرمتی فرو نگذاشت * قاضي یکی را از علمای معتبر که همعنان او بود گفت -

بیت

آن شاهدي و خشم گرفتن بپیش - و آن عُقده بر ابروي ترش شیرینش *
و عرب گوید - ضَرْبُ الْحَبِيبِ زَيْبِ *

بیت

از دستِ تو مُشت بر دهانی خوردن خوشتر که بدستِ خویش نانی خوردن *

نابِ پِچم

قطعه

سود درنا بدک بودی - گر بدوی بیم موج - صحت کُل خوش بودی - گر بیستی تشویشِ حار *
دوش چو طَافُوس - می نازیدم اندر نایع وصل - دگر امروز از یزاق نار می بیچم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از مُلُکِ عرب را حکایتِ لیلی و محبوس نگفتند و شورشِ احوالِ او - که تا کمالِ
صل و بلاعب سر در میانِ بهاده اسب و رِمامِ احتیاجِ اردسب داده و تا حیوانات
انس گرفته * نمرود تا حاصرش آوردند و ملاعب کردن گرفت - که در شرفِ نفسِ
انسان چه حلال دندی که حوی بهائم گرفتگی و ترکِ عِشرتِ مردم گفتی ؟ محبوس
ندلید و گف -

شعر

وَرْتُ صَدِيقِي لَأَمِي مِي وَدَادِهَا * أَلَمْ تَرَهَا تَبِمَا يَدْرُصِحُ لِي عُدْرِي *

قطعه

کاش آبان که عیبِ من حسُتند - روست - ای دِلِستان ! بدیدندی !
تا کجای تُرُج در بطرت بیخبر دستها بُردندی *
تا حقیعِ معنی بر صورتِ دعوی گواه آمدی - ندالکِ الدی لمعنی بیه * ملکت را
در دل آمد که جمالِ لیلی مطالعه کند - تا چه صورتست که موجبِ چندنِ یقنه
اسب * نمرود تا در احداثِ عرب نگردیدند و ندسب آوردند و پندشِ ملک در صحنِ
سراچه نداشتند * ملک در هدایِ او طر کرد - شخصی دند سیاه دلم صعیف اندام *
در بطرش حقیر نمود - حکمِ آنکه کمربنِ حدمِ حرمِ او جمالِ ارو پندش بود و برست
دش * محبوس برخواست در نایب * گفت - ای ملک ! از درِ چُت چشمِ محبوس
جمالِ لیلی دانسی مطالعه کردن - تا سِرِّ مشاهده او بر تو تخلی کردی *

مثنوی

رُا بر درکِ من رحمب بیاند - رفیقِ من یکی هم درد ناید -
که تا او یصه می گویم شب و روز - دو هیمر را بهم خوشتر بود سور *

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببرند * بازرگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرارِ خویش مانده بود و مُتغیّر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبرد ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلفت نبود که بوقتِ
مُفارت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل - که دل برداشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مناسبِ حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتفاقِ
مُخالطت بود و صدقِ مودّت - تا بجائی که قبله چشم جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عمرم وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد از صحبت - که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پایِ وجودش بگلِ اجل فرو رفت و دودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم اینست -

قطعه

کاش آن روز که در پایِ تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - ابنِ منم بر سرِ خالِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گل و نسرين نِفشاندي نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویش بریخت - خاربُنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارتِ او غم کردم و نیتِ جزم که بقیّتِ عمر فرشی هوس در نوردم و گرد
مُجالست نکردم *

لحقی ناندیشه فرو رفت و گفت - غالب اشعار او در بابِ فارسیست - اگر نگویی -
 نفهم بردیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسِ عَلَيَّ قَدِيرٌ عَقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طُغِ نَرَا تا هوسِ نحو کرد - صورتِ ثقل از دلِ ما محو کرد *
 ای دلِ عُشاقِ بدام تو صید ! ما بتو مشغول - تو نا عمرو و زید *
 یامدادان - که عرم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دواں آمد و تَلَطَّف
 نمود و تَأَسَّف خورد که چندین مُدَّتِ بگفتی که سعدی منم - تا شکرِ قدیمِ نَزْرُگوارت را
 میان بخدمتِ بستمی * گفتم -

مصرع

با وجودت ز من آوار بیامد که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسایی تا بخدمتِ مُستعید گردیم ؟ گفتم - نتوانم
 بحکمِ این حکایت -

مثنوی

بررگی دیدم اندر کوخساری قناعت کرده ار دنیا بغاری *
 چرا - گفتم - شهر اندر بیایی - که ناری ندی از دل سرکشالی ؟
 نگفت - آنخا پری رویاں بُرد - چو گِلِ سیار شد - پیلانِ بلنزد *
 این نگفتم و بوسه چند بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بروی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش بدرد !
 سیم - گوئی - وداع یاران کرد - روی زن سوی سرخ زان سو رود *

شعر

إِنْ لَمْ أُمَّتْ بَرِّمَ الْوَدَاعِ تَأْسَفًا - لَا تَحْسَبُونِي مِمَّنِ الْمَوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حکایت ۱۷

حرقه پوشی در کاروانِ حجار همراه ما بود * یکی ار امرای عرب مر او را صد دینار بخشید

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببرندند * بازرگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرارِ خویش مانده بود و مُتَغیِّر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبود ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلفت نبود که بوقتِ
مُفَارقت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل - که دل برداشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مُناسِبِ حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتفاقِ
مُخالطت بود و صدقِ مودّت - تا بجائی که قبلاً چشمم جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عُمرم وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد ازو صحبت - که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پائی وجودش بگلِ اجل فرو رفت و دودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم اینست -

قطعه

کاش آن روز که در پائی تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشمم - ابنِ منم بر سرِ خالِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گُل و نسرين نِفشاندي نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویش بریخت - خارِ بنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفَارقتِ او غم کردم و نیتِ جنم که بقیّتِ عمر فرشی هوس در نَوردم و گرد
مُجالست نکردم *

لحقی ناندیشه فرو رفت و گفت - غالب اشعار او در بابِ فارسیست - اگر نکوی -
 بفهم بردیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسِ عَلَيَّ قَدَرِ عَقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طَمَعِ تَرَا تا هوسِ نَحْوِ کرد - صورتِ ثَقُلِ از دَلِ ما محو کرد *
 ای دَلِ عُشَّاقِ بَدَامِ تو صَیدِ ! ما بقو مشغول - تو نا عمرو و زید *
 یامدادان - که عرم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دواں آمد و تَلَطَّفِ
 نمود و تَأَسَّفِ خورد که چندین مُدَّتِ بگفتی که سعدی منم - تا شکرِ قُدُومِ نَزَرِ گوارت را
 میان بخدمتِ بستمی * گفتم -

مصرع

با وجودت ز من آوار بیامد که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسایی تا بخدمتِ مُستعیدِ گردیم ؟ گفتم - نتوانم
 بحکمِ این حکایت -

مثنوی

بررگی دیدم اندر کوخساری قناعت کرده ار دنیا بغاری *
 چرا - گفتم - شهر اندر بیایی - که ناری ندی از دل سرکشالی ؟
 نگفت - آنخا پری رویاں بُرد - چو گِلِ سیار شد - پیلانِ بِلَنزِدِ *
 این نگفتم و بوسه چند بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بروی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش بدرد !
 سیم - گوئی - وداع یاران کرد - روی زن سوی سرخ زن سو رود *

شعر

إِنْ لَمْ أُمَّتْ بَرِّمَ الْوَدَاعِ تَأْسَفًا - لَا تَحْسَبُونِي مَيِّ الْمَوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حکایت ۱۷

حرقه پوشی در کاروانِ حجار همراه ما بود * یکی ار امرای عرب مر او را صد دینار بخشید

تابِ آفتاب نیاوردم - و التَّجَا بَسَايَهُ دِیواری بردم - مُتَرَقِّبٌ که کسی حرارتِ مرا به
 برفِ آبی فرو نشاند * ناگاه از تاریکی دَهْلِیْزِ خانهِ روشنائیِ بَتَافِت - یعنی - جمالی که
 زبانِ فصاحت از بیانِ صباحتِ آن عاجز آید - چنانکه در شبِ تَارِیْکِ صُبْحِ بر آید -
 یا آبِ حیات از ظلماتِ بدر آید - قدحی برفِ آب در دست گرفته و شکر در آن
 ریخته و بعرقِ بر آمیخته * ندانم بگُلابش مُطِیْبِ کرده بود - یا قطرهٔ چند از کُلِ رویش
 در آن چکیده * فی الجمله شربت از دستِ نگارینش بر گرفتم و بخوردم و عمر از سر
 گرفتم و گفتم -

شعر
 ظَمَأُ بِلَبِّي لَا يَكَادُ يَسِيغُهُ رَشْفُ الزَّلَالِ وَلَوْ شَرِبْتُ بَحُورًا *

قطعه

خرم آن فرخنده طالع را - که چشم بر چنین روئی فِتْدِ هر بامداد -
 مستِ مِی بیدار گردنم شب - مستِ ساقی روزِ محشر بامداد *

حکایت ۱۶

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برای مصلحتی صلح اختیار کرد * بجامع کاشغر در
 آمدم - پسری را دیدم در خوبی بغایت اِعْتِدَال و نهایتِ جمال - چنانکه در امثال او
 گویند -

نظم

مُعَلِّمِش همه شوخی و دلبری آموخت - جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت *
 من آدمی بچنین شکل و خوی و قد و روش ندیده ام - مگر این شیوه از پری آموخت *
 مُقَدِّمَهُ نَحْوِ زَمْخَشَرِ در دست - همی خواند "ضَرْبَ زَيْدِ عَمْرَوًا كَانُ مُتَعَدِّيًا" * گفتم -
 ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زید و عمرو را همچنان خصومت باقیست *
 بخندید و مَوْلِدِم پرسید * گفتم - خَالِ پاكِ شیراز * گفت - هیچ از سخنانِ سعدی یاد
 داری ؟ گفتم -

نظم

بَلِيتُ بِنَحْوِ يَصُولِ مُغَاضِبًا عَلَيَّ كَرِيْدٍ فِي مُقَابَلَةِ عَمْرٍو *
 عَلَيَّ جَرِّ ذَيْلِ لَيْسَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ وَهَلْ يَسْتَقِيمُ الرَّفْعُ مِنْ عَامِلِ الْجَرِّ *

باب پنجم

با این همه از هر دو طرف دلستگی بود - حکم آن که شنیدم که روزی دو کیت از سجنای من در مجمعی می‌خواند -

قطعه

یگاری من چو در آمد خندهٔ نمکین - نمک ردا ده کند بر جراحتِ رشال *
 چه بودی - از سرِ رُلش بدستم افتادی - چو آستینِ کرمان بدستِ درویشال *
 طائفهٔ از درستان بر لُطفِ اس سخی - نه که بر حُسنِ سیرتِ خویش - گواهی داده بودند و آفرین کرده - و او هم در آن حملهٔ مُدافعهٔ نموده و بر قوتِ صحتِ دیرین تأسفِ حورده و خطایِ خویش مُعترف شده * معلوم کردم که از طرفِ او هم رعنتی هست - اس چند بیبِ پرستم و صلح کردم *

قطعه

نه ما را در میان عهد وفا بود ؟ حقا کردی و بد عهدی نمودی *
 بیکبار از جهان دل در تو بستم - بدادستم که بر گردی بروی *
 هنوزت گرسر صلحست - نار آ - کران مقولتر ناشی که بودی *

حکایت ۱۳

یکی را ز بی صاحب جمال در گذشت - و مادرِ من پیرِ قوتِ بعلتِ کابین در خانهٔ او نماد * مرد از محاورتِ او بجان آمده بود و چارهٔ نداشت * یکی از درستان پرسیدش - که چه گونه در براتی یارِ عربی گفت - ما دیدنِ من بر من چنان دشوار نمی‌آید که ندی مادرِ من *

مثنوی

کُلِ نتاجِ رمت و خارِ نماد - گنج برداشتند و مار نماد *
 دنده بر تارکِ سدلِ ددن - خوشتر از روی دشمنان دیدن *
 واحدست از هزار دوسب بُرد - تا یکی دشمنیت نماد دید *

حکایت ۱۴

یاد دارم که در آنام حوایِ گُدر داشتم نکوئی و نظر داشتم نماه روئی در تموری - که حرورش دهانِ خوشنایدی و سبوشِ معرِ اسکانِ خوشنایدی * از صُغفِ بشرت

قطعه

علي الصَّباح بروي تو هر که بر خيزد - صبايحِ روزِ سلامت برو مسا باشد *
 بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی - ولي - چنانکه توئی - در جهان کجا باشد ؟
 عجبتَر آن که غراب هم از مُجاورتِ طوطي بجان آمده بود و ملول شده - لا حول
 کُنان از گردشِ گيتي همي نالید - و دستهايِ تَغابُن بر یکدیگر همي مالید و میگفت -
 این چه بختِ نِگونست و طالعِ دُون و اَيامِ بو قلمون ؟ لائِقِ قدرِ من آنستي که با زايي
 بر دیوارِ باغي خرامان همي رفتي *

بیت

پارسا بس این قدر زندان - که بُود در طویلۀِ زندان *
 تا چه گُنه کردم که روزگارم بعُقوبتِ آن در سِلکِ صحبتِ چنین ابلهي خود راي و نا
 جنسِ خیره رویِ بچنین بند و بلا مُبتلا گردانیده است ؟

قطعه

کس نیاید بپايِ دیواري - که بر آن صورتِ نگار کنند *
 گر ترا در بهشت باشد جاي - دیگران دوزخ اختیار کنند *
 این مثل بدان آورده ام تا بدانی - که چندان که دانارا از نادان نفرتست - نادان را نیز
 از صحبتِ دانا و حشمتست *

قطعه

زاهدي در میانِ زندان بود - زان میان گفت شاهدي بَلخي -
 گر ملولي زما - تَرش منشين - که تو هم در میانِ ما تلخي *

رباعي

جمعي چو گُل و لاله بهم پیوسته - تو هیزم خُشک در میانِ شان رُسته -
 چون باد مُخالف و چو سرما ناخوش - چون برف نشسته و چو یخ بر بسته -

حکایت ۱۳

رفیقي داشتم - که سالها با هم سفر کرده بودیم و نمک خورده و حُقوقِ صحبت ثابت
 شده * آخر بسببِ اندکِ نفعي آزارِ خاطرِ من روا داشت و دوستي سپري شد - و

دَابِ پنجم

قطعه

سده در ناغ - گفتم اند - حوشست - داند آن کس که این سخن گوید -
یعنی از روی نیکوای خطِ سر - دلِ عشاق بیشتر حوید *
بوستان تو گدای زارِ بخت - بس که بر می‌کند و می‌روند *

انصاً

گر صبر کنی و رکنی - موی ناکوش - وین دولتِ اناامِ نکویی - بسر آید *
گردسب جان داشتی - همچو تو بر رخ - نگداش می تا نقیامت که بر آید *

قطعه

سؤال کردم و گفتم - حمایِ رویت را چه شد ؟ که مورچه در گردِ ماه حوشیدست *
جواب داد - ندانم چه بود روم را - مگر بماتمِ حسنم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۱

یکی از علمایا پرسیدند - که کسی تا ماهِ روئی در خلوت نشسته و درها بسته و ریهان
حفته و نفسِ طالب و شهبوب غالب - چنان که عرب گوید - التَّمْرُ بَابٍ وَ النَّاطُورُ عَيْرُ
مَاصِحٍ - هیچ کس نباشد که نفوسِ ناروی پرهیزگاری بسلاط مآند ؟ گفت - اگر از ماه
روان سلامت مآند - از ریان بد گویان بی‌سلامت مآند *

شعر

وَ اِنْ سَلِمَ الْاِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ طَلِّ الْمُدْعَى لَيْسَ يَسْلَمُ *

نیب

شاید پس کارِ خودشتن نشستی - لیکن نتوان ریانِ مردمِ نستی *

حکایت ۱۲

طوطی را تا زاعی در قفس کردند * طوطی از قفس مشاهده او مشاهده می‌کرد و می‌گفت -
این چه طلعتِ مکروهست و هیأتِ ممقوت و منظرِ ملعون و شمائلِ نامورس ! تا سراب
النَّيِّبِ تَأَلَّيْتُ نَبِيَّ وَ نَبِيَّكَ نَعْدُ الْمَشْرِقَيْنِ *

در عُنُقَوَانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهد پسری سَری داشتَم بِحکَمِ آن که حَلَقی داشت طیبُ الادا - و خَلَقی داشت کَالْبَدْرِ اِذَا بَدَا *

بیت

آنکه نَبَاتِ عَارِضِش آبِ حیات میخورد - در شکرش نَگه کند هرکه نَبَاتِ میخورد *
اتِّفَاقًا بِخِلَافِ طَبَعِ از وی حرکتی دیدم - نپسندیدم - دامن از صَحْبَتِ وی در کشیدم -
و مَهْرَهٗ مِهْرِ او بر چیدم و گفتم -

بیت

بِرُو - هرچه میبایدت پیش گیر - سَرِ ما نداری - سَرِ خویش گیر *
شنیدم که میرفت و میگفت -

بیت

شَبِیرهٔ گَر وصلِ آفتاب نخواهد - رَوْنَقِ بازارِ آفتاب نکاهد *
این بگفت و سفر کرد - و پریشانی او در دلِ من اثر کرد *

شعر

فَقَدْتُ زَمَانَ الْوَصْلِ وَ الْمَرْءَ جَاهِلًا بِقَدَرٍ لَدَيْهِ الْعَيْشِ قَبْلَ الْمَصَائِبِ *

بیت

باز آیی و مرا بُکش - که پیشِست مُردن خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *
بعد از مدّتی باز آمد آن حَلَقِ دَاوُدِ مُتَغَيِّرِ شده و جَمَالِ یوسفِی بزیان آمده و بر
سیبِ زخمدانش چون بهی گردی نشسته و رَوْنَقِ بازارِ حُسْنِش شکسته - مُتَوَقَّعِ که در
کنارش گیرم - کناره گرفتَم و گفتم -

مثنوی

تازه بهار تو کُنون زرد شد - دیگِ مَنه - کاتَشِ ما سرد شد *
چند خرامی و تکبّر کنی ؟ دولتِ پارینه تصور کنی ؟
پیشِ کسی رَو که طلبگار تُست - ناز بر آن کن که خریدار تُست *

حکایت ۸

یاد دارم که در آنام پیشین من و دوستی چون دو معر نادام در پوستی مُجست
میداشتیم * ناگاه اُتغای عَیبت اُفتاد * پس ارمُدتی که نار آمد - عِتَاب سار کرد و
کُله آعار بهاد - که درین مَدّت قاصدی نرستادی * گفتم - در نعم آمد - که دندۀ قاصد
کمال تو روش گردد و من محروم *

قطعه

نارِ دیرینه مرا گو - دربان توبه مدّه - که مرا توبه دشمنبیر خواهد بود
رشکم آند که کسی سیرِ بگ در تو کند - نارگونم - که کسی سیر خواهد بود *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم محبتِ شیمی گرفتار و راضی نگفتار - حورِ فراوان بُردی و تحمّل
بی کراں نمودی * ناری بطریقِ صیاحتش گفتم - میدادم که تُو در محبتِ اِن منظور
عَلّی بیسب و بنای اِن مودّت نر دَلّی - لُغّتی قدرِ علماء نباشد خود را مُتّم کردن
و کُور بی ادبای بدن * گفتم - ای نار! دستِ عِتَاب از دامنِ روزگارم بدار - که
نارها درین مصلّح که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صرّ بر حقا سهلتر
میدماد که صرّ ارد *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - رنش در دستِ دنگری دارد -
آهوی پالهندگ در گردن - بتواند کویشتن رفتن *
و حکما گفته اند - بر مُعاهده دل بهائِ آسانترست که چشم ارمُشاده نر گرفت *

مثنوی

روزی اردوسب گفتمش - ربهار! چند از آن روز کردم اِستِعمار *
نکند دوسب ربهار از دوست - دل بهادم نر آنچه خاطرِ اوست *
آنکه بی او سر نباشد بُرد - گر حقائق کمد - بماند بُرد *
گر مُطعم نر دِ حوائد - و ر بقهرم براند - او داند *

حکایت ۶

شبی یاد دارم که یارِ عزیزم از در در آمد - چنان بی خود از جای بر جستم که چراغم باستین گشته شد *

شعر

سَرِي طَيْفٌ مَن يَجْلُو بَطْلَعَتِهِ الدَّجْلِي خَيَالًا يُرَفِّقُنِي عَلَي الدَّلِيلِ هَادِيًا *
 أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ فِي عَكْسِ الدَّجْلِي فَقُلْتُ لَهُ أَهْلًا وَسَهْلًا وَ مَرْحَبًا
 شِگفت آمد از بختم - که این دولت از کجا ؟

پس بنشست و عتاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بکشتی ؟
 گفتم - گمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان گفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیش شمع آید - خیزش اندر میان جمع بکُش -
 ورشکر خنده ایست شیرین لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مدت‌ها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجائی ؟ که مشتاق بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدمی - ای نگارِ سرمست ! زودت ندهم ز دامنِ دست *
 معشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند *
 شاهد که با رؤیقان آید بجفا کردن آمده است - بحکم آنکه از غیرت و مضادت خالی نباشد *

بیت

إِذَا جِئْتَنِي فِي رُفْقَةٍ لِّتَزُورَنِي - وَإِن جِئْتَ فِي صَلَاحٍ فَانْتَ مَحَارِبُ *

قطعه

بیك نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت وجود من بکشد *
 بخنده گفت - که من شمع جمع - ای سعدی ! مرا از آن چه - که پروانه خوبشتن بکشد ؟

باب پنجم

شعر

اگر خود همت سنج از برخواستی - چو آشتی - الف بی تی بدایی *

گفتش - چرا تا من سخی نگویی ؟ که از حلقه درویشانم - بلکه حلقه نگوش ایشدم *

آنکه بقوتِ استیلايِ محبوب از میانِ تلاطمِ امواجِ محبت سر بر آورد و گفت -

دیت

عجاست تا وحدت که وجود من نماد - تو گفتی اندر آئی و مرا سخی نماد *

این گفت و نعره برد و جان بحق تسلیم کرد *

دیت

عجب از کشته باشد بدر حیمه دوست - عجب از رنده - که چون جان بدر آورد سلیم *

حکایت ۵

یکی از مُتعلِّمانِ کمال بُختی داشت و طیب لُختی - و مُعلِّم را از آنجا که حسی
شرفنسب تا حسی بشره او میل تمام بود - تا حدی که غالبِ اوقاتش درس بودی
که گفتی -

قطعه

نه آچنان تقو مشغولم - ای بهشتی روی ! که یادِ حوشتنم در صمیر می آید *

ر ندیدم بتوانم که دنده بر ندم - و گر مُقاسله دیدم - که تیر می آید *

باری بپر گفتش - آچنان که در آدابِ درس من نظر می فرمائی - در آدابِ نفس
من بپر نامل فرمای - تا اگر در احقاقِ من بایسندی باشد - بر آن مُطلع گردان - تا
بدفعِ آن نکوشم * گفت - این از دیگری پرس - که آن نظر که تا تو مرا ست - حر
خبر نمی دهم *

قطعه

چشمِ بداندیش - که بر کنده ناد ! عیبِ نماد هوش در نظر -
ور هری داری و همداد عیب - دوست بعید بحر آن دت هیر *

مثنوی

تو که در بندِ خویشتن باشی - عشقِ بازی دروغ زن باشی *
 گر نیابی بدوست ره بُردن - شرطِ عشقست در طلبِ مردن *

بیت

گر دستِ دهد که آستینش گیرم - ورنه بروم بر آستانش میرم *
 مُتعلّقان را - که نظر در کارِ او بود و شفقتِ بروزگارِ او - پندش دادند و بندش نهادند -
 سودی نکرد *

بیت

پند ارچه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جای پندست ؟

ایضاً

دردا - که طبیب صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

مثنوی

آن شنیدی ؟ که شاهی بنهفت با دل از دست رفته می گفت -
 تا ترا قدرِ خویشتن باشد - بیشِ چشمست چه قدر من باشد ؟
 آورده اند که مر آن پادشاه زاده را که مطمئن نظرِ او بود خبر کردند که جوانی بر
 سرِ این کوی مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نکته های
 لطیف از وی میشنوند - چنین مینماید که شوری در سر دارد و دل آشفته است *
 پسردانست که دل آویخته اوست و این گردِ بلا انگیزه او - مرکبِ بجانبِ او راند *
 چون دید که بنزدیکِ او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بُکشت باز آمد پیش - مانا که دلش بسوخت بر کشته خویش *
 چندانکه ملاحظت کرد و پرسید - که از کجائی ؟ و چه نام داری ؟ و چه صنعت
 دانی ؟ مسکین در قعرِ محبت چنان مُستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
 گفته اند -

باب پنجم

بیت

علام آنکش ناید و حِشْت رن - مُوَدُ نَدَدَه ناریس مُشْت رن *

حکایت ۳

پارسائی را دیدم بِمَحَبَّتِ شخصی گرفتار آمده و وارِش اریزده بیرون مُتَاده * چندان که عِرامت و ملامت کشیدی - تَرَكِ اتِّصالِ او نکردی و گیتی -

قطعه

کوتاه بکم رِ دَامت دست - در حِوَدِ یَری بِتَیجِ تیرم *
عیرارتو ملاذ و ملجا ام بیست - حِمْ دَر تو کُرنِمْ اَر کُرنِمْ *
ناری ملامتش کردم و گفتم - که عَقْلِ بِنِیست را چه شد که بِنِی حِسیست برو عاب
آمده؟ رَمَیِ بِنِکَر مَرُو رَمَت و گفتم -

قطعه

هر کجا سلطانِ عشقِ آمد - نماند تَوَبِّتِ ساروی تقوی را محل *
پاک دامنِ چو رَنَد بِیچاره اوفتاده تا گریدل در وحل ؟

حکایت ۴

نکی را دل از دست رفته بود و تَرَكِ حان گفته - و مَطْمَحِ بطرش حَلِیِ حَظْرَاک و در
وَرطَه هَلَاک - نه لَعْمَه که مُتَصَوِّر شدی که بکام آید - و یا مَرعی که بدام اُفتد *

بیت

چو در چشمِ شاهدِ بیاند رزت - رر و حاک یکسان نماید تَرَت *
ماران بطریقِ بصیحتس گفتند - که اَرِسِ حِمالِ مُحالِ تَحَبُّبِ کس - که حَلَقِیِ هم ندی
هوس که تو داری اسیرند و پای در رِکَبِ * بدلاید و گفت -

قطعه

دوستان گو - بصیحتم مکید - که مرا دیده بر اِرادتِ اوست *
حسرتِ حوِسانِ برِ رِ پَکِه و کُتَفِ دشمنان را کُشد - و حوِسانِ دوست *
شرطِ مَوَدِّبِ باشد ناندیشه حان دل اَر مِهَرِ حانِ بر داشتی *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسن میمندی را گفتند - که سلطان محمود چندین بندهٔ صاحب جمال دارد که هر یک بدیع جهانی اند - چه گونه است که با هیچ کدام آن میل خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیاده حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نکو نماید *

قطعه

کسی بدیدهٔ انکار گر نگاه کند - نشان صورت یوسف دهد بناخوبی *
و گر بچشم ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بنماید بچشم و گروبی *

مثنوی

هر که سلطان مرید او باشد - گر همه بد کند - نکو باشد *
و آن که را پادشاه بیندازد - کسش از خیل خانه ننوازد *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بندهٔ نادر الحسن بود * با وی بسبیل مودت و دیانت نظری داشت *
با یکی از دوستان گفت - دریغ ! این بندهٔ من - با حسن شمائلی که دارد - اگر زبان دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی ! گفت - ای برادر ! چون اقرار دوستی کردی - توقع خدمت مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بندهٔ پری رخسار چون در آید ببازی و خنده -
چه عجب گر چو خواجه حکم کند - وین کشد بارِ ناز چون بنده ؟

ناخوش آوازی ببانگِ بلند قرآن می خواند * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - ترا مُشاهره چندست ؟ گفت - هیچ * گفت - پس چرا این همه خود را زحمت می دهی ؟ گفت - از برای خدا می خوانم * گفت - از بهر خدا بخوان !

بیت

گر تو قرآن بدین نمط خوانی - ببري رونقِ مسلمانی *

بیت

اِذَا نَهَقَ الْخَطِيبُ أَبُو الْفَوَارِسِ - لَهُ صَوْتُ يَهْدُ . اصْطَحَرَ فَارِسُ *

مردمِ قریه - بعلتِ جاهي که داشت - بلیتِش همیکشیدند و اذیتِش مصلحت نمی‌دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوتِ نهانی داشت - باری پُرسش آمده بودش - گفت - تُو خوابی دیده‌ام * گفت - خیر باد - چه دیده‌؟ گفت - چنان دیدم که آوازِ خوش داشتی و مردم از انقاسِ تو در راحت بودند * خطیب لختی اندیشید و گفت - مُبارک خوابست که دیدی - که مرا بر عیبِ خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آوازِ ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

از صحبتِ دوستانِ برنجم - کاخلاقِ بدمِ حسن نمایند -
عیبِ هنر و کمالِ بینند - خارمِ گل و یاسمن نمایند *
کودشمنِ شوخِ چشمِ بی‌بالک - تا عیبِ مرا بمن نمایند ؟

حکایت ۱۳

یکی در مسجدِ سنجار بانگِ نماز گفתי باوازی که مُستمعان را ازو نفرت آمدی - و صاحبِ آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - خواستش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد ! این مسجد را مودّنانِ قدیمند که هر یکی را پنج دینار مرسوم مقرر داشته‌ام - اکنون ترا ده دینار میدهم تا بجایِ دیگر بروی * برین اتفاق افتاد و برفت * بعد از مدّتی در گذری پیشِ امیر باز آمد و گفت - ای خداوند ! برهنِ حیف کردی - که از آن بُقعه ام بده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته ام بیست دینار میدهند تا جایِ دیگر روم - قبول نمی‌کنم * امیر بخندید و گفت - زِنهارنِستانی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز رویِ خارا گِل چنان که بانگِ درشتِ تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

حند را - که چون تو همسایه اسب - ده دیرم سیم کم عیار ارد -
لیکس امیدوار باد بود - که پس از مرگ تو هراس ارد *

حکایت

یکی از شعرا پیش امیر دُرْدان رست و ثنا گفت * فرمود تا حامه ارو بدر کردند *
سگان در قفا افتادند * خواست تا سگی بر دارد - زمین بخ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - ای چه حرام زاده مردماند! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غره
می دزد - بشدید - تهدید و گفت - ای حکیم! چیزی بجواب * گفت -
حامه خود میکواهیم - اگر انعام فرمائی *

مستطاب من مضرع من مستطاب
مستطاب من مضرع من مستطاب

رَصِيْبًا مِّنْ نَّوَالِكَ بِالرَّحِيلِ

نیت

امیدوار بود آدمی بخیر کسان - مرا بخیر تو امید نیست .. ده مرسا!
سالار دُرْدان را برو رحمت آمد - حامه او را نار فرمود - و قنای پوستینی بر آن مرید
کرد - و درمی چند داد *

حکایت ۱۱

مُحَمِّمِ خانه در آمد - یکی مرد بیگانه دید تا بر او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گف * فتنه و آشوب بر حاسب * صاحب دلی برن حال واقف شد و گفت -

نیت

بو بر آوج ملک چه دانی چیست - چون ندانی که در سرای تو کیست؟

حکایت ۱۲

حطایی کرده الصوت خود را خوش آوار پداشتی و مردان دیوده برداشتی * گفتی
یعنی عراب الدیر در برده الحار اوست - یا آتب "ان انكر الاصوات لصوت الحمير"
در شاه او *

باب چهارم

حکایت ۶

سُحْبَانِ وَاِئِلْ را در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سر جمع سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی بعبارتی دیگر بگفتی - و از جمله آداب ندمای حضرت پادشاهان یکی اینست *

مثنوی

سخن - گر چه دل‌بند و شیرین بود - سزاوار تصدیق و تحسین بود -
چو باری بگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهل خویش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان تمام نا گفته - سخن آغاز کند *

مثنوی

سخن را سرست - ای خردمند! و بُن - میاور سخن در میان سخن *
خداوند تدبیر و فرهنگ و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

تقی چند از نزدیکان سلطان محمود حسن میمندی را گفتند - که سلطان امروز چه گفت ترا در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده. نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیر سریر سلطنتی و مُشیر تدبیر مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - با اعتماد آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهل شناخت * بسر شاه سر خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عقد بیع سرائی مُترَدِّد بودم * جهودی گفت - بخیر - که من از کدخدایان قدیم این محلّتم - وصف این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *
گفتم - بجز این که تو همسایه من باشی *

باب چهارم

دانشمندان شش‌تی زبان از گفتن نه سعی * ناری پدر گفتش - ای پسر! تو بپزار
آچه دایی چرا نگوئی؟ گفت - ترسم که از آنچه بدام پرسند و شرمسار گردم *

قطعه

آن شنیدی؟ که صوفی می‌گفت ربِّ مَعْلَیٰ حُوش می‌چی چند -
آستینش گرفت سرهنگی - که بیا - بعل بر ستورم بند *

بیت

گفته - ندارد کسی تا تو کار - ولی - چون نگفتی - دلش بپاز *

حکایت ۴

یکی را از علمای معتزله مناظره افتاد تا یکی از ملاحده لعنه الله علیه ^{بسم الله الرحمن الرحیم} حده * بخت نا او
در بیامد * سپر بی‌داحب و برگشت * کسی گفتش - ترا - تا چندین علم و ادب که
داری - تا بی‌دینی بر بیامدی؟ گفت - علم من قرآنست و حدیث و گفتار مشایخ -
و او بدینها معتقد نیست و نمیشنود - مرا شنیدی گفت او بچه کار آید؟

بیت

آن کس که نقرآن و حنر زو برهی - آست حواش - که حواش بدهی *

حکایت ۵

حالیوس حکیم الهی را دید - دست در گریبان دانشمندی رده بود و بی‌حرمتی
میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او تا نادان بدینجا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کس و پیگار - نه دانائی ستیرد تا سگسار *
اگر نادان بوحش سجت گوید - حردمیش نرمنی دل بخوید *
دو صاحب دل بکه دارند موی - همیدون سرکش و آرم حوئی *
و مگر از هر دو جانب حائلاند - اگر رنجور باشد - بگسلاند *
یکی را رشت حوئی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای بیلک درحام !
بترارم که خواهی گفت "آمی" - که دامن عیب من چون من ندانی *

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حکایت ۱

يکي رُ از دوستان گفتم - که اِمْتِنَاعِ سِنين گفتم بعلتِ آن اختيار آمده است - که غالب اوقات در سِنين نيك و بد اتفاق مي افتد و ديده دشمنان جز بر بدی نمی افتد *
گفت - دشمن آن به که نيکي نه بيند *

شعر

وَ أَخُو الْعَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - إِلَّا وَ يَلْمِزُهُ بِكَذَابٍ اِشْرِ *

بیت

هنر چشمِ عداوتِ بزرگتر عیبی ست * گلست سعدی - و در چشمِ دشمنان خارست *

بیت

نور گیتی فروز چشمه هور زشت باشد چشمِ موشکِ کور *

حکایت ۲

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد - پسر را گفت - نباید که با کسی این سخن در میان نهدی * گفت - ای پدر! فرمانِ تراست - نگویم - ولیکن باید که مرا بر فائده این مطلع گردانی که مصلحت در نهان داشتن چیست؟ گفت - تا مصیبت دو نشود - یکی نقصانِ مایه - و دومِ شمانتِ همسایه *

بیت

مگو انده خویش بـ دشمنان - که "لا حول" گویند شادی کُنان *

حکایت ۳

جوانی خردمند از قُنونِ فضائلِ حظّی وافر داشت و طبعی نافذ * چندان که در محافلِ

باب سوم

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی بشنود آوار دلف و چنگ و نی -
 دنده شکیند ر تماشای ناغ - بی گل و یسرن سر آرد دماغ -
 گر نبود بالش آگنده پر حواس توان کرد حجر ربر سر -
 در نبود دلسر همخوانه پیش - دست توان کرد در آغوش خوش -
 و یس شکم بی هر پیچ پیچ صبر ندارد که سارده هیچ *

باب سوم

تا انگشتی را برگزیدند نصب کردند - تا هر که تیر از حلقه انگشتی بگذراند -
 خاتم وی را باشد * اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمت ملک بودند - بپیداختند -
 جمله خطا کردند * مگر کودکی که بر بام ریاطی ببازرچه تیر هر طرف همی انداخت -
 بان صبا تیر او را از حلقه انگشتی گذرانید * خلعت و نعمت یافت - و خاتم بوی
 ارزنی داشتند * آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت * گفتندش - که چرا چنین
 کردی؟ گفت - تا رونقی نخستین بر جای بماند *

قطعه

که بود کر حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری *
 گاه باشد که کودکی ندان بغلط بر هدف زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدم که در غاری نشسته بود و در بروی جهان بسته - و ملک و سلاطین را
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشد - تا بمیرد نیازمند بود *
 آرز بگذار و پادشاهی کن! کردن بی طمع بلند بود *
 یکی از ملک آن طرف اشارت کرد - که توقع بکرم و اخلاق بزرگان آنست - که بذ
 و نعمت با ما موافقت کنند * شیخ رضا داد - بحکم آن که اجابت دعوت شد
 است * دیگر روز ملک بعد از قدمش رفت * عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت
 و تلافی کرد و ثنا گفت * چون ملک رفت یکی از اصحاب پرسید - که چندین
 ملاطفه که تو امروز با پادشاه کردی خلاف عادت بود * گفت - نشنیده که

بیت

گفته اند -

واجب آمد بخدمتش برخاست *

دَابِ مَسُوم

بود از حالتِ کُشنی و حُورِ مَلَّاح - و حقایِ رُوسانان بر سرِ چاه - و عذرِ کاروانیان در
راه - با پدر می‌گفت * پدر گُفت - ای پسر! بگفتیم بهنگامِ رفتن - که تِه‌بی دستارِ
دستِ دلیری بسته است و پَکْه شُعی شکسته ؟

دیب

چه حُوش گُفت آن تِه‌بیدسبِ سِلحُشور ! حُویِ رُوسهتر از پَکْه مَس رُور *
پسر گُفت - ای پدر ! تا رُبحِ نَدِی گُنجِ بَر داری - و تا حانِ درِ حُطرِ بَیْبی بَر دشمِ
طُفرِ بَیْبی - و تا دانه بَر بَیْشایِ حرمِ بَر نگیری - بَیْبی که ناندکِ رُحی که بَر دمِ چه راحت
حاصلِ کردم ؟ و بَیْشی که حوردمِ جِه مائِه عسلِ بَدستِ آوردم ؟

دیب

کِرچه بَیرونِ رِ رُزقِ نَوانِ حورِد - در طلبِ کاهلیِ شادِ کرد *

دیت

سَسه : عَواصِ گُرا دَیْشِه کُند کَامِ مَیْگَت - هِرگِز مَکُند دُزِ گُرا مَیْه چَیْگَت *
آسیا سَگَتِ رُوسِ مَتحَرکِ دَیْست - لا حَرَمِ تَحَمُّلِ بارِ گُرا هِمِکُند *

قطعه

چه حورِد شَیْرِ شُرُزِه در بُی عار ؟ ناری امتدادِه را چه قوتِ بُود ؟
گِر تو در حاتِه صَیدِ حَواهیِ کُرد - دَست و پاست چو عَنکَبوتِ بُود *
پدر گُفت - ای پسر ! درین دَیْست تَرا فَلَکِ نَوازی کُرد و اَعْدالِ رَهِری - با گُلبِ ار
حار و حارِتِ اریا نَدَر آمد - و صاَحِدِ دَولِیِ نَوا رَسَید و بَر تو کَاشود - و کُشَرِ حَالتِ را
بَیْغَدیِ حَبر کُرد - و چَیْزِ اَتَاقِ نادرِ اَقَد - و مَر نادرِ حَکَمِ نَوانِ کُرد * رَیْهارِ تا کُرد
اِن دَامِ نَکُردی *

دیب

صَیادِ سِه هِر نَارِ شَکَری مَرد - باشد که یَکی رُورِ پَلنگِش بَدرد *
چنان که یَکی از مَلوکِ یارس - حَرسِها اَللّهُ تَعالیٰ ! نَکِیْی گُرا مَمانِه در اَنگِشتری
داشَب * ناری حَکَمِ تَفرَجِ نایِ چَند از حاصانِ مُصَلّایِ شَیْزارِ بَیرونِ رَست - مَروود

باب سوم

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویش دزدان تنها در خانه خوابش نمیبود * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشت تنهایی بدیدار او مُنصرف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهایش وقوف یافت - بتمامی ببرد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش عریان و گریان * کسی گفتش - حال چیست؟ مگر آن درمهای ترا دزد یرد؟ گفت - لا و الله - بدرقه برد *

قطعه

هرگز ایمن زیار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلت اوست *
 زخم دندان دشمنی بترست - که نماید بچشم مردم دوست *
 یاران! چه دانید که این هم از جمله دزدان باشد - و بعیاری در میان ما تعبیه شده؟
 تا بهنگام فرصت یارانرا خبر کند * مصلحت آن می بینم که مراورا خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیر پیر استوار آمد و مهابتی از مشیت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته بگذاشتند * آنکه خبر یافت که آفتاب بر کتفش تافت * سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی بگردید و راه بجائی ندانست * تشنه و گرسنه و بی نوا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَی دَا یَحْدِثُنِی وَ مَرَّ الْعِیْسُ - مَا لِلْغَرِیْبِ سَوَی الْغَرِیْبِ اَنْیْسُ *

بیت

درشتی کند با غریبان کسی - که نا بوده باشد بغربت بسی *
 مسکین درین سخن بود که پسر پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگریست - دید صورت ظاهرش پاکیزه و سیرت حالش پریشان * پرسید - که از کجائی؟ و بدین جایگه چه گونه افتادی؟
 برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملک زاده را بر حالت تباه او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و پر سلامت حالش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

بیت

چه خوش گشت یکتاش نا حیلناش ! چو دشمن خراشیدی ایمن مناش *

قطعه

مشو ایمن - که تنگ دل گردی چو ر دستت دلی تنگ آید *

سنگ بر باره حصار مری - که بُرد گر حصار سنگ آید *

چندانکه مقدر کشتی بر ساعد پیچید و بر دای ستون رست - ملّاحِ رُهام ار کفش در
گسلاید و کشتی براند * بیچاره متحیر بماند * روزی دو لا و محبت کشید * روزِ سُوم
حواش گردان گومت و در آتش انداخت * بعد از شتاوروی دگر بر گذار افتاد - ار
حیانش رمقی مانده بود - برگ درختان حورس گومت و بدج گیاهان بر آوردن * تا
اندک مایه قوت یاست - سر در بیان بهاد و همیرست ت ار تشکی بی طاقت شد *
بسر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربتِ آبِ نه پشیری همی
آشامیدند * حوا را چیری نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نمود رحمت
بیاوردند * دستِ نمدی دراز کرد - میسر شد * نعی چندرا برو گومت - مردان تلخه
کردند و بی محابا بردند - محروم شد *

قطعه

پشه چو پر شد برید پیل را با همه مردی و صلاّت که او ست *

مورچگان را چو بُرد اِتّساق - شیرِ ژبان را بدراسد پوست *

محکمِ ضرورت در بی کاروای افاد و برست * شانگاه برسیدند بمقامی که اردوان پر
خطر بود * کاروانیان را دند لرزه بر اندام افتاده و دل بر حلاک بهاده * گشت - اندیشه
مدارد - که درس میان یکی مم که تنها پخته مرد را جواب دهم - و دگر حوا دل هم
یاری کند * کاروانیان را دلاّب او دل قوی گشت - و نصحتش شد مای کردند - و
براد و آتش دستگیری واجب داشتند * حوا را آتشِ معده دلا گرفته بود - و دلا
طاقت ار دست رفته * نعمه چند ار سرِ اِشْتِها تناول کرد و دمی چند آب در بی
آشامید - تا دلو دروش بیاورید و حواش در رنود و محبت * پدر مردی جهان دنده
در کاروان بود * گشت - ای یاران ! می ارس نذَرْتُمَ شما اندشنامک بیش ار آن که ار

باب سوم

زبانِ ثنا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * ملاح بی مروت ازو بخنده بر
گردید و گفت -
شعر

بی زرتوانی که کنی بر کس زور - گرز ز داری - بنزور محتاج نه *

شعر

ز ننداری - نتوان رفت بنزور از دریا * زور ده مرد چه باشد؟ زریک مرد بیار *
جوانرا دل از طمنه ملاح بهم بر آمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * ملاح طمع در
جامه کرد و کشتی باز گردانید *

بیت

بدوزد شر دیدۀ شوشمند * در آرد طمع مرغ و ماهی ببند *
چندانکه دست جوان بریش و گریبان ملاح رسید او را بخود در کشید و بی محابا فرو
گرفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که پشتی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصلحت گرایند و باجرت مسامحت نمایند *

مثنوی

چو پرخاش بینی - تحمل بیار - که سهلی به بنده در کار زار *
لطافت کن آنجا که بینی ستیز - نبرد قهر نرم را تیغ تیز *
بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلی بموئی کشی *
بعذر ماضی در قدمش افتادند - و بوسه چند بنفاق بر سر و چشمش دادند - و بکشا
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان در آب ایست
بود - ملاح گفت - کشتی را خللی هست - یکی از شما - که زور آورتر باشد - بدین ستون
بر رود و خطام کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بغرور دلاوری که در سر
داشت از خصم دل آزرده نیندیشید - و قول حکمارا کار نبست که گفته اند - هر
کرا رنجی رسانیدی - اگر در عقب آن صد راحت رسانی - از پاداش آن یک رنج
ایمن مباش - که پیگان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزار آن در دل بماند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمله بی بهره است - بخیالِ باطل در جهان پرورد و دیگر کسش نام و نشان نبرد و نشنود *

قطعه

هر آنکه گردشِ گیتی بکینِ او برخاست - بغیرِ مصلحتش رهبری کند ایام *
کبروتری که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
پسر گفت - ای پدر! قول حکما را چه گونه مخالفت کنم؟ که گفته اند - رزق - اگرچه مقسومست - اما باسابِ حُصولِ آن تعلّق شرطست - و بلا - اگرچه مقدورست - از انوابِ نُخولِ آن حذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرطِ عقلست جُستن از درها *
گرچه کس بی اجل نخواهد مُرد - تسو مرو در دهانِ اژدرها *
درین صورت که منم با پیلِ دمان تنم و با شیرِ زبان پنجه در انکم - پس مصلحت آنست که سفر کنم - که ازین بیش طاقتِ بی نواهی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فتاد ز جای و مقام خویشت - دیگرچه غم خورد؟ همه آفتاقِ جایی اوست
هر شب توانگری بسرایِ همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرایِ اوست *
مرد خدا بمشرق و مغرب غریب نیست - هر جا که می رود همه مُلکِ خدایِ اوست *
این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخوشتن همی گفت -

بیت

هُنرور - چو بختش نباشد بکام - بجایی رود کس ندانند نام *
تا برسید بکنارِ آبی که سنگ از صلابتِ او بر سنگِ همی آمد - و خروشش بفرسنگ همی رفت *

بیت

سهمگینِ آبی که مرغابی درو ایمن نبرد - کمترین موجِ آسیاسنگ از کنارش دررود *
گروهی مردمان را دید هر یک بقراعه در معبر نشسته * جوانرا دستِ عطا بسته بود *

باب سوم

سوم - خوبروئی - که درون صاحب‌دلان بمُخاطبت او میل کند - که بزرگان گفته اند -
 که اندکی جمال به از بسیاری مال و روی زیبا مرهم دل‌های خسته است و کلید درهای
 بسته - لا جرم صحبتش را غنیمت شمارند و خدمتش را منت دارند *

قطعه

شاهد آنجا که رود عزت و حرمت بیند - در برانند بقهرش پدر و مادر خویش *
 پر طأوس در آوازی مصاحف دیدم - گفتم - این منزلت از قدرِ تومی بینم پیش *
 گفت - خاموش! هر آن کس که جمالی دارد - هر کجا پای نهد دست بدارندش پیش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبری بود - اندیشه نیست گر پدر از وی بری بود *
 او گهرست * گو - صدق اندر میان مباحث ! در یتیم را همه کس مشتری بود *
 چهارم - خوش آوازی - که به خنجره داودی آب از جریان و مرغ از طیران باز دارد *
 پس بوسیلت این فضیلت دل مردمان صید کند - و ارباب معنی بماندست او

شعر

و سَمْعِي إِلَي حَسَنِ الْأَغَانِي - مَن ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَثَانِي *

رغبت نمایند *

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و خرن - بگوش حریفان مست صبح *
 به از روی زیباست آواز خوش - که آن حظ نفس ست و این قوت روح *
 پنجم - پیشه‌وری - که بسعی بازو کفافی حاصل کند - تا آب رویش از بهر نان ریخته
 نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغریبی رود از شهر خویش - سختی و محنت نبرد پاره دوز *
 و رنج‌رایی فتد از مملکت - گرسنه خُسپد ملک نیم روز *
 چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیتِ خاطرست و داعیه طیب

باب سوم

بی

کس بتواند گریب دامن دولت مرور - کوشش بی فائده اسب و سمه بر انروی کور *

بیت

گر بهر سر موب دود هرنه باشد - هر نگار بیاند چو سخت ند باشد *

بیت

چه کند روزمند و ازون سخت ؟ ناری سخت به که ناری سخت *
پسر گشت - ای پدر ! فوائد سفر سناست - و فوائد آن بشماره اربهره خاطر و
حر منافع و دین عتاک و شدید عتاک و تفریح ندان و محاورت خلل و تحصیل
حاجه و علم و ادب و مرید مال و ملک و معرفت یاران و تحریب روزگاران - چنانکه
سائکل طریقت گفته اند -

قطعه

تا سدوکان حانه در گری ناری - هرگز - ای حام ! آدمی بشوی *
برو - اندر جهان تفریح کن - پیش از آن زور کر جهان بروی *
پدر گفت - ای پسر ! منافع سفر - بر مناعت که گفتی - بسیارست - لیکن مسلم پیغ
طائعه راسب - نخستین نارنگی - که با وجود نعمت و ملک و علمان و کنیزکان
دلانو و شگردان چالاک و بیره روز شهری و هر شب معامی و هر دم تفریحگاهی از
نعیم دنیا متمتع شود *

قطعه

منعم نکه و دشت و بیابان عرب بیست - هر جا که رف حیمه رد و حوانگاه ساحب *
و آفر که برادر جهان بسب دسارس - در راد بوم خوش عربست و با شهاب *
دوم - علمی - که معطی شیرین و کلام ممکن و توت فصاحت و مانع بلاغت هر جا
که رود خدمتش اتمام نمابد - و هر جا که بشیید اکرام کند *

قطعه

و خود مردم دانا مثال رزو طلاس - که هر جا که رود قدر و قیمتش داند *
برگت راده نادان شهروا ماند - که در دنا بر عربش بهیم ستانند *

حکایت ۲۵

ابلهي را دیدم خلعتي ثمين در بر و مرکبي تازي در زیر و قصبي مصري بر سر * کسی
گفت - سعدي! چگونه مي بيني اين ديبيلي معلم بر اين حيوان لا يعلم؟ گفتم -
خطي زشتست که باب زر زشتست *

شعر

قَدْ شَابَهُ بِالْوَرَى حِمَارٌ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ *

قطعه

بادمي نتوان گفت ماند اين حيوان - مگر دُراعه و دستار و نقشِ بيرونش
بگرد در همه اسبابِ ملك هستي او - که هيچ چيز نيابي حلال جز خونش *

قطعه

شريف - اگر مُتَضَعَف شود - خيال مبنده که پايگاهِ بلندش ضعيف خواهد شد *
ور آستانه سيمين بميخ زر كوبند - گمان مبر که يهودي شريف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دُزدي گداي را گفت - شرم نداري که از براي جوي سيم دست پيش هر لقيم دراز
ميکني؟ گفت -

بيت

دستِ دراز از پي يك حبه سيم به که بپرند بدانگي دو نيم *

حکایت ۲۷

مُشت زني را حکايت کنند - که از دهرِ مُخَالَفِ بَغِيان آمده بود - و از حلقِ فراخ و
دستِ تنگ بجان رسیده * شکايت پيش پدر بُرد و اجازت خواست - که غم
سفر دارم - مگر بَقَوْتِ بازو کامي فرا چنگ آرم *

بيت

فضل و هنر ضائعست تا نُنمايند - عود بر آتش نهند و مُشک بسايند *
پدر گفت - اي پسر! خيال مُحال از سر بدر کن - و پاي قناعت در دامن سلامت
کش - که بزرگان گفته اند - دولت نه بکوشيدنست - چاره آن کم جوشيدنست *

باب سوم

قطعه

۱۰ - که گر مُردۀ باز گردیدی بمیانِ تبیلِه و پیوند -
 ردِّ میراثِ سخت‌تر بودی وارثانرا ز مرگِ خویشاوند *
 سابقه معرفتی که در میانِ ما بود آستینش گرفتیم و گفتیم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سَره مرد ! کانِ نگوین بختِ گرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

صیادی ضعیف‌را ماهی قوی در دام افتاد * طاقِتِ ضبطِ آن نداشت - ماهی برو
 غالب آمد و دام از دستش در رود و برفت * متحیر شد و گفت -

قطعه

شد غلامی که آبِ حو آورد - آبِ جو آمد و غلام ببرد *
 دام هر بار ماهی آوردی - ماهی این بار رفت و دام ببرد *
 دیگر صیادان دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیدی در دامت افتاد و
 نتوانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را
 همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیادِ ی روزی در دجله ماهی نگیرد -
 و ماهی بی اجل بر خشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدرد *

حکایت ۲۴

دست و پا نبرده هرار پائی را بُگشت * صاحب‌دلی برو بگذشت و گفت - سبحان الله !
 آنکه با هرار پایی که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای نتوانست
 گریخت *

مثنوی

چو آبد ز بی دشمنِ حانِ سَنان - به بندد اجل پای مردِ دوان *
 در آن دم که دشمنِ پیایی رسید - کمانِ کیانی نباید کشید *

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از ستور -
گفت - چشم تنگ دنیا دارا یا قناعت پُر کند یا خاکِ گور *

حکایت ۲۲

مالداري را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائي بسخا * ظاهر حالش بنعمتِ
دنیا آراسته - و خستِ نفس در نهادش همچنان متمکن تا بجائی که نانی را بجائی از دست
ندادی - و گربه ابو هریره را بلقمه ننواختی - و سگ اصحاب کُهف را استخوانی نینداختی *
في الجملة کسی خانه او را ندیدی در کُشاده - و سفره او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوی طعمش نشمیدی - مرغ از پسِ نان خوردن او ریزه نچیدی *
شنیدم که بدریای مغرب راه مصر بر گرفته بود و خیالِ فرعونِی در سر کرده * بادی
مُخالف گردِ کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حتّی اذا ادركه الغرق -

بیت

با طبعِ ملولت چه کند دل که نسازد ؟ شرطه همه وقتی نبود لائقِ کشتی -
دستِ دعا بر آورد و فریادِ بی فائده کردن گرفت - فاذا ركبوا في الفلك دعوا الله
مُخلصين له الدين *

بیت

دستِ تضرع چه سود بنده محتاج را ؟ وقتِ دعا بر خدا و وقتِ کرم در بغل *

قطعه

از زر و سیم راحتی برسان - خویشتن هم تمتعی بر گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مصر اقاربِ درویش داشت * بعد از هلاکِ او ببقیتِ مالِ او توانگر
شدند و جامه های کهنه بمرگ او بدریدند - و خز و دمیاطی ببریدند * هم در آن هفته
بکی را دیدم از ایشان بر باد پائی روان و غلامی در پی دوان * با خود گفتم -

باب سوم

بررگوازی باشد دست بمالی چون من گدای آلوده کردن - که حَوَّ حَوَّ نكدائی فراهم آورده ام * گفت - عمی بیست - که متاتار میدهم - الْجَبِيذَاتُ لِلْجَبِيذِينَ *

بیت

قَالُوا عَجِبُ الْكَلَسِ لَيْسَ بِطَائِرٍ قَلْبًا تَسُدُّ بِهِ شُقُوقَ الْمَعْرِ *

بیت

گر آب چاهِ نصرای نه پاکست - حُبوبِ مُردَه میشوئی - چه ناکست ؟
شدیدم که سرارِ دریاں ملک نارزد و حُحَّتِ پیشِ گِرمَت و شوحِ چشمی نمود *
ملکِ مِردود تا مِصمومِ حِطاب را رخِرو تَوَلَّجِ اَرَوَّی مُستَحْلَصِ کردند *

مثنوی

لطافتِ جو بر نیاید کار - سر نمی خرمِتی کشد ناچار
2 هر که بر حوشش ناکشاید - گر نکشد کسی نرو شاید *

حکایت ۲۱

دررگایی را دیدم که صد و یکجا شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار * شبی در حرره کیش مرا حُجْرَه حوش برد و همه شب بیدارمیدار سینههای بریشان گفتن - که فلان اندام نترکستانست - و فلان بصاعت بحدوستان - و این قَدَّاهُ فلان رمینست - و فلان مال را فلان کس صمین * گاه گفتی که خاطرِ اسکندره دارم - که دوایش حوشست - و نارگفتی - بی - در نایِ معربِ مُشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست *
گر آن کرده شود - بَقِیَّتِ تمر نگوشه بِبِشیم * کُفَم - آن گدامِ سمرست ؟ گفت -
گُرُودِ پارسى چس حواهم بُردن - که شدیدم قِیمَتِ طَیْمِ دارد - و ار آحا کاسه چینی نروم نروم - و دندایِ رومی بهند - و بُولَادِ هندی بحلب - و آنکینه حلی نه یمن - و بُردِ نمایِ بپارس - از آن پس ترکِ سمرکم و بدکانی بشیم * چندانی ارن مالِ بولیا
۵ برو گفت که بیش طاقتِ گفتش نماند * گفت - ای سعدی ! تو هم سخی نگوی رآنها که دیدی و شنیدی * کُفَم -

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمان نفالیده بودم - و از گردشِ آسمان روی در هم نکشیده - مَرّ وقتی که
پایم برهنه بود و استطاعتِ پایِ پوشی نداشتیم * بجامعِ کوفه در آمدم دِللتَنگ - یکی را
دیدم که پای نداشت - شکرِ نعمتِ حق بجای آوردم و بر بی کُفشی صبر کردم *
قطعه

مُرغِ بریان بچشمِ مردمِ سیر کمتر از برگِ ترّه بر خوانست -
و آنکه را دستگاهِ قدرت نیست - شلغمِ پخته مُرغِ بریانست *

حکایت ۱۹

بکی از ملوک با تني چند از خاصان در شکارگاهی بنیستان از شهر دور افتاد * شب
در آمد - از دور دهی دیدند و بران و خانهٔ دهقانی در آن * ملک گفت - شب
اتجا رویم تا زحمتِ سرما کمتر باشد * یکی از وزرا گفت - لائقی قدرِ بلند پادشاه نباشد
بخانهٔ دهقانی رکُیکِ اتجا کردن - همین جای خیمهٔ زنیم و آتش بر فروزیم * دهقانرا
خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت
ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بنزول کردن در خانهٔ دهقان نازل نشدی - و لیکن
نخواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخن او مطبوع آمد - شبانگاه بمنزل او
نزول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * بامدادان ملک باو خلعت و نعمت داد *
شنیدم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

ز قدر و شوکتِ سلطان نگشت چیزی کم - از التفاتِ بهمان سرای دهقانی -
گلّه گوشهٔ دهقان بافتاب رسید - که سایه بر سرش افکند چون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

گدای را حکایت کنند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می
نماید که مالِ بیکران داری - به برخی از آن ما را دستگیری کن - که مِهْمی پیش آمده
است - چون ارتفاعِ برسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوندِ روی زمین! لائقی قدر

باب سوم

حکمت

پدر را غسل سیارست - انا پسر گرمی دارست *

بیت

آن کس که توانگرت نمیگرداند - او صلحت تو را تو به میداند *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقه حوهران نصره حکایت می کرد - که وقتی در بیابانی راه می
کرده بودم و از راه نا من چیری ندانده - دل بر هلاک نهادم * ناگاه کیسه یانتم پر از
مروارید - که هرگز آن دوتی و شادی فراموش نکنم - که پنداشتم که گندم بریاست یا رزق -
و بار - آن تلخی و نا امیدي - چون معلوم کردم که مرواریدست *

قطعه

در میان خشک و رنگِ روان تشنه را در دهان چه در چه صدق *
مرد بی توشه - کارمند از پای - در کمر بند او چه زر چه حرف *

حکایت ۱۷

یکی از عرب در میان از ایست تشنگی می گفت -

شعر

يَا لَيْتَ قَدَّ مَبِيَّتِي - يَوْمًا أُدَوُّ مَبِيَّتِي -
تَهْ بِرَ تَلَّطَمَ رُكْنِي - طَاطَلُ أَمَلٍ قَرْنِي *

همچنین در قاع سیط مسافری راه می کرده - و توت و قوتش ناچار آمده - و درمی
چند بر میان داشت * بسیار نگردید - راه محلی نبرد و سختی هلاک شد * طاقه
برسیدند - دروهارا دیدند پیش رویش نهاده و مر حاک بسته -

قطعه

گر همه زر حعفری دارد - مرد بی توشه در بگیرد کام *
در میان فقیر گرسنه را شلم بخت نه رنقره حمام *

حکایت ۱۴

حاتم طائی را گفتند: از خود بزرگِ همت تر در جهان کسی دیده؟ گفت: بلی - روزی چهل شتر قربان کرده بودم و امرای عرب را طلب نموده - ناگاه بجاجتی بگوشه صحرای رفتم - خار کشی را دیدم پُشته خار فراهم آورده - گفتم: بمهمانی، حاتم چرا نرویی؟ که خلقي بر سَاطِ او گرد آمده اند * گفت:

بیت

هر که نان از عملِ خویش خورد - مَنّتِ حاتمِ طائی نبرد *
من اورا بهمت و جوانمردی برتر از خود دیدم *

حکایت ۱۵

موسى (علیه السلام) درویشی را دید که از برهنگی بَرِیگ اندر شده * گفت: ای موسی! دُعا کن تا حق تعالی مرا کفافی دهد * موسی دعا کرد و برفت * پس از چند گاهی دیدش گرفتار و خلقي بر او گرد آمده * گفت: این را چه حالتست؟ گفتند: خمر خورده است و عَرَبْدَه کرده و یکی را کُشته - اکنون قِصاص فرموده اند * شعر
گُربهٔ مسکین - اگر پر داشتی - تُخِمِ کُنَجِشْک از جهان برداشتی *

شعر

عاجز - باشد که دستِ قدرت یابد - بر خیزد و دستِ عاجزان برتابد *
موسى (علیه السلام) بحکمتِ جهان آفرین اقرار کرد و از تجاسرِ خویش استغفار * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَخَاصَكَ يَا مَغْرُورُ! فِي الْخَطَرِ - حَتَّى هَلَكَتَ؟ فَلَيْتَ النَّمْلُ لَمْ تَطِرْ!

نظم

سِفله - چو جاه آمد و سیم و زرش - سِیلنی خواهد بحقیقت سرش *
آن نه شنیدی که حکیمی چه گفت؟ مُور همان به که نباشد پرش *

بَابِ سوم

قطعه

مهر حاجت بنزدیک ترش روی - که از خوی بدش فرسوده گردی *
اگر گوئی - غم دل با کسی گوی - که از رُیش نقد آسوده گردی *

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه شنان طاقیت درویشان از دست رفته بود - و درهائی آسمان بر زمین بسنه - و فریاد اهل زمین بآسمان در پیوسته *

قطعه

نماید جانور از وحش و طیر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مرادی افغانش *
عجب که دودِ دلِ خلی جمع می نشود - که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش *
در چنین سالی مُختلی (دور از دوستان! که سخن در وصف او گفتن ترک
دوست - خاصه در حضرت بزرگان - و بطریق اِهمال از آن درگذشتن هم نشاید -
که طائفه بر عجز گوبنده حمل کنند * برین دو بیت اختصار کردم -

قطعه

تقری گر گُشد مُختل را - تقریرا عِرض نباید گُشت *
چند باشد چو جسر بندگان - آب در زیر و آسمی بر پشت ؟
اندکی دلیل بسیاری بود و مشتکی نمونه خرواری * چنین شخصی - که طرفی از نعمت
او شنیدی - در آن سال نعمت بیکران داشت - تنگدستان را زر و سیم دادی و
مُسانران را سفره نهادی * گروهی درویشان - که از جور فاته بجان آمده بودند - آهنگ
دعوت او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقت ایشان بازدم و گفتم -

قطعه

نخورک شیر نیم خورده سگ و ریسختی بمیرد اندر غار *
تن به بیچارگی و گرسنگی و دست پیش سِفله مدار *
گرفزدون شود بنعمت و جلا - بی هنر را بهیچ کس شمار *
پرنیان و نسیم بر نا اهل لاجورد و طلاست بر دیوار *

حکما گفته اند - اگر آب حیات فروشند - فی المثل - بآب روی - دانا نخرد - که مُردن بعلت به از زندگانی بذلت *

بیت

اگر حنظل خوری از دستِ خوشخوی - به از شیرینی از دستِ ترش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفافِ اندک * با یکی از بزرگان - که حُسنِ ظنِ بلیغ در حق او داشت - حالِ خود بگفت * روی از توقع او درهم کشید - و تعرضِ سؤال از اهلِ ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ز بخت رویِ ترش کرده پیشِ یارِ عزیز مَرَو - که عیشِ برو نیز تلخ گردانی *
بحاجتی که روی تازه رو و خندان باش - فرو نه بندد کاری کُشاده پیشانی *
آورده اند - که در وظیفه او زیادت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر قرارِ معهودش ندید - گفت -

بیت

بئسَ المَطَاعِمَ حِينَ الدَّلِّ يَكْسِبُهَا - الْقَدَرُ مُنْتَصِبٌ وَالْقَدَرُ مَخْفُوضٌ *

بیت

نانم افزود و آبِ رویم کاست * بی نوائی به از مذلتِ خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمتِ بی قیاس دارد - اگر بر حاجتِ تو وقوف یابد - همانا که در قضای آن توقف روا ندارد * گفت - من او را نمی دانم * گفت - منت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزلِ آن شخص درآورد *
درویش یکی را دید لب فرو هشته - و ابرو بهم کشیده - و تند و ترش نشسته * بر گشت و سخن نگفت * یکی گفتش ؟ چه گفتی - و چه کردی ؟ گفت - عطای او بِلَقَائِی او بخشیدم *

باب سوم

قطعه

با آن که در وجودِ طعامست حظِ نفس - رنج آورد طعام که بیش از تندر بود •
گر گلشکر خوری بنگلف - زین بود - و زان خشک در خوری - گلشکر بود •

حکایت ۸

رنجوری را گفتند - که دلت چه میخواهد؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد •

بیت

معدۀ جو پر گشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسبابِ راست •

حکایت ۹

بقالی را درمی چند بر مریان گرد آمده بود • هر روز مُطالبه کردی و سجنهای با خُشونت
گفتی • اسباب از تعلت او خسته خاطر همی بودند - و جرّ تحملِ جاره
نبود • صاحب دلی شنید - بخندید و گفت - نفس را وده داس نلّام آسانقر
ست که بقال را بدرم •

قطعه

ترك احسانِ خواجه اولیقر حاجتِ مالِ حقّی توان •
متملای گوشت مُردن به که تقدیمی رشتِ قصای •

حکایت ۱۰

خوانمردی را در حلقِ ناتار حراحتی هزلانک رسید • کسی گفتش - مگر نارگان نوشدارو
دارد - اگر بخراهی - باشد که تدری بدد • و گویند که آن نارگان به بخل چنان معروف
بود که حاتمِ طائی سجا •

بیت

گر بجایِ ناش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روزِ روش کسی ندیدی در جهان •
جوانمرد گفت - نوشدارو از رویِ نخواهم - که بدد یا ندهد - اگر بدد - منفعت کند یا
نکند • ناری خواستن ازو کُشَنده است •

بیت

هر چه از دُوان بملت خواستی - در تن ازودی و از جان ماستی •

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در مُلازمتِ صحبتِ یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب افطار کردی - و دیگری قوی - که روزی سه بار خوردی * قضارا بر در شهری بْتهمتِ جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دورا حبس کردند و در زندان بگل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند * در بکشادند - قوی را دیدند مرده و ضعیف جان بسلامت برده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر برخلافِ آن بودی تعجب بودی - زیرا که این بسیار خوار بود - طاقتِ بی نوائی نیاورد و بسختی هلاک شد - و آن دیگر خویشتن دار بود - بر عادتِ خود صبري کرد و بسلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بیند - از سختی بمیرد *

بیت

تَنُورِ بَشْکَمِ دَمِ بَدَمِ تافتن مصیبت بود روزِ نا یافتن *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نمی کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بکشد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازه نگهدار * قَوْلُهُ تَعَالَى - کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تَسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور کز دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانت بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی ؟ که فلان در این شهر طبعی کردم دارد و کرمی عمیم -
مدان خدمتِ آزادگان بسته است و بر درِ دلها بسته - اگر بر صورتِ حالت چنانکه
هسب و قوت ناند - پاس خاطرِ عربت را مکتب دارد و عذیمب شمارد * گفت -
حاموش - که در گرسنگی مردن نه که حاجب پیشِ کسی نردن *

قطعه

هم رُفته دوحق نه و اِزلام کُنجِ صدر - کر بهرِ حایمه رُفته بر حوا حکانِ بوشت *
حقاً - که نا عَقبِ دورج بر ابرس رفتن بیایِ مردی همسایه در بهشت *

حکایت ۴

یکی از مُلُوکِ عجم طبعی حادّی خدمتِ مُصطفی (صلی الله علیه و سلم) در ستاد *
سالی در دنا بر عرب بود - کسی تا حرکتی پیش او نیامد و مُعالجتی نخواست * روزی
پیشِ پیغمبر (صلی الله علیه و سلم) آمد و گله کرد - که مرا برای مُعالجتِ اصحاب
فرستاده اند و کسی در آن مُدّتِ اِلغای نکرد - نا خدمتی - که بر آن نداده معین
است - بخای آورد * رسول صلعم فرمود - که آن طائفه را طریقی است - که تا ایشان را
گرسنگی غالب نشود - چیزی نخورند - و هذو را شنبها باقی بود که دسب او طعام
ندارد * حکیم گفت - موجبِ تندرستی همیدست * رئیسِ خدمت بدوسید و
روب *

مثنوی

سجی آنکه کند حکیم آعار - نا سر انگشت سوی لُغمه درار -
که ر ناگفتش حلل زاند - یا ر ناخوردش محال آند -
لا حرم حکمتش بود گفتار - خوردش ندرستی آرد نار *

حکایت ۵

در سُرُتِ اَرشدِ بانان آمده است - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار
ناند خوردن ؟ گفت - صد درم سنگت کفایت کند * گفت - این مقدار چه وقت
دهد ؟ حکیم گفت - هَذَا الْمِقْدَارُ يَحْمِلُكَ وَمَا رَانَ عَلَى ذَلِكَ فَانْتَ حَامِلُهُ - یعنی -
این قدر ترا بر پای دارد - و هر چه بر آن رانده کنی تو حاملِ آنی *

باب سوم

در فضیلتِ قناعت

حکایت ۱

خواهنده مغربی در صفِ بزازانِ حلب میگفت - ای خداوندانِ نعمت! اگر شمارا انصاف بودی و مارا قناعت - رسمِ سؤال از جهان بر خاستی *
قطعه

ای قناعت! توانگرم گردان - که و رای تو هیچ نعمت نیست *
کنجِ صبرِ اختیارِ لُتْمَانِسْت * شرکرا صبر نیست حکمت نیست *

حکایت ۲

دو امیرزاده بودند در مصر * یکی علم آموختی و دیگری مال اندوختی * این علامه عَظُمُشُد و آن عزیزِ مصر * پس توانگر بچشمِ حقارت در فقیه نظر کرد و گفت - من بسلطنت رسیدم و تو همچنان در مسکنت بماندی * گفت - ای برادر! شکرِ نعمتِ باری تعالی مرا می باید گفتن - که میراثِ پیغمبران یافتم - یعنی علم - و تو میراثِ فِرْعَوْن - یعنی مُلْکِ مصر *

مثنوی

من آن مورم - که در پایم بمالند - نه زنبورم - که از نیشم بنالند *
چگونه شکرِ این نعمت گذارم ؟ که زورِ مردم آزاری ندارم *

حکایت ۳

درویشی را دیدم که در آتشِ فاقه میسوخت - و خِرَقه بر خِرَقه میدوخت - و تسکینِ خاطرِ خود را میگفت

بیت

بنانِ خُشکِ قناعت کُنیم و جامهٔ دلق - که بارِ محنتِ خود به زِ بارِ مَنّتِ خلق *

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیش‌تست بر گورِ بهرامِ گور - که دستِ کرم به زبازوی زور *

گرفتیم عالمِ بمریدی و زور - و لیکن نبردیم با خود بگور *

قطعه

نماند حاتمِ طائی - و لیک تا بآبدُ بماند نامِ بلندش به نیکوی مشهور *

و کوهِ مالِ بدر کن - که فضلُ رز را - چو باغبانِ ببرد - بیشتر دهد انگور *

چو رخت مملکت بر بست خواهی - گدائی خوشترست از پادشاهی *
 ظاهر درویشان جامه زنده است و موی سُرده - و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده *
 قطعه

نه آن که بر سر دعوی نشیند از خلقي - و گر خلاف کنند او بجنّت بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلطد آسیا سنگی - نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد *
 طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قناعت و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هر که بدین صفتها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قباست * اما هرزه گردی - بی نمازی - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها بشب
 آرد در بند شهوت - و شبها روز کند در خواب غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هرچه بر زبان زاید - زندیقست - اگر چه در عباسست *

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی - کز برون جامه زیبا داری !
 پرده هفت رنگ را بگذار تو که در خانه بوریا داری *

مثنوی

دیدم گل تازه چند دسته برگنبذی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز ؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بویم - آخر نه گیاه باغ اویم ؟
 من بنده حضرت کریم - پرورده نعمت قدیم *
 گر بی هنرم و گر هنرمند - لطفست اُمیدم از خداوند *
 با آن که بضاعتی ندارم - سرمایه طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیلتی نماند *
 رسم نیست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آرای ! بر بنده پیر خود ببخشای !
 سعدی ! ره کعبه رضا گیر ! ای مرد خدا - ره خدا گیر !
 بد بخت کسی که سر بتابد زین در - که دری دگر نیابد *

باب دوم

حکایت ۴۴ منظمه

پیر مردی لطیف در معاد مُحَرِّک را مَكْشِشِ دوری داد *
 مردک سگدل چنان نگرید لبِ دختر - که حوس ازو چکاید *
 نامدادان پدر چنان دیدش - بیشِ داماد رمت و پرسیدش -
 کای درماده ! ان چه دیداست ؟ چند حائی لش ؟ نه آناست !
 سِراحَت مگفتم ان گفتار - هَلْ نگدار و جَدّ ارو بر دار *
 حوی بد در طبیعتی که نشست - مرد تا سرور مرگ ار دست *

حکایت ۴۵

فقیهی دختری داش - نعیاتِ رِشت روی - مَحَدِ زَنان رسیده - و نا وجودِ جِهار و
 نعمتِ بسیار کسی نمناکتِ ار رعیت نمی کرد *

نیت

رِشک باشد دُیُقی و دُیُنا - که بُود بر عروسی نا زیبا *
 فِي الْحَمْلَةِ بِحُكْمِ صُرُورٍ نَا مَرُورٍ عَدَدِ نِکاحش بستند * آورده اند که در ان تاریخ
 حکیمی ار سراندِپ آمده بود - که دیدهای نا یعیانیا را روش کردی * فقیه را گفتند -
 چشمِ داماد را چرا عِلاجِ نمی کنی ؟ گفت - می ترسم که بیبا شوند و دَحْترَم را طَلَّق
 دهند *

مصراع

شُری رِشک روی دانیبا نه *

حکایت ۴۶

پادشاهی ندیده اِسْتَحْکار در طائفه درویشان نظر کرد * یکی ار آن میان بمراس
 دانسب * گفت - ای ملک ! ما درسِ دنیا بحیثِ ار تو کمترین - و بعیشِ خوشتر -
 و مَرگِ تران - و در قیام - اِشْأَلَلَّه - بهتر *

مثنوی

اگر کِشُور کُشائی کامرانست - و گر درویش حاجتمندِ دانسب -
 در آن حال که خواهند ان و ان مُرد - بخواهند ار حها بیش ار کف برد *

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمائی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده * پرسید - که او را چه حالتست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است * گفت - این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت یک سخنی نمی آرد !
قطعه

لاف سر-پنجگی و دعوی مردی بگذار ! عاجز نفس فرومایه چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن * مردی آن نیست که مُشتی بزنی بر دهنی *
قطعه

اگر خود بر درد پیشانی پیل - نه مردست آن که دروی مردمی نیست *
بني آدم سرشت از خاک دارد - اگر خاکی نباشد - آدمی نیست *

حکایت ۴۳

بزرگی را پرسیدند از سیرتِ اخوان الصفا * گفت - کمینه آن که مرادِ خاطر یاران بر مصالح خود مقدم دارد * و حکما گفته اند - برادر که در بند خویشست - نه برادر نه خویشست *

بیت

همراه - گر شتاب کند - همراه تو نیست * دل در کسي میند که دلبسته تو نیست *

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطع رحم بهتر از مودتِ قریب *
یاد دارم که یکی از مدعیان درین بیت بر قول من اعتراض کرد و گفت - حق تعالی در کتاب مجید از قطع رحم نهی کرده است - و بمودت ذو القربی امر فرموده - و آنچه تو می گوئی مناقض آنست * گفتیم - غلط کردی - که مطابق قرآنست - و آن جَاهِدَاكَ عَلٰی اَنْ تُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا *

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد - فدای یک تن بیدانه کاشنا باشد *

باب دوم

قطعه

مقاب - ای پارسا! روی ارگمهار - بخششایدگی در وی نظر کن *
 ۲ اگر من ناحوانمردم بگردان - تو بر من چون حوانمردان گذر کن *

حکایت ۴

طائمه رندان حلاف و انکار درویشان بدر آمدند و سخن ناسرا گفتند و درویشی را بردند *
 اربی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چنین حالتی بر من رست * گفت -
 ای مرد! حرقت درویشان حاتم رصاست * هر که درین کسوت تحمل نامرادی نکند -
 مدعی است - و حرقت بر وی حرام *

مرد

دریای دراوان بشود نیر و سنگ - عارف که برحد تُک آست هفور *

قطعه

گر کز بدت رسد - تحمل کن - که بعهو ار گناه پاک شوی *
 ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش اراں که خاک شوی *

حکایت ۴۱ مقطعه

اس حکایت شنو - که در بغداد - رانت و پرده را حلاف افتاد *
 رایت - از ریح راه و گرد راکت - گفت تا پرده از طریق عتاب -
 من و تو هر دو حواحه ناشابیم - بده بارگاه سلطانیم *
 من ر حدم دمی نه آسودم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
 تو نه ریح آرموده نه حصار - نه بیان و راه و گرد و غار *
 قدم من سعی پیشترست - پس چرا قُربت تو پیشترست ؟
 تو بر بندگان مه روئی - تا کنیران یاسمین روئی *
 من نكاده بدست شاگردان - بسفر پای بند و سرگردان *
 گف - من سر بر آستان دارم - نه - چو تو - سر بر آسمان دارم *
 هر که دیده گردن افرازد - حوشتش را بگردن اندازد *
 ۲ سعدی آنداده ادب آراده - کس بیاند بحدت افتاده *

باب دوم

عالمی را که گفت باشد و بس - چون بگوید نگیرد اندر کس *
 عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گوید بخلق و خود نکند *
 آیه - اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ ؟

بیت

عالم که کاهرازی و تن پروری کند - او خویشتن گُمست - کرا رهبری کند ؟
 پدر گفت - ای پسر ! بُمُجَرَّد این خیالِ باطلِ نشاید روی از تربیتِ ناصحان گردانیدن -
 و راهِ بطالت گرفتن - و علمارا بظلالِ منسوب کردن - و در طلبِ عالمِ معصوم بودن -
 و از فوائدِ علمِ محروم ماندن * همچو نابینائی - که شبی در وحل افتاده بود و می گفت -
 آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راهِ من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
 چراغ نه بینی - بچراغ چه بینی ؟ همچنین مجلسِ واعظان چون کُلبهٔ بزازانست - که
 آنجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستانی - و اینجا - تا ارادتِ نیاوری - سعادتِ نبری *

قصه

گفتِ عالم بگوشِ جانِ بشنو - ورنه نمائند بگفتنش کردار -
 باطلست آن که مدعی گوید - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
 مرد باید که گیرد اندر گوش ورنه نوشتست پند بر دیوار *

قطعه

صاحبِ دلی بمدرسه آمد ز خانقاه - بشکست عهدِ صحبتِ اهلِ طریق را *
 گفتم - میانِ عالم و عابد چه فرق بود ؟ تا اختیار کردی از آن این فریق را *
 گفت - آن گلیم خویش برون میبرد ز موج - وین جهنم میکند که بگیرد غریق را *

حکایت ۳۹

یکی بر سرِ راهی مست خفته بود - و زمامِ اختیارش از دست رفته * عابدی برو گذر
 کرد و در حالِ مُستقیح او نظر کرد * چون از خوابِ مستی سر بر آورد - گفت -
 اِذَا مَرَّوْا بِاللَّغْوِ مَرَّوْا كِرَامًا *

شعر

اِذَا رَاَيْتَ اَئِيْمًا - كُنْ سَاتِرًا وَحَلِيْمًا *
 يَا مَنْ يَقْبَحُ اَمْرِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيْمًا ؟

باب دوم

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن نفعه کرم النفس بود * طائفه اهل فضل در صحبت او هر يك بذله و لطیفه همی گفتند * درویش راه پیدایان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده * یکی از آن میان بطریق طراوت گفت - ترا هم چیزی نباید گفت * درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و ولایت نیست - و چیزی نخورده ام - بیک کیت از من قناعت کنید * همگیان برخواست گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفره دان - همچون عزیم در در حتام زان *
یاران نهایت عجز او ندانستند - و سفره پیش او آوردند * صاحب دعوت گفت - ای یار! زمانی توقف کن - که پرستارم کوفته بریان میسازند * درویش سر بر آورد و گفت -

بیت

کوفته در سفره من - گو - مناش ! کوفته را دای تهی کوفته است *

حکایت ۳۷

مُریدی گفت پیر را - چه کنم؟ که از حلائق نزحمت اندرم از بسکه زیارت من همی آید و اوقات مرا از نردن ایشان تشویش می باشد * گفت - هرچه درویشانند مر ایشان را وامی بده - و آنچه توانگراند - از ایشان چیزی بخواه - که دیگر گرد تو نگردد *

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام شود - کابر از بیم توقع برود تا در چین *

حکایت ۳۸

فعیهی پدر را گفت - هیچ از آن سخنان رنگین مُتکلمان در من اثر نمی کند - بحکم آنکه نمی بینم ایشان را کرداری موافق گفتاری *

مثنوی

ترك دنیا مردم آموزد - خوشتی سیم و عله اندوزند *

قطعه

خُتُونِ خوبِ صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتمِ فیروزه - گو - مَباش !
 درویشِ نیکِ سیرت و فرخنده خوی را نانِ رِباط و لُقْمَةُ درِیوزِه - گو - مَباش !
 آنرا که سیرتِ خوش و سرپست با خدای - بی نانِ وُقُف و لُقْمَةُ درِیوزِه زاهدست *
 انگشتِ خوبروی و بُناگوشِ دلفریب - بی گوشوار و خاتمِ فیروزه شاهدست *

بیت

تا مرا هست و دیگرم باید - گر نخوانند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مطابقِ این سخن * پادشاهی را مُهْمی پیش آمد * گفت - اگر انجامِ این کار بمراد من باشد - چندینِ درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویشِ خاطرش برفت - وفایِ نذرش بوجوب لازم آمد * یکی را از بندگانِ خاص کیسه درم داد تا بر زاهدان نفقه کند * آورده اند که غلامِ هُشیار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد و درمها بپوشه داد و پیشِ ملک بنهاد و گفت - چندان که زاهدان را جُستم نیافتم * ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دانم درین شهر چهار صد زاهدست * گفت - ای خداوندِ جهان ! آن که زاهدست زر نمیستاند - و آن که زر میستاند زاهد نیست * ملک بخندید و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حقِ این طائفه ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانبِ او ست - که گفته اند -

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار زاهدتر ازو دگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمای راسخ را پرسیدند - که چه گوئی در نانِ وُقُف ؟ گفت - اگر از بهر جمعیتِ خاطر و فراغِ عبادت می ستانند - حلالست - و اگر جمع از بهر نان نشینند - حرام *

بیت

نان از برایِ گنجِ عبادت گرفته اند صاحبِ دلان - نه گنجِ عبادت برایِ نان *

باب دوم

نظم

اَرِسْ مَهْنِپَارُ عَانْدِ رِیسی - مَلَّاتْ صَوْرَتِی طَاوُسِ رِیسی -
 که - بعد اَر دندش - صَوْرَتِ نَه دند - وُجُوْدِ پارسیاں را شِکِیسی *
 همچنان در عَیشِ عَلامی نَدُخُ الحَمالِ لَطِیفُ الاِعتِدالِ فرستاد -

تقطعه

هَلَّتْ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطْشًا وَ هَوَّ سَاقِیَ کَرِی وَ لَا یَسْقِی *
 دنده اَر دندش نَگشتی سَیر - همچنان کَر فُراتِ مُسْتَسْقِی *
 عاند طعاهای لَدید حورِ دَن گُرفت و کُسوتهای لَطِیف پوشیدن و اَر فَوَاکِهُ مَشْمُومِ
 بوئیدن و در حَمالِ عَلام و کَنیرِکِ نَظر کردن - و حَرَمِندانِ گُفته اند - رُفَعِ حَوایِ
 رَحِیْرِ پایِ عَقْلِست و دَامِ مَرغِ رِزِکِ *

بیت

در سِرْکارِ تو کُردم دَل و دَس با همه دَاش - مَرغِ رِزِکِ حَقِیْقَتِ مَدَمِ اِسْرور - تو دَاسی *
 فی الجَمَلِ دَوَلِی وَ تَبِ رَاهِدِ بَرِوالِ آمَد *

تقطعه

هَر که هست اَر رَقیقهِ وِیْدِرو مُرُثِد - و ر زبَانِ آوَرایِ پَاکِ نَفس -
 چو نَدُیَلِی دَوں بَرودِ آمَد - بَعسلِ درِ بَماندِ هَمچو مَکَس *
 باری مَلِّکِ نَدَدَن اَو رَعْنَتِ کُرد * عاندرا دِید اَر هَیْآتِ حَسْتِی نَگَرْدَنده و سُرُح و
 سَعید بَرآمَد و مَرَبه شَدِه و کُسوَتِ نِیکو پُوشیدَه و بَر نَالِشِ دُنَا تَکیَه رَدَه و عَلامِ پَری
 پِیکَرِ نَا مِرْوَحَه طَاوُسی بَر نالایِ سَرشِ اِستادَه * بَر سَلامَتِ حَالِشِ شادمایِ کُرد و
 نِشَسب * اَر هَر دَری سَخی در پِیوست تا با حَمامِ حَکایتِ گُفت - مَن در حَهاں اِن
 دَو طائِفَه را دُوسَبِ مِیدارم - عُلما و رُهاذرا * و رِزِکِ فِیلسُوفِ حَهاں دِیدَه حَاصر بود *
 گُفت - ای حَداوند ! شَرطِ دُوستِی آدِست که نَا هَر دَو طائِفَه نِیکوئی کُنی - عُلما را رَر
 دِهی تا دَنگَر کُواند - و رُهاذرا چِیری مِدَه تا اَر رُهد نَا بَماند * و رَد
 نَه رَاهِدرا دِرم ناید نَه دِمار - چو سَند رَاهِدی دَنگَر دِست آَر *

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان عابدی را که عیال بسیار داشت پرسید - که اوقات عزیزت چه گونه می‌گذاری؟ گفت - شب در مُنَاجَات و سحر در دُعای حاجات و همه روز در بندِ اخراجات * ملک را مضمونِ اشارتِ عابد معلوم گشت * بفرمود تا وجهِ کفافِ او مُعین دارند - تا بارِ عیال از دلِ او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتارِ پای - بندِ عیال ! دیگر آزادیِ مبنده خیال *
 غمِ فرزند و نان و جامه و قوتِ بازت آرد ز سیرتِ ملکوت *
 همه روز اذیتِ فاق میسازم - که بشب با خدای پردازم -
 شب - چو عقدِ نماز می‌بندم - چه خورد بامداد فرزندم ؟

حکایت ۳۳

یکی از مُتَعَبِدان در بیشه زندگانی کردی و برگِ درختان خوردی * پادشاه بحکمِ زیارتِ بنزدیکِ او رفت و گفت - اگر مصلحتِ بینی در شهر در آی - تا برای تو مقامی بسازم - که فراغِ عبادت ازین به دستِ دهد - و دیگران هم ببرکتِ انفاست مُستفید گردند و صلاحِ اعمالِ اِقتدا کنند * زاهدرا این سخن قبول نیامد - و روی بر تافت * بکی از وزرای دولت گفت - پس خاطرِ ملک را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آئی و کیفیتِ مکان معلوم کنی - پس اگر صفای وقتِ عزیزان را کُدورتی باشد - اختیارِ باقیست * عابد رضا داد و بشهر اندر آمد * بستانِ سرایِ خاصِ ملک را بدو پرداختند * مقامی دید دلکشای روان آسای *

مثنوی

گلِ سُرخش چو عارضِ خوبان - سُنْبُلش همچو زلفِ محبوبان -
 همچنان از نهیبِ بُردِ عجزِ شیر ناخورده طفلِ دایه هنوز *

بیت

وَ أَفَانِینُ عَلَیْهَا جُلَنارُ عِقَتِ بِالشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارُ *

ملک در حال کنیزکی ماه روی پیشش فرستاد *

باب دوم

حکایت ۳۱

وقتی از صُحبِ داریِ دِمَشَقَمِ ملائقی برحاست * سر در بیانِ تَدَسِّ بهادم و نا
حیواناتِ اُنسِ گِرِتم - تا وقتی که اسیرِ قَیدِ درِگت شدم و در حُدُقِ طرانسِ نا
حُبودامِ بکارِ گِلِ داشتند * یکی از رُوسایِ حلب - که سابعه معرفتی در میانِ ما
بود - گُدر کرد و بِشِناحت * کُمت - اس چه حالتست ؟ و چه گونه میگذرای ؟
گفتم -

قطعه

همی گُرِختم از مردمانِ بکوه و دُشْت - که خُرحدایِ بنودم ندیگری پرداخت *
قیاسِ کُن که چه حالتِ بُود در آن ساعت - که در طُولهٔ نا مردمانِ بناید ساخت *

بیت

پای در رِخیرِ پیشِ دوستانِ به که نا بیگانگان در بوستان *
بر حالتِ مِ رَحْمِ آورد و نده دیوارِ قَیدِ درِگم خلاص داد و نا حوشتنِ محلب
بُرد * دِحتری داشت - بیکاحِ مِ آورد نکاشی صد دیوار * مَدَنی بر آمد - دِحتری بد
حوی و سِتیرهٔ رویِ رِبانِ دراریِ کردنِ گُرمَت و عَشِشِ مرا مُنَعصِ میداشت *

مثنوی

رِبانِ بد در سَرایِ مردِ بکو هم در مِ علمستِ دِوِجِ او *
رِبنهارِ از قُربِ بد - رِبنهارِ ا وَفَعَا - رِبنهارِ ا عَدَابِ النّارِ *
ناریِ رِبانِ طَعشِ دِزارِ کرد و همی گُمت - تو آن بیستی که یِدرمِ ترا نده دیوارِ نَر
حُرد ؟ گفتم - بلی - نده دیوارِ قَیدِ درِگم خلاص داد و صد دیوارِ دِستِ تو
اسیر کرد *

مثنوی

شیدم گوسعدی را بزرگی رهانید از دِهان و دِستِ گُرگی *
شنانگه کازد بر حلقشِ بمالید * رواں گوسعدی از وَیِ بنالید -
که از چنگالیِ گُرمِ در رُبودی - چو دندم - عافیت - گُرمِ تو بودی *

حکایت ۲۸

یکی را دوستی بود که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او نیفتاد * کسی گفت -
فلانرا دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بینم * تضارا یکی از کسان او
حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ملولی از دیدن او؟ گفت - خطائی
نیست - اما دوست دهنی را وقتی توان دید که معزول باشد * قطعه

در بزرگی و دار و گیر عمل - ز آشنایان فراقتی دارند *
روز درماندگی و معزولی درد دل پیشِ دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بادی مخالف در شکم پیچیدن گرفت * طاقت ضبط آن نداشت *
بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان! درین که کردم مرا اختیاری
نبود - و بزۀ آن بر من نه نشستند - و راحتی بمن رسید - شما هم بکرم معذور دارید *

مثنوی

شکم زندانِ بادست - ای خردمند! ندارد هیچ عاقل باد در بند *
چو باد اندر شکم پیچد - فرو دل! که باد اندر شکم باریست بر دل *

فرد

حریف ترش روی ناسازگار - چو خواهد شدن دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أَبُو هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ!) هر روز بخدست مُطَفِّي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) آمدهی *
روزی رسول (علیه السلام) فرمود - يَا أَبَا هُرَیْرَةَ! زُرْنِي غَبًا - تردد حبا - یعنی هر روز
میا - تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از
برای آنکه هر روزش می بینند - مگر بزمستان - که محجوبست - ازان محجوبست *

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند "بس" *
اگر خویشتر را ملامت کنی - ملامت شنیدن نیاید ز کس *

که نامدادان محسنتین کسی که در شهر در آمد - تاج شاهی در سر وی بپند و نفوس
مملکت ندو کند * قصارا محسنتین کسی که در آمد گدائی بود - که همه عمر لقمه
لقمه اندوخته و رقعہ بر رقعہ دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت مملکت را
بها آوردند - و تسلیم معاذیح فلاح و حرائر ندو کردند * مدی مملکت راند - بعضی از
امرای دولت گردن از مطاوعت او بپچیدند - و ملوک دبار از هر طرف نمارعت
برداشتند و بمقاومت لشکر آراسند * فی الحمله سپاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی
از اطراب بلاد از تصرف او بدررفت * دروش اربن و ابعه پریشان و حسته خاطر همی
بود - تا یکی از دوستان قدیمش - که در حالت درویشی قرض او بود - از سفر باز آمد *
چنان مرتبتی دندش - گفت - میت حداد را عرو حل که تحت بلندت یآوری کرد
و اقبال رهبری - کلت از حار و حارت از پای بدر آمد - تا بدی پایه رسیدی - ان
مع العسر سر *

بیب

شیگوفه گاه شکندست و گاه خوشیده - درخت گاه برهنه ست و گاه پوشیده *
گفت - ای یار عرب! تعزیم کن - نه حای تهنگست * آنکه که تو دندی عم
بای داشتم - و امروز تشوش حبابی *

مثنوی

اگر دنیا باشد - دردمندم - و گر باشد - بهرش پای ندیم *
بلائی رس حباب آشوتتر دیست - که ریح خاطرست از هست و دیست *

قطعه

مطلب - گر توانگری خواهی - حرقاعب - که دولتیست هنی *
گر عی زر دماش افشاند - تا مظهر در ثواب او بکسی *
گر بُررگان شنیده ام بسیار - صبر درویش به که بدل عی *

مرد

اگر بران کند بهرام گزری - نه چون پای ملج داشت رموری *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره بزد و راه بیابان گزنت و یکنفس آرام نیافت *
 چون روز شد - گفتمش - این چه حال بود؟ گفت - بلبُلانرا دیدم - که بناله در آمده
 بودند از درخت - و کَبْکُن در کوه - و غُوْکُن در آب - و بهائِم در بیشه - اندیشه کردم
 که مَرُوت نباشد همه در تسبیح و من بغفلت خفته *

قطعه

دُوش مُرغی بُصْبُح می نالید - عَقْل و صبرم بُبُرد و طاقت و هوش *
 یکی از دوستانِ مُخْلِص را - (مگر آوازِ من رسید بگوش)
 گفت - باور نداشتم که تَرا بَانْگِ مُرغی چنین کند مدهوش *
 گفتم - این شَرِطِ آدمیت نیست - مُرغ تسبیح خوان و من خاموش *

حکایت ۲۶

وقتی - در سفر حجاز - با طائفه جوانانِ صاحبِ دل همدم بودم و همقدم * وقتها زمزمه بکردندی
 و بیتی مُحَقَّقانه بگفتندی * عابدی بود مُنْکَرِ حالِ درویشان و بیخبر از دردِ ایشان * تا
 برسیدیم بَنَخْلَه بنی هلال - کودکی از حَیّ عرب بدر آمد و آوازی برآورد که مُرغ
 از هوا درآورد * شترِ عابِدر را دیدم - که بر قَص در آمد و عابِدر را بینداخت و راه بیابان
 گرفت * گفتم - ای شیخ! سماع در حیوانی اثر کرد و ترا تفاوت نمیکند!

نظم

دانی چه گفت مرا آن بُلْبُلِ سحری؟ تو خود چه آدمی کز عَشْقِ بیخبری!
 اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب - گر ذوق نیست ترا کج طبع - جانوری!

شعر

وَ عِنْدَ هُبُوبِ النَّاشِرَاتِ عَلَيِ الْجَمَلِ تَمِيلُ غُصُونُ الْبَابِ - لَا الْحَجَرُ الصَّلْدُ *

مثنوی

بذکرش هر چه بینی در خروشت - دلی داند درین معنی که گوشست *
 نه بُلْبُلِ بر گلش تسبیح خوانیست - که هر خاری بتسیحش زبانیست *

حکایت ۲۷

یکی از مُلُوکِ عرب مُدَّتِ عُمُرش سیّری شد و قائم مقامی نداشت * وصیت کرد -

باب دوم

نیکت ناشی و نَدَت گرید خلق - به که مد ناشی و نیکت گیرند *
 اما حُسی طِی بُررگان در حِتی مں کمالست و نیکمردی مں در عیبِ نُقصاں - روا باشد
 اندیشه بُردن و تیمار خوردن *

بیت

گر آنها که می داعمی کردمی - بگو سیرت و پارسا بودمی *

شعر

اَبّی لَمُسْتَرِّمِ مں عَیْرِ حِیَرائی - وَ اللّهُ یَعْلَمُ اسرارِی وَ اَعْلَائی *

قطعه

در بسته بُروی خود رِمردم - تا عَیْب نَگسَرنَد مارا *
 در بسته چه سود؟ عَالِمُ الْعَیْب داسایِ یَسْهال و آشکارا *

حکایت ۲۳

کُله کردم پیشِ یکی از مشائخ که فُلان نَفَسادِ مں گواهی داد * گفت - صلاحش
 خِجَل کُی *

نظم

تو دیکو رُوشِ ناش - ناند سِگال بَدد گفتی تو بیاند محال *
 چو آهنگِ رُبط بُود مُستَقِیم - کی اردستِ مُطَرِبِ حُورِ گوشمال *

حکایت ۲۴

یکی از مشائخ شام را پرسیدند - که حَقِیقَتِ تَصَوّف چیست ؟ گفت - اریں پیش
 طائفه بودند در جہاں پراگنده صورت و بمعنی جمع - و امروز خلقتی بظاہر جمع و
 بباطن پراگنده *

قطعه

چو هرساعت ار تو کھائی رُودِ دِل - بقبائلی اندر صغائلی به بیللی *
 ورت مال و چاهست و زرع و تجارت - چو دل نا خدایست - خلوت بشینلی *

حکایت ۲۵

داد دارم که شنی در کاروانی همه شب رفته بودم و سحر بر کنارِ بیشه حُفته * شورونده -

باب دوم

حکایت ۲۰

لُقْمَانِ حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظر نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

نگویند از سر بازِ چرخِ حرفی - کران پندی نگیرد صاحبِ هوش *
و گرسد بابِ حکمت پیشِ نادان بخوانند - آیدش بازِ چرخِ در گوش *

حکایت ۲۱

عابدی را حکایت کنند - که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر در نماز ایستادی *
صاحبِ دلی بشنید و گفت - اگر نیم نان بخورِ دی و بخفتی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نورِ معرفت بینی *
تهی از حکمتی - بعثتِ آن که - پُری از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایشِ الهی گم شده را در مناهی چراغِ توفیق فرا راه داشت - تا بحلقه اهل تحقیق
در آمد * بيمين قدم درویشان و صدقِ نفس ایشان ذمائم اخلاص بمحامد مبدل
گشت * دست از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعنان در حقِ وی دراز - که بر قاعده
اولست و زهد و صلاحش بی معول *

بیت

بُعد و توبه توان رستن از عذابِ خدای - ولیک می نتوان از زبانِ مردم رست *
طاقتِ جورِ زبانها نیاورد - و شکایتِ اینکال پیشِ پیرِ طریقت بُرد و گفت - از جورِ
زبانِ مردم برنج اندرم * شیخِ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری که
بهتر از آنی که می پندارند ؟

قطعه

چند گوئی که بد اندیش و حسود عیبجویان من مسکینند ؟
که ببند خواستمن بر خیزند - که بخون ریختنم بنشینند *

فی الجملة یاسی خاطر درویشان را موافقت کردم و شبی بچندین مُجاهده بروز آوردم و گفتم -

قطعه

مُردن بانگ بی هنگام بر داشت - نمیداند که چند از شب گذشتست *
 درازی شب از میزگان من پرس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
 بامدادان بحکم تبرک دستاری از سر و دیناری از کمر بگشادم و پیش مغنی نهادم و
 در کنارش گرفتم و بسی شکر گفتم * یاران ارادت من در حق وی بر خلافِ عادت
 دیدند - و بر خفتِ عقلم نهفته بخندیدند * یکی از آن میان زبان تعرض دراز کرد و
 ملامت کردن آغاز - که این حرکت مناسب رای خرمندان نکردی - که خرّه مشائخ
 چنین مطربی دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قراضه در دَف *

مثنوی

مُطربی دور ازین خجسته سرای - کس ندیدش دو باره در یک جای *
 راست چون بانگش از دهن برخاست - خلق را مری بر بدن برخاست *
 مرغِ ایوان ز شول او بپرید * مغر ما بُرد و حلقی خون بدید *
 گفتم - زبان طعنه آن به که کوتاه کنی - بحکم آنکه مرا کرامت این شیخ ظاهر شده
 است * گفت - مرا نیز بر کیفیتِ آن واقف گردان - تا همچنین تقرب نمایم و
 بر مطایبه که رفت استغفار گویم * گفتم - بعلتِ آن که شیخ اجلم بارها بقرکِ سماع
 فرموده است و موزنهای بلوغ گفته - و در سمع قبول من نیامده تا امشب - که مرا
 طالع میمون و بخت همایون بدین بقعه رهبری کرد و بدستِ این مطرب توبه کردم -
 که دیگر بار - بقیّتِ عمر خویش - گردِ سماع نکردم *

قطعه

آواز خوش از کام و دهان لب شیرین - گر نغمه کند ورنکند - دل بفرید *
 وریده عشاق و نهانند و عراق ست - از حنجره^{۱۲} مطرب مکرره نرید *

باب دوم

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد - نتوان بُرد ازو بصیقل زنگت *
 با سیّه دل چه سود گفتنِ وعظ ؟ نرود میخ آهنین در سنگت *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبرِ خاطرِ مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمة الله علیه!) بترك سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عنفوانِ شبابم غالب آمدی و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلافِ رایِ مرّی - قدمی چند برفتمی و از سماع و مخالطتِ درویشان حظی بر گرفتمی - و چون نصیحتِ شیخ یاد آمدی - گفتمی -

بیت

قاضی - اربامان نشیند - بر فشاند دست را - مُحْتَسِب - گرمی خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمعِ قومی برسیدم و در آن میان مُطَرِبِ دیدم -

بیت

گوئی - رگت جان میگسلد نغمهٔ نا سازش - نا خوشتر از آوازهٔ مرگ پدر آوازش *
 گاهی انگشتِ حریفان در گوش و گاهی بر لب - که "خاموش !" چنانکه عرب گوید -

شعر

نَهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنٍ إِنْ سَكَتَ نُطِيبُهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقتِ رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن بربطِ سرای - کدخدایا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشای - تا بیرون روم *

ناب دوم

و قدم در میانان بهاد و برپا * چون نخله^۱ بنی محمود رسیدیم - توانگرا آحل فرا
رسید * درویش بدالیش فرار آمد و گفتم - ما سحقی نمودیم و تو بر سختی مودی *

نیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن نمرود و بیمار برپاست *

قطعه

ای ایسا اسپ تیر رو که نماید - که حرلنگت حال نمیل نرد *
س که در حالک تندرستانرا دس کردند و رحم حورده نمرود *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بحورم تا صعیف شوم -
مگر حسنی طبعی که در حق من دارد ریاضت شود * آورده اند که داروی بخورم - رهبر
قاتل بود - نمرود *

قطعه

آن - که چون پسته دیدمش - همه معر - پوست بر پوست دود همچو پیار *
پارسایان روی در محسوق پشش بر قیلله میکنند بهار *

مثنوی

تا راهی غمرو بکرو رندی - احلاص طلب مکن - که سیدی *
چون نداده حدای خویش حواد - باید که بحر خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در رمین یونان بردند و نعمت بیعیاس نردند * ناررگانان گرنه و راری آغار
بهاندد - خدا و بیعمر را شعیب آوردند - سود نداشت *

نیت

چو پیور شد دُر تیره روان - چه عم دارد ار گرنه کاروان ؟
لقمان حکیم در آن کاروان بود * یکی ار کاروانیان گفتش - کلمه چند ار حکمت و
مویطت نا ایمل بگوی - مگر ار مال ما دست دارند - درج باشد که چندین نعم
صانع شود * لقمان گفت - درج باشد کلمه حکمت نا انشان گفت *

باب دوم

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد^۲ - نتوان بُرد ازو بصیقل زنگ *
 با سیّه دل چه سود گفتنِ وعظ؟ نرود میخ آهنین در سنگ *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبرِ خاطرِ مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمة الله علیه!) بتركِ سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عَنفُوَانِ شَبَابِمِ غَالِبِ آمَدِي و هوا و هوسِ طَالِبِ * ناچار - بخلافِ رايِ مَرَبِّي - قَدَمِي چَند بَرَفْتَمِي و از سماع و مُخَالَطَتِ درویشانِ حَظِّي بَرِگَرَفْتَمِي - و چون نصیحتِ شیخم یاد آمدی - گفتمی -

بیت

قاضي - اربامان نشیند - بر فشاند دست را - مُحْتَسِبِ - گر می خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمعِ قومی برسدیم و در آن میانِ مُطَرِبِي دیدم -

بیت

گوئی - رگت جان میگسلد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرگ پدر آوازش *
 گاهی انگشتِ حریفان در گوش و گاهی برب - که "خاموش!" چنانکه عرب گوید -

شعر

نَهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنٍ إِنْ سَكَتَ نُطَيْبُهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقتِ رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن برِبطِ سرای - کدخدایا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشای - تا بیرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابان نهاد و پرفت * چون بختله بنی محمود برسیدیم - توانگرا اجل فرا رسید * در پیش ببالینش فراز آمد و گفت - مابسختی نمر دیم و تو بر بختی مردی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُرد و بیمار بزیست *

قطعه

ای! سا اسپ تیز رو که بماند - که خرننگت جان بمژل بُرد *
بس که در خالت تند رستارترا دخن کردند و زخم خورده نمرد *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم - مگر حُسن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر قاتل بود - بُرد *

قطعه

آن - که چون پسته دیدمش - همه مغز - پوست بر پوست بود همچو پیاز *
پارسایان روی در مخلوق پشت بر قبله می‌گنجد نماز *

مثنوی

تا زاهد عمرو بکرو زیدی اخلاص طلب مکن - که شیدی *
چون بنده خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بردند و نعمت بی‌قیاس بُردند * بازرگانان گریه و زاری آغاز نهادند - خدا و پیغمبر را شفیع آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟
لُقمان حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمه چند از حکمت و موعظت با اینان بگویی - مگر از مال ما دست دارند - دروغ باشد که چندین نعمت ضائع شود * لُقمان گفت - دروغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن *

کرد - که جهان بر تو تنگ آمده بود - که دُزدی نکردی الا از خانه چنین یاری !
گفت - ای خداوند ! نشنیده که گفته اند ؟ خانه دوستان برُوب - و در دشمنان مکوب *

بیت

چون فرومائی بسختی - تن بعجز اندر میده * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستین *

حکایت ۱۴

پادشاهی پارسائی را پرسید - که هیچت از ما یاد می آید ؟ گفت - بلی - هر گه که
خدای عز و جل را فراموش میکنم یادش می آرم *

بیت

خر

هر سو دود آن کش ز در خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۵

یکی از صالحان بخواب دید پادشاهی را در بهشت و پارسائی را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات این چیست ؟ و سبب درکات آن چه ؟ که من بخلاف این همی
پنداشتم * ندانم آمد - که این پادشاه بارادت درویشان در بهشتست - و این پارسا
بتقریب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلقت بچه کار آید ؟ و تسبیح و مرقع ؟ خود را ز عملهای نکوهیده بری دار *
حاجت بکلاه برکی داشتنت نیست - درویش صفت باش و کلاه تتری دار *

حکایت ۱۶

درویشی سرو پا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومی نداشت * خرامان همی رفت و میگفت -

قطعه

نه بر اشتري سوارم - نه چواشتر زیر بارم - نه خداوند رعیت - نه غلام شهریارم *
غم موجود و پریشانی معدوم ندارم * نفسی میزنم آسوده و عمری بسر آرم *
اشتر سوارى گفتش - ای درویش ! گجا میروی ؟ باز گرد - که بسختی بمیری * نشنید -

حکایت ۱۱

شی در میان مکه از سخاوی پای رفتم نماد * سرینهادم و شترانرا گفتم - دست
از من بدار *

قطعه

پای مسکین پیاده چند رود - کر تحمل ستوه شد بختی *
تا شود جسم مریدی لعر - لعرى مُرده ناشد ار سحتی *
گف - ای برادر! حرم در پیشست و حراى در پس * اگر رتی - حال سلامت
نردي - و اگر حقتی - مردی * بشیده که گفته اند ؟

بیت

حوشست ربرِ معیال سراه داده خفت شب رحیل - ولی ترکِ حال نباید گفت *

حکایت ۱۲

پارسانی را دادم - که بر کرايه درنا شسته بود و رحمِ پلنگ داشت - و بهیچ دارو
به نمیشد - و مدتها در آن رجوری شکرِ حدای عرو حل گفتمی * پرسیدندش - که
شکر چه می گذاری ؟ گف - شکر آنکه - الحمد لله ! نه صیتی گردانم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار نگش دهد آن بارِ عرب - تا نکونی که در آن دم عمِ حاتم باشد *
گرم - ارندۀ مسکین چه گنه صادر شد - کودل آورده شد ار من ؟ عمِ آم باشد *

حکایت ۱۳

دروشی را ضرورتی پیش آمد - گلیمی از خانه باری دزدید * حاکم فرمود - که دستش
نبرد * صاحبِ گلیم شفاعت کرد - که من او را بجل کردم * حاکم گفت - شفاعت
تو حدّ شرع فرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که ار مال وقف چیری
دزدن قطعش لازم بیاید - که الوقف لا یملک - و هر چه در ملک درویشانست وقف
محتاجانست * حاکم را این سخن استوار آمد - دست اروی نداشت و ملامش

شعر

أَشْهَدُ مَنْ أَهْوَى بَغِيرَ وَسِيلَةٍ - فَيَلْحَقُنِي شَأْنٌ أَضَلَّ طَرِيقاً *
يُوجِعُ نَاراً ثُمَّ يُطْفِئُ بِرَشَّةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحَرَّقاً وَ غَرِيقاً *

مثنوی

یَکی پُرسید از آن گُم کرده فرزند - که ای روشن گهر - پیر خردمند !
ز مِصرش بوی پیراهن شنیدی - چرا در چاهِ کنعانش ندیدی ؟
بگفت - احوالِ ما برقِ جهانست - دمی پیدا و دیگر دمِ نهانست *
گهی بر طارمِ اعلیٰ نشینم - گهی بر پشتِ پایِ خود نه بینم *
اگر درویش بر یک حال ماندی - سرِ دست از دو عالم بر فشاندی *

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ می‌گفتم با طائفه افسرده و دل مُرده و راه از عالم صورت
بمعنی نبرده * دیدم که نفسم در نمی‌گیرد - و آتشم در هیزمِ تر اثر نمی‌کند * دریغ آمدم
تربیتِ سُتوران و آئینه داری در مجلسِ کوران - و لیکن در معنی باز بود و سلسله
سخن دراز * در معنی این آیت "وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ" سخن بجائی رسیده
بود - که می‌گفتم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - مُشکلِ این است - من از وی دورم *
چه کنم ؟ با که توان گفت ؟ که او در کنار من و من مهجورم *
من از شرابِ این سخن مست و فضلۀ قدح در دست - که ناگاه رونده در کنارِ مجلس گذر
کرد و دورِ آخرِ دروی اثر کرد * نعره چنان بُزد که دیگران بموافقتِ او در خروش آمدند -
و خُلمانِ مجلس در جوش * گفتم - سُبْحَانَ اللَّهِ ! دورانِ با خبر در حضور و نزدیکانِ بی
بصر دور *

قطعه

فهم سخن چون نکند مُستمع - قُوتِ طبع از مُتکلمِ مجوی *
فُسحتِ میدانِ ارادتِ بیار - تا بزند مردِ سخن گوی گوی *

نبیند مدعی حر خوشتر را - که دارد پرده پندار در پیش *
گرت چشم خدا بیش بخشد - نه بینی هیچکس عاثرتر از خویش *

حکایت ۸

یکی از نزرگان را در محفل همی ستردد - و در آوصاف حمیده اش مبالغه همی کردند *
بعد از تامل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

كُفَيْتَ اَدَى - يَا مَنْ تَعَدَّ مَحَاسِنِي عِلَالِيَّتِي هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ بَاطِلِي *

شخص چشم عالمیان خوب منظرست - و ز خبث باطنم سر خجلت نهاده پیش *
طاوس را - نقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پای زشت خویش *

حکایت ۹

یکی از صلحای لبنان - که مقامات او در دیار مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور -
بجامع دمشق در آمد - بر کنار برکه کلاسه طهارت همی ساخت * ناگاه پایش بلغزید -
بحوض در افتاد - و بمشقت بسیار از آنجا خلاص یافت * چون از نماز برداشت -
یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شیخ گفت - آن چیست ؟ گفت -
یاد دارم که روزی بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز در یک
فامب آب از هلاکت چیزی نماده بود - درین چه حکمتست ؟ شیخ درین فکر
زمانی درو رفت * بعد از تامل بسیار سر بر آورد و گفت - شنیده که سید عالم محمد
مصطفی (صلی الله علیه و سلم !) می فرماید - که لی مع الله وقت لا یسعی فیهِ ملک
مقرّب و لا نبی مرسل ؟ و گفت - علی الدوام * وقتی چنین بودی که بحبرئیل و
میکائیل نپرداختی - و دیگر وقت با حفصه و زینب در ساختی * مشاهدۀ الابرار بین
الکحلّی و الاستتار - می نمایند و می ربایند *

بیت

دیدار می نمائی و پرهیز میکنی - بارار خویش و آتش ما تیز میکنی *

باب دوم

گفتم - سپاس و مِنتِ خدایرا عز و جل - که از فوائدِ درویشان محروم نماندم - اگرچه بصورت از صحبتِ وحید شدم - اما بدین فائدهٔ مستفید گشتم - و مرا همهٔ عمر این نصیحت بکار آید *

مثنوی

بیک نا تراشیده در مجلسی برنجد دلِ هوشمندان بسی *
اگر برکهٔ پر کنند از گلاب - سگی در وی افتد - کند مَجْلاب *

حکایت ۶

زاهدی مهمانِ پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادتِ او بود - و چون بنماز برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادتِ او بود - تا ظنِ صلاح در حقِ او زیادت کنند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! کین ره که تو میروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفره خواست - تا تناول کند * پسری داشت صاحب فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوتِ سلطان بودی - طعام نخوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردی که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کفِ دست ! عیب‌ها را نهفته زیر بغل !
تا چه خواهی خریدن - ای مغرور ! روز درماندگی بسیم دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در ایامِ طفولیت متعبد بودم و شبخیز و مولع بزهد و پرهیز * شبی در خدمتِ پدر نشسته بودم و همهٔ شب دیده برهم نبسته - و مصحفِ عزیز در کنار گرفته و طائفهٔ گردِ ما خفته * پدر را گفتم - ازینان یکی سر بر نمیدارد که دوگانه بگذارد - چنان خوابِ غفلت شان برده که گوئی مرده اند * گفت - ای جان پدر ! اگر تو نیز بخفتی به که در پوستین خلق افتی *

باب دوم

مُصاحبتِ مسکینان برزاقی - و فائدهٔ درِیغ داشتن - که من در نفسِ خود آن قدرِ قوت و سرعتِ میشناسم - که در خدمتِ مردانِ داریِ شاطرِ باشم - نه داریِ خاطر *

بیت

إِنْ لَمْ أَكُنْ رَاكِبَ الْعَوَاشِي - أَسَعَى لَكُمْ حَامِلَ الْعَوَاشِي *

یکی از آن میان گفت - اری که شدیدی دل تنگ مدار - که درسِ روزها دردی صورتِ صالحان بر آمد و خود را در سَلِّکِ صَحبتِ ما مُنتظم کرد * از آنجا که سلامتِ حالِ درویشانست گمانِ نَفُوشِ نبردند و بیاری قبولش کردند *

بیت

چَه داند مردم که در حمامه کیست ؟ نرسیده داند که در نامه چیست *

مثنوی

ظاهرِ حالِ عارفان دلخست - اینِ قدرس که رویِ درخفتست *
در عملِ کوش و هر چه خواهی بپوش ! تاج بر سر نه و علم بر دوش *
ترکِ دنیا و شهوتست و هوسِ پارسائی - نه ترکِ حمامه و نس *
در فنر آگند مرد ناید بود - بر مُجَمَّاتِ سِلَاحِ جنگِ چه سود ؟
روزی تا شب رفته بودم و شبانگه در پایِ حِصَّارِ خفته * درِ بیِ توفیقِ اِبریقی رفیقِ برداشت - که بظهارتِ میرود - او خود بغارتِ رخت *

بیت

ناسرای - که خَرَنه در نر کرد - حمامه کعبه را حلّ خر کرد *

چندانکه اربطِ درویشان عائب شد - ترخی نرفت و دُرُحی بدزدند * تا روزِ روش شد - آن تاریکِ مِثلِعی راه رفته بود و رفیقانِ بی گناه حفته * نامدادان همه را بعلقه در آوردند و بردان کردند * از آن تاریخِ نازِ ترکِ صحبتِ گفتیم - و طریقی عُرُکَتِ گرفتیم *
"السَّلامَةُ فِي الْوَحْدَةِ" بر خواندیم *

قطعه

چو از قومی یکی بیدانِشی کرد - نه کِهرا مِثلتِ ماند نه مِهرا *
نمی بینی که گوی در علف زار میآید همه گاوِانِ دِهرا *

باب دوم

مي نگويم که طاعتم به پذير - قلم عفو بر گناهم کش *

حکایت ۳

عبدُ القادر گیلانی (رحمةُ الله عليه) را دیدند - که در حرمِ کعبه - روی بر حُصا نهاده - مي ناليد و ميگفت - اي خداوند! ببخشاي - و اگر مُستوجبِ عوبتم - در قيامتم نابينا بر انگيز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

رويِ بر خاك عجز ميگويم - هر سحرگه که ياد مي آيد -
اي که هرگز فراموش نکند! هيچت از بنده ياد مي آيد؟

حکایت ۱۴

دزدی بخانه پارسائی در آمد * چندانکه جُست چیزی نيافت * دلتنگ باز گشت *
پارسا را از حال او خبر شد * گليمي - که در آن خفته بود - برداشت و در ره گذر دزد انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنيدم که مردانِ راهِ خدا - دل دشمنان هم نکردند تنگ *
ترا کي مُيسر شود اين مقام؟ که با دوستانِ خلافت و جنگ *
مردت اهل صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عيب گیرند - و در پيشت بميرند *

بیت

در برابر چو گوسفندِ سلیم - در قفا همچو گُرگِ مردم در *

بیت

هر که عيب دگران پيش تو آورد و شمرد - بيگمان عيب تو پيش دگران خواهد برد *

حکایت ۵

تني چند از رندگان مُتفق در سياحت بودند و شريكِ رنج و راحت * خواستم که موافقت کنم - مُرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاقِ بزرگان بعيد است روی از

باب دوم

در اخلاقی درویشان

حکایت ۱

یکی از دررگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حقِ دُلّی شایِد ؟ که دیگران در حقِ او بطعنه سخنها گفته اند * گفت - در طاعِش عیب نمی بینم - و در باطلش عیب نمی دانم *

هرگز حاکم پارسا نمیی - پارسا دانا و نیک مرد انگار *
 در دانی که در بهانش چیست - محسّس را دروِ خانه چه کار ؟

حکایت ۲

دروشی را دیدم - که سر بر آستان کعبه همی مآلید و می گفت - یا عَور ! یا رحیم ! تو دانی که از ظلم و جهول چه آید *

عذرِ تقصیرِ خدمت آوردم - که ندانم طاعتِ اسَـطَـهـار *
 عاصیان از گناه توبه کنند - عارفان از عبادت اسـتـعـنـار *

عابدان حرای طاعت حراهند - و ناررگانان بهایِ بصاعت - من بنده امید آورده ام - نه طاعت - و بدر بُره آمده ام - نه تجارت - اصمعی بی ما انت له اهله - ولا تفعل بنا ما نحن باهله

بیت
 گر گشتی در جرمِ حشّی - روی و سر بر آستانم *
 ننده را فرمان نباشد - هر چه فرمانی بر آمم *

نر در کعبه سائلی ندادم - که همی گفت و میگرستی خوش -

نهاد و گفت - سیاه بیچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائر بندگان و خدمتگاران
بخشش و انعام خداوندی امیدوار اند * ملک گفت - اگر درین مُفاوضت شبی
تاخیر کردی - چه شدی؟ گفت - ای خداوند روی زمین! نشنیده که گفته اند؟

قطعه

تشنه سوخته بر چشمه حیوان چو رسد - تو می‌پندار که از پیل دمان اندیشد *
مُجد گرسنه در خانه خالی پُر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بتو بخشیدم - کنیزک را چه کنم؟
وزیر گفت - کنیزک را هم سیاه بخش - که نیم خورده سگ هم سگ را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز اورا بدوستی می‌پسند - که رود جای نا پسندیده *
تشنه را دل نخواهد آب زلال - نیم خورده دهان گندیده *

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند؟ چون بسرگین در افتاد ترنج *
تشنه را دل نخواهد آن کوزه - که رسید است بر دهان سکنج *

حکایت ۴۲

اسکندر را پرسیدند - که دیار مشرق و مغرب را بچه گرفتی؟ که ملوک پیشین را خزائن و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحي میسر نشد * گفت - بعون الله تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیازدم - و نام پادشاهان پیشین جز به نیکوئی نبردم *

بیت

بزرگش نخواند اهل خرد - که نام بزرگان بزشتی برد *

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد - بخت و تخت و امر و نهی و گیر و دار *
نام نیک رفتگان ضائع مکن - تا بماند نام نیکت بر قرار *

بابِ اول

که پنبه کاشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بی وقت آمد - جمله تلف شد * گفت -
پشم بایستی کاشتن تا تلف نشدی * حکیمی بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

اگر روزی بدانیش بر فزودی - ز نادان تنگِ تر روزی نبودی *
بنادان آچنان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

مثنوی

بخت و دولت بگدازی نیست - جز بتاییدِ آسمانی نیست *
اوقاتِ دست در جهان بسیار بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیایِ بَغْصَه مرده و رنج - ابله اندر خرابه یافته گنج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک را کنیزکِ خُتَنی آوردند در غایتِ حسن و جمال * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزکِ ممانعت کرد * ملک در خشم شد و هر
اورا بسیاهی زنگی بخشید - که لبِ زربخش از پَرّه بینی بر گذشته بود - و زربین
بگوبیان فرو هشته - کیکلی که صخره جُئی از طلعتِ او بر میدی - و عینُ القَطر از
بغلش بگندیدی *

بیت

تر گویی تا قیامت زشت رویِ برو ختمست - و بر یوسفِ نکویی *
چنانکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان کریمه منظر - کز زشتیِ او خبر توان داد *
وانگاهِ بغل - نَعُوذُ بِاللّهِ ! مُردارِ به آفتابِ مُردان !
سیاه را در آن مدتِ نفس طالب بود و شهوتِ غالب * مهرش بجنبید و مهرش
بر داشت * بامدادان - که ملک هشیار شد - کنیزک را جُست و نیافت * ما چرا
بگفتند * خشم گرفت و فرمود تا سیاه را با کنیزک دست و پای استوار به بندند و
از بامِ جَوْسِقِ قلعه بخندق در اندازند * یکی از وزرای نیک محضر رویِ شفاعت بر زمین

گفت - تو چرا کار نکنی - تا از مذلتِ خدمت رستگاری یابی ؟ که خردمندان گفته اند - نانِ جو خوردن و بر زمینِ نشستن به از کمرِ زرین بستن و خدمت ایستادن *

بیت

بدست آهک تفته کردن خمیر به از دست بر سینه پیش امیر *

قطعه

عمرِ گرانبایه درین صرف شد - تا چه خورم صیف - و چه پوشم شتا ؟
ای شکم خیره ! بنانی بساز - تا نکنی پشت بخدمت دو تا *

حکایت ۳۸

کسی مُرده پیش نوشیروانِ عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هیچ شنیدی که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جای شادمانی نیست - که زندگانیِ ما نیز جاودانی نیست *

حکایت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتی سخن همیگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درین بحث با ما سخن نگوئی ؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطبا اند - و طبیب دارو ندهد مگر بسقیم - پس - چون بینم که رایِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاری بی فُضول من بر آید - مرا در وی سخن گفتن نشاید *
و گر بینم که نابینا و چاهست - اگر خاموش بنشینم - گناهست *

حکایت ۴۰

هارون الرشید را - چون مُلکِ مصر مُسلم شد - گفت - بخلافِ آن طاغی - که بغرورِ مُلکِ مصر دعویِ خدائی کردی - بخشم این مملکت را مگر بخشیس ترین بندگانِ خویش * سیاهی داشت - نام او خُصیب - مُلکِ مصر بویِ ارزانی داشت * آورده اند که عقل و فراستِ او بجُدی بود - که سالی طائفه از حُرّاتِ مصر شکایت بنزدیکِ او آوردند -

بابِ اَوَّل

دشنام مادر داد * هارون الرشید ارکانِ دولت را گفت - جزایِ چنین کس چه باشد ؟
یکی اشارتِ بکشتن کرد - و دیگری زبان نردن - و دیگری مصادره * هارون گفت - ای *
پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نقوای - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرف تو باشد و دعوی از قبلِ خصم *

قطعه

نه مردست آن بنزدیکِ خردمند که با پیلِ دمان پیگار جوید *
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نگوید *

مثنوی

یکی را زشت خوی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بقرانم که خواهی گفت - "آنی" - که دانم * عیب من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طائفهٔ بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در پی ما غرق شد - دو برادر در گردابی
افزادند * یکی از بزرگان ملاح را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار است
بهر یک میدهم * ملاح یکی را برهانید - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتیم -
بعیتِ عمرش نماده بود - از آن در گرفتنِ تقصیر کردی * ملاح بخندید و گفت - آنچه
تو گفتی یقین است - و دیگر - میلِ خاطر من به رهانیدنِ این بیشتر بود - بسببِ آنکه -
وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشانده - و از دستِ آن دیگر تازبانهُ
خورده بودم * گفتیم - صدقَ اللهَ العَظیمُ ! مَن عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ و مَن اَسَاءَ فَلَعَلِهَا *

قطعه

تا توانی - درونِ کس مخراش ! کاندین راهِ خاها باشد *
کارِ درویشِ مستمند بر آر - که ترا نیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمتِ سلطان کردی - و دیگری بسعیِ بازو نانِ خودی * باری
آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقتِ کار کردنِ برهی ؟

باب اول

گفت - تو چرا کار نکنی - تا از مذلتِ خدمت رستگاری یابی ؟ که خردمندان گفته اند - نانِ جو خوردن و بر زمینِ نشستن به از کمر زربین بستن و بخدمت ایستادن *

بیت

بدست آهک تفته کردن خمیر به از دست بر سینه پیش امیر *

قطعه

عمرِ گرانبایه درین صرف شد - تا چه خورم صیف - و چه پوشم شتا ؟
ای شکم خیره ! بنانی بساز - تا نکنی پشت بخدمت دو تا *

حکایت ۳۸

کسی مرده پیش نوشیروان عادل برد و گفت - که فلان دشمن ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هیچ شنیدی که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جای شادمانی نیست - که زندگانی ما نیز جاودانی نیست *

حکایت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتی سخن همیگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درین بحث با ما سخن نگوئی ؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطبا اند - و طبیب دارو ندهد مگر بسقیم - پس - چون بینم که رایِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاری بی فُضول من بر آید - مرا در وی سخن گفتن نشاید *
و گر بینم که نابینا و چاهست - اگر خاموش بنشینم - گناهست *

حکایت ۴۰

هارون الرشید را - چون مُلکِ مصر مُسلم شد - گفت - بخلافِ آن طاغی - که بغرورِ مُلکِ مصر دعویِ خدائی کردی - بنخشم این مملکت را مگر بخسبیس ترین بندگان خویش * سیاهی داشت - نام او خُصیب - مُلکِ مصر بویِ ارزانی داشت * آورده اند که عقل و فراست او بحدی بود - که سالی طائفه از حُرّاتِ مصر شکایت بنزدیک او آوردند -

بابِ اول

دشنام مادر داد * هارون الرشید ارکان دولت را گفت - حرای چیدیں کس چه باشد ؟
یکی اشارت نکشتن کرد - و دیگری بران بُردن - و دیگری بمصادره * هارون گفت - ای *
پسر ! کرم آنسب که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو بیرش دشنام ده - نه چندان که انتقام
ار حد نگردد - آنکه ظلم از طرف تو باشد و دعوی از قِبلِ خصم *

قطعه

نه مرد سب آن مرد بیک خردمند که ما پیل دمان پیگار حوّد *
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون چشم آیدش - باطل نگردد *

مثنوی

یکی را رشت حوی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای بیک درحام !
بقرارم که خواهی گفت - ”آبی“ - که دامن عیب من - چون من - بدانی *

حکایه ۳۶

ما طائعه بزرگان در کشتی نشسته بودم * روقی در پی ما عرق شد - دو برادر در گردانی
افتادند * یکی از بزرگان ملاح را گفت - که بگیر این هر دو عرق را - که پیکاه دیبارت
بهر یک میدهم * ملاح یکی را براهید - و آن دیگری حای بحق تسلیم کرد * گفتم -
بعیت عمرش نماده بود - از آن در گرفتن تقصیر کردی * ملاح بجدید و گفت - آنچه
تو گفتی بقیل اسب - و دیگر - میل خاطر من به رها بیدن این بیشتر بود - بسبب آنکه -
وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بیشتر خود نشاده - و از بسبب آن دیگر ناراض
خوذه بودم * گفتم - صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ ! مَن عَمِلَ صَالِحًا فَلِغَنَسِهِ و مَن اسَاءَ وَعَلَيْهَا *

قطعه

تا توانی - درین کس محراث * کاندیس راه خاها باشد *
کار درویش مستمند بر آر - که ترا بیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمت سلطان کردی - و دیگری سعی بارو بان خورده * ناری
آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقت کار کنی برهی ؟

حکایت ۳۳

سَيّاحي گيسوان بتافت - که من عَلَوِيّمْ - و با قافلۀ حِجاز بشهری در آمد - که از حجّ مي آيم - و قصيدۀ پيشِ مَلِك برد - که من گفته ام * يکي از نُدماي مَلِك در آن سال از سفر دريا آمده بود * گفت - من اورا در عيدِ اضحیٰ ببصره ديده ام - حاجی چگونه باشد ؟ ديگري گفت - من اورا ميشناسم - پدرش نصراني بود در ملاطيه - علوي چگونه باشد ؟ و شعرش در ديوانِ آنوري يافتند * مَلِك فرمود تا بزنندش و نفی کنند - تا چندين دروغ چرا گفت ؟ گفت - اي خداوندِ روي زمين ! سخني ديگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقربت که فرمائي سزاوارم * گفت - آن چيست ؟ گفت -

قطعه

غريبي گرت ماست پيش آورد - دو پيمانۀ آبست و يك چُمچه دروغ *
گر از بنده لغوي شنيدی مرنج - جهانديده بسيار گوید دروغ *
مَلِك بخندید و گفت - ازین راست تر سخني نگفتي * بفرمود - تا آنچه مامول او بود مهيا داشتند *

حکایت ۳۴

يکي از وزرا بر زيردستان رحمت آوردی - و اصلاح همگان [تخیر توسط] کردی * اتفاقاً بخطابِ مَلِك گرفتار آمد * همگان در استخلاص او سعی کردند - و موکلان در معاقبتش ملاطفت نمودند - و بزرگانِ ديگر سيرِ نيک او در افواه گفتند - تا مَلِك از سر خطاي او در گذشت * صاحبدي برين حال اطلاع يافت و گفت -

قطعه

تا دل دوستان بدست آری - بوستان پدر فروخته به *
پختنِ ديگِ نيک خواهان را - هر چه رختِ سراسر سوخته به *
با بداندیش هم نکوئي کن - دهنِ سگِ بلقمه دوخته به *

حکایت ۳۵

يکي از پسرانِ هارون الرشيد پيشِ پدر آمد خشم آلوده و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

حکایت ۳۰

یکی از وزرا پیشِ ذوالنونِ مصری رفت و حُمت خواست - که روز و شب بخدمتِ سلطان مشغول و تخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان * ذوالنونِ یگریست و گفت - اگر من خدا را چنین ترسیده‌امی که تو سلطان را - از حملهٔ میدیقان بودهمی *
قطعه

گر نبودمِ امیدِ راحت و رنج - پایِ درویشِ بر ملک بودمِ *
ور ویر از خدا ترسیده‌امی همچنانِ کرِ مَلِک - مَلِک بودمِ *

حکایت ۳۱

پادشاهی بگشتنِ بی گدایی اشارت کرد * گفت - ای ملک! به‌وحبِ خشمی که تو را بر مستِ آزارِ خود مجبور * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبتِ بر من * بیک نفسِ سر آید - و برهٔ آن بر تو حارید نماند *

رباعی

دورانِ بقا چو بادِ صجرا نگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا نگذشت *
پنداشتِ ستمگر که حفا بر ما کرد - بر گردنِ او نماند و بر ما نگذشت *
مَلِک را بصیحتِ او سودمند آمد - و از سرِ حَرِّ او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در مهمتی ار مصلحِ مملکت اندیشه می‌کردند - و حرّیکِ بروقیِ دایش خود را می‌میرد * ملک بپیرِ همپاییِ تدبیریِ اندیشه کرد * نزرجمه‌را رایِ ملک اختیار آمد * و درانِ دیگر در بهانش گفتند - که رایِ ملک را چه مزّت دیدی در فکرِ چندینِ حکیم؟ گفت - به‌وحبِ آنکه اتمامِ کار معلوم نیست - و رایِ همگان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقتِ رایِ ملک اولیتر - تا اگر خلافِ صواب آید - بعَلّتِ متاعتِ او از معاتبتِ ایمنِ باشیم - که گفته اند -

مثنوی

خلافِ رایِ سلطانِ رایِ حُسن - بخوبِ خویش باید دستِ شُسن *
اگر شه روزرا گوید شبست این - نباید گفت - اینک ماه و پروس!

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم - یا بگر کس درین زمانه نکرد *
 کس نیاموخت علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشه صیرا نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
 مُلکِ قناعتست - سر بر نیارد - و التّفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکتِ سلطنت
 است - بهم بر آمد و گفت - این طائفه خرقه پوشان بر مثال حیوانند - اهلّیت و
 آدمیت ندارند * وزیر نزدیکش آمد و گفت - ای درویش! سلطان روی زمین بر تو
 گذر کرد - چرا خدمت نکردی و شرطِ ادب بجا نیآوردی؟ گفت - سلطان را بُگویی -
 توقّع خدمت از کسی دار که توقّع نعمت از تو دارد * دیگر - آنکه مُلُک از بهر
 پاسِ رعیت اند - نه رعیت از بهر طاعتِ ملوک *

قطعه

پادشاه پاسبانِ درویشست - گرچه نعمت بفرّ دولتِ اوست *
 گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمتِ اوست *

قطعه

گریکی را تو کامران بینی - دیگری را دل از مجاهده ریش *
 روزکی چند باش - تا بخورد خاکِ مغزِ سر خیال اندیش *
 فرقِ شاهی و بندگی برخاست چون قضای نبشته آید پیش *
 گر کسی خاکِ مرده باز کند - نشناسد توانگر از درویش *
 ملک را گفتارِ درویش اُستوار آمد * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
 که دیگر بار زحمت ندهی * گفت - مارا پندی ده * گفت -

بیت

دریاب - کُنون که نعمت هست بدست - کین دولت و مُلک می رود دست بدست *

چه سالهای فراوان و عمرهای دراز - که خلق بر سر ما بر زمین بخواهد رست *
چنانکه دست بدست آمدست مُلک نما - بدستهای دیگر همچین بخواهد رست *

حکمت ۲۸

یکی در صنعت کشتی گرفتن سر آمده بود - که سیصد و شصت بند داجر درین علم
دانستی - و هر روز بدوی دیگر کشتی گرفتی * مگر گوشه خاطرش با حمای یکی از
شاهزادان میلی داشت * سیصد و پانجاه و نه مدش در آموخت - مگر یک بند - که
در تعلیم آن دفع انداختی و تاحیر کردی * فی الجملة پسر در قوت و صنعت سر
آمد - و کسی را با او امکان مقاومت نماند - سختی که روزی پیش ملک آن روزگار
گفت - که اُستاد را صیقلی که بر منست - از روی برگیست و حق تربیت - و اگر نه -
بقوت از وی کمتر بیستم - و صنعت با او برابرم * ملک را این سخن دُشوار آمد -
فرمود تا مُصارعت کند * معامی متّسع ترقیب کردند - و ارکان دولت و اعیان
حسرت و روز آذران اقلیم حاضر شدند * پسر - چون پیل مست - در آمد تصدّمتی که
اگر کرده آهلی بودی ارحا بر کندهی * استاد دانست که حواں بقوت از وی برترست
و صنعت برابر - بدان بند عرب - که از وی پنهان داشته بود - در آموخت * پسر
دفع آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین برداشت و باری دادید
و بر زمین زد * عربو از خلق بر آمد * ملک فرمود اُستاد را جلعت و بعمت دادن -
و پسر را رحر و ملامت کرد - که با پرورده خوش دوستی مقاومت کردی و سر
بردی * پسر گفت - ای خداوند! استاد برور آوری بر من دست بیانت - بلکه مرا
در علم کشتی دقیقه مانده بود - که از من درج همیداشت - امروز بدان دقیقه بر
من دست یاب * استاد گفت - از بهر چمن روز نگاه میداشتم - که حکما گفته اند -
دوسترا چندان قوت مده - که - اگر دشمنی کند - نتواند * نشیده که چه گفت آن که
از پرورده خود حفا دهد ؟

بیت

أَعْلِمُهُ الرِّمَایَةَ كُلَّ نَوْمٍ - لَعَلَّما أَشْتَدَّ سَاعِدُهُ - رَمَانِی *

خروش از نهادش بر آمد * پرسیدندش - که چه دیدی ؟ گفت - علو درجاتِ بندگان
بدرگاه حق جلّ و علا همین مثال دارد *

نظم
دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سوم هرآینه دروي کند بطف نگاه *
امید هست پرستندگانِ مخلص را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله *

مثنوی
مہتري در قبولِ فرمانست - ترکِ فرمان دليلِ حرمانست *
هر که سیمایِ راستان دارد - سرِ خدمت بر آستان دارد *

حکایت ۲۷

ظالمی را حکایت کنند - که هیزم درویشان خریدی بحیف - و توانگران را دادی بطرح *
صاحب‌دلی بر او گذر کرد و گفت -

بیت
ماری تو - که هرکرا به بینی بزنی ؟ یا بوم - که هر کجا نشینی بکني ؟

قطعه
زورت - آر پیش می‌رود با ما - با خداوند غیب دان نرود *
زورمندی مکن بر اهل زمین - تا دعائی بر آسمان نرود !

ظالم ازین سخن برنجید - و روی از نصیحت او درهم کشید - و برو التفات نکرد * اخذته
العزة بالائم * تا شبی آتشِ مطیع در انبارِ هیزمش افتاد و سائرِ املاکش بسوخت و
از بسترِ نرمش بر خاکسترِ گرمش نشاند * اتفاقاً همان شخص بر روی بگذشت * دیدش
که با یاران همی گفت - ندانم که این آتش از کجا در سرای من افتاد ! گفت - از
دودِ دلِ درویشان *

قطعه
حذر کن ز دودِ درونهای ریش ! که ریشِ درون عاقبت سر کند *
به هم بر مکن تا توانی دلی - که آهی جهانی بهم برزند *
این لطیفه بر کاخِ کیخسرو نوشته بود -

نابِ اَوَّل

مملکتِ نَدیدارِ وی مُعْتَرِد - و سَحَابِ این حُرُوفِ مُنْطَرِ * حَواصِیِ بَرَسِ وُتُوفِ یَاسْت -
 و اَرَحْطَرِ اَندِشِید * دَر حَالِ حَواصِیِ مَحْتَصَر - چَناں کِه * صِلَحتِ دِید - کِه اِگر بَر مَلا
 اَفْتَدِ فَنَدَه نَاشَد - بَر قَدَایِ رَرَقِ نِوِشْت و رِواں کَرَد * یَکِی اَر مَتَعَلَقان - کِه بَرَسِ وَاَتَفِ
 بُوَد - مَلِک را اِعْلامِ کَرَد - کِه فِلاَن را - کِه حَمَسِ مَرْمُودَه - مَا مَلُوکِ بَواحِیِ مُراسَلَه دَارَد *
 مَلِک بَهم بَر اَمَد و کُشَفِ اِی حَمَرِ مَرْمُود * قاصِد را نَگَرِفتَنَد و رِسالَه را سَوا دَنَد * بَوشْتَه
 بُوَد - کِه حَسِی طَیِ بَر رِگانِ دَر حَتِی بَدَدَه دِیش اَر صِلَحتِ نَدَدَه اَسْت - و تَشْرِیفِ قَدُولِی
 کِه مَرْمُودَه اَنَد - نَدَدَه را اِمکانِ اِحسانِ اَن دِیَسْت - حَکَمِ اَن کِه بَر مَرْمُودَه نِعْمَتِ اِی
 حانِدام - و باندِکِ مایَه تَعییرِ حَاطَرِ مَا وَلِی نِعْمَتِ تَدِیمِ بَیوَدَایِ نَتوانِ کَرَد - چَناں کِه
 گَفْتَه اَنَد -

بیت

آرا - کِه سَحابِیِ تَسْتِ هَر دَمِ کَرَمِی - عَدرشِ بَدَه - اَر کَنَدِ نِعْمَریِ سِتْمِی *

مَلِک را سَربِ حَقِ شَناسیِ اَو پَسَنَدِیدَه اَمَد - و حِلْمَتِ و نِعْمَتِ بَحْشِید - و تَدَرِ حَواست -
 کِه حَلا کَرَدَم کِه تَرا بَی گَداهِ اَر دَم * گَفْت - اِی حَداوَنَد! بَدَدَه دَرَسِ حَالِ مَر حَداوَنَد را
 حَطا بَی بَیَد - بَلْکِه تَقْدِیرِ حَداوَنَدِ حَقِیقِیِ چَپِیَن بُوَد - کِه مَر اِیَن بَدَدَه را مَکروهِی
 بَرَسَد - بَیَسِ نَدَسْتِ تَو اَو لِیْتَرِ کِه حُقوقِ سَوا بَقِ نِعْمَتِ و اِیَن بَی مَت بَرَسِ بَدَدَه دَارِی -
 کِه حُکما گَفْتَه اَنَد -

مثنوی

گَر گَرِیدَتِ رَسَدِ رَحَلِ مَرَجِ * کِه تَه رَاحَتِ رَسَدِ رَحَلِ نَه رَجِ *
 اَر حَدا دَانِ حَلابِ دُشَمَنِ و دُوسَت - کِه دَلِ هَر دَوِ دَر تَصَرُّفِ اُوسَت *
 کِرچَه تَییرِ اَر کَماںِ هَمی گَدَرَد - اَر کَماَندارِ دِیَسَدِ اَهلِ حَرَد *

حکایت ۲۶

یَکِی اَر مَلُوکِ عَرَب را شَیدَم - کِه مَا مَتَعَلَقانِ دِوانِ مَرْمُود - کِه مَر سَومِ فِلاَن را - چَندان کِه
 هَسْت - مُصاعَفِ کَنِید - کِه مُلازِمِ دِرگاهِ اَسْت و مَرْتَجِدِ مَرمان - و سائِرِ حَدمَتکاران
 نَلهو و لَعِبِ مَشعُولَنَد و دَر اَدایِ حَدمَتِ مُتَهاوِن * صاَحِدایِ بَشَنِید - مَر ناد و

بابِ اول

هر که نا پولاد نارو پَنجه کرد - سَاجِدِ سیمینِ خود را رَحمت کرد *
 نَاش - تا دستش شدند رورگار - پس نگامِ دوستانِ مَعْرِشِ برآر *

حکایت ۲۳

یکی از مُلُک را مرضی هائل بود - که اَعَادَةُ دُکْرِ آن ناکردنِ اولیتر است * طَلَسُ ار
 وِ حُکْمایِ دیوانِ مَقْعَق شدند - که مرانِ ریح را دِوَالِی بیست - مکرر شَرُ آدمی که بچندین
 صِفَتِ مَوْصُوف داشت * ملکِ نمرود - تا طلبِ کردند * دِخْقانِ پسرِ یَتَمَدِ ندان
 صَعَت ده حکما گفته بودند * پدر و مادرش را بخواندند و نِعْمَتِ بَنگَرانِ حُرُشود
 نَگَرْدانیدند - و وصیِ مَقُولِ داد - که حَبِی نکی از رَحِیَّتِ رِیْحَنِ برایِ سَلَمَتِ نَفْسِ
 پادشاهِ روا باشد * حَلَدِ تَصَدِ او کرد * پسرِ سرِ سَویِ آسمانِ کرد و حُددند * ملکِ پُرسید -
 "درینِ حَالَتِ چَه حَلِیِ حُددنِ است ؟" گفت - "نارِ مَرِیدانِ بر پدر و مادر باشد -
 و دَعْوِ پُیَسِ قَاصِیِ نبرد - و دادِ از پادشاهِ خواهند - اَمِیونِ پدر و مادرِ بَعْلَمَتِ حُطَامِ
 دُنیویِ مرا حَبِی در سِپُردند - و قَاصِیِ نَکُشْتَمِ مَقُولِ داد - و سُلْطَانِ مَصْلَحِ حَبِی در
 حَلَاکِ مِ می بیند - بحرِ حُدایِ غر و حلِ پَدَافِ مِیِ بینم *

بخت

پیشِ که بر آردم ر دستت فریاد ؟ هم پیشِ تو از دَسِتِ تو میخواستم داد *
 سلطان را ارسِ سِجِیِ دلِ بهمِ بر آمد - و آبِ در دیده نگرانید - و گفت - حَلَاکِ مِ
 اولیتر که حَبِیِ چینیِ بیکداهیِ رِیْحَنِ * سر و چشمش نرسید - و در کنارِ گُرمَت -
 و نِعْمَتِ بیِ اِندَارِه حَشِید - و آرادش کرد * کُرد که هم در آن روزِ مَلِکِ شِثَا یاست *

قطعه

همچنان در مکرِ آن نیتم - که گفت بیلِ نابیِ بر لبِ درنابیِ بیلِ
 زِیرِ پاستِ گر ندانیِ حَالِ مَور - همچو حلِ تُسْتِ زِیرِ پاییِ بیلِ *

حکایت ۲۴

یکی از سَدگایِ تَمُر و لَیثِ گُریخته بود * کسانِ در عَقُشِ رفتند و نار آوردند * و رور را نا
 ویِ عَرَصِ بود * اشارتِ نَکُشْتَنِ کرد - تا دیگر سَدگایِ چینیِ حُرِکَتِ نکند * سَدَه پیشِ
 تَمُر و لَیثِ سر بر زمینِ بهاد و گفت -

گویند - سرِ جُمْلَهٗ حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاقِ خردمندان
خرِ باربر به از شیرِ مردم در *

مثنوی

مسکین خر - اگرچه بی تمیزست - چون بار همی برد - عزیزست *
گاو و خرنِ بار بردار به ز آدمیانِ مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از دُمائِمِ اخلاقیش بقرائن معلوم شد - در شکنجه کشید - و بانواع
عُقوبتِش بکُشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطرِ بندگان نجوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلقِ خدای کن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سرِ او بگذشت - و در حالِ تباہِ او تأمل کرد و گفت -

قطعه

نه هر که قوتِ بازو و منصبی دارد بسلطنت بخورد مالِ مردمان بگزاف *
توان بخلقِ فرو بردن آستخوانِ درشت - ولی شکمِ بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۲۱

مردم آزاری را حکایت کنند - که سنگی بر سرِ صالحی زد * درویش را مجالِ انتقام نبود *
سنگ را با خود همیداشت تا وقتی که مالک را بر آن لشکری خشم آمد - و در چاه
زندانش کرد * درویش بیامد و سنگ بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سنگ بر من چرا زدی ؟ گفت - من فلانم - و این سنگ همانست که در فلان تاریخ
بر سرِ من زدی * گفت - چندین روزگار کجا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
اکنون که در چاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

ناسزائی را چو بینی بختیار - عاقلان تسلیم کردند اختیار *
چون نداری ناخنِ درنده تیز - با بدان آن به که کم گیری ستیز *

بابِ اوّل -

قطعه

اگر گنجی کنی بر عامیان محس - رسد مر هر گدای را بریحی *
چرا بستای ار هر يك حوی سیم - که گرد آند ترا هر رور گنجی *

ملک زاده روی اری سخی در هم کشید - و موافق طبع بلندش بیامد - و مر او را
رحر فرمود و گفت - مرا خداوند تعالی مالک این ممالک گردانیده است تا محرم و
ناحشم - نه پاسنام که نگهدارم *

بیب

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت - نوشیروان نمرود که نام یکو گذاشت *

حکایت ۲۰

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکار گاهی صیدی کذاب می کردند * ملک بدون *
علامی را بروسنا فرستاد تا ملک آرد * نوشیروان گفت - ملک نقیم بستان تا بی
رسمی نشود - و دین حراب نکردن * گفتند - اری قدر چه حلال راند ؟ گفت -
بنیاد ظلم اوّل در حباب اندک بوده است - هر که آمد سر آن میرسد کرد - تا ندی
حکایت رسیده *

قطعه

اگر ربا رعیت ملک حور سیمی - بر آورند علامان او درخت اریح *
نه دیم بیضه که سلطان ستم روا دارد - رند لشکرانش هزار مرغ بسیم *

بیب

نماد ستمکار بد روزگار - نماد فرو نعمت پاندار *

حکایت ۲۱

علامی را شنیدم که خانه رعیت حراب کردی تا حران سلطان آندان کند - بی حراب
قول حکما - که گفته اند - هر که حلوا بیارند تا دل سلطان بدست آرد - حدای
معالی همان حلوا برو گمارد - تا دمار از بهان او بر آرد *

بیب

آتش سوزان نکند تا سپند - آنچه کند دوز دل دردمند *

گفت - الله ! الله ! چه جای این سخنست !

بیت

گر بر سر و چشم من نشینی - نازت بکشم - که نازنی *
 فی الجملة بنشستم و از هر دری سخن در پیوستم تا حدیث زلت یاران در میا
 آمد * گفتم -

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام - که بنده در نظر خویش خوار میدارد ؟
 خداپرست مسلم بزرگی و الطاف - که جرم بیند و نان برقرار میدارد *
 حاکم این سخن را پسندید و اسباب معاش یاران فرمود تا باز بر قاعده ماضی مه
 دارند - و مؤنت ایام تعطیل را وفا کنند * شکر نعمت بگفتم - و زمین خدمت
 ببوسیدم - و عذر جسارت خواستم و در حال بیرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد - از دیار بعید روند خلق بدیدار او بسی فرسنگ
 ترا تحمّل امثال ما نباید کرد - که هیچکس نزد بر درخت بی بر سنگ

حکایت ۱۹

ملک زاده گنج فراوان از پدر میراث یافت * دست کرم بر کشاد و داد سخاوت
 بداد و نعمت بی دریغ بر سپاه و رعیت بریخت *

قطعه

نیاساید مشام از طبله عود - بر آتش نه که چون عنبر ببوید *
 بزرگی بایدت - بخشنده کن ! که تا دانه نیفشانی نروید *
 یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد - که ملوک پیشین مر این نعمت
 بسعی اندوخته اند و برای مصلحتی نهاده - دست ازین حرکت کوتاه کن - که واق
 در بدشست و دشمنان در کمین - نباید که بوقت حاجت درمانی *

قطعه

دوستِ مشمار آن که در نعمت زند لافِ یاری و برادر خواندگی *
دوست آن باشد که گیرد دستِ دوست در پیریشان حالی و درماندگی *

دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشوند - بنزدیک صاحب دیوان رفتم -
بسابقه معرفتی که در میان ما بود - صورت حالش بگفتم و اهلیت و استحقاقش بیان
کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * اطف طبعش را
بدیدند و حسن تدبیرش را بیسندیدند * کارش از آن در گذشت و بمرتبه والا نرازان
متمکن گشت * همچنین نجم سعادتش در ترقی بود تا باوچ ارادت رسید - و مقرب
حضرت سلطان گشت - و مشارالیه و معتمد علیه شد * بر سلامت حالش شادمانی
کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار! که آب چشمه حیوان درون تاریکیست *

شعر

أَلَا لَا تَحْزَنَنَّ أَخَا الْبَلِيَّةِ! فَلِرَّحْمَنِ الطَّافُ جَفِيَّةٌ *

بیت

منشین ترش تو از گردش ایام - که صبر - گرچه تلخست - ولیکن بر شیرین دارد *
در آن مدت مرا با طائفه یاران اتفاق سفر حجاز افتاد * چون از یارت مکه باز
آمدم - دو منزل استقبال کرد * ظاهر حالش را دیدم پریشان و بر هیأت درویشان *
گفتم - که حال چیست؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بردند و بخیانت
منسوب کردند - و ملک - دام ملکه! در کشف حقیقت آن استقصاء فرمود - و یاران
قدیم و دوستان صمیم از کلمه حق خاموش گردیدند و صحبت دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بینی که پیش خداوند جاہ - ستایش کنان دست بر سر نهند؟
وگر روزگارش در آرد ز پای - همه عالمش پای بر سر نهند *

بابِ اوّل

که از تلّوین طبعِ پادشاهان پر حذر باید بود - که وقتی بسلاهی برنجند و گاهی بدشنامی خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هنرِ ندیمان است و عیبِ حکیمان *

بیت

تو بر سرِ قدرِ خویش میباش و وقار - بازی و ظرافت بندیمان بگذار *

حکایت ۱۷

یکی از رفیقان شکایتِ روزگارِ نامساعدِ بنزدیکِ من آورد و گفت - کفایِ اندک دار و عیالِ بسیار - و طاقتِ بارِ فاقه نمی آرم - و بارها در دلم می آید که باقلیمی دیو نقل کنم - تا بهر صفتِ زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیک و بدِ من اطلاع نباشد

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست *

بس جان بلب آمد که برو کس نگریست *

باز از شماتتِ اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند - و سعی مرا در حُرّ عیال بر عدمِ مروت حمل کنند و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد دید روی نیک بختی *

تن آسانی گزیند خویشتن را - زن و فرزند بگذارد بسختی *

و در علمِ محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دانم * اگر بمعونتِ شما جهتی معی شود که موجب جمعیتِ خاطر باشد - بقیّه عمر از عهده شکرِ آن بیرون نتوانم آمد گفتم - ای برادر - عملِ پادشاهان دو طرف دارد - امید نان و بیم جان - و خلافِ رایِ خردمندانست بامیدِ نان در بیمِ جان افتادن *

قطعه

کس نیاید بخانه درویش - که خراج زمین و باغ بده !

یا بتشویش غصه راضی شو - یا جگر بند پیش زاع بنه !

مَدِ رِی نَگَرُو * سَلْطَانِ کِه نَرُو نَا سِپَاهِی حَیَلِی کُند - نَا اَو حَکَم حَوَامِرْدِی نِوَانِ کَرْد *

رِی نَدَه مَرْدِ سِپَاهِی رَا تَا سَرِ بَرِ دِهْد - وَگَرَش رِی بَدِ دِهی - سَر نِهْدِ دَرِ عَالَم *

اِذَا شَبِعَ الْکَمِیَّ یُصَوِّلُ نَطْشًا - وَ حَارِی اللَّطِی یَنْطُشُ بِالْغَرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی ارورای معرول شده حلقه درویشان در آمد - و مرکبِ صحبتِ ایشال در وی اثر کرد و جمعیتِ خاطرش دست داد * ملک نارِ دیگر نایِ دل خوش کرد و عملش فرمود * قبول نکرد و گفت - معرولی نه که مشعولی *

آنان که نکس عافیت ندستند - دندایِ سَگ و دَهاشِ مردمِ نستند - کَاغِدِ بَرِ دَرِ دَد و قَلَمِ نِشکستند - و رَدِ سَتِ و رِیایِ حَرَمِ گِیرانِ رستند *
ملک گفت - هر آئینه مارا حرمِ بدی کافی باید که تدبیرِ مملکت را شاید * گفت -
نشانِ حرمِ بدی کافی آنست که چندی کارها تی در بیجد *

هُمَایِ بَرِ هَمِه مَرَعَانِ اَرِ آن شَرَفِ دَارِد - کِه اَسَکَوَانِ حَوَرِد و طَائِرِی بِنِیَارِد *

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملازمِ شیر چه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا ضلّه صیدش میخورم و از شرّ دشمنان در پناهِ صولتش ریدگانی میبکم * گفتند - اکنون که بطلِ حیایتش در آمدی و بشکرِ نعمتش اعتراضِ نمودی - چرا بر دیکتر دیانی - تا در حلقه حاضراتِ در آردن و از بدگانیِ محضایب شمارد ؟ گفت - همچنان از نطشِ وی آیم بیستم *

اگر صد سل گسر آتش فرورد - چو ندم اندران افتد - بسوزد *
گاه افتد که دندمِ حضرتِ سلطانِ رو بیاند - و گاه باشد که سرش برود - و حکما گفته اند -

دبِ اول

قطعه

طالعی را حفته دیدم بیمِ روز - گفتم - ای فتنه است - حواش برده به *
آنکه حواش بهتر از بیدارست - آتچماں بدِ زندگی مُرده به *

حکایت ۱۳

«یکی از ملوک را شنیدم - که شئی در عسرتِ روز کرده بود و در پاناسِ مستی همیگفت -

بیت

مارا تخبان خوشتر از بنِ نکدم نیست - کریک و بداندیشه وارکس عم نیست *
درویشی برهنه سرما نروں حفته بود - بشدید و گفت -

بیت

ای آنکه بامالِ تو در عالم نیست * گیرم که عمت نیست - عم ما هم نیست ؟
ملک را خوش آمد * صرّه هزار دینار از روزنِ برون داشت و گفت - دامنِ بدار !
درویش گفت - دامنِ از کجا آرم ؟ که حاتم ندارم * ملک را بر صعبِ حالِ او رحمت
زیاده گشت - خلعتی بر آن مرئد کرد و پیشش مرستان * درویش آن نقدا را ندک
روزگاری بخورد و پریشان کرد و بار آمد *

بیت

قرار بر کفِ آزادگان بگیرد مال - نه صرّ در دلِ عاشق - نه آب در عریال *
در حالتی که ملک را پروای او نبود - حالش نگفتند * ملک بهم بر آمد و روی در هم
کشید * و اربابها ست که گفته اند اصحابِ طغیّت و جبرّت - که از حُذّت و صولتِ
پادشاهان پُر خُذر ناند بود - که سالبِ همتِ انشان معظّماتِ اُمور مملکت متعلّق
باشد - و تحمّلِ اِرْخامِ عوام نکنند - گاهی نسّامی نرچند و وقتی بدشنامی خلعت
دهند *

منتهوی

حرامش بود نعمتِ پادشاه - که هنگامِ فرصت ندارد نگاه *
مجالِ سجنِ نا بدیی ر پیش - نه بیهوده گفتنِ متر قدرِ خوش *

باب اول

قطعہ
پادشاهی کو روا دارد ستم بر زیردست - دوستدارش روزِ سختی دشمن زور آورست *
بارعیت صلح کن وز جنگِ خصم ایمن نشین - زان که شاهنشاهِ عادل را رعیت لشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی باغلامی عجیبی در کشتی نشسته بود - و غلام هرگز دریا ندیده و محنتِ کشتی نیازموده - گریه و زاری آغاز نهاد - و لرزه بر اندامش افتاد * چندانکه ملاحظت کردند - آرام نگرفت * ملک را عیش ازو منع شد - چاره ندانست * حکیمی در آن کشتی بود * ملک را گفت - اگر فرمائی - من اورا بطریقِ خاموش گردانم * گفت - غایتِ لطف و کرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن پس موبش بگرفتند و سوی کشتی آوردند * بهر دودست در سگان کشتی در آویخت * چون ساعتی بر آمد - بگوشه بنشست و قرار گرفت * ملک را پسندیده آمد - و گفت - اندرین چه حکمت بود ؟ گفت - اولِ محنتِ غرق شدن نیازموده بود و قدرِ سلامتِ کشتی نمیدانست * همچنین قدرِ عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعہ
ای سیر ! ترا نانِ جوین خوش ننماید - معشوقِ منست آن که بنزدیکِ تو زشتست *
حورانِ بهشتی را دوزخ بود اعراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتست *

بیت
فرقت میانِ آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر در *

حکایت ۸

همز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی ؟ گفت - خطائی معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان بیکرانست - و بر عهد من اعتماد کُلی ندارند - ترسیدم که از بیمِ گرند خربش آهنگِ هلاک من کند - پس قول حکمارا کاربستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت ۶

یکی از ملوکِ عجم را حکایت کنند - که دستِ تَظاولِ مالِ رعیتِ درار کرده بود و
خَوَر و ادبیتِ آغار - تا سختی که خلقِ ار مَکَالِدِ ظُلُمش بحال آمده بودند و ار کُربتِ
خَوَرش راهِ عُمرتِ گرفتند * چون رعیتِ کم شد - و اِرْتعاجِ رَایتِ نُقْصانِ پدربست -
حریبه تَهبی ماند - و دشمنانِ ار هر طرفِ رور آوردند *

قطع
هر که فریادِ رُپِ رورِ مصیبتِ خواهد - گو - در اَنامِ سلامتِ بجوایمِ کوش !
سندۀ ~ لقمه نَگوشِ ار دیواریِ سُرود * لُطْفِ کسِ لطف - که بیکانه شود حمله نَگوش *
ناری در مجلسِ او کَذابِ شایمانه نمی خواندند - در رِوالِ مملکتِ صحت و عهد
نبردن * وزیرِ ملک را بُرسید - که نردن گنج و حشم نداشت - مُلک چه گونه نرو
مقرر شد ؟ گفت - چنانکه شنیدی - خلقی بقتضای نرو کرد آمدند و تقویت کردند -
پادشاهی یافت * در بر گفت - ای ملک ! چون کرد آمدنِ حلقی * و حجبِ پادشاهیست -
نومر خلق را چرا پرنشان میکنی ؟ مگر سِرِ پادشاهی نداری *

بیت
همان به که لشکر بحالِ پروری - که سَطانِ بشکر کند سروری *
ملک گفت - و حجبِ کرد آمدنِ سپاه و رعیتِ چیست ؟ گفت - پادشاه را کرم
باید - تا نرو کرد آید - و رحمت - تا بر سایه دوشش آید شایند - و ترا اربِ شر دو
یکی نیست *

مثنوی
نَکند خَوَرِ پیشه سَلطانی - که نیاند رِ گُرگِ چپانی *
پادشاهی که طَرخِ ظلمِ نَکند - پایِ دیوارِ ملکِ خوش نَکند *
ملک را بندِ رورِ باجمِ موافقِ طبعِ نیامد - رویِ اربِ سخی در هم کشد و نردانشِ در ستاد *
سی بر نیامده بود که سی عَمِ سَطانِ معارفتِ برخواستند و مُلکِ پدرخواستند * قوتی
که ار دستِ تَظاولِ او بحال آمده بودند و پرنشان شده - بر ایشان کرد آمدند و تقویت
کردند - تا مُلکِ ارتضای او ندرست و بر ایدانِ مقرر شد *

باب اول

کامل = کامل

زمین شور سنبل بر نیارد - درو تخم عمل ضائع مگردان!
نکوهی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجای نیک مردان *

حکایت ۵

سرهنگ زاده را بر در سرای اغلش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائد الوصف داشت * هم از عهد خردی آثار بزرگی در ناصیه او پیدا - و لمعان انوار زیرکی در جبینش مبین *

بیت
تنافت ستاره بلندی *
بالای سرش - ز هوشمندی - می تنافت ستاره بلندی *
فی الجملة مقبول نظر سلطان آمد - که جمال صورت و کمال معنی داشت - و حکما گفته اند - توانگری بدست - نه بهال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *

بیت
نزد اهل خرد کبیر بود *
کودکی کو بعقل پیر بود - و بخیاقتی متهشمش کردند و در کشتن او سعی ابناي جنس بر منصب او حسد بُردند

مصرع
بی فائده نمودند *
دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست ؟
ملک پُرسید - که موجب خصمی اینان در حق تو چیست ؟ گفت - در سایه دولت خداوندي - دام ملکه ! همگانرا راضي کردم مگر حسود - که راضي نمیشود الا بر نعمت من - و اقبال دولت خداوندي باقي باد !
توانم آن که نیازم اندرون کسی *
پیر - تابری - ای حسود ! کین رنجیست
شور بختان بارزو خواهند
گر نبیند بروز شیره چشم -
راست خواهی - هزار چشم چنان

قطعه

پسر نوح با بدان بنشست - خاندان فرتش گم شد *
سگ اصحاب کهن روزی چند بی نیکن گرفت و مردم شد *

زاین بگفت و طائفه از ندمای ملک با وی شفاعت یار شدند - تا ملک از سر خون
او در گذشت و گفت - بخشیدم - اگرچه مصلحت ندیدم *

و ناعی

دانی که چه گفت زال با رستم گردا دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد *
دیدیم بسی آب ز سر چشمه خرد - چون بیشتر آمد - شتر و بار درد *

فی الجملة پسرا نواز و نعمت پرورند و استاد ادیب را تفریت او نصب کردند -
تا حسن خطاب و زرد حواب و سائر آداب خدمت ملوکش در آموخت و در نظر
همگان پسندیده آمد * روزی وزیر از شمایل او در حضرت ملک شمه میگفت - که
تربیت عاقلان در وی اثر کرده و جهل قدیم از حیلت او بدر رفته و خوبی خردمندان
گرفته * ملک از این سخن تبسم کرد و گفت -

بیت

غذیت پدریا و نشأت فیما - فمن انبأک انک ابن ذلیف ؟
اذا کان الطباع طماع سوء - فلیس ینافع آدب الادیب *

بیت

عاقبت مرگ زاده مرگ شود - گرچه با آدمی نرنگ شود *

سالی دو برن برآمد - طائفه آواشی محلت در او پیداستند و عقد موافقت بستند -
تا بوقت فرصت وزیر را با هر دو پسرش نکشت و نعمت بیقیاس برداشت و در
بخاره دزدان بجای پدر بنشست و عاصی شد * ملک دست تحیر بندگان گرفت و گفت -

قطعه

بمشیر نیک ز آهن اند چون کند کسی ؟ ناکس تفریت نشود - ای حکیم ! کس *
باز آن که در لطافت طمعش خائف نیست - در داغ الله روند و در شوره بوم خس *

بیت

(قرص خورشید در سیاهی شد - یونس اندر دهان ماهی شد)

مردان دلاور از کمین گاه بدر جستند و دست یکان یکان بر کُتف بستند و بامدادان همه را بدرگاه ملک حاضر آوردند * ملک همگان را اشارت بکشتن فرمود * اتفاقاً در آن میان جوانی بود - که میوه عنفوانِ شبانِش نو رسیده و سبزه گلستانِ عذارش نو دمیده * یکی از وزرا پایه تخت ملک را بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد و گفت - این پسر هنوز از باغِ زندگانی بر نخورده است و از ربیعِ جوانی تمتع نیافته - توقع بکرم و اخلاقِ خداوندی آنست - که ببخشیدن خون او بر بنده منت نهند * ملک روی ازین سخن در هم کشید - و موافقِ رایِ بلندش نیامد - و گفت -

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست * تربیت ناهل را چون گردگان بر گنبدست *
نسلِ فسادِ اینان منقطع کردن اولیتر است - و بیخِ تبارِ ایشان بر آوردن عینِ مصلحت -
که آتش نشانند و اخگر گذاشتن - و افعی کشتن و بچه نگاهداشتن - کار خردمندان نیست *

قطعه

ابر گر آبِ زندگی بارد - هرگز از شاخ بیدِ بر نخوری *
با فرومایه روزگار مبر - کز بی بُریا شکر نخوری *

وزیر چون این سخن بشنید - طوعاً و کرهاً به پسندید - و بر حسنِ رایِ ملک آفرین کرد و گفت - آنچه خداوند - دامِ ملکه! فرمود عینِ صوابست و مسئله بیجواب - ولیکن حقیقت آنست - که اگر در سلکِ بدان تربیت یافتی طبیعتِ ایشان گرفتاری و یکی از ایشان شدی * اما بنده امیدوارست که بصحبتِ صالحان تربیت پذیرد و خوی خردمندان گیرد - که هنوز طفلست - و سیرتِ بغی و عنادِ آن گروه در نهاد او متمکن نشده - و در حدیثست - ما من مولود الا و قد یولد علی الفطرة فابواه یهودانه او ینصرانه او بمجسانه *

بابِ اوّل

بیت

کَسَ نَبَادُ نَرِّ نَرِّ سَانَهُ نَوْمَ - وَرَ هَمَا ارَ حَهَا شَوْدَ مَعْدُومَ *

پدر را از حال آگاهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشمالی بواچنی بداد * پس هر یکی را از اطرافِ بلادِ خُصّهٔ معین کرد - تا فتنهٔ نهشت و برّاج برخواست - که گفته اند - ده درویش در گلیمی کُشید و دو پادشاه در اقلیمی نگنجد *

تطعمه

نِیمَ نایِ نَرِ حَرْدَ مَرِّ حَدای - نَدَلِ درِیشانِ گُندِ نِیمِ دِگَر *

هفت اعلیم از نگرند پادشاه - همچنان در نَدِ اقلیمی دگر *

حکایت ۴

طائعهٔ دُرْدانِ عرب بر سرِ کوهی بنیسته بودند و منفذِ کاروان بنیسته - و رعیتِ نُلْدان از مکائدِ ایشان مردوب و لشکرِ سلطان معلوب - حکمِ آنکه ملادی مدیع از قلعهٔ کوهی بدست آورده بودند و ملجا و ملّایِ خود ساخته * مدبرانِ ممالکِ آن طرف در دفعِ مصرتِ ایشان مشورت کردند - که اگر اس طائعهٔ همسرِ سقِ روزگاری مداومت نمایند - مقاومتِ مُمتنع گردد *

مثنوی

درختی که اکنون گرفتارِ پای - نه نیروی شخصی بر آید رَحای *

وگر همچنان روزگاری هَلْی - نگرندش از نیج بر نِگسلی *

سرِ حشمه شاد گرفتارِ بیدل - چو پُر شد شاید گذشت بیدل *

سجی بر سرِ مفرّ شد که یکی را نتخسّسِ ایشان بر گماشتند و فرصتِ نگاه می داشتند تا وقتی که بر سرِ قومی رانده بودند و بقعهٔ حالی مانده * نئی چند از مردانِ واقعهٔ دنده و جنگ آورده را برستادند - تا در شعبِ حبلِ پنهان شدند * شبانگاه - که دُرْدان بار آمدند سفر کرده و عارت آورده - رحّتِ عیمت نهادند و سَلّاحِ ارتش کُشادند * کُشتنی دشمنی که بر سرِ ایشان تاحس آورده حواب بود * چندانکه پُاسی از شب نگذشت -

بابِ اوّل

در سیرتِ پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی را شنیدم - که بکشتنِ اسیریِ اشارت کرد * بیچاره در حالتِ نومیدی - بزبانی که داشت - ملک را دُشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند - هر که دست از جان بشوید - هر چه در دل دارد بگوید *

شعر
اِذَا يَتَسَّ الْاِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنَرِ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَي الْكَلْبِ *

بیت
وقتِ ضرورت - چو نماید گریز - دست بگیرد سرِ شمشیر تیز *

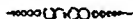
ملک پرسید - که چه میگوید؟ یکی از وزرای نیک محضر گفت - ای خداوند! میگوید - که وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ - وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ * ملک را بروی رحمت آمد - و از سرِ خون او درگذشت * وزیر دیگر - که ضد او بود - گفت - ابنای جنسِ ما را نشاید در حضرتِ پادشاهان جز بر راستی سخن گفتن * این ملک را دُشنام داد - و ناسزا گفت * ملک روی از این سخن درهم کشید و گفت - مرا آن دروغ و بی پسنیدۀ تر آمد ازین راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصلحت بود - و این را بنابرِ خبائتی - و خردمندان گفته اند - دروغِ مصلحت آتیز به از راستیِ فتنه انگیز *

بیت
هر که شاه آن کند که او گوید - حیف باشد که جز نگو گوید *
این لطیفه بر طاقِ ایوان فریدون نوشته بود *

مثنوی
جهان - ای برادر! نماید بکس - دل اندر جهان آفرین بند و پس *

مثنوی

در آن مدت که ما را وقتِ خوش بود - ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُراد ما نصیحت بود - گفتیم - حوالت با خدا کردیم - و رفتیم *
 بابِ اول - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقِ درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلتِ قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تأثیرِ تربیت *
 بابِ هشتم - در آدابِ صحبت *

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد - دشمن از هر طرف برو تازد *
 سعدی افتاده ایست آزاده * کس نیاید بجنگ افتاده *
 اول اندیشه و آنگهی گفتار - پای پیش آمدست پس دیوار *
 نخلبندم ولی نه در بستان - شاهد من ولی نه در کنعان *
 لقمان حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی؟ گفت - از نابینایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِمَ الْخُرُوجَ قَبْلَ الْوُلُوجِ *

مصراع

مردیت بیازمائی و آنکه زن کن *

قطعه

گرچه شاطر بود خُروس بجنگ - چه زند پیش باز روئین چنگ؟
 گربه شیر است در گرفتن موش - لیک موشبست در مصاف پلنگ *
 اَمَّا بِاعْتِمَادِ سَعَتِ اخلاقِ بزرگان - که چشم از عوائبِ زبردستان ببوشند - و در افشاء
 جرائمِ کهتران نکوشند - کلمه چند بطریقِ اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سیرِ ملوکِ ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمرِ گرانمایه برو خرج * موجب
 تصنیفِ کتابِ گلستان ابن بود - و بِاللّهِ التَّوْفِيقُ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - زِ ما هر ذره خاك افتاده جائی *
 غرض - نقشیست کرما باز ماند - که هستی را نمی بینم بقائی *
 مگر صاحبِ دلی روزی برحمت - کند در کارِ درویشان دُعائی *
 اِمعانِ نظر در ترتیبِ کتاب و تهذیبِ ابوابِ ایجازِ سخن مصلحت دید - تا این روضه
 رعنا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت بابِ اتفاق افتاد * ازین سبب مختصر آمد -
 تا بمالیت نیجامد - و اللّهُ الْمَوْفِقُ لِأَنْعَامِهِ *

نُحَیِ اَرَّان تَهَارُ و تَكَاثُل رُوا دارند - هر آینه در معرضِ حطاب آید و در محَلِّ عِتَاب -
مگر برین طائفه درویشان - که شُکْرِ یَعْمَبِ بررگن در ایشان واجب است - و دُکْرِ حَمِیل
و دُعَايِ حَیْرِ بر همگان فرض - و ادای چهلین خدمتی در عِیْتِ اولیتر است 'رَحُور-
که آن متَصَعِّ بر دیکست و اس از تَکَلُّف دور * یاحُکَمَتِ مَقْرُون داد !

قطعه

پُشْتِ دُو تَای مُلُکِ رَاسْت شد از حُرْمَتِ - تا چو تو بَرُودِ رَا د مَادِرِ اَیامِ را *
حِکْمِ مَحْضِ اسْت - اِگَر لَطَفِ جِهَانِ آمُوسِ حَاصِ کُند مَدَّةَ مَصْلَحَتِ عَامِ را *
دَوْلَتِ حَاوِدِ یَمِی در که بِکُو دَامِ رَمَسْت - کَر عَقْدِش دُکْرِ حَیْرِ رِده کُند نَامِ را *
وَصَفِ تَرَا کَر کُند - و ر مِکُند اَحْلِ مِصل - حَاحَتِ مِشَاهِدِ بَیْسْت رُوی دَا رَامِ را *

شعرِ تَلْصِیْرِ حِدمَت و مَوْجِبِ اَحْتِیَارِ شَرَل .

تَقْصِیْرِ و تَعَاذُی که در مَرَامَتِ حِدمَتِ دَا رَا گَزِ حِدَاوَدِی مِی رُودِ نَدَا رِ اسْت - که
طَائِفَةُ اَر حِکْمَاءِ جِنْدِ در مِصَالِی بَر رَحْمَهْرِ سِجِی مِی گُفتند - و در آخِرِ حِرَاسِ عِیشِ نِدَا اسْتند
گُفت - که در سِجِی گُفتی بَطِی اسْت - یَعْنِی دِرَنگِ سِیَارِ مِی کُند و مُسْتَوِجِ رَا سِی
مُنْظِرِ بَیْدِ دِیْدِ تا وِی بَقَرِ سِجِی کُند * بَر رَحْمَهْرِ مِشَیْدِ و گُفت - اَبَدِیْشَه کُردنِ که چِه
گُومِ نه اَرِ پِشِیمَا یِ حُورِدنِ که چَرَا گُفتم *

مثنوی

سِجْدِ دِلِی بَر رُودِ پِیَرِ کُهِسِ مِی عِدِیْشَد - آنگِه بَگُردِ سِجِی *
مَرِنِ سِی تَامَلِ مِگُفْتَارِ دَم - بِکُو گُوی - کَر دَرِ گُزِی چِه عَم *
بِیْدِیْش - و آنگِه بَر آوَرِ مَقَس - و رَا نِ پِیشِ سِی کُی که گُوبند - سِی *
سُلْطَنِ آدَمِی بَر تَرَسْت اَر دَوَاب - دُوب اَر تَوِیْه - کَر بَگُزِی صِرَاب *
فَکِیْفِ در بَطْرِ اَعْيَانِ و بَر رُگِی حَصْرَتِ حِدَاوَدِی - رَءَصْرَه * که مِجْمَعِ اَحْلِ دِلِ اسْت -
و مَرکَزِ عُلَمَاءِ مُتَخَجِر - اِگَر در سِیاقَتِ سِجِی دَلِیْرِی کَمِ شُوحِی کُردِه داشم - و بِصَاعَتِ
مُرحَلَتِ حَصْرَتِ عَرَبِ آوَرْدِه - و شَهَّه در نَارِ اَرِ حَوَهرِ نَالِ حَوِی بَیْرُود - و چَرَاغِ پِیشِ
آفتابِ پَر تَوِی نَدَارَد - و مَنَارَه بُلُودِ در دَامِ کُوهِ اَلُودِ پَسِ نَمَاد *
آفتابِ پَر تَوِی نَدَارَد - و مَنَارَه بُلُودِ در دَامِ کُوهِ اَلُودِ پَسِ نَمَاد *

حالی که من این بگفتم - دامن گل بریخت - و در دامنم آویخت - که الکریم اِذَا وَعَدَ
وَفِي * فصلي در همان روز اِتِّفَاقِ بیاض افتاد - در حُسنِ معاشرت و آدابِ مجاورت -
در لباسی که مُتکلمان را بکار آید - و مُترسلان را بلاغت بیفزاید * في الجملة هنوز از گل
بوستان بقیّتی مانده بود - که کتابِ گلستان تمام شد - و تمام آنکه شود بحقیقت - که
پسندیده آید در بارگاه جهان پناه - سایه کردگار - پرتو لطفِ پروردگار - خداوندِ زمان -
کَهْفِ امان - المَوید من السَّماء - المنصور علی الاعداء - عَضُدُ الدَّولَةِ الْقَاهِرَةِ - سِرَاجُ الْمِلَّةِ
الْبَاهِرَةِ - جَمَالُ الْاِنَامِ - مَفْخَرُ الْاِسْلَامِ - سَعْدُ بْنُ اَبِیْ اَتَابِكِ الْاَعْظَمِ - شاهنشاهُ الْمُعَظَّمِ - مَالِكُ
رَقَابِ الْأُمَمِ - مَوْلِيْ مُلُوكِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ - سُلْطَانُ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ - وَارِثُ مُلْكِ سُلَيْمَانَ -
مُظَفَّرُ الدُّنْيَا وَالدِّينِ - ابو بکر بن سعد بن زنگی اَدَامَ اللَّهُ اَقْبَالَهُمَا ! وَضَاعَفَ اِجْلَاهُمَا !
وَجَعَلَ اِلَيَّ كُلِّ خَيْرٍ مَّا لَهُمَا ! و بکرشمة لُطْفِ خداوندي مطالعه فرماید *

قطعه

گَرِ التِّفَاتِ خداوندیش بیاراید - نگار خانۀ چینی و نقشِ ارزنگیست *
أُمید هست که رویِ ملال در نکشد - ازین سُخن - که گلستان نه جایِ دِلتنگیست *
عَلِي الْخُصُوصِ که دیباجه همایونش - بنامِ سعدِ ابو بکرِ سعد بن زنگیست *

در مکارمِ اخلاقِ امیرِ عادلِ امیرِ فخرالدینِ اَدَامَ اللَّهُ عُلُوَّهُ *

بِکَرِ عُرُوسِ فِکْرِ مِنْ اَزْ بَنِي جَمَالِي سر بر نیارد - و دیده یاس از پُشتِ پایِ خجالت بر
ندارد - و در زمره صاحبِ دِلانِ مُتَجَلِّي نشود - مگر آنکه که متَحَلِّي گردد بزیورِ قَبُولِ
امیرِ کبیر - عَامِل - عَادِل - مَوید - مَظَفَّر - مَنْصُور - ظهیرِ سریرِ سلطنت - مُشیرِ تدبیر
مملکت - کَهْفِ الْفُقَرَاء - مِلَادُ الْغُرَبَاء - مَوْبِي الْفُضَلَاء - مَحِبُّ الْاَتَقِيَاء - غِيَاثُ الْاِسْلَامِ
وَالْمُسْلِمِينَ - عُمْدَةُ الْمُلُوكِ وَالسُّلَاطِينِ - ابو بکر بن ابی نصر - اَطَالَ اللَّهُ عُمُرَهُ ! وَ اَجَلَ
قَدَرَهُ ! وَ شَرَحَ صَدْرَهُ ! وَ ضَاعَفَ اَجْرَهُ ! که ممدوحِ اکابرِ آفاقست - و مجموعه مکارمِ اخلاق *

بیت

هر که در سایه عینیتِ اوست - گنهِش طاعتست و دشمنِ دوست *
بر هر یک از سائرِ بندگان و حواشیِ خدمتگاران خدمتی معین است - که اگر در ادای

مقدمه

بیت

چو جنگ آوری - نا کسی در ستر - که او وی کز برت بُود یا گُریر *
حکمِ ضرورت سخی گفتیم - و تفریح کُنا بیرون رفتیم در فصلِ ربیعی - که آثارِ صَولتِ
رُز آرمیده بُود - و آواں دَولِی و رُز رسید *

بیت

پنراهی سدر بر درختان چون حامه عیدِ دیکختان *

قطعه

اولِ اُردی بهشت ماهِ حلالی - مُلعلِ گونده در مدارِ قُصا *
بر گلِ سُرخ از دم اوفتاده لالی - همچو عرق بر عذارِ شاهدِ عصا *
شمارا دوستان با یکی از دوستان آنقاعِ مدیت افتاد * مرمعی خوش و حرم - و
درختان دلکش و درهم - گوئی حُرده میا بر حاکش ریخته است - و عقدِ ثریا از
تاکش در آویخته *

قطعه

روصه مَاءِ بهرها سلسال - دَوَحَه سَجْعُ طَیْرها مَورون *
آن پُر از لاله‌ای رنگارنگ - و س پُر از میوه‌های گوناگون *
ناک در سانه درختانش - گسترانید فرشِ بوقلمون *

بامدادان که خاطرِ بار آمدن بر رایِ شستنِ عَالِب آمد - دیدمش دامنی پر از گل
و ریحان و سُندل و صِیمران فراهم آورده - و رعبِ شهر کرده * گفتم - گلِ بوستانِ چنانکه
دای نقائی - و عهدِ گلستان را وفای نباشد - و حکما گفته‌اند - هرچه در بیادِ دلستکی را
نباشد * گفتا - طریقِ چیست ؟ گفتم - برایِ تُوهِتِ باطران و مُسبِ حاصران
کذبِ گلستان تصنیف توأم کردن - که ناکِ حِران را در اوراقِ او دستِ تطاول نباشد -
و گردشِ رمانِ عیشِ ربیعشِ بَطیشِ حریفِ مدلل نکند *

مثنوی

بچه کار آندت بر کُل طَمَعی ؟ از گلستانِ مَس مَنر و رقی *
گل همین پنج روز و شش نباشد - و بی گلستان همیشه خوش باشد *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدم - که در نشیمن عزلت نشینم - و دامن از صحبت فراهم چینم - و دفتر از گفته‌های پریشان بشویم - و عین بعد پریشان نگوییم *

بیت

زبان بُریده بگنجی نِشسته صُم بُکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حُکم *
تا یکی از دوستان که در کجاوه غم انیس من بودی - و در حُجره هم جلیس - برسم
قدیم از در آمد * چندانکه نشاط مرغبت کرد - و بساط مُلعبت گُسترد - جوابش
نگفتم - و سر از زانوی تعبّد بر نگرفتم * رنجیده بمن نگه کرد و گفت -

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
که فردا چو پدِلِ اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
یکی از مُتعلّقان منش بر حَسَبِ این واقعه مُطَّلِع گردانید - که فلان عزم کرده است -
و نیتِ جزم آورده - که بقیّتِ عمر در دنیا مُعْتَكِف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
نیز اگر توانی سرِ خویش گیر - و راه مُجانبِت در پیش آر * گفتا - بعزّتِ عظیم
و صُحبتِ قدیم که دم بر نیارم - و قدّم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادتِ
مالوف و طریقی معروف - که آزردن دلِ دوستان جهلست - و کفّارتِ یمین سهل -
و خِلافِ رای صوابست و نقضِ عهدِ اُولی الالباب - که ذوالفقارِ علی در نیام - و زبان
سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خردمند چیست ؟ کلیدِ درِ گنجِ صاحبِ هنر *
چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشت یا شیشه گر ؟

قطعه

اگرچه پیش خردمند خامشی ادبست - بوقتِ مصلحت آن به که در سخن کوشی *
دو چیز طیرۀ عقلست - دم فرو بستن بوقتِ گفتن - و گفتن بوقتِ خاموشی *
فی الجمله زبان از مکالمه او در کشیدن فُتوت نپنداشتم - و روی از مُحادثه او
گردانیدن مروت ندانستم - که یارِ موافق بود - و در ارادت صادق *

یا رب! ز بادِ فتنه نکه دار خالتِ پارس - چندانکه خالت را بود و آب را بقا!

در سببِ تالیفِ کتابِ گوید

شبی در ایامِ گذشته تأمل میکردم - و بر عمرِ قلف کرده تأسف میخوردم - و سنگِ سراچه دل را بالماسِ آبِ دیده میسُفتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی - چون نکه میکنم نماند بسی *
 ای که پنجاه رفت و در خوابی! مگر این پنج روز دریایی *
 خجل آنکس که رفت و کار نساخت - کوسِ رحلت زدند و بار نساخت *
 خوابِ نوشین بامدادِ رحیل باز دارد پیاده را ز سبیل *
 هر که آمد عمارتِ نوساخت - رفت و منزلِ بدیگری پرداخت *
 و آن دیگر بخت همچنین هوسی - وین عمارت بسر بُرد کسی *
 یارِ نا پایدار دوست مدار! دوستی را نشاید این غدار *
 مایه عیشِ آدمی شکمست - تا بقدری میروند چه غمست ؟
 گر ببندد چنانکه نگشاید - گر دل از عمر بر کند شاید *
 در کشاید چنانکه نتوان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست !
 چار طبعِ مخالف و سرکش چند روزی بوند با هم خوش *
 گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب *
 لاجرم مردِ عارفِ کامل نهد بر حیاتِ دنیا دل *
 نیک و بد چون همی ببايد مُرد - خُلك آن کس که گوی نیکی بُرد *
 برگز عیشی بگورِ خویش فرست ! کس نیارد ز پس - تو پیش فرست *
 عمرِ برُفت و آفتاب تموز - اندکی مانده - خواجه ! غره هنوز ؟
 ای تپه دست رفته در بازار ! ترسمت باز ناوری دستار *
 هر که مزروعِ خود خورد بخوید - وقتِ خرومش خوشه باید چید *
 پندِ سعدی بگوشِ دل بشنو ! ره چنین است - مرد باش - و برو !

قطعه

گلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مشکی یا عبیری ؟ که از بویِ دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدّتی با گلِ نشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ ! وَضَاعِفِ ثَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ ! وَدَمِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تُلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بَلَدَهُ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دام سعدة ! وَايَّدَهُ الْمَوْلَى بِالْوَيْةِ النَّصْر !
 كَذَلِكَ تَنْشَأُ لَيْئَةً هُوَ عَرَقَهَا - وَحُسْنُ نَبَاتِ الْأَرْضِ مِنْ كَرَمِ الْبَذْرِ *
 ایندِ تعالی و تقدّس خطّه پاك شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عامل
 تا زمانِ قیامت در امان سلامت نگاه دارد !

قطعه

ندائی که من در اقلیمِ غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان درهم افتاده چون مویِ زنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرگان بخونخوارگی تیز چنگی *
 درون مردمی چون ملکِ نیک محضر - برون لشکری چون هزبرانِ جنگی *
 چو باز امدم کُشورِ آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پُر ز آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابک ابو بکر بن سعد زنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسیبِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو توئی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک مانند آستانِ درت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

یکی از صاحبان سرکبیب مرانه فرو نرده بود - و در تحریر مکاشفه مستغرق شده * چون
 از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق انبساط گفت - درس بوسان که تو بودی
 ما را چه شگفته کرامت آوردی ؟ گفت - بخاطر داشتم که چون بدرجته کُل برسم دامنی
 پر کنم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرجته کُل رسیدم بوی گل چنان مسب کرد که
 دادم از دسب برفت * بیت

گفتم که گلی بچشمم از باغ - گل دادم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مُرغِ سحر! عشقِ پروانه بیامور! کان سوخته را حاس شد - و آوار دیامد *
 این مدعیان در طلش سی حراشد - کان را که حشر شد - حشرش باز دیامد *
 قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم! در هر چه گفته اند - شدیدیم - و خوانده ایم *
 مجلس تمام گشت و بنیان رسید عمر - ما همچنان در اوّل رُصب تو مانده ایم *

در محامد پادشاه اسلام حَلَّه الله مُلْکَهُ *

ذکر حمیل سعدی که در افواه عوام انداده - و صیت سُخْش که در بسیط رمین رفته -
 و فصّ الحیدر حدیثش که همچو نیشکر می خورد - و رُعه منشانش که چون کاعد
 ررمی نبرد - بر کمالِ فضل و نلاعت او حمل نتوان کرد - بلکه خداوند جهان و قُطب
 دایره رمان - قائم مقام سلیمان - ناصر اهل ایمان - شاهنشاه معظم - انانک اعظم - مظهر
 الدنیا و الدن - ابو بکر بن سعد بن رنگی - طَلَّ الله فی ارضه - ربّ الارض منه راض -
 بعین عنایت نظر کرده اسب - و بحسین بلیغ نموده - و ارادت صادق نموده * لا حرم
 کافه نام از حواص و عوام محبّ او گزاشیده اند - که الناس علی دس ملوکیم *

رباعی

ر آنکه که ترا بر من مسکین بطرس - آثارم از آفتاب مشهور ترسب *
 گر خود همه عینها ندین بده درست - هر عیب که سلطان نه پسدد هرسب *

قطعه

گلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مشکی یا عبیری ؟ که از بویِ دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدّتی با گلِ نشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ ! وَضَاعِفِ ثَوَابَ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَدِهِ ! وَدَعِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تُلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بَلَدَهُ وَ احْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دام سَعْدُهُ ! وَ أَيْدُهُ الْمَوْلِي بِالْإِيَةِ النَّصْرُ !
 كَذَلِكَ تَنَشَأُ لِينَةُ هُوَ عِرْقُهَا - وَ حُسْنُ نَبَاتِ الْأَرْضِ مِنْ كَرَمِ الْبَذْرِ *
 ایندِ تعالی و تقدس خطّه پاك شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عامل
 تا زمانِ قیامت در امانِ سلامت ندهد دارد !

قطعه

ندایی که من در اقلیمِ غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان درهم افتاده چون مویِ زنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرکان بخونخواری تیز چنگی *
 درون مردمی چون ملکِ نیکِ معیض - برون لشکری چون هزارانِ جنگی *
 چو باز آمدم کُشورِ آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پر از آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابکِ ابو بکر بن سعد زنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسیبِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو توئی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک مانند آستانِ درت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

یکی از صاحبِ دل سرِ جَبیبِ مُراقبه رو مرنه بود - و در حَرِّ مُکاشفه مُستغرق شده * چون
 از آن حالت نار آمد یکی از اصحاب بطریقِ انبساط گفت - درین بوستان که تو بودی
 مارا چه تحفه کرامت آوردی ؟ گفت - خاطره داشتم که چون بدرختِ گلِ بِرسم دامنِ
 پُرگرم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرختِ گل رسیدم بویِ گلم چنان مسب کرد که
 دامنم از دست برمت *

بیت

گفتم که گلی بچشم از ناع - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مُرغِ سَجَر! عَشَقِ رِبروانه بیا مسور! کال سوحته را حان شد - و آوار نیامد *
 ای مُدعیان در طلبش بی حیراند - کال را که حشر شد - حشرش نار نیامد *

قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم ! و هر چه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
 مجلس تمام گشت و بنیاد رسیده عمر - ما همچنان در اولِ وصف تو مانده ایم *

در صحابه پادشاه اسلام حَلَدَ اللّهُ مُلْکَهُ *

دُکَرِ حمیلِ سعدی که در انوارِ عوام افتاده - و صِیتِ سُجّش که در سیطِ رمین رفته -
 و قصبُ الجَدیبِ حدیثش که همچو بَیشکر می خورد - و رُقعهُ معشانش که چون کاغذِ
 رومی بُرد - بر کمالِ فصل و ثلّعتِ او حمل نتوان کرد - بلکه حدادِ حها و قُطَبِ
 دَائِرَةِ رِمان - دائمِ مقامِ سُلیمان - ناصرِ اهلِ ایمان - شاهنشاهِ مُعظم - اَتَانِکِ اعظم - مُطَفَّرُ
 الدُّنیا و الدِّین - ابو بکرِ بنِ سعد بنِ رُکَی - طَلَّ اللّهُ بِی اَرْضِهِ - رَبَّ الارضِ عَنْهُ راضی -
 بَعِینِ عِنايتِ نظر کرده است - و تحسینِ بلیغ فرموده - و اَرَادَتِ صَادِقِ بموده * لا حرم
 کافّه اَنام از حواص و عوام محبتِ او گزائیده اند - که النَّاسُ عَلَی دِینِ مُلُوکِهِم *

رباعی

ر آنکه که ترا بر منِ مِسکینِ بطرس - آنارم از آفتابِ مشهورِ ترسب *
 گر خود همه عینها بدنِ نعدّه درست - هر عیب که سُلطان به پسندد هُمرست *

قطعه

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی بکف آری - و بنفلت نخوری *
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مخیر موجودات و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان
 و تقمّه دهر زمان احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی الله علیه و سلم -

بیت

شفیع مطاع نبی کریم - قسیم جسیم بسیم و سیم *

بیت

چه غم دیوار اُمت را که باشد چون تو پُشتیبان؟
 چه بالک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟

شعر

بَلِّغِ الْعُلَیَّ بِكَمَالِهِ - كَشَفَ الدَّجَلَ بِجَمَالِهِ *
 حَسُنَتْ جَمِیعُ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَیْهِ وَ آلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار دست انابت بآمید اجابت بدرگاه حق
 جل و علا بردارد - ایند تعالی در وی نظر نکند - بازش بخواند - باز اعراض کند - بازش
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "يَا مَلَأَكُنِي! لَقَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ عَبْدِي -
 وَ لَيْسَ لَهُ غَمِيرٌ فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را بر آوردم -
 که از بسیاری دعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطف خداوندگار! گنه بنده کردست او شرمسار!
 عاکفان کعبه جلالش بتقصیر عبادت معترف - که "مَا عَبْدَنَّاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ!" و واصفان
 حلیه جمالش بتحیر منسوب - که "مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ!" *

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقان کشتگان معشوقند - بر نیاید ز کشتگان آواز *

مقدمه گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

بسم الله الرحمن الرحيم

میت حدانرا عرو حل ! که طاعتش موجب قربتست - و شکر اندرش مریدِ نعمت *
هر نفسی که فرو میبرد مُمدِّ حیاتست - و چون در می آید مُفرِّجِ دانت - پس در هر
نفسی دو نعمت موحودست - و بهر نعمتی شُکری واجب *

بیت

ار دست و زبان که در آید کمر عهده شُکرش بدر آید ؟
قوله تعالیٰ - اِعْمَلُوا - اَلْ دَاوُدَ شُکْرًا - و قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِیَ الشُّکُورِ *

قطعه

بنده همان نه که بر تعصیرِ حوش عُددر بدرگاهِ حُدا آورد -
ورنه سراوارِ خداوندش - کس معذرت که بجا آورد *

بارانِ رحمتِ احسانش همه را فرا رسیده - و حواریانِ نعمِ بیدرنش همه جا
کشیده - و پرده ناموسِ بندگانِ گناهی فاحشِ ندرد - و وظیفه روزی حواریانِ خطای
مُکَرَّر *
نَدَرْدَ *

قطعه

ای کرمی ! که از حرانۀ عیب - گمرو ترسا و طیفه جور داری ؟
دوستان را کجا کنی محروم تو - که نا دشمنانِ نَظَر داری ؟

فرّاشِ بادِ صندرا گفت - تا فرّشِ زمرّدسِ نِگسَتَرَد - و دانه اَنرِ بهارِ برآمود - تا نباتِ
نبات را در مَهْدِ زمیںِ پیروَرَد - و در حَقان را بِحَلَبِ پیروزی قنایِ اسْتَنَرَق در بر گرفته
و اطفالِ شاخ را بعد از موسمِ بهاری گلّه شگوفه بر سر نهاده - و عَصَاۀِ ماکِیِ عُددرتش ارشاد
داتی شده - و تُحَمُّ حُرْمًا یَمِیْنِ تربیشِ حَلِّ ناستِ گشته *

گلستان

شیخ مصلح الدین سعدي

شیرازی

بتصحيح جي ٿي پلاٽس صاحب

در دار الحکومت لندن

بمطبع ولیم ایچ الڻ انڌ کمپني نمبر ۱۳ واٽرلو پليس طبع آرايش يافت *

سنه ۱۸۷۴ عيسوي

